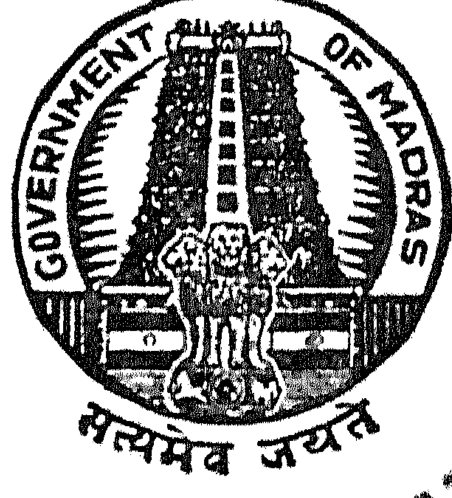

MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES No. CXXXII

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ

ಅಥವಾ

ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು

ABHIDHĀNARATNAMĀLĀ

OR

ṢAḌRASANIGHAṆṬU

BY

ŚRĪNIVĀSĀRYA

Madras Government Oriental

Published under the authority
The Government of Madras.

No. CXXXII

General Editor:
T. CHANDRASEKHARAN, M.A., L.T.,
Curator, Government Oriental Manuscripts Library,
Madras.

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯವಿರಚಿತ

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ

ಅಥವಾ

ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು

ABHIDHĀNARATNAMĀLĀ

OR

ṢAḌRASANIGHAṆṬU

BY

ŚRĪNIVĀSĀRYA

EDITED BY

Vaidyaratna Dr. G. SRINIVASAMURTHI,
B.A., B.L., M.B. & C.M.

AND

N. RAMACHANDRA BHAT

Government Oriental Manuscripts Library, Madras

PRINTED BY THE CONTROLLER OF STATIONERY AND PRINTING,
MADRAS, ON BEHALF OF THE GOVERNMENT OF MADRAS
1958.

INTRODUCTION

The Government of Madras took up for consideration the question of publication of the various manuscripts in different languages on subjects like Philosophy, Medicine, Science, etc., early in May 1948. Important Manuscripts' Libraries in the Madras Presidency were requested to send a list of unpublished manuscripts with them for favour of being considered by the Government for publication. The Honorary Secretary of the Tanjore Maharaja Serfoji's Sarasvathi Mahal Library, Tanjore, alone complied with this request. This list as well as a similar list of unpublished manuscripts in the Government Oriental Manuscripts' Library, Madras, were carefully examined and a tentative selection of manuscripts suitable for publication was made. The Government in their Memorandum No. 34913/48-10, Education, dated 4th April 1949, constituted an Expert Committee with the Curator of the Government Oriental Manuscripts' Library, Madras, as the Secretary, for the final selection of manuscripts suitable for printing and for estimating the cost of publication.

The following were the members of the Committee :—

1. Sri T. M. Narayanaswami Pillai, M.A., B.L.
2. ,, R. P. Sethu Pillai, B.A., B.L.
3. ,, C. M. Ramachandran Chettiar, B.A., B.L.
4. ,, R. Krishnamoorthy (*Kalki*).
5. Dr. N. Venkataramanayya, M.A., Ph.D.
6. Sri M. Ramanuja Rao Naidu, M.A.
7. ,, V. Prabhakara Sastri.
8. ,, N. Venkata Rao, M.A.
9. ,, H. Sesha Ayyangar.
10. ,, Masti Venkatesa Ayyangar.
11. ,, M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.
12. Dr. C. Achyuta Menon, B. A., Ph.D.
13. ,, C. Kunhan Raja, M.A., D. Phil.
14. ,, A. Sankaran, M.A., Ph.D., L.T.
15. Sri Polakam Rama Sastri.
16. ,, S. K. Ramanatha Sastri.
17. Dr. M. Abdul Huq, M.A., D.Phil. (OXON).
18. Sri Afzul-ul-Ulama Hakim Khader Ahamed.
19. ,, P. D. Joshi.
20. ,, S. Gopalan, B.A., B.L.
21. ,, T. Chandrasekharan, M.A., L.T., CURATOR.

With the exception of Sri Masti Venkatesa Ayyangar, and Dr. C. Kunban Raja, the above members continued to be members of the Expert Committee for 1950–51 also to which the following gentlemen were added in Government Memos. Nos. 7297-E/50-3, Education, dated 19th May 1950, and 15875–E/50-4, Education, dated 7th September 1950.

1. Dr. A. Chidambaranatha Chettiar, M.A., Ph.D.
2. Sri S. Govindarajulu, B.A., B.L., LL.B., Bar.-at-Law.
3. Capt. G. Srinivasamoorthy, B.A., B.L., M.B. & C.M.
4. Dr. Muhammad Hussain Nainar, M.A., Ph.D.
5. Sri T. V. Subba Rao, B.A., B.L.
6. Principal, College of Indigenous Medicine, Madras.

In Government Memorandum No. 18947–E/52-2, Education, dated 7th August 1952, a few changes were made in the personnel of the Expert Committee.

The names of the following members were deleted :—

1. Sri V. Prabhakara Sastri.
2. „ C. Achyuta Menon.
3. „ M. Abdul Haq.

The following gentlemen were included as members of the Expert Committee :—

1. Sri M. Somasekhara Sarma.
2. Dr. V. Raghavan, M.A., PH.D.
3. „ R. Nagaraja Sarma, M.A., Ph.D.
4. „ S. Krishnan Nayar, M.A., Ph.D.
5. Prof. S. A. Bukhari, M.A.

In G.O. Ms. No. 1819, Edn., dated 8–11–1955, the Government reconstituted the Expert Committee with the following members :—

SANSKRIT

1. Dr. A. Sankaran, M.A., Ph.D., L.T.
2. Sri P. S. Rama Sastri.
3. Dr. V. Raghavan, M.A., PH.D.
4. „ R. Nagaraja Sarma, M.A., Ph.D., L.T.
5. Sri K. Balasubramania Iyer, B.A., B.L., M.L.C.

TAMIL

6. Sri T. M. Narayanaswami Pillai, M.A., B.L., M.L.C.
7. „ R. P. Sethu Pillai, B.A., B.L.
8. „ C. M. Ramachandran Chettiar, B.A., B.L.

9. Sri T. P. Meenakshi Sundaram Pillai, M.A., M.O.L.
10. Dr. A. Chidambaranatha Chettiar, M.A., Ph.D.
11. Sri N. T. Viswanathan, B.A., B.L.

KANNADA

12. Captain G. Srinivasamurthi, B.A., B.L., M.B. & C.M.
13. Sri M. Mariappa Bhat, M.A., L.T.
14. ,, H. Sesha Iyengar.

MALAYĀḶAM

15. Dr. S. Krishnan Nayar, M.A., Ph.D.

MARĀṬHI

16. Sri P. D. Joshi.

ISLAMIC LANGUAGES

17. Professor S. A. W. Bukhari Sahib, M.A., L.T.
18. Dr. Mohammed Abdul Huq, M.A., D. Phil (OXON).
19. Sri S. M. Fazlullah, M.A., L.T.

OTHERS

20. Sri S. K. Ramanatha Sastri, Sanskrit and Malayaḷam.
21. ,, T. V. Subba Rao, B.A., B.L., Music in all languages.
22. The Principal, College of Indigenous Medicine, Madras Medicine in all languages.
23. Sri S. Gopalan, B.A., B.L., Sanskrit, Tamil and Telugu.
24. ,, T. Chandrasekharan, M.A., L.T., In all languages (Secretary of all the Committees).

The members of the Committee met at Madras and at Tanjore to examine the manuscripts and make a selection. The recommendations of the Committee were accepted by the Government and they decided to call these publications as the "MADRAS GOVERNMENT ORIENTAL SERIES" and appointed the Curator, Government Oriental Manuscripts Library, Madras, as the General Editor of the publications under this series.

The following manuscripts were taken up for publication till now :—

"A" FROM THE GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS.

TAMIL

1. Kappal Sāttiram.
2. Anubhava Vaiddiya Muṟai. Vols. I and II.
3. Āttānakōlāhalam.

4. Upadēśa Kāṇḍam.
5. Cōḻan Pūrva Paṭṭayam.
6. Sivajñāna Dīpam.
7. Daṭcaṇāyanār Vaiddiya Aṭṭavaṇai.
8. Vaiddliya-k-Kaḷañciyam.
9. Anubhava Vaiddiya Muṟai, Vol. III.
10. Saptariṣināḍi, Vol. I, Mēṣa Lagna.
11. Karnāṭakarajākkaḷ Savistāra Carittiram.
12. Bharata Siddhāntam.
13. Piḷḷai-p-piṇivākaṭam (on infantile diseases) Vol. I.
14. Anubhava Vaiddiyamuṟai, Vol. IV.
15. Māṭṭuvākaṭam.
16. Saptariṣināḍi, Vol. II—Viruṣabha Lagna.
17. Temple Inscriptions of South India, Vol. I.
18. Saptariṣināḍi, Vol. III, Mithuna Lagna.
19. Temple Inscriptions of south India, Vol. II.
20. Piḷḷai-p-piṇi vākaṭam (on infantile disease) Vol. II.
21. Saptariṣināḍi, Vol. IV, Kaṭaka Lagna.
22. Pērūr-k-Kōvai.
23. Siddhāntaviḷakkam.
24. Sāmudrikālakṣaṇam.
25. Ānandaraṅga-k-Kōvai.
26. South Indian Temple Inscriptions, Vol. III, Part I.
27. Saptariṣināḍi, Vol. V, Simha Lagna.
28. Māghasnānapurāṇa Ammānai.
29. Kōlācala Stala Purāṇam.
30. Dina Kavitai.
31. South Indian Temple Inscriptions Vol. III, Part II.

SANSKRIT

1. Viṣanārāyaṇīyam (Tantrasārasaṅgraha).
2. Bhārgava Nāḍikā.
3. Hariharacaturaṅgam.
4. Brahmasūtravṛtti—Mitāikṣarā.
5. Nyāyasiddhānta Tattvāmṛtam.
6. Ārogyacintāmaṇi.
7. Tattvasāra with Ratnasāriṇī.
8. Sūtrārthāmṛta Laharī.
9. (a) Ratnadīpikā.
   (b) Ratnaśāstram.
10. Devakeraḷam-Candrakalā Nāḍi, Vol. I.
11. Pātañjala Yogasūtra Bhāṣya Vivaraṇa by Srī Śankarācārya.

12. Nyāyaratnam with the commentary Dyutimālikā.
13. Cikitsātilakam.
14. Nṛttaratnāvali.
15. Daivajñābharaṇa.
16. Ābhoga—Kalpatāru-Vyākhyā.
17. Aumāpatam.
18. Mahābhāskarīyam.
19. Devakeralam—Candrakalā Nāḍi, Vol. II.
20. Nayadyumaṇi.
21. Bhāvabodha—Tattvaprakaśikā Vyākhyā.

TELUGU

1. Auṣadha Yōgamulu.
2. Vaidyanighaṇṭuvu.
3. Dhanurvidyāvilāsamu.
4. Yōgadarśanaviṣayamu.
5. Khaḍgalakṣaṇaśirōmaṇi.
6. Śaivācārasaṅgrahamu.
7. Anubhavavaidyamu.
8. Abhinayadarpaṇamu.
9. Brahmavidyāsudhārṇavamu.
10. Rāgatāḷacintāmaṇi.
11. Vaidyacintāmaṇi.
12. Kumārarāmunikathā.
13. Kāṭamarājukathā.
14. Śārīramu.
15. Bharatasārasaṅgraha.
16. Bobbiliyuddhakathā.
17. Haidarcaritramu.
18. Āryabhaṭīya Siddhāntam.

MALAYĀḶAM

1. Garbha Cikitsā.
2. (a) Vāstulakṣaṇam.
   (b) Śilpaviṣayam.
3. Mahāsāram.
4. Kaṇakkusāram.
5. Kriyākramam.
6. Kaṇakkusāram (Bālaprabōdham).
7. Asvacikitsā.
8. Phalasārasamuccayam.
9. Kiḷivaṇḍusaṁvādam.
10. Advaita Vēdāntam.

11. Bārhaspatyasūtra with Malayāḷam commentary
12. Karaṇapaddhati.
13. Vidyāmādhavīyam.
14. Sarvasādhāraṇa Cikitsā.
15. Viṣacikītsā and Viṣappāṭṭusāram.
16. Jñānapīyūṣam.
17. Vetāḷapañcaviṁśati.
18. Yudhiṣṭhiravijayam.
19. Kathakaḷimañjari.
20. Vaidyagrantham.

KANNAḌA

1. Lōkōpakāram.
2. Raṭṭamatam.
3. Aśvaśāstram.
4. Vividhavaidyaviṣayagalu.
5. Sangītaratnākara.
6. Sūpaśāstra.
7. Vaidyasārasaṅgraham, Vol. I.
8. Sadgururahasyam.
9. Vaidyasārasaṅgraham, Vol. II.
10. Manmathavijayam.
11. Abhidhānaratnamālā.
12. Vyavahāragaṇitam.
13. Jīvasambōdhanam.
14. Kāmandakanītisāra.

ISLAMIC LANGUAGES:

PERSIAN

1. Jami-Al-Ashya.
2. Tibb-E. Faridi.
3. Tahqiq-Al-Buhran.
4. Safinat-Al-Najat.
5. Baharistan Sukhan.
6. Nuskha-E-Shajahani.
7. Tuhfa-E. Khani.
8. Ruqa'at-e-Wālājāhi.

ARABIC

1. Shawakil-Ul-Hur.

"B" FORM THE TANJORE MAHARAJA SERFOJI'S SARASWATHI MAHAL LIBRARY, TANJORE.

TAMIL

1. Sarabhēndra Vaiddiya Murai (Diabetes).
2. Do. (Eyes).
3. Do. (Anæmia).
4. Do. (Svāsakāsam).
5. Agastiyar 2000.
6. Konkaṇarśaraṛakku Vaippu.
7. Tiruccirrambalakkōvaiyar with Padavurai.
8. Tāḷasamudram.
9. Bharatanāṭyam.
10. (a) Pāṇḍikēḷi Vilāsa Nāṭakam.
    (b) Purūrava Cakravarti Nāṭakam.
    (c) Madana Sundara Vilāsa Nāṭakam.
11. Percy Macqueen's Collection of Folklore in the Madras University Library.
12. Ramaiyan Ammānai.

TELUGU

1. Kāmandakanītisāramu.
2. Tāladaśāprāṇapradīpikā.
3. Raghunātha Nāyakābhyudayamu.
4. Rājagōpāla Vilāsamu.
5. Rāmāyaṇamu by Kaṭṭa Varadarāju.

MAHRĀTHI

1. Nātyaśastra Sangraha.
2. (a) Book of knowledge.
   (b) Folk songs.
   (c) Dora Dārun Vēṇi Paddhati.
   (d) Aśvāsa Caṭula Dumāṇi.
3. (a) Pratāpasimhendra Vijaya Prabandha.
   (b) Sarabhendra Tīrthāvali.
   (c) Lāvaṇi.
4. Devendra Kuravanji.
5. Bhakta Vilāsa.
6. Sloka Baddha Rāmāyaṇa.

SANSKRIT

1. Aśvaśāstra with Tricolour Illustrations.
2. Rājamṛgānka.
3. Ānandakandam.
4. Āyurvedamahodadhi.
5. Gīta Govinda Abhinaya.
6. (a) Colacampū.
   (b) Sahendra Vilāsa.

7. Dharmākūṭam-Sundra Kāṇḍa.
8. Jātakasāra.
9. Viṣṇutattvanirṇaya Vyākhyā.
10. Sangīta Darpaṇa.

The Government in their G.O. Ms. No. 1820, Education, dated 4th August 1952, sanctioned a grant of Rs. 9,000 to the Dr.V. Swaminatha Aiyar's Tamil Library, Adyar, towards the publication of the following manuscripts as part of the "Madras Government Oriental Series":—

1. Tiruvācaka Vyākhyānam.
2. Mahābhārata Cūḍāmaṇi.

It is hoped that the publication of most of the important manuscripte will be completed within the next few years.

Some of the manuscripts taken up for publication are represented by single copies in the library and consequently the mistakes that ars found in them could not be corrected by comparing them with other copies. The editors have, however, tried their best to suggest correct readings. The wrong readings are given in round brackets. When different readings are found, they have been given in the footnotes except in the case of a few books in which the correct readings have been given in the footnote or incorporated in the text itself.

The Government of Madras have to be thanked for financing the entire scheme of publication although there is a drive for economy in all the departments. My thanks are due to the members of the Expert Committee who spared no pains in selecting the manuscripts for publication. I have also to thank the various editors, who are experts in their own field, for readily consenting to edit the manuscripts and see them through the Press. The various Presses that have co-operated in printing the manuscripts in the best manner possible also deserve my thanks for the patience exhibited by them in carrying out the corrections made in the proofs.

The present work is based on a palm-leaf manuscripts bearing D. No. 321 in the Government Oriental Manuscript's Library. This is of size $8 \times 1\frac{1}{2}$ inches containing 142 folios with 8–10 lines on each page. A restored copy of the same work is also available in the library under No. R. 1.

This work which is written in Kiḷipaṭṭu style deals, with the story of King Vikramāditya. The author states in this work that he has written this at the instance of his patron, Iṭṭikkombiyaccan, the ruler of Palghat.

T. CHANDRASEKHARAN,
General Editor,
Madras Government Oriental Series.

GOVERNMENT ORIENTAL MANUSCRIPTS LIBRARY, MADRAS,
12th November 1956.

ಮುನ್ನುಡಿ

ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥ ಮತ್ತು ಲಿಂಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುವ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಭಿಧಾನ ಅಥವಾ ಕೋಶ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಕೋಶಗಳೆಲ್ಲಾ ಪದ್ಯರೂಪವಾಗಿ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆಗಳು ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ದೊರೆತು, ಆ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಶಿಷ್ಯರು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗಿನಂತೆ ಮುದ್ರಿಸಿದ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸೌಲಭ್ಯವು ಅಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಗದ್ಯರೂಪದಿಂದಿರುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಪದ್ಯರೂಪದಿಂದಿರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡುವುದು ಸುಲಭವಾದುದರಿಂದ, ಮುಖ್ಯಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲಾ ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಸಂಸ್ಕೃತ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪ್ರಾಚೀನ ಕೋಶಗಳು ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ಹಲವರು ಸ್ವರ್ಗವರ್ಗ, ಮರ್ತ್ಯವರ್ಗ, ದೇವತಾವರ್ಗ, ಮನುಷ್ಯವರ್ಗ, ಪ್ರಾಣಿವರ್ಗ ಇತ್ಯಾದಿ ವರ್ಗಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ ಆಯಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಯಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಶಬ್ದಗಳ ಆದ್ಯಕ್ಷರ, ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರ ಇವುಗಳ ಅಕಾರಾದಿ ಕ್ರಮವನ್ನನುಸರಿಸಿಯಾಗಲೀ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವರು. ಅಮರಸಿಂಹನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಮರಕೋಶ ಅಥವಾ ನಾಮಲಿಂಗಾನುಶಾಸನ, ಮೇದಿನೀಕರನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಮೇದಿನೀಕೋಶ, ಮಹೇಶ್ವರನ ವಿಶ್ವಪ್ರಕಾಶ, ಯಾದವಭಟ್ಟನ ವೈಜಯಂತೀಕೋಶ ಅಥವಾ ಯಾದವಪ್ರಕಾಶ, ಪುರುಷೋತ್ತಮದೇವನ ತ್ರಿಕಾಂಡಶೇಷ, ದ್ವಿರೂಪಕೋಶ ಮತ್ತು ಹಾರಾವಲಿಗಳು, ಧರಣೀದಾಸನ ಧರಣೀಕೋಶ, ಶುಭಾಂಕನ ಉತ್ಪಲಮಾಲಿನೀ, ರಾಮೇಶ್ವರನ ಶಬ್ದಮಾಲಾ, ಪದ್ಮನಾಭನ ಭೂರಿಪ್ರಯೋಗ, ಮಥುರೇಶನ ಶಬ್ದರತ್ನಾವಲಿ, ಜಟಾಧರನ ಜಟಾಧರಕೋಶ, ಅಜಯಪಾಲನ ಸಂಗ್ರಹ, ಹಟ್ಟಚಂದ್ರನ ಕೋಶ, ಮಹೀಪನ ಅನೇಕಾರ್ಥತಿಲಕ, ಹರ್ಷಕೀರ್ತಿಯ ಶಾರದೀಯಾಖ್ಯನಾಮಮಾಲಾ, ಇರುಗಪದದಂಡಾಧಿನಾಥನ ನಾನಾರ್ಥರತ್ನಮಾಲಾ, ರಾಘವನ ನಾನಾರ್ಥಮಂಜರೀ, ಅಮರಚಂದ್ರನ ಏಕಾಕ್ಷರನಾಮಮಾಲಾ ಮತ್ತು ಸುಧಾಕಲಶ ಶ್ರೀಧರಸೇನಾಚಾರ್ಯನ ವಿಶ್ವಲೋಚನ, ರಭಸಪಾಲನ ರಭಸಕೋಶ, ಧನಂಜಯನ ನಾಮಮಾಲಾ, ಹೇಮಚಂದ್ರನ ಅಭಿಧಾನಚಿಂತಾಮಣಿ, ಶಾಶ್ವತನ ಅನೇಕಾರ್ಥಸಮುಚ್ಚಯ, ಹಲಾಯುಧ ಭಟ್ಟನ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ, ಕಾಳಿದಾಸನ ರತ್ನಕೋಶ, ಇತ್ಯಾದಿ ಕೋಶಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಇವಲ್ಲದೆ ಅನೇಕಾರ್ಥಧ್ವನಿಮಂಜರೀ, ಅಮರಮಾಲಾ, ಉತ್ಪಲಕೋಶ, ಉತ್ಪಲಮಾಲಾ, ಉತ್ಪಲಿನೀ, ಕೇಸರಮಾಲಾ, ಮಾಲಾ ಅಥವಾ ಮಾಲತೀಮಾಲಾ, ಲೋಚನ, ವಿಶ್ವರೂಪಕೋಶ, ಶಬ್ದಾರ್ಣವ ಇತ್ಯಾದ್ಯನೇಕ ಕೋಶಗಳು ಗ್ರಂಥರೂಪವಾಗಿಯೋ ಅಥವಾ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದಲೋ ಇದ್ದುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ. ಈ ಕೋಶಗಳ ಕರ್ತೃಗಳ ವಿಷಯವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಡಿ, ತಾರಾಪಾಲ, ಧರ್ಮಿಷ್ಠ, ರಂತಿದೇವ, ಇಂದು, ರುದ್ರ, ವಾಚಸ್ಪತಿ, ವಾಪ್ಯಚಂದ್ರ, ವ್ರೋಪಾಲಿತ, ಅಥವಾ ವ್ರೋಪಾಲಿತಸಿಂಹ, ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೋಶಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ದಾಹರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಇವರಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಕೋಶಗಳು ಇನ್ನೂ ದೊರೆತಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಕೋಶಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಕೋಶಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವು ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಗಳಿಗೆ 'ವನೌಷಧಿವರ್ಗ' ಎಂಬಿತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಒಂದು ವರ್ಗವಾಗಲೀ, ಅಥವಾ ಇತರ ಪದಗಳೊಂದಿಗೆಯಾಗಲೀ

ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಇದಲ್ಲದೇ ಆಯುರ್ವೇದ ಮೂಲಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಚಿಕಿತ್ಸಾಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ, ಸಂಹಿತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅವುಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಅನೇಕಾನೇಕ ಕೋಶಗಳು ರಚಿತವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರುವಿಧವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು :

(1) ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ವೈದ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗ, ಅರ್ಥ, ಮತ್ತು ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವಂತವುಗಳು.

(2) ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಮದ್ದುಗಳ ಗುಣ, ವೀರ್ಯ, ವಿಪಾಕ, ರಸ, ದೋಷ ಇತ್ಯಾದಿಗಳನ್ನೂ ಉದಾಹರಿಸುವಂತವುಗಳು.

(3) ಪರಿಭಾಷಾ ಅಂದರೆ ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪಾರಿಭಾಷಿಕ (Technical) ಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಂತವುಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಪರಿಮಾಣ, ಕ್ವಾಥ, ಕಷಾಯ, ಫಾಂಟ, ಉಷ್ಣೋದಕ, ದ್ರವ್ಯಗಳ ತೂಕ, ಯವಾಗೂ, ಮಂಡ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ವಿಧಿ, ರಸವಿಧಾನ, ರಸಸಾಧನೆ, ರಸಪ್ರಕ್ಷೇಪ, ಕ್ಷೀರ, ಸ್ನೇಹ, ಗುಡ ಮೊದಲಾದ ಪಾಕವಿಧಿಗಳು, ಕ್ವಾಥಾದಿಗಳಿಗೆ ನೀರಿನ ಪರಿಮಾಣ, ಲೋಹಮಾರಣ, ಭಾವನಾ, ಅನುಪಾನ ಮೊದಲಾದುವುಗಳ ಕ್ರಮ, ಪಂಚಕರ್ಮವಿಧಿ ವಯೋನುಗುಣವಾಗಿ ಮದ್ದಿನ ಸೇವನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಮಾಣ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆ. ಪರಿಭಾಷಾ ಪ್ರದೀಪ ಇತ್ಯಾದಿ ಇಂತಹ ಕೋಶಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ.

ಆಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಅನೇಕವಿಧವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಬರೇ ನಾಮ ವಾಚಕಗಳು, ಹಲವು ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಗಳು, ಹಲವು ದ್ರವ್ಯಗುಣವಾಚಕಗಳು. ಕೆಲವು ಹೆಸರುಗಳು ಬರೇ ರೂಢಿಯಿಂದ ಬಂದವುಗಳು. ಹಲವು ಅನ್ವರ್ಥ ಶಬ್ದಗಳು. ಕೆಲವು ಆಯಾ ದೇಶ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುವುಗಳು. ಹಲವು ತಮ್ಮ ಚಿಹ್ನೆಗಳಿಂದಲೋ - ಯಾ - ಉಪಮಾನದಿಂದಲೋ, ತಮ್ಮ ವೀರ್ಯದಿಂದಲೋ ಅಥವಾ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೋ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಡುವಂತವುಗಳು. ಹೀಗೆ ಇವು ಏಳು ವಿಧಗಳೆಂದು ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ :—

ನಾಮಾನಿ ಕ್ವಚಿದಿಹ ರೂಢಿತಃ ಸ್ವಭಾವಾ-
ದ್ದೇಶೋಕ್ತ್ಯಾ ಕ್ವಚನ ಚ ಲಾಂಛನೋಪಮಾಭ್ಯಾಂ ।
ವೀರ್ಯೇಣ ಕ್ವಚಿದಿತರಾಹ್ವಯಾದಿದೇಶಾ—
ದ್ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಧ್ರುವಮಿತಿ ಸಪ್ತಧೋದಿತಾನಿ ॥

ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಕೆಲವು ಎಲ್ಲಾ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಹಲವು ದ್ರವ್ಯಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ಕೆಲವು ಪರ್ವತಗಳ ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ಮೇದೆ, ಮಹಾಮೇದೆ ಮೊದಲಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಬರೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಅವುಗಳು ಈಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಬದಲಿಗೆ ಅವುಗಳಂತೆ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ಅಶ್ವಗಂಧ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದೆಂದು ಸಂಗ್ರಹಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ನಿಘಂಟುಕಾರರು ಹೇಳಿರುವರು. ರಾಜನಿಘಂಟು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಲ್ಲಿ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಭಾಷಾವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಗೆ ಕೋಶಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಹಿಂದೆ ವಿದ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಶಿಶುವಿಗೆ ಕೋಶಗಳನ್ನು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡಿಸಿ ನಂತರ ಕಾವ್ಯ, ಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಲಿಸುವ ಕ್ರಮವಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಕಿತ್ಸಕನಾಗಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವವನಿಗೆ ವೈದ್ಯಕದ್ರವ್ಯ ಗುಣಾದಿಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯ. ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಅನೇಕ. ಕೆಲವು ವಿಷಗುಣವುಳ್ಳವು, ಕೆಲವು ಶರೀರಪುಷ್ಟಿಕರಗಳು, ಕೆಲವು ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು, ಹಲವು ರೋಗಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವಂತವುಗಳು, ಕೆಲವು ಪ್ರಾಣಾಪಾಯಕರಗಳು. ಇಂತಹ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಆಮೂಲಾಗ್ರವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಯಾವ ಯಾವ ದ್ರವ್ಯಗಳು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಿತವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ಚಿಕಿತ್ಸಕನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಈ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರಾಚೀನ ಮಹರ್ಷಿಗಳು ದ್ರವ್ಯಗಳ ಹೆಸರು, ಗುಣ, ವೀರ್ಯ, ವಿಪಾಕಾದಿಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದುದಲ್ಲದೆ ಕೋಶಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿರುವರು. ಚಿಕಿತ್ಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಚಿಕಿತ್ಸೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾದ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಜ್ಞಾನವು ಸರಿಯಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ರೋಗಾದಿಗಳು ಗುಣವಾಗುವುವು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿಪರೀತಫಲವುಂಟಾಗಬಹುದು. ಆದುದರಿಂದ ವೈದ್ಯರಿಗೆ ವೈದ್ಯಕನಿಘಂಟುಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವು ಬಹಳ ಆವಶ್ಯಕ. ನಿಘಂಟು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದ ವೈದ್ಯನಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಆಪತ್ತು ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂದೂ, ಅವನು ಜನರ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವನೆಂದೂ ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ :—

> ನಿಘಂಟುನಾ ವಿನಾ ವೈದ್ಯೋ ವಿದ್ವಾನ್ ವ್ಯಾಕರಣಂ ವಿನಾ ।
> ಅನಭ್ಯಾಸೇನ ಧಾನುಷ್ಕಸ್ತ್ರಯೋ ಹಾಸ್ಯಸ್ಯ ಭಾಜನಂ ॥

ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದ ವೈದ್ಯನೂ, ವ್ಯಾಕರಣಶಾಸ್ತ್ರ ತಿಳಿಯದ ವಿದ್ವಾಂಸನೂ, ಸದಾ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡದ ಬಿಲ್ಲುಗಾರನೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವರೆಂದು ಇದರರ್ಥ.

ಅಮರಕೋಶಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಭಾಗಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಯುರ್ವೇದಕ್ಕೆ ಐದಂಪರ್ಯವಾಗಿ ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ನಿಘಂಟುಗಳೂ ಅನೇಕವಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೋಶಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರವೇ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಈಗ ದುರ್ಲಭವಾಗಿವೆ. ಭಿಷಗಾಚಾರ್ಯನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಭಿಧಾನ ಮಂಜರೀ ಎಂಬ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ :—

> ಸೌಶ್ರುತ ಚರಕಾದೀನಾಂ ಶಾಸ್ತ್ರಾಣಾಂ ಯೇ ನಿಘಂಟುತೋಯಥಯಃ ।
> ಕಾಶ್ಯಪ ಭೋಜಪ್ರಭೃತಿಪ್ರಾಜ್ಞೈಃ ಕಥಿತಾಃ ಸುವಿಸ್ತರತಃ ।
> ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾಃ.

ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಸುಶ್ರುತ, ಚರಕ, ಕಾಶ್ಯಪ, ಭೋಜರಾಜ ಮೊದಲಾದವರು ವೈದ್ಯಕ ನಿಘಂಟುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದೆ.

ಈಗ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಆಯುರ್ವೇದ ನಿಘಂಟುಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಧವಕರನ ಪರ್ಯಾಯ ರತ್ನಮಾಲಾ (ಕ್ರಿ.ಶ. 700), ಸುರೇಶ್ವರ ಅಥವಾ ಸುರಪಾಲನ ಶಬ್ದಪ್ರದೀಪ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1040), ಚಕ್ರಪಾಣಿದತ್ತನ ದ್ರವ್ಯಗುಣಸಂಗ್ರಹ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಚಂದ್ರಿಕಾ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1040), ಹೇಮಚಂದ್ರನ ನಿಘಂಟುಶೇಷ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1088-1172), ಮದನಪಾಲನ ಮದನವಿನೋದನಿಘಂಟು

(ಕ್ರಿ.ಶ. 1374), ನರಹರಿಯ ರಾಜನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಅಭಿಧಾನ ಚೂಡಾಮಣಿ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1400), ಶಿವದತ್ತನ ಶಿವಕೋಶ ಅಥವಾ ಶಿವಪ್ರಕಾಶ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1677), ಕೈಯದೇವನ ಪಥ್ಯಾಪಥ್ಯವಿಬೋಧಕ (ಕ್ರಿ.ಶ. 1710), ಹರಿಚರಣಸೇನನ ಪರ್ಯಾಯಮುಕ್ತಾವಲಿ, ವೆಂಕಟೇಶ್ವರನ ದಕ್ಷಿಣಾಮೂರ್ತಿ ನಿಘಂಟು, ನೀಲಕಂಠಮಿಶ್ರನ ಪರ್ಯಾಯಾರ್ಣವ (1, 7, 8, 10, 13 ನೇ ವರ್ಗಗಳು), ಭಾವಮಿಶ್ರನ ಭಾವಗುಣರತ್ನಮಾಲಾ, ಅಜ್ಞಾತಕರ್ತೃಕವಾದ ದ್ರವ್ಯಮುಕ್ತಾವಲೀ, ಭಿಷಗಾಚಾರ್ಯನ ಅಭಿಧಾನಮಂಜರೀ, ಎಂಬಿವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದುವು. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಪ್ರಾಚೀನವಾದುದು ಧನ್ವಂತರಿನಿಘಂಟು. ಈ ನಿಘಂಟು ಅಮರಕೋಶವು ರಚಿತವಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಹಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ. ಅಂತೂ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಇದು ಆರನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದೆಂದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಈ ನಿಘಂಟು ಅತಿಪ್ರಸಿದ್ಧವೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದುವಲ್ಲದೆ ಬೋಪದೇವನ ಹೃದಯದೀಪಿಕಾ, ಚಂದ್ರನಂದನನ ದ್ರವ್ಯಗುಣ ನಿಘಂಟು ಅಥವಾ ಗುಣನಿಘಂಟು, ಅಶೋಕಮಲ್ಲನ ನಿಘಂಟುಸಾರ ಎಂಬಿವುಗಳೂ ಧರ್ಮಿಷ್ಠ, ರಂತಿದೇವ, ಇಂದು, ವಾಚಸ್ಪತಿ ಎಂಬಿವರುಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಭಿಧಾನಕೋಶಗಳೂ ಇರುವುದಾಗಿ ಕೋಶಕಾರರ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತೃಗಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿದೆ. ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವ ಮತ್ತು ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮಾತ್ರ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತಿರುವ ಎಲ್ಲಾ ಕೋಶಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ಅಪ್ರಸಕ್ತವಾದುದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಹಲವು ಮಾತ್ರವೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಆಯಾ ಗ್ರಂಥಾಲಯಗಳ ಸೂಚಿಯಿಂದ ವಾಚಕರು ಕೋಶಗಳ ವಿವರವನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಈಗ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಅಥವಾ ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು ಎಂಬೀ ವೈದ್ಯಕಕೋಶವು ಮಲ್ಲಿನಾಥನಿಂದ ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಆದರೆ ಇದು ರಚಿತವಾದ ಸರಿಯಾದ ಕಾಲದ ವಿವರಗಳನ್ನೇ - ಯಾ - ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಯ ವಿಚಾರವನ್ನೇ ತಿಳಿಯಲು ಸರಿಯಾದ ಸಾಧನಗಳು ದೊರೆತಿಲ್ಲ. ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ಕೇರಳ ದೇಶೀಯ ಭಟ್ಟಭಾಸ್ಕರ ಶಿಷ್ಯ ಹಲಾಯುಧನಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಎಂಬ ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಘಂಟುವು ಇದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದುದು.

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಅಥವಾ ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಮಾವಿಳ್ಳ ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ 1939 ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಇವೆ. ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನ ಅಂದರೆ ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ಲೋಕಗಳು ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಇವರು ಹಲವು ಹಸ್ತಲಿಖಿತ ಪ್ರತಿಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಇದನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ ಎಂಬೀ ಗ್ರಂಥವು ಕೇವಲ ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನನಿಘಂಟುವಾಗಿರಬೇಕೆಂದೂ, ಈ ಕೋಶಕ್ಕೆ ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನವನ್ನೂ, ದ್ರವ್ಯಗಳ ಕನ್ನಡ ಹೆಸರುಗಳನ್ನೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ತಾತಾಚಾರ್ಯ ಎಂಬ ಕನ್ನಡಿಗನು ಸೇರಿಸಿ ತಿರುಗಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರತಿಗಳು ಇದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವುದಾಗಿಯೂ ಊಹಿಸಲು ಸಾಕಷ್ಟು ಆಧಾರಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥಲೇಖಕವೃತ್ತಾಂತ (ಪುಟ 93) ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಇರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಂದ ವಿಕೃತಿನಾಮ ಸಂವತ್ಸರದ ವೃಶ್ಚಿಕಮಾಸ, ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ, ಗುರುವಾರ, ಶ್ರವಣ ನಕ್ಷತ್ರದಂದು

(ಕ್ರಿ.ಶ. 1530, ನವೆಂಬರ 24 ರಂದು) ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಗೋತ್ರದ ರಂಗಾಚಾರ್ಯರ ಮಗನಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯನೆಂಬವನು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವುದಾಗಿ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಈ ಷಡ್ರಸ ನಿಘಂಟುವು ಹದಿನಾಲ್ಕನೇ ಶತಮಾನಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನದ್ದಾದುದರಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯನು ಇದರ ಕರ್ತೃವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಇವನು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಬರೇ ಲೇಖಕ (Scribe) ನಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಅಥವಾ ದ್ರವ್ಯಗುಣಾಭಿಧಾನಹನ್ನೂ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನೂ ಸೇರಿಸಿ ಅದೇ ನಿಘಂಟುವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿದವನಾಗಿಯೂ ಇರಬಹುದು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಎರಡುತರದ ಹಸ್ತಲಿಖಿತಪ್ರತಿಗಳೂ ದೊರೆತಿರುವುದರಿಂದಲೂ "ಸಹಗುಣಕಥನೈಃ ಷಡ್ರಸಾಖ್ಯಂ ನಿಘಂಟುಂ ವ್ಯಾಲೇಖೀತ್" ಎಂದು ಗ್ರಂಥಲೇಖಕವೃತ್ತಾಂತ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ 'ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳೊಂದಿಗೆ ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟುವನ್ನು ಬರೆದನು' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯನು ಪ್ರಾಚೀನವಾದ 'ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು' ಎಂಬ ಕೋಶವನ್ನು ತಾನು ಗ್ರಂಥಾಂತರಗಳಿಂದಲೋ - ಯಾ - ಸ್ವಯಮಾಗಿಯೋ ದ್ರವ್ಯಗುಣವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕಗಳೊಂದಿಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯನಾಮಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರುವುದು.

ಶಬ್ದಾರ್ಥಕಲ್ಪದ್ರುಮವೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕನ್ನಡ ಆಧುನಿಕ ಕೋಶವು ಬಿ. ಸುಬ್ರಾಯ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳಿಂದ ರಚಿತವಾಗಿ 1919 ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ವೈದ್ಯಕಶಬ್ದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ವಿವರಿಸುವಾಗ ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲೆಯ ದ್ರವ್ಯಾಭಿಧಾನ ಶ್ಲೋಕಗಳೂ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವ ಪದಗಳೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿನ ಶ್ಲೋಕಗಳಿಗೂ, ಈ ಗ್ರಂಥದ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವಾವಿಳ್ಳ ಪ್ರಕಾಶಿತ ತೆಲುಗು ಲಿಪಿಯ ಪುಸ್ತಕದ ಪಾಠಗಳಿಗೂ, ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರತಿಯ ಪಾಠಗಳಿಗೂ ಬಹಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಪರ್ಯಾಯ ಪದಗಳು ಒಂದಾಗಿರುವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗವ್ಯತ್ಯಾಸವು ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಪಾಠಗಳು ಮುದ್ರಿತ ಧನ್ವಂತರಿನಿಘಂಟು, ರಾಜನಿಘಂಟು, ವೈದ್ಯಕ ಶಬ್ದಸಿಂಧು ಎಂಬ ಆಧುನಿಕ ವೈದ್ಯಕಕೋಶ ಇವುಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಸರಿಯೆಂದು ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದಲೂ, ಲೇಖಕಪ್ರಮಾದದಿಂದ ನಿಘಂಟುಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ತೋರುತ್ತ ಬಂದು, ಯಾವ ಶಬ್ದವು ಸರಿ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಮೂಲ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿತ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿಲ್ಲ. ಅವಶ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಕೆಳಗೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳಿರಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಹಲವೆಡೆ ತೆಲುಗು ಶಬ್ದಗಳು ತೋರಿಬರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅರ್ಧಚಂದ್ರ ಚಿಹ್ನೆಗಳೊಳಗೆ - ಯಾ - ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಕನ್ನಡಶಬ್ದಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಹಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳು ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರದಿದ್ದಾಗ, ರಾಜನಿಘಂಟು ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಅವು ಉದ್ಧೃತವಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳು ಸ್ಕಂಧ ವಿಭಜನೆಗೆ ಅನುಗುಣವಲ್ಲದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಲ್ಲ.

ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ 615 ದ್ರವ್ಯಗಳು ತಮ್ಮತಮ್ಮ ಪ್ರಧಾನಗುಣವಾದ ಮಧುರ, ಅಮ್ಲ, ಲವಣ, ತಿಕ್ತ, ಕಟು ಕಷಾಯ ಎಂಬೀ ಆರು ರಸಗಳಿಗೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆರು ಸ್ಕಂಧಗಳಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ತೆಲುಗು ಮುದ್ರಿತ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ 520 ದ್ರವ್ಯಗಳಿವೆ. ಇದರ ಮೂಲಪ್ರತಿಗೂ ತೆಲುಗು ಪ್ರತಿಗೂ, ದ್ರವ್ಯಸಂಖ್ಯೆ, ದ್ರವ್ಯವಾಚಕಪದಗಳ ವಿಭಾಗ, ಲಿಂಗ

ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಲ್ಲ, ಹಲವು ಕಡೆ ಶೀರ್ಷಿಕೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳಿಂದ ಉದ್ದಿಷ್ಟವಾದ ದ್ರವ್ಯವೂ ಕೂಡಾ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿಬರುತ್ತಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ನಿಘಂಟುಗಳ ಪರ್ಯಾಯಶಬ್ದಗಳನ್ನೂ, ಅವುಗಳ ಗುಣವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಒಂದೆಡೆ ಸೇರಿಸಿ, ಆಯಾ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಗುಣಗಳ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರರೀತ್ಯಾ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸಾಧಿಸಿ, ನಂತರ ಒಂದು ಪೂರ್ಣಕೋಶವನ್ನು ತಯಾರಿಸುವವರೆಗೆ, ದ್ರವ್ಯವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗ, ಅರ್ಥ, ಗುಣ, ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳ ನಿರ್ಣಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸುಲಭಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ. ಆಯುರ್ವೇದದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಸರಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಹನೀಯರು ಇಂತಹ ಕೋಶವೊಂದನ್ನು ಪ್ರಥಮತಃ ತಯಾರಿಸಿದಲ್ಲಿ ಇದು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಹಳ ಉಪಯೋಗಕರ.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೇ ವನಸ್ಪತಿಗಳ ಗುಣವರ್ಣನೆಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತಿವೆ. ಋಗ್ವೇದದ ಓಷಧಿ ಸೂಕ್ತದಲ್ಲಿ (X. 97) ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಗುಣವು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅವುಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಏಳುನೂರೆಂದೂ, ಅವುಗಳು ದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದುವೆಂದೂ, ರೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆಯೆಂದೂ, ದ್ರವ್ಯಗುಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ವೈದ್ಯನಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮೂಲಿಕೆಗಳು ರೋಗಗಳನ್ನು ಗುಣಪಡಿಸುವುವೆಂದೂ ಅಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ. ಮೆಕ ಡೊನೆಲ್ ಮತ್ತು ಕೀತ್ ಇವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ವೇದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ Vedic Index) ಯಲ್ಲಿ 260 ಮೂಲಿಕೆಗಳು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿವೆ. ಸುಶ್ರುತದಲ್ಲಿ ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಣೀಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 385 ಮೂಲಿಕೆಗಳೂ, ಚರಕದಲ್ಲಿ ಒಂದನೇ ಸ್ಥಾನದ 1, 2, 3, 4, 5, 13, 14 ಮತ್ತು 17 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ 500 ಮೂಲಿಕೆಗಳೂ, ಕೌಟಿಲೀಯ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ 32, 36, 38, 45, 46, 92, 146, 147, 148, 149 ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ 330 ಮೂಲಿಕೆಗಳೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಧನ್ವಂತರೀಯ ನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿ 324 ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಒಟ್ಟಾಗಿ ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಉದಾಹೃತವಾಗಿರುವ ಮೂಲಿಕೆಗಳು 666 ಕ್ಕೆ ಮಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ತಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು.

ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿರುವ 130 ಮೂಲಿಕೆಗಳು ಆಯುರ್ವೇದ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. ಇನ್ನುಳಿದ ವೈದಿಕ ಮೂಲಿಕೆಗಳ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಚಯ, ಅಥವಾ ಆಯುರ್ವೇದದಲ್ಲಿ ಆ ಪದಗಳಿರುವ ಪರ್ಯಾಯಪದಗಳು—ಯಾವುವೆಂದೂ ರೋಗದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ ಹೇಗೆಂದೂ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಅಥವಾ ಆಧುನಿಕ ಕೋಶಗಳಿಂದಲೂ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಬಂಧವಾದ ವಿಮರ್ಶೆ ನಡಿಸುವುದು ಬಹಳ ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯ.

ಈ ಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪ್ರಾಚೀನ ನಿಘಂಟುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೆಂಬುದು ಮತಾಂತರೇ, 'ಅನ್ಯತ್ತು' ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ (e.g. ಪುಟ 63, 64, 67, 71, 84, 88, 90) ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಹಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳು ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹೃತವಾಗಿವೆ. (ಪುಟ 89 ಟಿಪ್ಪಣಿ 1 ನೋಡಿರಿ). ಹಲವೆಡೆ ಒಂದೇ ದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. (ಪುಟ 23 ಶ್ಲೋಕ 23-24, ಪುಟ 24 ಶ್ಲೋಕ 29-30 ನೋಡಿರಿ). ಹಲವೆಡೆ ಒಂದು ದ್ರವ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಇತರ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶಬ್ದಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ದ್ರವ್ಯಗಳ ಪರ್ಯಾಯಗಳೆಂದು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾಗಿದೆ.

ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ ಪುಟ 52 ರಲ್ಲಿ 'ಬೊದ್ದಿ' ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾದ ಶ್ಲೋಕವು 'ವಿಷಮುಷ್ಟಿ' ಎಂಬ ದ್ರವ್ಯದ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ ಇತ್ಯಾದಿ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಶೇಷಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಶುದ್ಧಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಬೇಕಾದಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಅಶುದ್ಧವೆಂದು ತೋರಿಬಂದ ಪಾಠಗಳು ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಆಯುರ್ವೇದವು ಪ್ರಕೃತಿಲಭ್ಯವಾದ ಓಷಧಿಗಳನ್ನು ರೋಗಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಒಂದು ನಿಧಿಯು. ಪ್ರಾಚೀನ ಋಷಿಗಳು ಈ ಓಷಧಿಗಳ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಗಂಡಿದ್ದರೆಂದೂ ಅವುಗಳ ಗುಣಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿಮರ್ಶಿಸಿರುವರೆಂಬುದೂ ಅವರಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಕಾಲವಶಾತ್ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಮಾದದಿಂದಲೂ ಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಪರಿಶ್ರಮವಿಲ್ಲದ ಶಿಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಈ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಹತ್ತ್ವವು ಮಾಲಿನ್ಯಹೊಂದಿದೆ. ಈ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಗ್ರಂಥಗಳ ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಪ್ರಕಟನೆಗಳು ಇದರ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿರುಗಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರಲು ಸಹಾಯಕವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಸೇರಿಸಿ ಸಕಲ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಿದ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯ ಪ್ರತ್ಯವೇಕ್ಷಕರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಟಿ. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅಯ್ಯರವರಿಗೂ ಮುದ್ರಣೆಗೆ ಧನಸಹಾಯವಿತ್ತ ಮದ್ರಾಸು ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ, ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಸರ್ಕಾರದ ಮುದ್ರಣಾಲಯದವರಿಗೂ ನಮ್ಮ ಧನ್ಯವಾದಗಳು.

ಅಡೆಯಾರು,
14-8-1956

ಜಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸಮೂರ್ತಿ.
ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರ ಭಟ್ಟ.

ಅಭಿಧಾನ ರತ್ನಮಾಲಾ

ವಿಷಯಸೂಚಿಕೆ

ಶುಭಮಸ್ತು.[1]

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾ

ಅಥವಾ

ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು

ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯ ವಿರಚಿತವು

ಪ್ರಥಮಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ನಮಾಮಿ ಧನ್ವನ್ತರಿಮಾದಿದೇವಂ
ಸುರಾಸುರೈರ್ವನ್ದಿತಪಾದಪದ್ಮಮ್ ।
ಲೋಕೇ ಜರಾರುಗ್ಭಯಮೃತ್ಯುನಾಶಂ
ಧಾತಾರಮೀಶಂ ವಿವಿಧೌಷಧೀನಾಮ್ ॥ (1)

ಧನ್ವನ್ತರಿಪದದ್ವನ್ದ್ವಂ ನತ್ವಾ ಲೋಕಹಿತಾರ್ಥಿನಾ ।
ರಸವೀರ್ಯವಿಪಾಕಾರ್ಥೋ ದ್ರವ್ಯಾಣಾಂ ಕಥ್ಯತೇ ಮಯಾ ॥ (2)

ಶ್ರೀದೇವಂ ದೇವದೇವೇಶಂ ವಂದೇಽಹಂ ದೇಪಕೇಸುತಂ ॥
ಇಂದೀವರದಳಶ್ಯಾಮಮಿಂದಿರಾನಂದಕಂದಳಂ ॥ (3)

ಶಿವಾಯೈ ತಾರಕಂ ನಾಮಮಂತ್ರಂ ಯಸ್ತ್ಯಾದಿಶಚ್ಛಿವಃ ॥
ತಸ್ಮೈ ದೈವತರಾಜಾಯ ಜಾನಕೀಜಾನಯೇ ನಮಃ ॥ (4)

ಸರ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಯುಕ್ತಾನಿ ನಾಮಾನ್ಯಾದಾಯ ಸರ್ವತಃ ॥
ರಸಭೇದೇನ ಷಟ್ಸ್ಕಂಧೋ ನಿಘಂಟುರಭಿಧೀಯತೇ ॥ (5)

ಮಧುರ ಸ್ಕಂಧ

ತತ್ರಾದೌ ಮಧುರಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ.[2]

ಆಜ್ಯಕ್ಷೌದ್ರ ತಿಲೋತ್ಥ ದುಗ್ಧನವನೀತಾಂಭೋವಿದಾರೀವರೀ
ಕಾಕೋಳೀ ಕಪಿಕಚ್ಛು ಗೋಪತನಯಾ ಮೇದಾ ಪಯಸ್ಯಾದ್ವಯಂ ॥
ಖರ್ಜೂರೀ ತೃಣರಾಣ್ಮಧೂಕಯುಗಳಂ ಪರ್ಣೀಚತುಷ್ಕಂ ಕುಶೋ
ದ್ರಾಕ್ಷಾಕಾಶಯುಗಂ ಸಿತೋಪಲಬಲಾ ದೂರ್ವಾತ್ರಯಂ ಗೋಕ್ಷುರಂ ॥ (6)

---

[1] "ಶ್ರೀ ಅಲಮೇಲುಮಂಗಾಸಮೇತ ಕೃಪಾಪ್ರಸನ್ನ ವೆಂಕಟೇಶಾಯ ಮಂಗಳಂ। ಅಸ್ಮದ್ಗುರುಭ್ಯೋ ನಮಃ । ಶ್ರೀಮತೇ ರಾಮಾನುಜಾಯ ನಮಃ । ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಶುಭಮಸ್ತು । ಧನ್ವನ್ತರಯೇ ನಮಃ ।" ಎಂದು ಇದರ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಾದ ತಾಳಪತ್ರ ಕೋಶದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿದೆ.

[2] ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ—1. ಆದ್ಯಸ್ಕಂಧಃ ಎಂದಿದೆ.

ಚೋಚಾಕ್ಷೋಡಕ ರಾಜವೃಕ್ಷ ಸುಪವೀಚಾರೇಕ್ಷು ಪಾರೇವತಾ
ಸ್ತ್ವಕ್ಷ್ಕೀರೀಪನಸಾದ್ವಿವೃದ್ಧಿ ಕದಳೀ ಜೀವರ್ಷಭಾಬ್ದಸ್ವನಾಃ ॥
ಪದ್ಮಾ ಮಸ್ತಕ ಮಂಜರೀಕ್ಷುರನಳೀ ಖಟ್ವಾದ್ರವಂತ್ಯುತ್ಕಟಾ
ದೇವಾಸ್ವಸ್ತಿಕಪೋತಕೇನಳ ಮಧೂಕಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಶೂಲಿನೀ ॥ (7)

ಕಾರ್ಪಾಸೀ ಪ್ರಿಯ ಸತ್ಯಗಸ್ತ್ಯ ವೃಷಕಾನಂತಾ ಸತೀನಚ್ಛದಾ
ವತ್ಸಾದಿನ್ಯಥ ರಕ್ತನಾಳ ಮಧುರಾ ಭೂಕಂದ ಶೃಂಗಾಟಕಾಃ ॥
ಸ್ಥೌಣೇಯಂ ಕಕುಭಾಂಡ ಮೂತ್ರಲ ಕಳಿಂಗಾಲಾಬುಧಾಮಾರ್ಗವಾ
ಸಿಕ್ಥಂ ಹೇಮಸ ಶೂಕಶಿಂಬಿಸತೃಣಾಃ ಸ್ಕಂಧಃ ಕೆಲ ಸತ್ವಾದುಭಿಃ ॥ (8)

ಏಷಾಂ ಕ್ರಮೇಣಾಭಿಧಾನಾನಿ ವಕ್ಷ್ಯಂತೇ.

ತುಪ್ಪ —

ಘೃತಮಾಜ್ಯಂ ಹವಿಸ್ಸರ್ಪಿಃ ಪವಿತ್ರಮಮೃತಂ ಚ ತತ್ ॥ (9)

ಇದರ ಗುಣಂ—

ಘೃತಂ ಮಧುರಮತ್ಯಂತಂ ಜೀವನಂ ವಿಷನಾಶನಂ ॥
ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ಚ ಭೂತಘ್ನಮಲಕ್ಷ್ಮೀ ಪಾಪನಾಶನಂ ॥ (10)

ಜೇನು—

ಕ್ಷೌದ್ರಂ ಪುಷ್ಪರಸೋದ್ಭೂತಂ ಸಾರಘಂ ಮಧು ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ॥

ಜೇನ ಭೇದ[1]—

ಅಷ್ಟಧಾ[2] ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ಕ್ಷೌದ್ರಂ [3] ಪೌತ್ತಿಕಂ ಭ್ರಾಮರಂ ತು ತತ್ ॥ (11)
[4] ಛಾತ್ರಕಂ ದಾಲಮೌದ್ದಾಲ ಮರ್ಘ್ಯಂ ಸ್ಯುರ್ಮಧುಜಾತಯಃ ॥

[ಅವುಗಳ] ವರ್ಣಭೇದ—

ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ತಿಲಜಾಕಾರಂ ಭ್ರಾಮರಂ ಧವಲಂ ವಿದುಃ ॥ (12)

---

1 ಧನ್ವಂತರಿ ನಿಘಂಟು, ಪುಟ 248—

ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ಭ್ರಾಮರಂ ಕ್ಷೌದ್ರಂ ಪೌತ್ತಿಕಂ ಛಾತ್ರಕಂ ತಥಾ ।
ಅರ್ಘ್ಯ ಮೌದ್ದಾಲಕಂ ದಾಲಮಿತ್ಯಷ್ಟೌ ಮಧುಜಾತಯಃ ॥
ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ತೈಲವರ್ಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಷೌದ್ರಂ ತು ಕಪಿಲಂ ಭವೇತ್ ।
ಪೌತ್ತಿಕಂ ಘೃತವರ್ಣಂ ತು ಶ್ವೇತಂ ಭ್ರಾಮರ ಮುಚ್ಯತೇ ॥
ಆಪೀತವರ್ಣಂ ಛಾತ್ರಾಖ್ಯಂ ಪಿಂಗಲಂ ಚಾರ್ಘ್ಯ ನಾಮಕಮ್ ।
ಔದ್ದಾಲಂ ಸ್ವರ್ಣ ಸದೃಶಂ ದಾಲಂ ಚ ಪಾಟಲಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥

2 ಚತುರ್ಥಂ—ಮೂಲಪ್ರತಿ.

3 ಧಾತ್ರೀಕಂ—ಮೂಲ.

4 ಈ ಅರ್ಧ ಮೂಲಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಭ್ರಂಶವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕ್ಷೌದ್ರಂ ತು ಕಪಿಲಾಭಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪೌತ್ತಿಕಂ ಚಾಜ್ಯಸನ್ನಿಭಮ್ ॥
[1] ಔದ್ದಾಲಂ ಕನಕಾಭಂ ಸ್ಯಾದರ್ಘ್ಯಜಂ ಪಿಂಗಲಂ ವಿದುಃ ॥ (13)
ಛಾತ್ರಕಂ ಪೀತಸಂಕಾಶಂ ತತ್ವದ್ದಾಲಾಖ್ಯಕಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥

ಗುಣಂ—

[2] ಮಧುಕೊಷ್ಣಾತಿ ಸಾರಘ್ನಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಕಫಮೇಹನುತ್ ॥ (14)
ಕಷಾಯಂ ಮಧುರಂ ರೂಕ್ಷಂ ವ್ರಣಶೋಧನ ರೋಪಣಂ ॥

ಎಣ್ಣೆ—

ತೈಲಂ ತಿಲ್ಯಂ ತಿಲಭವಂ ಸ್ವಚ್ಛಂ ತಿಲರಸಂ ಚ ತತ್ ॥ 15)

ಗುಣಂ—

ತೈಲಂ ತಿಲೋದ್ಭವಂ ಸ್ವಾದು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ಕಫವಾತಜಿತ್ ॥
ಕಂಡೂಹರಂ ದೃಶಃ ಪಥ್ಯಮಭ್ಯಂಗಂ ನ ತು ಸೇವಿತಂ ॥ (16)

ಹಾಲು—

ದುಗ್ಧಂ ಕ್ಷೀರಂ ಪಯಃ ಸ್ತನ್ಯಮೂಧಸ್ಯಂ [3] ಶಿಶುವರ್ಧನಂ ॥

ಗುಣಂ—

ದುಗ್ಧಮತ್ಯಂತಮಧುರಂ ಸೌಮ್ಯಂ ಜೀವನ ಬೃಂಹಣಂ ॥ (17)
ರಸಂ ಗುರು ವಯೋವೃದ್ಧಿ ಬಲ ಮೇಧಾ ವಿವರ್ಧನಂ ॥

ಬೆಣ್ಣೆ—

ಹಯ್ಯಂಗವೀನಂ ದಧಿಜಂ ಘೃತಾಜ್ಯಂ ನವನೀತಕಂ ॥ (18)

ಗುಣಂ—

ನವನೀತಂ ನವಂ ವೃಷ್ಯಂ ಶೀತಂ [4] ವರ್ಣ ಬಲಾಗ್ನಿ ಕೃತ್ ॥
ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ವಾತಪಿತ್ತಾಸೃಕ್ ಕ್ಷಯಾರ್ಶೋರ್ದಿತ ಕಾಸಜಿತ್ ॥ (19)
ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಬಾಲವೃದ್ಧಾನಾಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ಸೌಕುಮಾರ್ಯಕೃತ್ ॥

ಹಾಲುಬೆಣ್ಣೆಗುಣಂ—

ಕ್ಷೀರೋದ್ಭವಂ ತು ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ರಕ್ತಪಿತ್ತಾಕ್ಷಿ ರೋಗಜಿತ್ ॥ (20)

---

[1] ಮೂಲಪ್ರತಿಯ ಪಾಠ ಹೀಗಿದೆ —

ಔದ್ದಾಲಂ ಕನಕಾಭಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಾವಳ್ಯಂ ಪಿಚ್ಛಿಲಂ ವಿದುಃ ।
ಐಕ್ಷುರಂ ತೋಯ ಸಂಕಾಶಂ ತದ್ವತ್ಕಾರಂಡಜಂ ಸ್ಮೃತಮ್ ॥
ವಲ್ಮೀಕ ಪ್ರಭವಂ ಸಾಂದ್ರಮೀಷಲ್ಲೋಹಿತ ವರ್ಣಕಮ್ ।
ಐಕ್ಷವಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಂ ಚ ಸಾಂದ್ರಂ ಬುದ್ಬುದಫೇನಿಲಮ್ ॥

ಇಲ್ಲಿ "ಕಾದಲ್ಯಂ ಪಿಚ್ಛಿಲಂ . . . . . ಬುದ್ಬುದ ಫೇನಿಲಂ" ಎಂಬೀ ಭಾಗವು ಈ ಪ್ರಕರಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ "ಇಕ್ಷು = ಕಬ್ಬು" ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಬರಬೇಕಾಗಿರಬಹುದು. ಮೂಲ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ "ಇಕ್ಷು" ಎಂಬುದರ ಲಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಗುಣ ಭ್ರಂಶವಾಗಿದೆ. ಜೇನ ಭೇದ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವರ್ಣ ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನ ಪುಟ 325-326) ಆಧಾರದಿಂದ ಊಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

[2] ಮಧುರಂ ಚಾತಿಸಾರಘ್ನಂ - ಮೂಲ.

[3] ಊಧಸ್ಥಂ—ಮೂಲ.

[4] ವರ್ಣ್ಯ—ಮೂಲ.

ನೀರು—

ಪಾನೀಯಮಾಪಃ ಕೀಲಾಲಂ ನೀರಂ ಕಂ ಸಲಿಲಂ ಜಲಂ ॥

ಅಮೃತಂ ಜೀವನಂ ತೋಯಂ ವಾರ್ಯಂಭೋಮ್ಬುದಕಂ ಪಯಃ ॥ (21)

ಗುಣಂ—

ಜೀವನಂ ತರ್ಪಣಂ ಹೃದ್ಯಂ ಹ್ಲಾದಿ ಬುದ್ಧಿ ಪ್ರಬೋಧನಂ ॥

[1] ತದವ್ಯಕ್ತರಸಂ ಹೃದ್ಯಂ ಶೀತಂ ಲಘ್ವಮೃತೋಪಮಂ ॥ (22)

ನೆಲಗುಂಬಳ—

ವಿದಾರೀ [2]ಗಜವಾರೀಷ್ಟಾ ಸ್ವಾದುಕಂದೇಕ್ಷುಗಂಧಿಕಾ ॥

ಸೃಗಾಲಿಕಾ ವೃಷ್ಯವಲ್ಲೀ ಶುಕ್ಲಕಂದಾ [3] ವಿದಾರಿಕಾ ॥ (23)

ಗುಣಂ—

[3] ವಿದಾರೀ ಶಿಶಿರಾ ಸ್ವಾದು ಗುರುಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಸಮೀರಜಿತ್ ॥

ಪಿತ್ತಾಸ್ರಜಿತ್ ತಥಾ ಬಲ್ಯಾ ವೃಷ್ಯಾ ಸ್ವೈವ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ (24)

ಹಾಲುಗುಂಬಳ—

[4] ಕ್ಷೀರೇಕ್ಷುವಲ್ಲೀ ಗಂಧೇಕ್ಷು ಕ್ಷೀರಶುಕ್ಲಾ ಪಯಸ್ವಿನೀ ॥

ವಲ್ಲೀ ಪಲಾಶಕಾ ಕ್ಷೀರವಿದಾರೀ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕಂದಕಾ ॥ (25)

ಗುಣಂ—

ಮಧುರಾ ಬೃಂಹಣೀ ವೃಷ್ಯಾ ಶೀತವೀರ್ಯಾ ಚ ಮೂತ್ರಲಾ ॥

[5] ವಿದಾರಿಕಂದಾ ವೃಷ್ಯಾ ಚ ವಾತಪಿತ್ತಹರಾ ಸರಾ ॥ (26)

ಆಷಾಢೀ—

ಫಣಿಜಿಹ್ವಾ ಕೇಶ್ಯಭೀರುಃ ಪೀವರೀಂದೀವರೀ ವರೀ ॥

ಸಣ್ಣ ಆಷಾಢೀ—

ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಾ ದ್ವೀಪಿಶತ್ರುಃ ಶತಮೂಲೀ ಶತಾ[ವ]ರೀ ॥ (27)

ತುಂಗಿನೀ ಬಹುಪುತ್ರಾ ಚ [6] ದ್ವೀಪಿಕಾ ದರಕಂಟಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಶತಾವರೀ ಹಿಮಾ ತಿಕ್ತಾ ರಸಸ್ವಾದು ಕ್ಷಯಾಸ್ರಜಿತ್ ॥ (28)

ವಾತಪಿತ್ತಹರೀ ವೃಷ್ಯಾ ರಸಾಯನವರಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥

ಕಾಕೋಳೀ—

ಕಾಕೋಳೀ ಕಬಳೀ ವೀರಾ ಮಧುರಾ ವಾಯಸೋಳಿಕಾ ॥ (29)

---

[1] ತಸ್ಯಾವ್ಯಕ್ತರಸಂ—ಮೂಲ

[2] ಗಜೇಷ್ಟಾ, ವಾರೀಷ್ಟಾ (= ವಾರಿವಲ್ಲಭಾ) ಎಂದನ್ವಯ.

[3] ಬಿದಾವರೀ—ಮೂಲ.

[4] ಕ್ಷೀರವಲ್ಲೀ, ಇಕ್ಷುವಲ್ಲೀ, ಇಕ್ಷುಗಂಧಾ, ಕ್ಷೀರಶುಕ್ಲಾ, ಪಯಸ್ವಿನೀ ಎಂದನ್ವಯ.

[5] ವಿದಾರೀಗಂಧಾ—ಮೂಲ ; (= ಮೂರೆಲೆಹೊನ್ನೆ).

[6] 'ದ್ವೀಪಿ ಚೋರ್ಧ್ವಕಂಟಿಕಾ' ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು 'ದ್ವೀಪಿಕಾಚೋರ್ಧ್ವಕಂಟಕಾ' ಅಥವಾ 'ದ್ವೀಪಿಕಾ ದರಕಂಟಕಾ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

ಗುಣಂ—

[1] ವಯಸ್ಥಾ ಸ್ವಾದು ಶೀತಾಸೃಗ್ವಾತಪಿತ್ತಜ್ವರಾಪಹಾ ॥
ದಾಹಘ್ನೀ ಕ್ಷಯಹಂತ್ರೀ ಚ ಶ್ಲೇಷ್ಮಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥ (30)

ಕ್ಷೀರಕಾಕೋಳೀ—

ಕಾಕೋಳೀ ಕ್ಷೀರಕಾಕೋಳೀ [2] ಶುಕ್ಲಾ ಸಾ ಜೀವಕಾಲಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

[3] ಶುಕ್ಲಾಳೀ ಕಫಪಿತ್ತಾಸೃಕ್ ಹೃದ್ರೋಗಶಮನೀ ಮತಾ ॥ (31)
ಶ್ವಾಸಕಾಸಪ್ರಶಮನೀ ಕ್ಷಯದಾಹಜ್ವರಾಪಹಾ ॥

ಹೆದ್ದುಱುಚೆ [4]—

ಋಷ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾ ಮಹಾಗುಪ್ತಾ ಕಪಿರೋಮಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥ (32)

ಗುಣಂ—

ಮಹಾದುರಾಲಭಾ ಸ್ವಾದು ತೃಷ್ಣಾದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ॥
ಮಲಜ್ವರವಿಷಚ್ಛರ್ದಿಶ್ಲೇಷ್ಮಮೂರ್ಛಾವಿನಾಶಿನೀ ॥ (33)

ಬಳ್ಳದುಱುಚೆ—

ಮರ್ಕಟೀ ಚಾತ್ಮಗುಪ್ತಾ ಚ [5] ಕಂಡೂರಾ ಕಪಿಕಚ್ಛುರಾ ॥
ಋಷಭೀ ಜಾಂಗಲೀ ಕಂಡೂಃ ಕರೀರಾ ದೂಲವಿಗ್ರಹಾ ॥ [5] (34)

ಗುಣಂ—

ಕಪಿಕಚ್ಛೂ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತವಿಷಾಪಹಾ ॥
ವೃಷ್ಯಾ ಪಿತ್ತಾಸ್ರಹಂತ್ರೀ ಚ ದುಷ್ಟವ್ರಣವಿನಾಶಿನೀ ॥ (35)

ಸೊಗದೆ—

ಕನ್ಯಾ ಗೋಪೀ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲೀ ಶಾರಿಬಾ ಫಣಿಜಿಹ್ವಿಕಾ ॥
ಸುಗಂಧಮೂಲಾ ಗಂಧಾ ಚ ಸುಗಂಧೀ ಗೋಪವಲ್ಲ್ಯಪಿ ॥ (36)

ಗುಣಂ—

ಶಾರಿಬಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಮಧುರಾ ಶೀತಗ್ರಾಹೀ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥
ವಾತಾಸೃಗ್ದರಪಿತ್ತಾಮಜ್ವರದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ॥ (37)

ಮಾಗಳ [6]—

ಕಾಲಾನುಸಾರೀ [7] ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ ಚಂದನೋತ್ಪಲಶಾರಿಬಾ ॥
ಪ್ರಸಾದನೀ ಶಾರಿಬಾ ಚ ಸಾ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಕಾಷ್ಠಶಾರಿಬಾ ॥ (38)

---

[1] ವಯಸಾ—ಮೂಲ.

[2] “ಕ್ಷೀರಶುಕ್ಲಾ, ಜೀವಶುಕ್ಲಾ, ಕಾಲಿಕಾ” ಎಂದನ್ವಯಿಸಬೇಕೆಂದು ತೋರುವುದು.

[3] ಶುಕ್ಲಾಳೀ = ಕ್ಷೀರಕಾಕೋಳಿ.

[4] ದೊಡ್ಡನಸುಗನ್ನಿ, ಚಿಕ್ಕನಸುಗುನ್ನಿ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[5] ಕಂಡೂ ಕರೀಷಾದೂರ ವಿಗ್ರಹಃ—ಮೂಲ. ‘ಕಂಡೂರಾ, ಜಾಂಗಲೀ, ದೂಲವಿಗ್ರಹಾ’ ಎಂಬ ಪದಗಳ ಬದಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ಕಚ್ಛುರಾ, ಲಾಂಗೂಲೀ, ದುರಭಿಗ್ರಹಾ ಎಂದಿವೆ

[6] ಸುಗಂಧಪಾಲದ ಗಿಡ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[7] ‘ಭಸ್ತಾಂದ್ರೀ’ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿದೆ.

ಗುಣಂ—

ಸುಗಂಧಮೂಲಾ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ಶಿರಃ ಕಫವಾತನುತ್ ॥

ತೃಷ್ಣಾರುಚಿ ಪ್ರಶಮನೀ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಾ ॥ (39)

ಮೇದೆ—

ಶಲ್ಯಪರ್ಣೀ ಮಣಿಚ್ಛಿದ್ರಾ ಮೇದಾ ಮೇದಸಮುದ್ಭವಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮೇದಾ ಜ್ಞೇಯಾ ಹಿಮಸ್ವಾದು ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಾ ಪರಂ ॥ (40)

ಗುರುವಾತಪ್ರಶಮನೀ ಕಫಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥

ಮಹಾಮೇದೆ—

ಮಹಾಮೇದಾ [1]ದೇವಮಣಿರ್ವಸುಚ್ಛಿದ್ರಾ ಚ ಜೀವನೀ ॥ (41)

ಮಹಾಪುರುಷದಂತಾ ಚ ಸೇವನೀಯಾ ಮಧುಸ್ರವಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಹಾಮೇದಾ ಹಿಮಸ್ವಾದು ಕಫಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥ (42)

ಸೀಹಾಲೆ—

ಜೀವಂತೀ ಜೀವನೀ ಜೀವಾ ಶಾಕಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಸುಮಂಗಳಾ ॥

ಮರಹಾಲೆ—

ಶೃಂಗಿಬೇರೀ ಪೋಟಗಳಾ ಪಯಸ್ಯಾ ಚಾರ್ಕಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (43)

ಗುಣಂ—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಸರ್ವದೋಷಘ್ನೀ ಜೀವಂತೀ ಮಧುರಾ ಹಿತಾ ॥

ಶಾಕಾನಾಂ ಪ್ರವರಾನ್ಯಾಸಾಂ ದ್ವಿತೀಯಾ ಕಿಂಚಿದೇವ ತು ॥ (44)

ಖರ್ಜೂರಕಣ್ಣು—

ದುರಾರೋಹಾ ಖರಸ್ಕಂಧಾ ಖರ್ಜೂರೀ ಸ್ವಾದುಮಸ್ತಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕ್ಷತಕ್ಷಯಾಪಹಂ ಪಥ್ಯಂ ಶೀತಳಂ ತರ್ಪಣಂ ಗುರು ॥ (45)

ರಸೇ ವಿಪಾಕೇ ಮಧುರಂ ಖರ್ಜೂರಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತನುತ್ ॥

ಈಚಲು—

ಪರೂಷಕೋ ಮೃದುಫಲೋ [2]ರೋಹಣೋ ಧನ್ವನಚ್ಛದಃ ॥ (46)

ಗುಣಂ—

[3] ಪರೂಷಮಾಮಕಟುಕಂ ಕಷಾಯಾಮ್ಲರಸಂ ಲಘು ॥

ವಾತಘ್ನಂ ಪಿತ್ತಜನನಂ ಮಾಂಸಲಂ ತೃಟ್‍ಕ್ಷಯಾಪಹಮ್ ॥ (47)

ತದೇವ ಪಕ್ವಂ ಮಧುರಂ ವಾತಪಿತ್ತನಿಬರ್ಹಣಂ ॥

---

[1] 'ಮಹಾಮಣಿಃ' ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

[2] ರೋಹಣೋ—ಮೂಲ; 'ರೋಹಣ' ಎಂಬ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ 'ಚಂದನವೃಕ್ಷ' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

[3] ಮೂಲಕೋಶದಲ್ಲಿ 'ಅತ್ಯಮ್ಲಮಾಮಿಷಾಣನೂರಂ' ಎಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ 'ಮಾಂಸಂ ಅಂದಷ್ಟ ಮಾಪಕಂ' ಎಂದಿದೆ. ಈ ಪಾದಗಳೆರಡೂ 'ಪರೂಷ ಮಾಮ. ಕಟುಕಂ' 'ಮಾಂಸಲಂ ತೃಟ್‍ಕ್ಷಯಾಪಹಂ' ಎಂಬೀ ಭಾವಪ್ರಕಾಶದ ಆಧಾರದಿಂದ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟವೆ. "ಪರೂಷಕಂ ಕಷಾಯಾಮ್ಲಮಾಮಂ ಪಿತ್ತಕರಂ ಲಘು । ತತ್ಪಕ್ವಂ ಮಧುರಂ ಪಾಕೇ ಶೀತಂ ವಿಷ್ಟಂಭಿ ಬೃಂಹಣಮ್ । ಹೃದ್ಯಂ ತೃಟ್‍ಪಿತ್ತ ದಾಹಾಸ್ರ ಜ್ವರ ಕ್ಷಯ ಸಮೀರ ಹೃತ್ ॥"

ಓಲೆ—

ತೃಣರಾಜೋ ಲೇಖ್ಯಪತ್ರಸ್ತಾಳೋ ದೀರ್ಘತರುರ್ದ್ರುಮಃ ॥ (48)

[1] ಕ್ಷೀರಪಾಕೀ ಕೃಷ್ಣಕಾಯಃ ಶ್ರೀಜಟಸ್ತಲಕೀ ಚ ಸಾ ॥

ಶ್ರೀತಾಳಿವೋಲೆ—

ಹಿಂತಾಳೀ ತು ಮಹಾತಾಳೀ [2] ಕುಳಾಳೀ ತೃಣಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (49)

ಬಹುಸ್ಕಂಧೋ ಮೃದುಫಲೋ ಗುಡಪಾಕೀ [3] ಸಿತೋಪಲಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಫಲಂ ಸ್ವಾದುರಸಂ ತೇಷಾಂ ತಾಳಜಂ ಗುರುಪಿತ್ತಕೃತ್ ॥ (50)

ಬೀಜಂ ಸ್ವಾದು ಕಷಾಯಂ ತು ಮೂತ್ರಲಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥

ಹಿಪ್ಪೆ—

ಡೋಲಾಫಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಸಾರೋ ಮಧೂಕೋ ಮಧುಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (51)

ಮಧುಪುಷ್ಪೋ ಲೋಧ್ರಪುಷ್ಪೋ ವಾನಪ್ರಸ್ಥೋ ಮೃದುದ್ರುಮಃ ॥

ಸಣ್ಣಹಿಪ್ಪೆ—

ಗೌರೀವಾಸೋ ಹ್ರಸ್ವಪುಷ್ಪೀ ಮಧುಷ್ಠೀಲಾ ಮಧೂಳಿಕಾ ॥ (52)

ಹ್ರಸ್ವಪುಷ್ಪಫಲಾ ಸ್ವಾದು ಗೌರಿಕಾಖ್ಯೋ ಮಧೂಳಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಬೃಂಹಣೀಯಂ ಮಹಾಸ್ವಾದು ಮಧೂಕಂ ಕಫಜಂ ಗುರುಃ ॥ (53)

ವಾತಪಿತ್ತಪ್ರಶಮನಂ ಫಲಂ ತಸ್ಯಾಪಿ ನಿರ್ದಿಶೇತ್ ॥

ಕಿರಿ ಹೆಸರು, ಕಾಡು ಹೆಸರು—

ಮುದ್ಗಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸೂಪ್ಯಪರ್ಣೀ ಮಾರ್ಜಾರಗಂಧಿಕಾ ॥ (54)

ಕಾಕಮುದ್ಗಾ ಕ್ಷುದ್ರಸಹಾ ಕಾನನೇ ಮುದ್ಗಸಂಭವಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮುದ್ಗಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸ್ವಾದು ವಾತರಕ್ತವಿನಾಶಿನೀ ॥ (55)

ಶೀತದಾಹಜ್ವರಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನೀ ಕಫಶುಕ್ಲಕೃತ್ ॥

ಕಾಡು ಉದ್ದು—

ಪೈಶಾಚೀ ಸಿಂಹವಿನ್ನಾ ಚ ಮಾಷಪರ್ಣೀ ಮಹಾಸಹಾ ॥ (56)

ಸ್ವಾದುಮಾಷಾ ಹಂಸಮಾಷಾ ಪಾಂಡುರೋಮಶಪರ್ಣಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಾಷಪರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಶೀತಳಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥ (57)

ಕಫಶುಕ್ಲಹರಾ ಹಂತಿ ಕ್ಷಯದಾಹಜ್ವರಾದಿಕಾನ್ ॥

ಮೂರೆಲೆಹೊನ್ನೆ—

ವಿದಾರಿಗಂಧಾಂಶುಮತೀ [4] ಸ್ಥೂಲಪರ್ಣೀ ಸ್ಥಿರಾ ಧ್ರುವಾ ॥ (58)

ತ್ರಿಪರ್ಣೀ ತ್ರಿಗುಣಾ ಸೌಮ್ಯಾ ಮಹಾಕ್ಲೀತನಿಕಾ ಮತಾ ॥

---

[1] ಇದು 'ಚೀರಪಾಕೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

[2] ಇದು 'ಕುಂತಾಳೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

[3] ಇದು 'ಶಿರಾಲಕಃ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

[4] ಇದು 'ಸಾಲಪರ್ಣೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

ಗುಣಂ—

ಸ್ಥೂಲಪರ್ಣೀ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಗುರೂಷ್ಣಾ ವಾತರೋಗಜಿತ್ ॥ (59)

ವಿಷಮಜ್ವರಮೇಹಘ್ನೀ ಶೋಫವಾಂತಿವಿನಾಶನೀ ॥

ಒಂದೆಲೆಹೊನ್ನೆ—

ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣೀ ಪೃಥಕ್ಪರ್ಣೀ ಕಲಸೀ ಕ್ಲೀತನೀ ಗುಹಾ ॥ (60)

ಸೃಗಾಲವಿನ್ನಾ ಲಾಂಗೂಲೀ ಕ್ರೋಷ್ಟುಪುಚ್ಛಾ ಮಹಾಗುಹಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಪೃಶ್ನಿಪರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಲಘುಃ ಕೃಚ್ಛ್ರ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥ (61)

ಶ್ವಾಸಕಾಸಪ್ರಶಮನೀ ಜ್ವರತೃಡ್ದಾಹನಾಶಿನೀ ॥

ದರ್ಭೆ—

ಖರಸ್ತು [1] ನೀರಜಶ್ರೇಣೀ

ಕುಶದರ್ಭೆ—

[2] ಮೃದುಗರ್ಭೋ ಕುಶೋ ಲವಃ ॥ (62)

ಗುಣಂ—

ಋಷಿಭಿಃ ಪೂಜಿತೋ ದರ್ಭಃ ಪವಿತ್ರಃ ಪಾಪನಾಶನಃ ।

ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಃ ಕಿಂಚಿತ್ [3]ಸ್ತಮ್ಭ ಮೂತ್ರವಿರೇಕಹೃತ್ ॥ (63)

ಚಪ್ಪರದ್ರಾಕ್ಷೆ—

ಕಾಲಮಾಂಸೀ ಮೃದುಫಲೋ ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಕಶ್ಮೀರಜಾ ಮತಾ ॥

ದ್ವೀಪದ್ರಾಕ್ಷೆ—

ಮೃದ್ವೀಕಾ ಗೋಸ್ತನೀ ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಸ್ವಾದುಪಾಕಾ ಫಲೋತ್ತಮಾ ॥ (64)

ಮಧುಯೋನಿಃ ಸ್ವಾದುರಸಾ ಸೋತ್ತರಾಪಥಿಕಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥

ಗುಣಂ—

ದ್ರಾಕ್ಷಾ ಹೃದ್ಯಾ ರಸೇ ಸ್ವಾದು ಮಧುರಾ ಚ ಸುಶೀತಳಾ ॥ (65)

ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರಶ್ವಾಸ ತೃಷ್ಣಾದಾಹಜ್ವರಾಪಹಾ ॥

[4] ತಿಪ್ಪರೆಳ್ಳು, ನೀರುಹಂಚಿ—

ಅಥೇಕ್ಷುಕುಸುಮೋ ಬಾಣಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಾಂಡಶರ ಇಕ್ಷುಕಃ ॥ (66)

ರೆಳ್ಳು—

[5] ಇಕ್ಷ್ವಾಳಿಕಾ ತು ಕಾಶೇಕ್ಷುಃ ಕಾಂಡೇಕ್ಷುಂ ರ್ವಾಯಸೇಕ್ಷುಕಃ ॥

ಶ್ವೇತಚಾಮರಕಃ ಕಾಶೋ ಗುಂದ್ರಾ ಸ್ಯಾದ್ಗುಚ್ಛಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (67)

---

[1] ಇದು 'ವೀರಣಶ್ರೇಣೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು. "ಕುಶಃ ಕಾಸಶ್ಚ ದರ್ಭಶ್ಚ ಕತ್ತೃಣಂ ಭೂತೃಣಂ ತಥಾ । ಶ್ವೇತದೂರ್ವಾ ನೀಲದೂರ್ವಾ ಗಂಡದೂರ್ವೇತಿ ವೀರಣಮ್"—ಭಾವಪ್ರಕಾಶ.

[2] 'ಮೃದುವರ್ಭೋ'—ಮೂಲ.

[3] ಸ್ತಂಸ್ಯ ಮೂತ್ರ ವಿರೇಕ ಕೃತ್—ಮೂಲ.

[4] ಲಾಳ ಕಬ್ಬು—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[5] ಈಕ್ಷಾತುಕಾ—ಮೂಲ.

[6] ವಾಯಸೇಕ್ಷುರಃ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಕಾಶಸ್ತಿಕ್ತ ಕಷಾಯಶ್ಚ ವ್ರಣಶೋಥಾರ್ದಿತಾಪಹಃ ॥
ರೂಕ್ಷಃ ಸ್ತನ್ಯೋಪಜನನಃ ಶೂಲಘ್ನಃ ಶುಕ್ಲವರ್ಧನಃ ॥ (68)

ಸಕ್ಕರೆ—

ಮತ್ಸ್ಯಂಡಿಕಾ [1]ಸ್ವಯಚ್ಛತ್ರಾ ಶರ್ಕರಾ ಸಿಕತಾ ಸಿತಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಯಾವಂತ್ಯಃ ಶರ್ಕರಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವದಾಹ ಪ್ರಣಾಶಿಕಾಃ ॥ (69)
ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಾ ಘ್ನಂತಿ ಚ್ಛರ್ದಿಮೂರ್ಛಾಹೃದಾಮಯಾನ್ ॥

ಜೇನುಸಕ್ಕರೆ—

ಸಿತೋಪಲಾ ಮಧೂತ್ಥಾ ತು ಮಾಧವೀ ಮಧುಶರ್ಕರಾ ॥ (70)

ಗುಣಂ—

ಶರ್ಕರಾ ಮಧುಸಂಭೂತಾ ಛರ್ದ್ಯತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ॥
ಚ್ಛೇದಿ[ನೀ] ಹ್ಲಾದಿನೀ ರೂಕ್ಷಾ ಕಷಾಯಸ್ವಾದುಪಾಕಿನೀ ॥ (71)

ಖಂಡ ಸಕ್ಕರೆ—

ಯಾವಾಸಶರ್ಕರಾ ತ್ವನ್ಯಾ ನಿರ್ದಿಷ್ಟಾ ಯಾಸಶರ್ಕರಾ ॥

ಗುಣಂ—

ತವರಾಜಸ್ತು ತೃಷ್ಣಾಘ್ನೋ ಜ್ವರದಾಹಾಸ್ರಪಿತ್ತನುತ್ ॥ (72)

ಕಳ್ಳಂಗಡಲೆ—

ವಾಟ್ಯಾಲಕೋ ವಾಟ್ಯಪುಷ್ಪೀ ಋಷ್ಯಪ್ರೋಕ್ತಾ ಬಲಾ ಖಗಾ ॥
ಭದ್ರೌದನೀ ಶೀತಕರೀ ಸೈವ [2]ಕ್ಷುದ್ರಫಲಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (73)

ಬೋಳಗಡಲೆ—

ವಾಟ್ಯಾಯನೀ ತ್ವತಿಬಲಾ ಭಾರದ್ವಾಜೀ ಸುವರ್ಣ್ಯಾಪಿ ॥
ಮಹಾಬಲಾ ವರ್ಷಪುಷ್ಪೀ ಕ್ಷೀರಪುಷ್ಪೀ ಬೃಹದ್ಬಲಾ ॥ (74)

ಗುಣಂ—

ಮಹಾಬಲಾ ಬಲಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಸ್ವಾದು ವೃಷ್ಯಾ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥
ರಕ್ತಪಿತ್ತಕ್ಷಯಾನ್ಹಂತಿ ತೇಜೋಧಾತುವಿವರ್ಧನೀ ॥ (75)

[3] ಜೇಬಿಲಿಕೆ ಅದೇ ನಾಗಬಲಾ—

ಗಾಂಗೇರುಕೀ ನಾಗಬಲಾ ಖರಗಂಧಾ ನಿಶಾಂಕುಶಾ ॥
ವಿಶ್ವೇದೇವಾ ಝಷಾ ಕಾಲಾ ತಥಾ ಹೃಸ್ವಾಂಗವೇಧುಕಾ ॥ (76)

ಗುಣಂ—

ಬಲಾತ್ರಯಂ ಸ್ವಾದು ವೃಷ್ಯಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಶೀತಬಲಪ್ರದಂ ॥
ತತ್ರ ನಾಗಬಲಾ ಬಲ್ಯಾ ಕ್ಷತಕ್ಷೀಣಹಿತಾ ಗುರುಃ ॥ (77)

ಗರಿಕೆ—

ನೀಲದೂರ್ವಾ ತು ಹರಿತಾ ಶಾಡ್ವಲಸ್ತ್ವ ಸಿತಾ[ಮತಃ] ॥

---

1 ಇದು 'ಅಹಿಚ್ಛತ್ರಾ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

2 'ಭದ್ರಬಲಾ' ಎಂದಿರಬಹುದು.

3 'ಹೀರೇಗಿಡ'.

ಬಿಳಿಗರಿಕೆ—

ಸಹಸ್ರವೀರ್ಯಾ ಗೋಲೋಮಿ ಸಿತಾನಂತಾ ಚ ದುರ್ಧರಾ ॥ (78)

ಬೆಟ್ಟಗರಿಕೆ—

ಕಂಡ(ಗಂಡೆ) ದೂರ್ವಾ ತು ಗಾಂಧಾರೀ (ಗಂಡಾಲೀ ?) ವಾರುಣೀ ಶಕುಲಾಕ್ಷಕಃ ॥

ದೂರ್ವಾತ್ರಯ ಗುಣಂ—

ದರ್ಭನಾಗೋ ಸಿತಶ್ವೇತಾ ತಥಾ ದೂರ್ವಾತ್ರಯಂ ಸಮಂ ॥ (79)

ಸ್ವಾದು ಪಿತ್ತಕಷಾಯಶ್ಚ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮ ಹರಸ್ತಥಾ ॥

ದಾಹತೃಷ್ಣಾಸ್ರವೀಸರ್ಪರಕ್ತಪಿತ್ತಾಪಹಾರಿ ಚ ॥ (80)

ನೆಗ್ಗಿಲು—

ತ್ರಿಕಂಟಕಃ ಶ್ವದಂಷ್ಟ್ರಾ ಚ ಗೋಕ್ಷುರಃ ಕಂಟಗೋಕ್ಷುರಃ ॥

ವ್ಯಾಲದಂಷ್ಟ್ರಾ ಕಂಟಫಲೋ ಸ್ಥಲಶೃಂಗಾಟಕಶ್ಚ ಸಃ ॥ (81)

ಗುಣಂ—

ಶ್ವದಂಷ್ಟ್ರೀ ಬೃಂಹಣೋ ವೃಷ್ಯೋ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೋಽಗ್ನಿಕೃತ್ ॥

ಶೂಲಹೃದ್ರೋಗ ಕೃಚ್ಛ್ರಘ್ನಃ ಪ್ರಮೇಹವಿನಿವರ್ತಕಃ ॥ (82)

ಎಳನೀರು—

ಚೋಚಾ ತ್ರ್ಯಕ್ಷೋ ನಾರಿಕೇಳಃ ಸುತುಂಗಃ ಕೂರ್ಚಕೇಸರಃ ॥

ನೀರರಂಧ್ರೋ ದೃಢಫಲೋ [1]ಗ್ರಾಹೀಫಲಸುಗಂಧಿಕಾ ॥ (83)

ಗುಣಂ—

ನಾರಿಕೇಳೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಪಿತ್ತಘ್ನಃ ಸ್ವಾದು ಶೀತಳಃ ॥

ಬಲಮಾಂಸಪ್ರದೋ ಹೃದ್ಯೋ ಬೃಂಹಣೋ ವಸ್ತಿಶೋಧನಃ ॥ (84)

ಬಿಕ್ಕಿ [ಬೆಟ್ಟದ ಗೋಣಿ ಮರ ?]—

[2] ಅಕ್ಷೋಡಃ ಪಾರ್ವತೀಯಶ್ಚ ಫಲಪುಷ್ಪೋರುದಾಹೃತಃ ॥

ಕ್ಷೀರೇಷ್ಟಃ ಕರ್ಪರಾಳಶ್ಚ ಸ್ವಾದುಮಜ್ಜೋ ಪೃ[ಥ]ಕ್ಛದಃ ॥ (85)

ಗುಣಂ—

[3] [ಅಕ್ಷೋಟೋ ಮಧುರೋ ಬಲ್ಯೋ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಷ್ಣೋ ವಾತಪಿತ್ತಜಿತ್ ।
ರಕ್ತದೋಷ ಪ್ರಶಮನಃ ಶೀತಲಃ ಕಫಕೋಪನಃ ॥] (86)

ಹಾಲೇಮರ—

ರಾಜಾದನೋ ವಾನರೇಷ್ಟಃ ಕ್ಷೀರೀ ರಾಜಾಹ್ವಯದ್ರುಮಃ ॥

ಗುಣಂ—

[ರಾಜಾದನೋ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಪಾಕೇಮ್ಲಃ ಶೀತಲ ಸ್ತಥಾ ।
ರುಚಿಕಾರೀ ಭವೇದ್ವಾತ ನಾಶನಶ್ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥] [4]

[5] ಆರತ್ತಿಗೆ —

ರಾಜರಾಜೇ ತು ಪಾನೀಯವಲ್ಲೀ ಸುಷವಿಕಾಫಲಾ ॥ (87)

---

[1] 'ಗ್ರಾಹೀಫಲ' ಎಂಬ ಶಬ್ದವು 'ಕಪಿತ್ಥ' ಅಥವಾ 'ಬೇಲದ ಹಣ್ಣು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿದೆ; 'ಕರೀರಫಲಿನೀ ತಥಾ'—ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಕಲ್ಪದ್ರುಮದ ಪಾಠ.

[2] "ಅಕ್ಷೋಟಃ ಪಾರ್ವತೀಯಶ್ಚ ಫಲಸ್ನೇಹೋ ಗುಡಾಶಯಃ । ಕೀರೇಷ್ಟಃ ಕಂದರಾಲಶ್ಚ ಮಧುಮಜ್ಜಾ ಬೃಹಚ್ಛದಃ"—ರಾಜನಿಘಂಟು ಪಾಠ.

[3], [4] 'ಗುಣಂ' ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗಿನ ಶ್ಲೋಕ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

[5] ಆರೆಬಳ್ಳಿ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪ.

ಗುಣಂ—

[1] ಅಹಿಂಸ್ರಾಫಲಮತ್ಯಂತಂ ಕಫಮಾರುತನಾಶನಂ ॥

ಕಾಲಾಗ್ನಿದೀಪನಂ ರುಚ್ಯಂ ಶಸ್ತಂ ಸರ್ವವಿಷೇಷು ಚ ॥ (88)

[2] ಮೊರಟೆ—

ಪ್ರಿಯಾಳಸ್ತು ಖರಸ್ಕಂಧಶ್ಚಾರೋ ಬಹುಳವಲ್ಕಲಃ ॥

ದ್ರಾಕ್ಷಾಫಲರಸ ಕ್ಷೌದ್ರ ಮಧುರಾಮ್ಲಫಲಶ್ಚ ಸಃ ॥ (89)

ಗುಣಂ—

[3] [ಚಾರಃ ಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ರಘ್ನಸ್ತತ್ಫಲಂ ಮಧುರಂ ಗುರು ॥

ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಸರಂ ಮರುತ್ಪಿತ್ತದಾಹಜ್ವರತೃಷಾಪಹಮ್ ॥] (90)

[4] [ಕಬ್ಬು—

ಘನಮೂಲೋ ರಸಾಲೇಕ್ಷುರ್ಗುಡಮೂಲಃ ಸುಪತ್ರಿಕಃ ॥

ಕಾಂತಾರಃ ಸ್ಯಾತ್ಕರ್ಕರಿಕಾ ಪೌಂಡ್ರಕಸ್ತು ರಸಾಲಕಃ ॥]

ಗುಣಂ—

ಇಕ್ಷುಸ್ಸರೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ಬೃಂಹಣಃ ಕಫಮೂತ್ರಕೃತ್ ॥ (91)

ವೃಷ್ಯಶ್ಶೀತಂ ಚ ವಾತಜಿದ್ ಭುಕ್ತೋ ಪಿತ್ತ ಪ್ರಕೋಪನಃ ॥

ಪಾರೇವತಂ—

ಪಾರೇವತಂ ರೈವತಕಂ ರಕ್ತಂ ತ್ವಾಶ್ರಾವಕಂ ಮತಂ ॥ (92)

ತವಕ್ಷೀರಿ—

ತವಕ್ಷೀರೀ ಶುಕಾಕ್ಷೀರೀ ವಂಶಾಖ್ಯಾ ವಂಶರೋಚನಾ ॥

ತ್ವಕ್ಕ್ಷೀರೀ ವೈಣವೀ ವಂಶ್ಯಾ ರೋಚನಾ ತೃಣಕೇತಕೀ ॥ (93)

ಗುಣಂ—

ತ್ವಕ್ಕ್ಷೀರೀ ಮಧುರಾ ರೂಕ್ಷಾ ಕಷಾಯಾಸ್ರ ರುಚಿವ್ರಣಾನ್ ॥

ಪಿತ್ತಶ್ವಾಸಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ದಾಹಕಾಸ ನಿಷೂದಿನೀ ॥ (94)

ಹಲಸು—

ಪನಸಃ ಕಂಟಕಫಲಃ ಸ್ವರ್ಗಭೂರ್ಬಹುಕಂಟಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪನಸಸ್ಯ ಫಲಂ ಸ್ವಾದು ಶ್ಲೇಷ್ಮಳಂ ವಾತಪಿತ್ತನುತ್ ॥ (95)

ಪಿತ್ತಶ್ವಾಸಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ದಾಹಕಾಸನಿಷೂದನಂ ॥

ತದ್ವಿಶೇಷಾದ್ವಿವರ್ಜ್ಯಂ ಸ್ಯಾದ್ ಗುಲ್ಮಿಭಿರ್ದುರ್ಬಲಾಗ್ನಿಭಿಃ ॥ (96)

ಬೇರುಹಲಸು—

ಮಹಾಸ್ವಾದುಮೂಲಫಲೋ ಬಹುಗಂಧೋ ಮಹಾಫಲಃ ॥

ಮಹಾಪನಸನಾಮಾ ಚ ತತ್ಫಲಂ ಗುರು ಬೃಂಹಣಂ ॥ (97)

---

[1] ಅಹಂಸ್ರಾ—ಮೂಲ.

[2] ಮೊರಳ—ಮೂಲ.

[3] 'ಗುಣಂ' ಎಂಬುದರ ನಂತರದ ಶ್ಲೋಕ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಭಾವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

[4] 'ಕಬ್ಬು' ಮತ್ತು ಇದರ ಪರ್ಯಾಯ ಶಬ್ದವಾಚಕವಾದ ಅರ್ಧಶ್ಲೋಕವು ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಶಬ್ದಾರ್ಥಕಲ್ಪದ್ರುಮದ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ.

ವೃದ್ಧಿ—

ವೃದ್ಧಿಸ್ತು ಶ್ರಾವಣೀ ಪುಷ್ಪೀ

ಮಹಾವೃದ್ಧಿ—

ಮಹಾಶ್ರಾವಣಿಕೆಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

ವೃದ್ಧಿಃ ಕ್ಷಯಾಪಹಾ ಶೀತಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಃ ಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧನಃ ॥ (98)

ಬಾಳೆ—

ರಂಭಾ ಮೋಚಾ ವೃತ್ತಪುಷ್ಪೀ ಕದಳೀ ಚ ವಿಷಾಣಿಕಾ ॥

ಸುಕುಮಾರಾ ಕಂದರುಹಾ ನಿಸ್ಸಾರಾ ದೀರ್ಘಪತ್ರಿಕಾ ॥ (99)

ಗುಣಂ—

ಮೋಚಾ ಸ್ವಾದು ಹಿಮಾ ವೃಷ್ಯಾ ಕಷಾಯಾ ದಾಹನಾಶಿನೀ ॥

ದಾಹಜ್ವರಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ಕಫಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥ (100)

ಜೀವಕ—

ಜೀವಕಃ ಕೂರ್ಚಶೀರ್ಷಶ್ಚ ಹ್ರಸ್ವಾಂಗಶ್ಚಿರಜೀವ್ಯಪಿ ॥

ವೃಷಭಕ—

ವೃಷಾಣೀ ಕಕುದಿಂದ್ರಾಕ್ಷೋ ವೃಷಭೋ ವೃಷನಾಮಕಃ ॥ (101)

ಗುಣಂ—

ವೃಷಭಃ ಶಿಶಿರಃ ಸ್ವಾದುಃ ಪಿತ್ತರಕ್ತಸಮೀರಜಿತ್ ॥

ಕ್ಷಯದಾಹಜ್ವರದ್ವೇಷೀ ಶ್ಲೇಷ್ಮಶುಕ್ಲವಿವರ್ಧಿನೀ ॥ (102)

ಚಿಲಿಕೀರೆ—

ತಂಡುಲೀಯಸ್ತು ಮುಂಡೀಯೋ ಭಂಡೀಯೋ ಘನರಾವಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ತಂಡುಲೀಯೋ ಹಿಮೋ ರೂಕ್ಷೋ ರಕ್ತಾತೀಸಾರನಾಶನಃ ॥ (103)

ಹಂತಿ ಕಾಸಂ ನಿಹಂತ್ಯೇಷಾಂ ವಿಷಂ ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮಂ ॥

ನೆಲದಾವರೆ—

ಪದ್ಮಾ ಸಿತಾರವಿಂದಾ ಚ ಚಾರಟೀ ಪದ್ಮಚಾರಿಣೀ ॥ (104)

ಗುಣಂ—

ಚಾರಟೀ ಸ್ವಾದುರೂಕ್ಷಾ ಚ ರಕ್ತಪಿತ್ತಾತಿಸಾರಜಿತ್ ॥

ಹಣ್ಣೆ—

ಶ್ರೀಹಸ್ತಿನೀ ಕುರುಟಕಃ ಪಿಚುಕಃ ಸಿತವಾರಕಃ ॥ (105)

ಕೃಷ್ಣಸ್ಥೂಲಫಲಾ ಚೈವ ತಥಾ ಮಸ್ತಕಮಂಜರೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಶ್ರೀಹಸ್ತಿನೀ ನಿಹಂತ್ಯಾಶು ಪ್ರಬಲಾಂ ಮಧುರೀರುಜಂ ॥ (106)

ಬಲಾಸಮಧಿಕಂ ಕುರ್ಯಾನ್ಮೂತ್ರಂ ಚ ಗುರು ಗರ್ಹಿತಂ ॥

ಗೋರಿಮಿಡಿ—

ಪರ್ವಮೂಲೀ ಕ್ಷುರಃ ಸ್ಥೂಲಕಂಟಕಃ ಕೋಕಿಲಾಕ್ಷಕಃ ॥ (107)

ಗುಣಂ—
ಪರ್ವಮೂಲೀದಳಂ ವಾತಹರಂ ಪ್ಲೀಹವಿನಾಶನಂ ॥
ಮೂತ್ರಂಕರೀ ಕಫೋದ್ರೇಕಾನ್ ಜಾಡ್ಯಂ ಚ ವಿನಿವಾರಯೇತ್ ॥ (108)

ಹವಳದಬಳ್ಳಿ—
ನಾಳಿಕಾ ವಿದ್ರುಮಲತಾ ಕಪೋತಚರಣಾ ನಟೀ ॥

ಗುಣಂ—
ಯಾ ನಾಳಿಕಾ ಬಾಹ್ಯಲತಾ ಮನೋಜ್ಞಾ ವಾತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥ (109)
ವಿಶೇಷಾನ್ಮಧುರಾ ಚೈವ ಕಫಮೇಹವಿನಾಶಿನೀ ॥

ಕಟ್ಲೆ—
ದಧಿಪುಷ್ಪೀ ತು ಕಥಿತಾ ಖಟ್ವಾ ಪರ್ಯಂಕಪಾದಿಕಾ ॥ (110)

[ಗುಣಂ—
ವಾತಘ್ನೀ ಗುರುರುಷ್ಣಾ ಚ ಕಫಪಿತ್ತಕರೀ ತಥಾ ।]

ಇಲಿಕಿವಿಸೊಪ್ಪು—
ನ್ಯಗ್ರೋಧಾಹ್ವಾ ದ್ರವಂತೀ ಚ ಪ್ರತ್ಯಕ್‌ಶ್ರೇಣ್ಯಾಂದುರಾಶ್ರವಾ ॥
ಪತ್ರಶ್ರೇಣೀ ಸಿತಶ್ರೇಣೀ ರಂಡಾ ಮೂಷಿಕಪರ್ಣ್ಯಪಿ ॥ (111)

ಗುಣಂ—
ಆಖುಕರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ವಾದುಃ ಪ್ರಮೇಹಜಠರೇ ಗರೇ ॥
ಕಫಪಿತ್ತಹರೀ ಪಾಂಡುಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠವಿನಾಶಿನೀ ॥ (112)

ಜಿಲ್ಲು—
ಉತ್ಕಟಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಾ ಚ ದೀರ್ಘಲೋಹಿತಯಷ್ಟಿಕಾ ॥
ಸಿತವೀರ್ಯಾ ಸ್ವರ್ಣಪುಷ್ಪೀ ಸ್ಥೂಲಪುಷ್ಪೀ ಸುವಾಸಿತಾ ॥ (113)

ಸಹದೇವಿ—
ಸಹದೇವಾ ಮಹಾಗಂಧಾ ದೇವಗಂಧೋತ್ಪಲಾಹ್ವಯಾ ॥

ಗುಣಂ—
ವೃಷ್ಯಾ ಚೇತೋವಿಕಾರಘ್ನೀ ಮಂಗಲ್ಯಾ ಕಾಂತಿಸಂಯುತಾ ॥
ಸಹದೇವೀ ಜ್ವರಹರಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಪ್ರಸಾದನೀ ॥ (114)

ಚೀಚಲಂ ॥ ಪುಳ್ಳಂಪುರುಚೆ—
ಸುನಿಷಣ್ಣಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಃ ಸ್ವಸ್ತಿಕಶ್ಚ ಚತುರ್ದಳಃ ॥ (115)

ಗುಣಂ—
ಸುನಿಷಣ್ಣೋಽಗ್ನಿಕೃದ್ವೃಷ್ಯೋ ಗುರುಗ್ರಾಹೀ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥

ಬಸಳೆ—
ಮದಘ್ನ್ಯುಪೋತ್ಯುಪೋದಕ್ಯೋ ಮಯಾಳೀ ಕರ್ಕಟೀಪ್ರಿಯಾ ॥

ಗುಣಂ—
ಬೃಂಹಣೀ ಶ್ಲಿಷ್ಟವಿಣ್ಮೂತ್ರಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಳಾ ಸ್ನಿಗ್ಧ ಶೀತಳಾ ॥ (116)
ಮಧುರಾಸ್ವಾದಿನೀ ವೃಷ್ಯಾ ಮದಘ್ನೀ ಚಾಪ್ಯುಪೋತಕೀ ॥

ಕೀಕಸ [1]—
ಮೃದುಪುಷ್ಪಃ ಶೂನ್ಯಮಧ್ಯೋ ನಾಳೀಕೋ ನಳಕೋ ನಳಃ ॥ (117)

---

[1] ದೇವನಾಳ.

ಯಷ್ಟಿಮಧುಕ—

ಯಷ್ಟಿಮಧೂಕಂ ಯಷ್ಟ್ಯಾಹ್ವಂ ಮಧುಕಂ ಕ್ಲೀತಕಾಹ್ವಯಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಯಷ್ಟಿಮಧು ಸ್ವಾದುರಸಂ ಶಿಶಿರಂ ಪಿತ್ತನಾಶನಂ ॥

ತೃಷ್ಣಾ ಕ್ಷಯಕರಂ ಹಂತಿ ವಿಷಂ ಚ್ಛರ್ದಿವಿನಾಶನಂ ॥ (118)

ಲಕ್ಷ್ಮೀವಂಜಿ—

ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಪುತ್ರಜನನೀ ರಕ್ತಬಿಂದುಚ್ಛದಾ ತಥಾ ॥

ನೆರವಂಜಿ—

ಶೂ[ತು]ಲಿನೀ [1] ನಾಗಿನೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಮಕ್ಷಿಕಾ ಸಮುದಾಹೃತಾ ॥ (119)

[2] [ಗುಣಂ—

ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಮಧುರಾ ಶೀತಾ ಸ್ತ್ರೀವಂಧ್ಯತ್ವ ವಿನಾಶಿನೀ ॥ (120)

ರಸಾಯನಕರೀ ಬಲ್ಯಾ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಪರಾ ॥]

ಹತ್ತಿ—

ವಾರುಣ್ಯಾಚ್ಛಾದನಫಲಾ ಪಾಟ್ಯಾ ಕಾರ್ಪಾಸನಗ್ನಿಕಾ ॥ (121)

[3] [ಗುಣಂ—

ಕಾರ್ಪಾಸೀ ಮಧುರಾ ಶೀತಾ ಸ್ತನ್ಯ ವೃದ್ಧಿಕರೀ ಮತಾ ॥

ಕಿಂಚಿದುಷ್ಣಾ ಚ ಬಲ್ಯಾ ಚ ಕಷಾಯಾ ಚ ಲಘುಃ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (122)

ಕಫಪಿತ್ತತೃಷಾದಾಹ ಭ್ರಮಶ್ರಮವಿಮೋಹಹರಾ ॥

ಮೂರ್ಛಾಹರೀ ಚ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಾ ಆಯುರ್ವೇದವಿಶಾರದೈಃ ॥] (123)

ಹೊನಗನ್ನೆ—

ಮತ್ಸ್ಯಕ್ಷೀ ಕಾಂಡ ಪುಷ್ಪೀ ಚ ಪತ್ತೂರಪ್ರಿಯಸತ್ಯಪಿ ॥ (124)

ಗುಣಂ—

ಮತ್ಸ್ಯಾಕ್ಷಿ ಶಾಕಂ ಸಕಷಾಯತಿಕ್ತಂ

ಸಾಂಗ್ರಾ[ಹಿ]ಕಂ ಪಿತ್ತಕಫೇ ಹಿತಂ ಚ ॥ (125)

ಅನ್ಯತ್ರ—

ಪತ್ತೂರೋ ದೀಪನಸ್ತಿಕ್ತಃ ಪ್ಲೀಹಾರ್ಶಃ ಕಫವಾತಜಿತ್ ॥

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಶ್ಶೀತಳೋ ರೂಕ್ಷೋ ಮೂತ್ರಕೃಚ್ಛ್ರಾಶ್ಮರೀ ಪ್ರಣಾತ್ ॥ (126)

[4] [ಅನ್ಯತ್ರ]—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಛೇದಿ ತೃಟ್ ಶ್ಲೇಷ್ಮ ವಿಷಹಿಂಸ್ರಾಧ್ಮ ಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥

ಅಗಸೆ—

ಅಗಸ್ತ್ಯಕೋ ಮುನೇರ್ನಾಮ ಕೇಷಾಂಚಿತ್ ಮಧುಶಿಗ್ರುಕಃ ॥ (127)

---

1 ನಾದಿನೀ ಮತ್ಸ್ಯೋರ್ಜಿತಮುದಾಹೃತಃ—ಮೂಲ.

2 ಗುಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ ; ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

3 ಗುಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ ; ರಾಜ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

4 ಅನ್ಯತ್ರ—ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ.

ಗುಣಂ—

ಅಗಸ್ತ್ಯಪತ್ರಂ ಕಟುಕಂ ಸತಿಕ್ತಂ
ಗುರು ಕ್ರಿಮಿಘ್ನಂ ವಿನಿಹಂತಿ ವಾತಂ ॥
ಕಂಡೂಹರಂ ಶೋಣಿತ ಪಿತ್ತಹಾರಿ ।
ಸ್ವಾದೂಷ್ಣಮುಷ್ಣಂ ಕಟುಕಂ ವಿಪಾಕೇ ॥ (128)
ಕಫಪಿತ್ತಹರಂ ಜ್ಞೇಯಂ ವಿದಾಹಶಮನಂ ಹಿತಂ ॥[1]

ಚಕ್ರೋತ [ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಸೊಪ್ಪು]—

ವಾಸ್ತುಕೋ ಮೂಷಕಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಾಸ್ತುಕಶ್ಚಕ್ರವಾಸ್ತುಕಃ ॥ (129)

ಗುಣಂ—

ಶಾಕಂ ವಾಸ್ತುಕೆ ಮತ್ಯುಷ್ಣಂ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಲಘು ॥
ಸಕ್ಷಾರಂ ಕಟುಪಾಕೇ ಚ ದೋಷಘ್ನಂ ಬಲಕೃತ್ಪರಂ ॥ (130)
ಚಕ್ರಾಖ್ಯಶಾಕಂ ಸಸ್ವಾದು ಸಕ್ಷಾರಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮ ಕೋಪನಂ ॥
ವಾತಪಿತ್ತಹರಂ ವೃಷ್ಯಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಗ್ರಾಹಿ ದೀಪನಂ ॥ (131)
ಕಟುರ್ವಿಪಾಕೇ ಕ್ರಿಮಿಹಾ ಮೇಧಾಗ್ನಿ ಬಲವರ್ಧನಂ ॥

ಪಾಚತ್ತಿಗೆ [ಪಾಚೀಬಳ್ಳಿ]—

ಅನಂತಾ ದೀರ್ಘಪತ್ರಾ ಚ ಸಮುದ್ರಾಂತಾ ಯವಾಸಕಃ ॥ (132)

ಗುಣಂ—

ಅನಂತಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಘ್ನೀ ಹಿಮಾ ನೇತ್ರಾಮಯಾಪಹಾ ॥

ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತಿ—

ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತಾ ನೀಲಪುಷ್ಪೀ ಸತೀನಚ್ಛದನಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (133)

ಗುಣಂ—

ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತಾ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಶೀತಜ್ವರಹರಾ ಮತಾ ॥
ವಿಷ್ಣುಕ್ರಾಂತಾ ಚ ಲಘ್ವೀ ಚ ವೃಷ್ಯಾ ಪುಷ್ಯಾ ಜ್ವರಾಸ್ರಜಿತ್ ॥ (134)

ದುಸ್ಸೇರು—

ವತ್ಸಾದನೀ ಸುದರ್ಶನಾಖ್ಯಾ ಚಕ್ರಾಂಗೀ ಕಾರ್ಯುಕಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

[2][ವತ್ಸಾದನೀ ತು ಮಧುರಾ ಪಿತ್ತ ದಾಹಾಸ್ರ ದೋಷನುತ್ ॥ (135)
ವೃಷ್ಯಾ ಸಂತರ್ಪಿಣೀ ರುಚ್ಯಾ ವಿಷದೋಷವಿನಾಶಿನೀ ॥]

ಹರುವೆಸೊಪ್ಪು—

ಜೀವಕೋ ರಕ್ತನಾಳಶ್ಚ ಝಿಲ್ಲಿಕೋ ರೋಮಶಾ ತಥಾ ॥ (136)

ಗುಣಂ—

ಜೀವ ಶಾಕಂ ಗುರುತರಮುಷ್ಣಂ ರಕ್ತಕರಂ ಸರಂ ॥

ನಿಮ್ಮಟಾಯಿ [ಎಲಚಿಭೇದ]—

ಕಶೇರುಕಂ ಕಪಿತ್ಥಂ ಚ ಸುಪುಷ್ಪೀ ಮಧುರಾ ಚ ಸಾ ॥ (137)

---

[1] ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಏಳು ಅಕ್ಷರಗಳಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವಷ್ಟು ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟಿದೆ.

[2] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗುಣವಾಚಕ ಶ್ಲೋಕ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಗುಣಂ—

[1] [ಕಶೇರುಕದ್ವಯಂ ಶೀತಂ ಮಧುರಂ ತುವರಂ ಗುರು ॥ (138)

ಪಿತ್ತಶೋಣಿತ ದಾಹಘ್ನಂ ನಯನಾಮಯನಾಶನಮ್ ॥]

ಅಣಬೆ—

ಸರ್ಪಚ್ಛತ್ರಾ ಭೂಕವಚೋ ಭೂಸ್ಫೋಟೋ ಭೂಮಿಕಂದಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

[2] [ರೂಕ್ಷೋ ಮಧುರಶೀತಶ್ಚ ವಿಷ್ಟಂಭೀ ಮಲಭೇದನಃ] (139)

ಹತ್ತೀ ಗೆಡ್ಡೆ [ದುಂಬೆಗೆಡ್ಡೆ]—

ಶೃಂಗಾಟಕಸ್ತ್ರಿಶೃಂಗಶ್ಚ ಜಲಬಿಂದುಸ್ತ್ರಿಕಂಟಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

[3] [ಶೃಂಗಾಟಕಂ ಹಿಮಂ ಸ್ವಾದು ಗುರು ವೃಷ್ಯಂ ಕಷಾಯಕಂ ॥ (140)

ಗ್ರಾಹಿ ಶುಕ್ರಾನಿಲಶ್ಲೇಷ್ಮಪ್ರದಂ ಪಿತ್ತಾಸ್ರದಾಹನುತ್ ॥]

ಸ್ಥೌಣೇಯಂ—

ಸ್ಥೌಣೇಯಕಂ ವಹ್ನಿಚೂಡಾ ಚಾರಟೀ ತೈಲಪೀತಕಂ ॥ (141)

ಕೋಶೋತ್ಪಲಂ ಶೀರ್ಣರೋಮಾ ಧೂಮಕಾಹ್ವಾ ಶುಕಚ್ಛದಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಸ್ಥೌಣೇಯಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಮಧುರಂ ರುಚ್ಯಂ ಮೇಧ್ಯಂ ಚ ಕುಷ್ಠನುತ್ ॥ (142)

ಬೂದಿಗುಂಬಳ—

ಕೂಷ್ಮಾಂಡಂ ಪುಷ್ಪಲತಿಕಾ ಕಕುಭಾಂಡೋ ಮಹಾಫಲಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕೂಷ್ಮಾಂಡಂ ಕಫಶೋಫಮೋಹಜನನಂ ಬಾಲಂ ಭವೇತ್ ಬೃಂಹಣಂ (143)

ತತ್ಪಕ್ವಂ ಲಘು ದೀಪನಂ ಜ್ವರಹರಂ ಸ್ಯಾತ್ಸನ್ನಿಪಾತಾಪಹಂ ॥

ರುಚ್ಯಂ ಶ್ವಾಸಹರಂ ಕಿಲಾರ್ಶಶಮನಂ ವಸ್ತೇರ್ವಿಶುದ್ಧಿಪ್ರದಂ

ಯಕ್ಷ್ಮಾರೋಚಕಕಾಮಿಲಾಮಯಹರಂ ಪಾಂಡ್ವಾಸ್ರಪಿತ್ತಾಪಹಂ ॥ (144)

ಅಪಿಚ—

ಸ್ವಾದ್ವಾಮ್ಲಂ ಬೃಂಹಣಂ ವೃಷ್ಯಂ ರುಚ್ಯಂ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಜಂ ಫಲಂ ॥

ಪಿತ್ತಾಸ್ರಕಾಮಿಲಾಪಾಂಡುಶ್ವಾಸಾರ್ಶೋರ್ಬುದನಾಶನಂ (145)

ಗರಘ್ನಂ ಶೋಫಶಮನಂ ಕೂಷ್ಮಾಂಡಂ ಕೋಮಲಂ ವಿಷಂ ॥

ಸೌತೆ—

ತ್ರಪುಸಂ ಮೂತ್ರಲಂ ಚೈವ ಗಜತುಂಡಫಲಂ ಚ ತತ್ ॥ (146)

ಗುಣಂ—

ಬಾಲಂ ತಥೋರ್ವಾರುಫಲಂ ಪ್ರದಿಷ್ಟಂ

ರುಚ್ಯಂ ಚ ಪಿತ್ತಾಪಹಮೀರಿತಂ ಹಿಮಂ ॥

ಪಕ್ವಂ ತದೇವಾಖಿಲದೋಷಜಿತ್ ಪರಂ

ಸಕ್ಷಾರಮುಕ್ತಂ ಗುರು ಮೂತ್ರಲಂ ಚ ॥ (147)

---

[1] ಭಾವಪ್ರಕಾಶ.

[2] ಸುಶ್ರುತ ಸೂತ್ರಸ್ಥಾನದ ಆಧಾರದಿಂದ ಊಹಿತವಾಗಿದೆ.

[3] ಭಾವಪ್ರಕಾಶ.

ಅಪಿಚ—

ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ಪಿತ್ತಘ್ನಮುಶಂತಿ ಬಾಲಂ ।

ಕಲಿಂಗಕೋರ್ವಾರುಫಲಂ ಚ ಶೀತಂ ॥ (148)

ಮುಳ್ಳುಸೌತೆ—

ಕರ್ಕಾರುಃ ರಾಜಪುತ್ರೀ ರೋಮಶಾ ವ್ಯಾಲಪುತ್ರಿಕಾ ॥ (149)

ಗುಣಂ—

[1] ಕರ್ಕಾರುಕಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕರಂ ಕಷಾಯಂ ।

ಸಸ್ವಾದು ರುಚ್ಯಂ ಗುರು ಶೀತಳಂ ಚ ॥

ಮಂದಾಗ್ನಿಕೃದ್ವಸ್ತಿವಿಶೋಧನಂ ಚ ।

ಪಿತ್ತಾಪಹಂ ಮೂತ್ರಜಲಾಶ್ಮರೀಘ್ನಂ ॥ (150)

ಹಾವುಮೆಕ್ಕೆ [ಹಳಿಮೆಕ್ಕೆ]—

ಕಳಿಂಗೋರ್ವಾರುಕೇ ಪಾಂಡುರಾಜನಾಮಾಮೃತಾಫಲಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಂಠರೋಗೋಪಚಿತ್ ಶ್ವಾಸಗುಲ್ಮಪ್ಲೀಹಗರೋದರಾನ್ ॥ (151)

ಮೂಢಗರ್ಭಾಪಹರಿಣೀ ಕುಷ್ಠದುಷ್ಟವ್ರಣಾನ್ ಜಯೇತ್

ಸೋರೆಕಾಯಿ—

ಅಲಾಬೂಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪಿಂಡಫಲೋ ತುಂಬೀ ಪುಷ್ಪಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥ (152)

ಗುಣಂ—

ತುಂಬೀಫಲಂ ಪಿತ್ತಹರಂ ಗ್ರಾಹಿ ರೂಕ್ಷಂ ಹಿಮಂ ಗುರು ॥

ಹೀರೆ—

ಧಾಮಾರ್ಗವಃ ಕೋಶಫಲೋ ರಾಜಕೋಶಾತಕೀ ತಥಾ ॥ (153)

ಕರ್ಕೋಟಕೀ ರಾಜಪುತ್ರೀ ಮಹಾಜಾಲಿನಿರುಚ್ಯತೇ ।

ಗುಣಂ—

ಗುಲ್ಮೋದರಗತೇ ವಾತೇ ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಾಂಡ್ವಾಮಯೇಷ್ವಪಿ ॥ (154)

ಹ್ರಸ್ವಕೋಶಾತಕೀ ರುಚ್ಯಾ ಪಿತ್ತಕೃದ್ದೀಪನಂ ಲಘು ॥

ಜೇನುಮೇಣ—

ಸಿಕ್ಥಕಂ ತು ಮಧೂಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ವಿಕಸಂ ಮಕ್ಷಿಕಾಮಲಂ ॥ (155)

ಗುಣಂ—

ಸಿಕ್ಥಕಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಮತ್ಯಂತಂ ಭೂತಘ್ನಂ ಭಗ್ನಯೋಗಕೃತ್ ॥

ಹಂತಿ ಸರ್ವಂ ವಿಸರ್ಪಂ ಚ ವ್ರಣರೋಪಣಮುತ್ತಮಂ ॥ (156)

ಚಿನ್ನ—

ಜಾಂಬೂನದಂ ಜಾತರೂಪಂ ಹಿರಣ್ಯಂ ಹೇಮ ಹಾಟಕಂ ॥

ಚಾಮೀಕರಂ ಜಾತರೂಪಂ ಸುವರ್ಣಂ ಸ್ವರ್ಣಕಾಂಚನಂ ॥ (157)

ತಪನೀಯಂ ಶಾತಕುಂಭಂ ರುಕ್ಮಂ ಕನಕಮೇವ ಚ ॥

---

[1] ಕರ್ಬಾರುಕಂ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಸುವರ್ಣಂ ಬೃಂಹಣಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮಧುರಂ ರಸಪಾಕಯೋಃ ॥ (158)

ಬುದ್ಧಿಮೇಧಾಸ್ಮೃತಿಕರಂ ವಿಷಹಾರಿ ರಸಾಯನಂ ॥

ಕೆಂಬೂಭತ್ತ—

ಸುಗಂಧಪ್ರಸವಶ್ಶಾಲಿಃ ರಕ್ತಶಾಲಿರುದಾಹೃತಃ ॥ (159)

ಗುಣಂ—

ರಕ್ತಶಾಲಿಃ ಪಿಪಾಸಾಘ್ನೀ ಮೇದೋದೋಷವಿನಾಶಿನೀ ॥

ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಪಥ್ಯಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಸರ್ವಾಸು ಶಾಲಿಷು ॥ (160)

ತೃಣಧಾನ್ಯ—

ಅಕೃಷ್ಟಪಾಕೆ ನೀವಾರಂ ಶಕುಂತಂ ಋಷಿಭೋಜನಂ ॥

ಗುಣಂ—

ನೀವಾರೋ ದೀರ್ಘಶೂಕಃ ಸ್ಯಾನ್ಮುನೀನಾಂ ದೇಹಧಾರಕಃ ॥ (161)

ರೂಕ್ಷೋ ವಾತಕರೋ ಗ್ರಾಹೀ ಲಘು ವಹ್ನಿವಿವರ್ಧನಃ ॥

ನವಣೆ—

ಪ್ರಿಯಂಗುಕಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಸಾರಃ ಕಂಗುಕಃ ಪೀತತಂಡುಲಃ ॥ (162)

ಗುಣಂ—

ಕಟುತಿಕ್ತಕಷಾಯಾಗ್ನಿಮಾರುತಸ್ಯ ವಿಜೃಂಭಣಂ ॥

ಪಿತ್ತವೃದ್ಧಿಂ ಚ ಜಂತೂನಾಂ ಧಾತೂನಾಂ ಮುಖಶೋಷಣಂ ॥ (163)

ಸಾವೆ—

ಶ್ಯಾಮಾಕಸ್ತೃಣಬಿಂದುಃ ಸ್ಯಾನ್ಮು[ನಿ]ಭಕ್ಷೋ ಗಜಪ್ರಿಯಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಶ್ಯಾಮಾಕಸ್ತು ವರೋ ರೂಕ್ಷಃ ಕಷಾಯಮಧುರೋ ಲಘುಃ ॥ (164)

ವಾತಲಃ ಕಫತಿಕ್ತಘ್ನಃ ಶೀತೋ ಗ್ರಾಹೀ ಚ ಶೋಷಣಃ ॥

ಬರಗು—

ಕೋರದೂಷೋ ಮಹಾದೂಷೋ ವರಕಃ ಕೋದ್ರವಶ್ಚ ಸಃ ॥ (165)

ಗುಣಂ—

ಕೋರದೂಷಸ್ತು ಪರಮಂ ಸ್ಪರ್ಶಶೀತೋ ವಿಷಾಪಹಃ ॥

ಅಪಿಚ—

ವರಕೋ ವಾರಯತ್ಯಗ್ನಿಂ ವಾತವ್ಯಾಧಿವಿವರ್ಧನಃ ॥ (166)

ಧಾತೂನಾಂ ಶೋಷಣೋ ಗ್ರಾಹೀ ರೂಕ್ಷಸಾರವಿವರ್ಜಿತಃ ॥

ಜೋಳ—

ಜೂರ್ಣಸ್ತು ಯಾವನಾಳಃ ಸ್ಯಾತ್ ॥ (167)

ಗುಣಂ—

ಯಾವನಾಳಃ ಕಫಂ ಹಂತಿ ವಾತವಿಣ್ಮೂತ್ರಕೋಪನಃ ॥

ಪಿತ್ತೋದ್ರೇಕೋ ವಿಕಾರಘ್ನಃ ಕಿಂಚಿನ್ಮಾರುತಕೋಪನಃ ॥ (168)

ಗೋಧಿ—

ಗೋಧೂಮೋ ಮ್ಲೇಚ್ಛಭೋಜನಃ ।

ಗುಣಂ—

ವೃಷ್ಯಶ್ಶೀತೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ಜೀವನೋ ವಾತಪಿತ್ತಹಾ ॥ (169)
ಸಂಧಾನಕಾರೀ ಮಧುರೋ ಗೋಧೂಮಃ ಸ್ಥೈರ್ಯಕೃತ್ಸರಃ ॥

ಯವಧಾನ್ಯ—

ಸ್ಥೂಲಾಖ್ಯೋ ಯವಧಾನ್ಯಂ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ಥೂಲಮಧ್ಯೋಽಸಿಪತ್ರಕಃ ॥ (170)

ಗುಣಂ—

ರೂಕ್ಷೋ ಯವಃ ಸ್ಯಾದ್ಗುರುಶೀತವೀರ್ಯಃ
ಸ್ವಾದುಃ ಸರೋ ವಾತಶಕೃತ್ಪ್ರದಾಯೀ ॥
ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಶರೀರಸ್ಯ ಕರೋತಿ ಪುಂಸಾಂ
ಜಯೇತ್ ಕಫಂ ಪೀನಸಖಾಸಮೇಹಾನ್ ॥ (171)
ಶ್ವಾಸಾರುಚಿಸ್ತಂಭಗರಾಮಯಾತಿ
ತ್ವಗ್ದೋಷಹಾ ವೈತ್ಯನಿಕಾರಹಾರೀ ॥ (172)

ಹೆಸರು—

ಮುದ್ಗಾ ಮಸೂರಾ ಹರಿತಾ ಶಾರದಾ ಹರಿಮಸ್ತಕಾ (173)

ಗುಣ—

ಸೂಪ್ಯಾನಾಮುತ್ತಮಾ ಮುದ್ಗಾ ಲಘ್ವೀಯಾಂಸೋಽಲ್ಪಮಾರುತಾಃ ॥
ಹರಿತಾಸ್ತೇಷ್ವಪಿ ವರಾಃ ಕುಷ್ಠಘ್ನಾಃ ಕ್ರಿಮಿಹಾರಿಣಃ ॥
ಕಷಾಯಶೀತರೂಕ್ಷತ್ವೈಃ ಕಟುಪಾಕತಯಾಪಿ ಚ ॥ (174)
ಮುದ್ಗಾಸ್ತು ವಾತಲಾಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಪಿತ್ತಘ್ನಾ ಮೇಹಹಾರಿಣಃ ॥

ಕರಿಹೆಸರು—

ವಾಸಂತಾಃ ಕೃಷ್ಣಮುದ್ಗಾಃ ಸ್ಯುಃ ॥ (175)

ಗುಣಂ—

ಪೀತಾ ಚ ಹರಿತಾ ಕೃಷ್ಣಾ ಮಹಾಮುದ್ಗಾ ಸಿತೇತರಾ ॥
ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಚೈವ ಲಘ್ವೀಯಾಂಶ್ಚೋತ್ತರೋತ್ತರಂ ॥

ಉದ್ದು—

ಧಾನ್ಯಮಾಷಸ್ತು ಮಾಷಕಃ । (176)

ಗುಣಂ—

ಮಾಷಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ಬಲಶ್ಲೇಷ್ಮಮಲಪಿತ್ತಕರಃ ಸರಃ ॥
ಗುರೂಷ್ಣೋಽನಿಲಹಾ ಸ್ವಾದುಃ ಶುಕ್ಲವೃದ್ಧಿವಿರೇಕಕೃತ್ ॥ (177)
ಫಲಾನಿ ಮಾಷವದ್ವಿಂದ್ಯಾತ್ ಕಾಕಾಂಡೋಲಾತ್ಮಗುಪ್ತಯೋಃ ॥

ಕಡಲೆ—

ಹರೇಣವಃ ಸತೀನಶ್ಚ ಚಣಕಸ್ತ್ರಿಪುಟೋ ಮತಃ ॥ (178)

ಗುಣಂ—

ಕಲಾಯಾ ವಾತಲಾ ರೂಕ್ಷಾ ಗ್ರಾಹಿಣೋ ಗುರವೋ ಹಿಮಾಃ ॥
ಕಫಾಸ್ರಪಿತ್ತಶಮನಾಃ ಸೌಮ್ಯಾಃ ಸೂಪೇಷು ಪೂಜಿತಾಃ ॥ (179)

ಹುರುಳಿ—

ಕುಳಿತ್ಥಃ ಕಾಲವೃಂತಃ ಸ್ಯಾತ್

ಗುಣಂ—

ಉಷ್ಣೋ ಕುಳತ್ಥಃ ಪಾಕೇಮ್ಲಃ ಶುಕ್ರಾಶ್ಮಶ್ವಾಸಪೀನಸಾನ್ ॥ (180)

ಕಾಸಾರ್ಶಕಫವಾತಾಂಶ್ಚ ಹಂತಿ ಪಿತ್ತಾಸ್ರದಾನ್ ಪರಂ ॥

ಅವರೆ—

ನಿಷ್ಪಾವಾಃ ಶ್ವೇತಬಿಂದವಃ । (181)

ಗುಣಂ—

ತಥಾ ವಿಷಘ್ನಃ ಕಫವಾತಕೋಪೀ

ನಿಷ್ಪಾವಕೋ ರೂಕ್ಷಮಲಪ್ರದಶ್ಚ । (182)

ಅಪಿಚ—

ನಿಷ್ಪಾವೋ ವಾತಪಿತ್ತಾಸ್ರಕ್‌ಸ್ತನ್ಯಮೂತ್ರಕರೋ ಗುರುಃ ॥

ಸರೋ ವಿದಾಹೀ ದೃಕ್ಶುಕ್ರಕಫಶೋಥವಿಷಾಪಹಾ ॥ (183)

ತಡಗಣಿ [ಅಲಸಂದಿ]—

ರಾಜಮಾಷೋऽಲಸಂದೀ ಸ್ಯಾತ್

ಗುಣಂ—

ರಾಜಮಾಷೋऽನಿಲಕರೋ ರೂಕ್ಷೋ ಬಹುಶಕೃದ್ಗುರುಃ ॥ (184)

ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಕರೋ ಭೇದೀ ಶುಕ್ಲಾಶ್ಮರಿನಿಬರ್ಹಣಃ ॥

ತೊಗರಿ—

ಆಢಕೀ ತುವರೀ ಮತಾ (185)

ಗುಣಂ—

ಆಢಕೀ ಕಫಪಿತ್ತಘ್ನೀ ಗ್ರಾಹಿಣೀ ರೂಕ್ಷಶೀತಳಾ ॥

ಕಷಾಯಮಧುರಾ ಗುರ್ವೀ ಜ್ವರಾತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ॥ (186)

ಕಾಡುಹುರುಳಿ—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯೋऽರಣ್ಯಕೌಳುತ್ಥೋ

ಗುಣಂ—

[1] [ಕುಲತ್ಥಿಕಾ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಾ ಸ್ಯಾದರ್ಶಃಶೂಲನಾಶಿನೀ । (187)

ವಿಬಂಧಾಧ್ಮಾನಶಮನೀ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ವ್ರಣರೋಪಿಣೀ ॥]

ಲಂಕೆ [ಬಟ್ಟಗಡ]—

ಲಂಕಾಖ್ಯಸ್ತು ಕಲಾಯಕಃ । (188)

ಗುಣಂ—

[2] [ಕಲಾಯಃ ಕುರುತೇ ವಾತಂ ಪಿತ್ತದಾಹಕಫಾಪಹಃ ।

ರುಚಿಪುಷ್ಟಿಪ್ರದಃ ಶೀತಃ ಕಷಾಯಶ್ಚಾಮದೋಷಕೃತ್ ॥] (189)

---

[1] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[2] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಎಳ್ಳು—

ತಿಲಃ ಸ್ನೇಹಫಲಃ ಸ್ನೇಹಪಾಲಕಃ ಪೂರಕಸ್ತಥಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಉಷ್ಣಸ್ತ್ವಚ್ಯೋ ಹಿಮಸ್ಪರ್ಶಃ ಕೇಶ್ಯೋ ಬಲ್ಯಸ್ತಿಲೋ ಗುರುಃ ॥
ಅಲ್ಪಮೂತ್ರಃ ಕಟುಃ ಪಾಕೇ ಮೇಧೋಽಗ್ನಿಕಫಪಿತ್ತಕೃತ್ ॥ (190)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನಮಾಲಾಯಾಂ ಮಧುರಸ್ಕಂಧಃ.

ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ.

ದ್ವಿತೀಯಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ಅಥ ಆಮ್ಲಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ.[1]

ತಕ್ರಭೇದ ದಧಿ ಮಸ್ತು ಕಾಂಜಿಕಾ
ಜ್ಯೇಷ್ಠವಾರಿ ಮದಿರಾ ಕಿಣಾಲಯಾಃ ॥
ಆಮ್ಲ ವೇತಸಕುಶಾಮ್ಲ ತಿಂತ್ರಿಣೀ
ದಾಡಿಮಾಮಲಕ ರಕ್ತಪೂರಕಾಃ ॥ (1)
[2] ಆಮ್ರಪೀತನ ಕಪಿತ್ಥ ಚುಕ್ಲಿಕಾಃ
ಸಾಮ್ಲ ಪುಷ್ಪಕರಮರ್ದಕಾಮ್ಲಿಕಾಃ ।
ಭವ್ಯಕೋಲಫಲಪೂರಜಂಭಳೈ-
[3] ರಾವತ್ರದ್ವಯ ಮುಖಪ್ರಿಯಾಯುಸಾಃ ॥ (2)
ವರ್ತಲೋಹಮಥ ಕಿಟ್ಟ ಇತ್ಯಪಿ
ಸ್ಕಂಧ ಏಷ ಕಥಿತೋಽಮ್ಲವಸ್ತುಭಿಃ ॥ (3)

ಮಜ್ಜಿಗೆ—

ತಕ್ರಂ ತು ಗೋರಸಂ ಗೋಳಂ ತದ್ಭೇದಃ ಕಾಲಶೇಯಕಂ ॥
ಸಾಂದ್ರಂ ದಂಡಾಹತೋ[4] ದಶ್ವಿನ್ಮಥಿತಂ ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ॥ (4)

ಗುಣಂ—

ತಕ್ರಂ ಗವಾಂ ದೋಷಹಿತಂ ಚ ಪಥ್ಯಂ
ಸರ್ವಾಮಯಾನಾಂ ಹಿತಮರ್ಶಸಾಂ ಚ ॥
ಪ್ರಮೇಹ ಪಾಂಡೂದರಶೋಫಗುಲ್ಮ
ಗ್ರಹಣ್ಯತೀಸಾರಹರಂ ಪ್ರಶಸ್ತಂ ॥ (5)

ಮೊಸರು—

[5]ಕ್ಷೀರಜಂ ದಧಿ ಮಾಂಗಲ್ಯಂ.

---

[1] ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ದ್ವಿತೀಯಂಸ್ಕಂಧಮಾಹ'-ಎಂದಿದೆ.

[2] ಅಮ್ಲ—ಮೂಲ.

[3] ಐರಾವಣ—ಮೂಲ.

[4] ಉದಸ್ವಿತ್—ಮೂಲ.

[5] ದಧ್ನಂ ದಧಿ ಚ ಮಾಂಗಲ್ಯಂ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಲಘೂಷ್ಣಂ ದೀಪನಂ ಭೇದಿ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಂ ಲಘು ॥ (6)
ಆನಾಹ ಶೂಲವಿಧ್ವಂಸಿ ಪಿತ್ತಸ್ಯ ಜನಕಂ ಮತಂ ॥

ಮೊಸರು ನೀರು—

ಮಸ್ತು ದಧ್ಯುತ್ತರೋ ರಸಃ ॥ (7)

ಗುಣಂ—

ಆಮ್ಲಂ ಕಷಾಯಂ ಮಧುರಂ ಚ ವೃಷ್ಯಂ
ಸಾದ್ಬೃಂಹಣಂ ವೃಷ್ಯಮರೋ[ಚ]ಕಘ್ನಂ ॥
ಆಯುಷ್ಕರಂ ಚಾಗ್ನಿವಿವರ್ಧನಂ ಚ
ದೋಷತ್ರಯಘ್ನಂ ದಧಿ ಗವ್ಯಮಾಹುಃ ॥ (8)

ಹುಳಿಗಚ್ಚು—

ಅವಂತೀಸೋಮ ಸೌವೀರಂ ಶುಕ್ತಸಾರಂ [[1] ಚ] [2] ಕಾಂಜಿಕಂ ॥
ತುಷೋದಕಂ ಶುಚೌ ಭಾಂಡೇ ಸಕ್ತೂದ್ರಗುಡ [3] ಜೀರಕಂ ॥ (9)
ಧಾನ್ಯರಾಶೌ ತ್ರಿರಾತ್ರಸ್ಥಂ ಶುಕ್ತಂ ಶುದ್ಧಂ ತದುಚ್ಯತೇ ।

ತದ್ಗುಣಾಃ—

ಶುಕ್ತಂ ವಾತಹರಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಕರಂ ಪರಂ ॥ (10)
ಶ್ರಮಕ್ಲಮಹರಂ ರುಚ್ಯಂ ನಿದಾಘೇ ಪರಮಂ ಹಿತಂ ॥
ಭೃಶೋಷ್ಣ ತೀಕ್ಷ್ಣರೂಕ್ಷಾಮ್ಲಂ ಹೃದ್ಯಂ ರುಚಿಕರಂ ಪರಂ ॥ (11)

ತಂಗುಳದನ್ನದ ಹುಳಿನೀರು—

ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಮಾರನಾಳಂ ಚ ಮೂರ್ಛಾಭೇದಿ ಮಹಾರಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಂ ಭೇದಿ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಂ ಪಿತ್ತಹೃತ್ ಸ್ಪರ್ಶಶೀತಳಂ ॥ (12)
ಶ್ರಮಕ್ಲಮಹರಂ ರುಚ್ಯಂ ದೀಪನಂ ವಸ್ತಿಶೂಲನುತ್ ॥
ಶಸ್ತಮಾಸ್ಥಾಪನೇ ಹೃದ್ಯಂ ಲಘುವಾತಕಫಾಪಹಂ ॥ (13)
ಹಸ್ತದಾಹಂ ಶಿರೋದಾಹಂ ಪಾದದಾಹಂ ಶ್ರಮಭ್ರಮಂ ॥
ಹಂತಿ ನಿದ್ರಾಂ ಚ ಕುರುತೇ ಧಾನ್ಯಾಮ್ಲಂ ಸೇವಿತಂ ಬಹು [4] ॥ (14)

[5] ಅತಿಸೇವನೆ ಗುಣಂ—

[6] ಅತಿ ಸೇವಿತಮತ್ಯುಷ್ಣಮತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಭೇದಿ ಪಿತ್ತಕೃತ್ ॥

ಕಲಗಚ್ಚು—

ಜ್ಯೇಷ್ಠಾಂಭಸ್ತುಷಸಂಭೂತಂ ತಂಡುಲೋದಂ ತುಷೋದಕಂ ॥ (15)

---

[1] 'ಚ'—ಇಲ್ಲ—ಮೂಲ.
[2] ಕಾಂಶಿತಂ—ಮೂಲ.
[3] ಗುಳಜೀರಕಂ—ಮೂಲ.
[4] ಬಹಿ—ಮೂಲ.
[5] ಸೇವಿಸ್ತ ಗುಣಂ—ಮೂಲ.
[6] ಅಂತಸೇವಿತ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಮೂತ್ರಕೃಚ್ಛ್ರಹರಂ ಶೀತಂ ಪಿತ್ತಜಿತ್ ತಂಡುಲೋದಕಂ ॥
ಕೃಮಿಹೃದ್ರೋಗಗುಲ್ಮಾರ್ಶಃಪಾಂಡುರೋಗನಿಬರ್ಹಣಂ ॥ (16)
ಕೃಶಾನಾಂ ಸಕ್ತುಮೂತ್ರಾಣಾಂ ಗ್ರಹಣ್ಯರ್ಶೋವಿಕಾರಿಣಾಂ ॥
ಸರಃ ಪ್ರಶಸ್ತೋ ವಾತಘ್ನಃ ಸ್ತನ್ಯಕೃತ್ ಕ್ಷಯನಾಶನಃ ॥
ಏಭಿರೇವ ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಂ ಸೌವೀರಂ ತು ತುಷೋದಕಂ ॥ (17)

ಸುರೆ—

ಕಾದಂಬರೀ ತು ಮದಿರಾ ಪ್ರಸನ್ನಾ [1] ವಾರುಣೀ ಸುರಾ ॥
ಮದ್ಯಂ ಮಹೋದಧಿಸುತಾ ಪರಿಸ್ರುತ್ಕಾಪಿಶಾಯನಂ ॥ (18)

ಸುರೆಗಸಿ—

ಕಿಣ್ವಂ ರಸಾಯನಂ ಭದ್ರಂ ಸುರಾವರ್ತಿಃ ಕಣಾಲಯಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಮದ್ಯಂ ಸರ್ವಮಪಿ ಪ್ರಾಹುಃ ಕಫಮಾರುತನಾಶನಂ ।
ಬಲ್ಯಂ ಸಂತರ್ಪಣಂ ಹೃದ್ಯಂ ಹರ್ಷಣಂ ಕಾಂತಿಕೃತ್ ಪರಂ ॥ (19)

ಆಮ್ಲವೇತಸಂ [ಹಬ್ಬೆಗಿಡ]—

ಸಹಸ್ರವೀರ್ಯಂ [2] ವಾರಾಮ್ಲೋ ರಕ್ತಸಾರಾಮ್ಲವೇತಸಂ ॥ (20)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯ ಕಟುರೂಕ್ಷೋಷ್ಣಮಾಮ್ಲವೇತಸಕಂ ವಿದುಃ ॥
ತೃಟ್ಕಫಾನಿಲಜಂ ತ್ವರ್ಶೋ ವಿಡ್ಬಂಧಾಶ್ಮರಿಗುಲ್ಮನುತ್ ॥ (21)

ಕೊಂಡಮಾವು—

ಕ್ಷುದ್ರಾಮ್ಲಕಸ್ತು ವೃಕ್ಷಾಮ್ಲೋ ಲಾಕ್ಷಾವೃಕ್ಷಃ ಸರಕ್ತಕಃ ॥
ಜಂತುವೃಕ್ಷೋ ಘನಸ್ಕಂಧಃ [4] ಕೋಶವೃಕ್ಷಃ ಕೋಶಾಮ್ಲಕಃ ॥ (22)

ಹುಣಿಸೇಹಣ್ಣು—

ವೃಕ್ಷಾಮ್ಲಸ್ತಿಂತ್ರಿಣೀ ಚಿಂಚಾ ಚುಕ್ಲಿಕಾ ತಿಂತ್ರಿಣೀಫಲಾ ॥
ಬಹುಪುತ್ರಾ ಘನಚ್ಛಾಯಾ ಕೃಷ್ಣಾಮ್ಲೋಽಮ್ಲದಳಶ್ಚ ಸಃ ॥ (23)

ಗುಣಂ—

ಅಮ್ಲಿಕಾಯಾಃ ಫಲಂ ಪಕ್ವಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕರಂ ಸರಂ ॥
ಅಪಕ್ವಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಷಾಯೋಷ್ಣಂ ಕಫಜಂ ತ್ವನಿಲಾಪಹಂ ॥ (24)

---

1 'ದಾರುಣೀ'—ಮೂಲ.

2 ವಾತಾಮ್ಲೋ—ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ. ಇದು ಅಶುದ್ಧ. 'ವೀರಾಮ್ಲ' ಎಂದು ರಾಜನಿಘಂಟು, 'ವಾರಾಮ್ಲ' ಎಂದು ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

3 'ಬೆಟ್ಟದ ಮಾವು' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

4 ಶುಕವೃಕ್ಷಃ ಶುಕಾಮ್ಲಕಃ—ಮೂಲ

ದಾಳಿಂಬ ಹಣ್ಣು

ಶುಕೇಷ್ಟೋ ದಾಡಿಮೋ ರಕ್ತಬೀಜಶ್ಚ ಫಲಷಾಡಬಃ ॥
ಮಧುರಾಮ್ಲಫಲೋ ರಕ್ತೋ ಕುಸುಮೋ ರಕ್ತಪೂರಕಃ ॥ (25)

ಗುಣಂ—

ಜಯತಿ ಮಧುರಮೇತದ್ದಾಡಿಮಂ ಪಿತ್ತಮುಗ್ರಂ
ತ್ರಿವಿಧಮಪಿ ಚ ದೋಷಂ ತದ್ವದಮ್ಲಂ ನಚೋಷ್ಣಂ ॥
ಕಫಪವನಹರಂ ತನ್ನಾತಿಪಿತ್ತಾಪಹಂ ಸ್ಯಾತ್
ಸಕಲಮಪಿ ಚ ಹೃದ್ಯಂ ದೀಪನಂ ಗ್ರಾಹಿ ರುಚ್ಯಂ ॥ (26)

ಅಪಿಚ—

ಅಸ್ಥಿಸ್ರಾವಪ್ರಮೇಹಘ್ನಮತಿಸಾರನಿಬಂಧನಂ ॥

ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ—

ಧಾತ್ರ್ಯಾಮಲಕಿಕೋ ರಂಗೋ ವಯಃಸ್ಥಾಮೃತಜಾ ಶಿವಾ ॥ (27)
ಕೂಷಾಂಡಕೋಽಮೃತಫಲಾ ವೃಷ್ಯಾ ಶೀತಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಕಟುತಿಕ್ತಾಢ್ಯಾ ಸ್ವಾದು ಕೇಶ್ಯಾಮೃತಾ ರಸೇ ॥ (28)
ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ವೃಷ್ಯಾ ಜ್ವರಘ್ನೀ ಚ ರಸಾಯನೀ ॥

ತಿಂತ್ರಿಣಿ [ಹುಣಿಸೆ]—

ವೃಕ್ಷಾಮ್ಲಸ್ತಿಂತ್ರಿಣೀ ಚಿಂಚಾ ಜೀವಂತೀ ರಕ್ತಪೂರಕಃ ॥ (29)

ಗುಣಂ—

ವೃಕ್ಷಾಮ್ಲಮುಷ್ಣಕಟುಕಂ ರುಚ್ಯಮಗ್ನಿಕರಂ ಪರಂ ॥
ಕ್ರಿಮಿಹೃದ್ರೋಗಗುಲ್ಮಾನಿ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯಾಪಹಂ ॥ (30)

ಮಾವು—

ಆಮ್ರಶ್ಚೂತಃ ಶ್ರಾವತ್ಯೈಲಃ ಕಾಂತಃ ಪಿಂಡಫಲಸ್ತಥಾ ॥
ರಸಾಲಃ ಸಹಕಾರಶ್ಚ ಫಲಪುಷ್ಪಮಹೋತ್ಸವಃ ॥ (31)

ಗುಣಂ—

ಕೋಶಾಮ್ರೋಽಮ್ಲಃ ಕಟುಃ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಾನಿಲಾಪಹಃ ॥
ಕಫಪಿತ್ತಹರೋ ರುಚ್ಯಃ ಕುಷ್ಠಘ್ನೋ ರಕ್ತಶೋಷಣಃ ॥ (32)

ಮತಾಂತರೇ—

ಸಹಕಾರಫಲಂ ಪಕ್ವಂ ಸುಗಂಧಿ ಸ್ವಾದು ಬೃಂಹಣಂ ॥
ಕಫವಾತಹರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ವೃಷ್ಯಂ ಚಾಪ್ಯಗ್ನಿದೀಪನಂ ॥ (33)

ಅನ್ಯತ್—

ರಸಾಲಫಲಂ ಮಧುರಂ ಗುರು ಸಾಮ್ಲಂ ವಾತಹರಂ ಕುರುತೇ ಕಫಶುಕ್ಲಂ ॥
ಹೃದ್ಯಮರೋಚಕಜಿತ್ ಸಹಕಾರಂ ಸ್ವಾದು ಸುಗಂಧಿ ಕರೋತಿ ಕಿಲಾಸಂ ॥ (34)

[1] ಅಂಬೋಳೆ—

[2] [ಆಮ್ರಾತಕಃ ಪೀತನಕಃ] ಕಪಿಚೂತೋಽಮ್ಲಪಾಟಲಃ ।
ಸ್ನಿಗ್ಧವೃಕ್ಷೋ ಘನಸ್ಕಂಧಃ ಟಂಕಃ ಸ್ಯಾದ್ಗುಡಬೀಜಕಃ ॥ (35)

---

1 'ಅಂಬಟೆ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

2 [ ] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. 'ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ' ದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ.

ಬೇಲದ ಮರ—

ಕಪಿತ್ಥಸ್ತು ದಧಿಚ್ಛತ್ರೋ ದಧಿತ್ಥಃ ಸುರಭಿಚ್ಛದಃ ।
ಮೂಷಕಘ್ನೋ ದೃಢಫಲೋ ಗ್ರಾಹೀಫಲಸುಗಂಧಿಕಾ ॥ (36)

ಗುಣಂ—

ಕಂಠಘ್ನಮಾಮಂ ತು ಫಲಂ ಕಪಿತ್ಥಂ
ದೋಷಾವಹಂ ತತ್ಕಥಿತಂ ತು ಪಕ್ವಂ ॥
ದೋಷತ್ರಯಧ್ವಂಸಿ ಚ ಶಾಂತಿಹಿಧ್ಮಾ-
ವಿಷಾಪಹಂ ಗ್ರಾಹಿ ತಥೈವ ಸರ್ವಂ ॥ (37)

[1] ಪುಳ್ಳಂಪುಳಚೆ—

ಚುಕ್ರಿಕಾ ತ್ವಾಮ್ಲ ಚಾಂಗೇರೀ ಸುನಿಷಣ್ಣಃ ಸುಪತ್ರಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ದೀಪನೀ ಕಫವಾತಘ್ನೀ ಗ್ರಾಹಿಣ್ಯುಷ್ಣಾಮ್ಲಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥ (38)

[2] ಕಳಲೆ—

ಕರಮಂದೀ ಕ್ಷೀರಫಲಾ ಸಾಮ್ಲಪುಷ್ಪಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥

[3] ದೊಡ್ಡಕಳಲೆ—

ಕೃಷ್ಣಪಾಕಫಲಾ ವಿಗ್ನಾ ಕರಮರ್ದಕರಾಮ್ಲಿಕಾ ॥ (39)

ಇವೆರಡರಗುಣಂ—

ಅಮ್ಲಂ ಸತಿಕ್ತಂ ನಾತ್ಯುಷ್ಣಂ ಗುರು ಪಿತ್ತಾಸ್ರಕೋಪನಂ ॥
ಕರಮರ್ದಫಲಂ ರುಚ್ಯಂ ತಥೈವ ಕರಮಂದಕಂ ॥ (40)

ಹುಳಿಬಸಳೆ—

[4] ಗೋಧಾವಲ್ಲೀ ಭ್ರಮಣಿಕಾ ಅಮ್ಲಾ ಖಟ್ವಾಂಗನಾಮಿಕಾ ॥

ಉಪ್ಪೇಲಚಿ—

ಕಶೇರುಕಂ ಭವಂ ಭವ್ಯಂ ಸುಪುಷ್ಪೀ ಮಧುರಾ ಚ ಸಾ ॥ (41)

[5] [ಗುಣಂ—

ಭವ್ಯಂ ಸ್ವಾದು ಕಷಾಯಮಾಮ್ಲಂ ಹೃದ್ಯಮಾಸ್ಯವಿಶೋಧನಂ ।
ತದೇವ ಪಕ್ವಂ ದೋಷಘ್ನಂ ಗುರು ಗ್ರಾಹಿ ವಿಷಾಪಹಮ್ ॥] (42)

ಎಲಚಿ—

ಕೋಲಂ ಬದರಿಕಂ ಚಂಡೀ ಕರ್ಕಂಧೂರ್ಯುಗ್ಮಕಂಟಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕರ್ಕಂಧೂಃ ಕಟುಕಂ ಸ್ವಾದು ಆಮ್ಲಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಂ ॥ (43)

---

[1] 'ಪುಳ್ಳಂಪುಣಚೆ' ಎಂದೂ ಹೆಸರಿದೆ.

[2] ಕಡಲೆಕಾಯಿ ?

[3] ದೊಡ್ಡ ಕಡಲೆಕಾಯಿ ?

[4] 'ಗೋಧಾವನ್ಯಾಭರಣಿಕಾ ಶ್ಯಾಮಾ ಖಟ್ವಾಮ್ಲ ನಾಮಿಕಾ'—ಮೂಲ.

[5] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಪಕ್ವಂ ಪಿತ್ತಾನಿಲಹರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಚ ಮಧುರಂ ಸರಂ ॥
ಪುರಾತನಂ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಮಾಮಘ್ನಂ ದೀಪನ ಲಘು ॥ (44)
ಸೌವೀರಂ ಬದರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮಧುರಂ ವಾತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥
ಕಷಾಯಂ ಸ್ವಾದು ಸಂಗ್ರಾಹಿ ಗುಡಕಂಟಕಿಕಾಫಲಂ ॥ (45)

ತೋಟವಾದಳೆ—
ಮಾತುಲುಂಗೋ ಬೀಜಪೂರೋ ಕೇಸರೀ ಫಲಪೂರಕಃ ॥
ಕೇಸರಾಮ್ಲಃ ಸುಪೂರಶ್ಚ ಲುಂಗೋ ಬೀಜಾಹ್ವಯದ್ರುಮಃ ॥ (46)

ಗುಣಂ—
ಸ್ವಾದು ಶೀತಂ ಗುರು ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಮಾಂಸಂ ಮಾರುತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥
ಮೇಧ್ಯಂ ಗ್ರಂಥ್ಯನಿಲಚ್ಛರ್ದಿ ಕಫರೋಚಕನಾಶನಂ ॥ (47)
ದೀಪನಂ ಲಘು ಸಂಗ್ರಾಹಿ ಗುಲ್ಮಾರ್ಶೋಘ್ನಂ ತು ಕೇಸರೀ ॥
ಪಿತ್ತಮಾರುತ ಕೃದ್ಬಾಲಂ ಪಿತ್ತಲಂ ಬೀಜಕೇಸರಂ ॥ (48)
ಶ್ವಾಸಕಾಸಹರಂ ಚೈವ ತೃಷ್ಣಾಘ್ನಂ ಚ ವಿಶೋಧನಂ ॥
ಲಘುಕೃದ್ದೀಪನಂ ಚೈವ ಮಾತುಳುಂಗಮುದಾಹೃತಂ ॥ (49)
ತ್ವಕ್ತಿಕ್ತಂ ದುರ್ಜರಂ ತಸ್ಯ ವಾತಕ್ರಿಮಿಕಫಾಪಹಂ ॥

ನಿಂಬೆ—
ಲಕುಚೋ ಲಿಕುಚೋ ನಿಂಬಾ ಡೆಹುರ್ಜಂಬೀರನಾಮಕಃ ॥ (50)
ಸ್ಯಾರ್ಜಂಬೀರೇ ದಂತಶಠ ಜಂಭ ಜಂಬೀ[ರ]ಜಂಭಳಾಃ ॥

ಗುಣಂ—
ತೃಷ್ಣಾಶೂಲಕಫೋದ್ರೇಕಛರ್ದಿಶ್ವಾಸನಿಬರ್ಹಣಃ ॥ (51)
ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮವಿಬಂಧಘ್ನೋ ಜಂಬೀರೋ ಗುರುಪಿತ್ತಲಃ ॥

ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ [ಕಿತ್ತಳೆ]—
[1] ಪಾರಾವತಂ ತು ರುದ್ರಾಕ್ಷಮೈರಾವತಮುದಾಹೃತಂ ॥ (52)

ಗುಣಂ—
ರುದ್ರಾಕ್ಷಂ ಪಿತ್ತಶಮನಂ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮನಿಬರ್ಹಣಂ ॥
ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರಹರಂ ವಿಷಮಜ್ವರನಾಶನಂ ॥ (53)

ಹೇರಿಳೆ—
ನಾರಂಗಂ ತು ಸುಗಂಧಿ ಸ್ಯಾಚ್ಚಕ್ರವಾಕೋ ಮುಖಪ್ರಿಯಃ ॥

ಗುಣಂ—
ಆಮ್ಲಂ ಸಮಧುರಂ ಹೃದ್ಯಂ ವಿಷದ್ಯಂಭಕರೋಚನಂ ॥ (54)
ವಾತಘ್ನಂ ದುರ್ಜರಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಕ್ರಿಮಿದೋಷಕಫಾಪಹಂ ॥

ಕಬ್ಬಿಣ—
ಕೃಷ್ಣಲೋಹಮಯಸ್ಸಾರಮಾಯಸಂ ಚ ಶಿಲೋದ್ಭವಂ ॥ (55)

ಗುಣಂ—
ಲೋಹಂ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣರೂಕ್ಷಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪಾಂಡುರೋಗಹರಂ ಪರಂ ॥
ಕಫಪಿತ್ತಾಪಹಂ ಪುಂಸಾಂ ರಸಾಯನಮನುತ್ತಮಂ ॥ (56)

---

[1] ' ಪಾರೇವತಂ ' ಎಂಬಪಾಠ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

ಚಟುಲೋಹ—

ವರ್ತಲೋಹಂ ತ್ರಿಲೋಹಂ ಚ ಪಂಚಲೋಹಂ ಚ ಲೋಹಕಂ ॥

ಗುಣಂ—

ವರ್ತಲೋಹಂ ಹಿಮಂ ವಿದ್ಯಾದಮ್ಲಂ ಪಟುಕಮೇವ ಚ ॥ (57)

ರೂಕ್ಷಂ ಕಫವಿಕಾರಘ್ನಂ ಹನ್ಯಾತ್ ಪಿತ್ತಭವಂ ರುಜಂ ॥

ಹಿಪ್ಪಣಗಟ್ಟು[ಕಿಟ್ಟ] —

ಮಂಡೂರಮಾಯಸೋಚ್ಛಿಷ್ಟಂ ಕಿಟ್ಟಂ ಲೋಹಮಲಂ ಚ ತತ್ ॥ (58)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನಮಾಲಾಯಾಂ ದ್ವಿತೀಯ ಆಮ್ಲಸ್ಕಂಧಃ.

ತೃತೀಯಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ಅಥ ಲವಣಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ [1]

ಲವಣಭೇದಾಃ—

ಸೈಂಧವರುಚಕಬಿಡಾಖ್ಯಂ ಪಾಂಶುಜಮುಪ್ಯಾದ್ಭಿದಂ [ಚ] ಸಾಮುದ್ರಂ ॥

ತ್ರಿಕ್ಷಾರಸೀಸತ್ರಪುಸಂ ಸ್ಕಂಧ ಏಷ ಲವಣಾಖ್ಯಃ ॥ (1)

ಸೈಂಧವಲವಣಂ—

ಸಿಂಧು ಸೈಂಧವ ನಾದೇಯಂ ಮಾಣಿಮಂಥಂ ಪಟೂತ್ತಮಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಸೈಂಧವಂ ಶಿಶಿರಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಲಘು ಸ್ವಾದು ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥ (2)

ಹೃದ್ಯಂ ವಾ ನೇತ್ರರೋಗಘ್ನಂ ವ್ರಣರೋಚಕನಾಶನಂ ॥

ಸೌವರ್ಚಲವಣಂ—

ಸೌವರ್ಚಲಂ ಸುವರ್ಚಂ ಚ ರುಚಕಂ ಕೃಷ್ಣನಾಮಕಂ ॥ (3)

ಗುಣಂ—

ಲಘು ಸೌವರ್ಚಲಂ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೋಷ್ಣಂ ವಿಶದಂ ಕಟು ॥

ಗುಲ್ಮಶೂಲವಿಬಂಧಘ್ನಂ ಹೃದ್ಯಂ ಸುರಭಿ ರೋಚನಂ ॥ (4)

ಬಿಡಲವಣಂ—

[2] ಸುಪಾಕ್ಯಂ ಖಂಡಲವಣಂ ಕೀರ್ತಿತಂ ಕೃತ್ರಿಮಂ ಬಿಡಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಸಕ್ಷಾರಂ ದೀಪನಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಹೃದ್ರೋಗ ಕಫನಾಶನಂ ॥ (5)

ಲೋಚನಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಮುಷ್ಣಂ ಚ ಬಿಡಂ ವಾತಾನುಲೋಮನಂ ॥

ಗಾಜುಲವಣಂ—

[3] ಊಪಕ್ಷಾರಂ ತು ನಿಸ್ಸಾರಂ ಪಾಂಶುಜಂ ಪಾಕ್ಯಮೂಷರಂ ॥ (6)

---

[1] ಇದರ ನಂತರ ' 3 ಲವಣಸ್ಕಂಧಂ ' ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ.

[2] ಸುಪಾಖ್ಯಂ—ಮೂಲ.

[3] ಉಪಕ್ಷಾರಂ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಲಘು ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣ ರೂಕ್ಷಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮವಾತಾನುಲೋಮನಂ ॥
ಸತಿಕ್ತಂ ಲವಣಂ ಕ್ಷಾರಂ ವಿಂದ್ಯಾಲ್ಲವಣಮೂಷರಂ ॥ (7)

ಅಟ್ಟುಪ್ಪು—

ಔದ್ಭಿದಂ ಕ್ಷಿತಿಸಂಭೂತಂ ರೋಮಕಂ ತೋಯಪಾಕಜಂ ॥

[1] ಗುಣಂ—

ಔದ್ಭಿದಂ ಪಾಂಶುಲವಣಂ ಯಜ್ಜಾತಂ ಭೂಮಿತಃ ಸ್ವಯಂ ॥ (8)
ಕ್ಷಾರಂ ಗುರು ಕಟು ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಶೀತಲಂ ವಾತನಾಶನಮ್ ॥

ಸಮುದ್ರದ ಉಪ್ಪು—

ಸಮುದ್ರಜಂ ತು ಸಾಮುದ್ರಂ ಸಾಮಾನ್ಯಲವಣಂ ಪಟು ॥ (9)

ಗುಣಂ—

[2] [ಸಾಮುದ್ರಂ ಲಘು ಹೃದ್ಯಂ ಚ ಪಲಿತಾಸ್ರದಪಿತ್ತದಮ್ ।
ವಿದಾಹಿ ಕಫವಾತಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ರುಚಿಕೃತ್ಪರಮ್ ॥] (10)

ಯವಕ್ಷಾರಲವಣಂ—

ಯಾವಶೂಕೋ ಯವಕ್ಷಾರೋ ಯವಾಹ್ವೋ ಯವಭಸ್ಮಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಉಷ್ಣಾತಿರೂಕ್ಷ ಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಶ್ಚ ದೀಪನಃ ಕಫವಾತಜಿತ್ ॥ (11)
ಪಿತ್ತಾಸ್ರದೂಷಣೋ ಬಲ್ಯೋ ಯವಕ್ಷಾರಕ ಉಚ್ಯತೇ ॥

ಸದ್ಯಃಕ್ಷಾರಲವಣಂ—

ಅನ್ಯಸ್ಸುವರ್ಚಲಃ ಕ್ಷಾರಃ ಸ್ರೋತಘ್ನೀ ಸ್ವರ್ಚಿಕಾ ತಥಾ ॥ (12)

ಗುಣಂ—

ಸ್ವರ್ಚಿಕೋಷ್ಣ ಕಟುಕ್ಷಾರೋ ರಸೋ ವಾತಕಫೌ ಜಯೇತ್ ॥
ಗುಲ್ಮಾಧ್ಮಾನಕ್ರಿಮೀನ್ ಹಂತಿ ಮೇದಸಜ್ವರನಾಶನಃ ॥ (13)

ಬಿಳಿಗಾರಲವಣಂ—

ಸೌಭಾಗ್ಯಷ್ಟಂಕಣಕ್ಷಾರೋ ಮಾಲತೀತಿಲಸಂಭವಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಗುಲ್ಮಶೂಲಾಶ್ಮರೀಕೃಛ್ರಮೂತ್ರಬಂಧಜ್ವರಾಪಹಃ ॥ (14)
ಕಾಸಶ್ವಾಸಕಫಂ ಹಿಕ್ಕಾ ಪಾಂಡುಶೋಫ ವಿಷಾಪಹಃ ॥

ಸೀಸಂ—

[3] ಯೋಗೀಷ್ಟಂ [4] ಕೃಷ್ಣಕಂ ಬೀಜಂ ಸೀಸಕಂ ನಾಗಸಂಜ್ಞಕಂ ॥ (15)

---

[1] ಗುಣ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಭಾವಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ಸೇರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

[2] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[3] ಯೋಗೇಷ್ಟಂ—ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

[4] ಕುಷ್ಠಕಂ—ಎಂಬ ಪಾಠ ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮದಲ್ಲಿದೆ. 'ಕೃಷ್ಣಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರು ಸೀಸಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಗುಣಂ—

ಸೀಸಂ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ತದತ್ಯುಷ್ಣಂ ರಸೇ ತಿಕ್ತಕೆವದ್ಭವೇತ್ ॥
ರೂಕ್ಷಂ ಪಿತ್ತಕಫಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಮೀನುತ್ಪಾದಯಂತ್ಯಪಿ ॥ (16)

ತವರ—

ತಗರಂ ತ್ರಪುಸಂ ವಂಗಂ ರೌಪ್ಯಂ ಪತ್ರಗುರು ತ್ರಪು ॥ (17)

ಗುಣಂ—

ತ್ರಪುಸಂ ತಿಕ್ತಮುಷ್ಣಂ ಚ ರೂಕ್ಷಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಿನಾಶಕೃತ್ ॥
ಪಿತ್ತಕೋಪಪ್ರಶಮನಂ ವಿಕಾರಂ ಕ್ರಿಮಿಜಂ ಜಯೇತ್ ॥ (18)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ ಲವಣಸ್ಕಂಧ ಸ್ತೃತೀಯಃ

ಚತುರ್ಥಃ ಸ್ಕಂಧಃ-

ಅಥ ತಿಕ್ತಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ.

ವಾಸಾ ಕುಷ್ಠಪಟೋಲ ಪರ್ಪಟ ವಿಷಾ ಪಾಠಾಽಮೃತಾ ರೋಹಿಣೀ
ಗಾಯತ್ರೀ [2] ಕುಥರಾಽಭಯಾಂಬು ಕಟುಕಾ ಮೂರ್ವಾ ನಿಶಾಮೋರಟಾಃ ॥
ಭೂನಿಂಬಾರಲು ನಿಂಬಪುಷ್ಕರ ಜಯಾ ಕ್ಷುದ್ರಾಗ್ನಿಮಂಥಾ ಸ್ನುಹೀ
ಶೃಂಗೀ ಪಾಟಲಿ ಕಾಶ್ಮರೀ ಧನದದೃಕ್ ಶ್ಯೋನಾಕ ಭಾರ್ಂಗೀ ಫಲಃ ॥ (1)

ಲಂಬಾ ಜೀಮೂತ ಬಿಂಬೀ ಶಣ ಕುಟಜ ಧನೀ [3] ಜಾಲಿನೀ ಶಕ್ರವಾರು
ಣ್ಯೇರಂಡಾರಗ್ವಧೋಗ್ರಾ ಸಹಚರ ಸುವಹಾ ತ್ರಾಯಮಾಣಾ ಚ ಶೃಂಗೀ ॥
ಚಂಡಾಲೀ ಸೋಮರಾಜೀ [4] ದಮನ ಮರುವಕಂಕುಷ್ಠಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ
ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಪಾರ್ಥಾ ಪ್ರಿಯಂಗು ಭ್ರಮರ ಲವಣಿಕಾ ದುಗ್ಧಹಾ ಕರ್ಣಿಕಾರಃ ॥ (2)

ಪತ್ರಾಂಗ ಕಾಲೇಯಕ ಗಂಧಸಾರ-
ಕಾಶ್ಮೀರ ಕರ್ಪೂರ ಜಟಾತುರುಷ್ಕಾಃ ॥
ಗೋರೋಚನಾ ಜೋಂಗಕನಂದಿ ವೃಕ್ಷ-
ಸ್ಪೃಗ್ವ್ಯಕ್ರಜಾತೀರಸ ಪೂತಿಕಾಷ್ಠಾಃ ॥ (3)

ಶೈಲೇಯ ಗುಗ್ಗುಲು ಶಿಲಾಜತು ವೃಶ್ಚಿಕಾಲೀ
ಕಂಪಿಲ್ಲಕಂ ವಿರೇರಣಃ ಕತಕಂ ವಿಶಲ್ಯಾ ॥
ಧೂತ್ತೂರಲವಾಲು ಕರವೀರಕ ಶಾಕಮಾಚೀ
ಗುಂಜಾ ಜ್ಝುಟಾಶ್ವಖುರ ಕಿಂಶುಕ ಸಪ್ತಪರ್ಣಾಃ ॥ (4)

---

[1] ಇದರ ನಂತರ ' (4) ತಿಕ್ತಸ್ಕಂಧಃ ' ಎಂದು ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ.

[2] ಇದು ' ಕದರ ' ಅಥವಾ ' ಖದಿರ ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

[3] ಶಾಲನೀ—ಮೂಲ.

[4] ದಮನೆ—ಮೂಲ.

ಘೋಂಟಾ ಹಿಂಸ್ರಾ ಸೌಕರೀ ಹಂಸಪಾದೀ
ಜಾತೀ ಮುಷ್ಕಃ ಸಿಂಧುವಾರೌ ಕರಂಜೌ ।
ಶಾರ್ಙ್ಗಷ್ಟೋಮಾ ತುಂಬುರುಶ್ಚರ್ಮರಂಗೋ ।
ಗಾರೋ ವೇತ್ರಃ ಶಂಖಿಣೀ ಜಂರ್ಘೂಣೀ ಚ ॥ (5)
ಆದಾರ್ವ್ಯಾರಾಮ ಶೀತಾಕ್ಷವಕ ಝುರಸಿಕಾ ಕಾಕಜಂಘೀಷುಪುಂಖೀ
ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ ಪತ್ರಭಂಗಃ ಕಟಭರೆಣಿಹಿಕೋಪಾನಹಸ್ಸ್ವರಣೀಚ ॥
ರೋಹಿತ್ಥಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾಲೋ ವಟದಲಕರಭಿರ್ವಾಯಸೀ ಕಾರವಲ್ಲೀ
ರಾಮಾ ಪಂಚಾಂಗುಲೀಕಾ ಯುಗಫಲಶಿಖರೀ ಕಾಂಸ್ಯಕಂ ತಿಕ್ತವರ್ಗಃ ॥ (6)

ಅಥ ನಾಮಾವಲೀಮಾಹ—

ಆಡುಸೋಗೆ—

ವಾಸಾ ವೃಷಾ ಸಿಂಹಮುಖೀ ಭಿಷಙ್ಮಾತಾಟರೂಷಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಆಟರೂಷಾ ಹಿತಸ್ತಿಕ್ತಃ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಸ್ರಕಾಸಜಿತ್ ॥ (7)
ಕ್ಷಯಹೃತ್ಕುಷ್ಠರೋಗಘ್ನೀ ಜ್ವರತೃಷ್ಣಾವಿನಾಶಿನೀ ॥

ಜಂಗಲಕೋಷ್ಠಂ—

[1] ರುಜಾ ನಾಮಾ ಪಾಕಲಂ ಕುಷ್ಠಂ ಪಾರಿಭಾವ್ಯಂ ತದುತ್ಪಲಂ ॥ (8)

ಗುಣಂ—

ಕುಷ್ಠಂ ತಿಕ್ತಂ ಕಟೂಷ್ಣಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಪರಂ ॥
ತೃಟ್ಸರ್ಪವಿಷಜಂ ಹನ್ಯಾತ್ ಕಂಡುಕುಷ್ಠಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (9)

ಕಹಿಪಡವಲ—

ಪಟೋಲಃ ಕಟುಕಃ ಪಾಂಡು ರಾಜಮಾತಾಮೃತಾಫಲಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪಟೋಲಃ ಕಟುಕಸ್ತಿಕ್ತ ಉಷ್ಣಪಿತ್ತಾನಿಲಾರ್ತಿಜಿತ್ ॥ (10)
ಕಫಾಸ್ರಕಂಡುಕುಷ್ಠಾದಿಜ್ವರದಾಹವಿನಾಶನಃ ॥

ಪರ್ಪಾಟಕ—

[2] ಶೀತಪ್ರಿಯಃ ಪರ್ಪಟಕಸ್ತೃಷ್ಣಾಘ್ನಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಕಃ ॥ (11)
[3] ವನತಿಕ್ತಾ ರೇಣುನಾಮಾ [4] ಕರ್ಷಣೋ ರೇಣುಕಂಟಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪರ್ಪಟಃ ಶೀತಳಃ ಸ್ವಾದುಃ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರಾಪಹಃ ॥ (12)
ರಕ್ತದಾಹಾರುಚಿಗ್ಲಾನಿಮದಭ್ರಮವಿನಾಶನಃ ॥

---

[1] ರಿಂಗ್ನಾಮ—ಮೂಲ.

[2] ಸೀತಪ್ರಿಯಃ—ಮೂಲ. ಸೀತಃ ಪ್ರಿಯಃ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[3] ಫಲಂ ತಿಕ್ತೋ—ಮೂಲ.

[4] ಇದು 'ಕವಚೋ' ಎಂದಿರಬಹುದು. ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮದಲ್ಲಿ 'ಕವಚೋ' ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ. 'ಕರ್ಷಣ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಪರ್ಪಾಟಕ' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ.

ಅತಿಬಜೆ—

ಭಂಗುರಾತಿವಿಷಾ ಶೃಂಗೀ ಶುಕ್ಲಕಂದಾ ಘುಣಪ್ರಿಯಾ ॥ (13)
ದ್ವಿತೀಯಾ ಪ್ರತ್ಯುಪವಿಷಾ ಶೃಂಗೀ ಚೋಪವಿಷಾಣಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಟೂಷ್ಣಾತಿವಿಷಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಫಪಿತ್ತಜ್ವರಾಪಹಾ ॥ (14)
ಆಮಾತಿಸಾರಕಾಸಘ್ನೀ ವಿಷಚ್ಛರ್ದಿವಿನಾಶಿನೀ ॥

ಅಗುಳುಶಾಂತಿ—

ಮಾಲವೀ ತ್ರಿಶಿರಾ ಪಾಠಾ ಪ್ರಾಚೀನಾ ವನತಿಕ್ತಕಾ ॥ (15)
ಅಂಬಷ್ಠಾ ಸ್ಥಾಪನೀ ವೀರಾ ಯೂಥಕೇ ಚ ಕುಚೇಲಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಪಾಠಾ ತಿಕ್ತಾಗುರೂಷ್ಣಾ ಚ ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಾ ॥ (16)
ಭಗ್ನಸಂಧಾನಕೃತ್ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಜ್ವರಚ್ಛರ್ದ್ಯತಿಸಾರಜಿತ್ ॥

ಅಮೃತಬಳ್ಳಿ—

ವಯಸ್ಥಾ ಕುಂಡಲೀ ಸೋಮಾ ಛಿನ್ನಾ ಛಿನ್ನರುಹಾಮೃತಾ ॥ (17)
ಮಧುಪರ್ಣೀ ಸೋಮವಲ್ಲೀ [1] ಗುಡೂಚೀ ದೇವನಿರ್ಮಿತಾ ॥
ವತ್ಸಾದಿನೀ ಕಾಂಡಜಾತಾ ತಂತ್ರಿಕಾ ದೇವನಿರ್ಮಿತಾ ॥ (18)

ಗುಣಂ—

ಗುಡೂಚೀ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಗುರುಸ್ತಥಾ ॥
ತ್ರಿದೋಷ ಜಂತು ರಕ್ತಾಮಕುಷ್ಠ ಜ್ವರಹರಾ ಮತಾ ॥ (19)

ಕಗ್ಗಲಿ—

ಖದಿರೋ ರಕ್ತಸಾರಶ್ಚ ಗಾಯತ್ರೀ ದಂತಧಾವನಃ ॥
ಕುಷ್ಠಘ್ನೋ ಬಾಲಪತ್ರಶ್ಚ ಕಷಾಯಫಲಪುಷ್ಪಕಃ ॥ (20)

ಗುಣಂ—

ಖಾದಿರಃ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಹಿಮಃ ಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ರನುತ್ ॥
ಕುಷ್ಠಾಮಖಾಸಕಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಮಿಶೋಫಹರಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ (21)

ಬಿಳಿಯಕಗ್ಗಲಿ—

[2] ಶ್ವೇತಸಾರೋ [3] ಮಹಾವಲ್ಕೋ ರೋಹಿಣೀ [4] ಸೋಮವಲ್ಕಲಃ ॥
[5] ಖದರಃ ಖದಿರಾಸಾರಃ ಕೋದರಃ ಶ್ಯಾಮಸಾರಕಃ ॥ (22)

ಗುಣಂ—

ಶ್ವೇತಶ್ಚ ಖದಿರಸ್ತಿಕ್ತೋ ಹಿಮಃ ಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಃ ॥
ರಕ್ತದೋಷಕಂಡೂ [6]ಮೇಹಕಂಡೂಕುಷ್ಠವಿನಾಶನಃ ॥ (23)

---

[1] ಗುಳೂಚೀ—ಮೂಲ.

[2] ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ 'ಸೋಮಮರ' ಎಂದಿದೆ.

[3] 'ಸೋಮವಲ್ಕೋ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

[4] 'ಸೋಮವೃಕ್ಷಕಃ' ಎಂದಿರಬೇಕು.

[5] "ಕುಥರಾ ಘಟಕಾಕಾರೋ ಅಟಸ್ಯಾಪರಸಾರಕಃ" ಎಂದು ಮೂಲ.

[6] ಕರೀಮೇಹ—ಮೂಲ.

ಲಾಮಂಚ—

[1] ವೀರಣಾಭಯಲಾಮಜ್ಜಂ ಸೇವ್ಯೋಶೀರಂ ಮೃಣಾಳಕಂ ॥
ವೀರಂ ವೀರಣಮೂಲಂ ಚ ಬಹುಮೂಲಂ ರಣಪ್ರಿಯಂ ॥ (24)

ಗುಣಂ—

ಉಶೀರಂ ಶೀತಲಂ ತಿಕ್ತಂ ದಾಹಕ್ಲಾಂತಿಹರಂ ಚ ತತ್ ॥
ಪೈತ್ಯಜ್ವರಂ ಕುತೃಟ್‌ದಾಹಮುದ್ರಿಕ್ತಂ ಹಂತಿ ಯೋಗತಃ ॥ (25)

ಮುಡಿವಾಳ—

ಹ್ರೀಬೇರಂ ವಾರಿ ಕೇಶಾಹ್ವಮುದೀಚ್ಯಂ ವಾಲುಕಂ ಜಲಂ ॥

ಗುಣಂ—

ವಾಲುಕಂ ಶೀತಲಂ ತಿಕ್ತಂ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮವಿಸರ್ಪನುತ್ ॥ (26)
ಕಫಾಸ್ರ ಕಂಡೂಕುಷ್ಠಾದಿ ಜ್ವರದಾಹಾನ್ ವಿನಾಶಯೇತ್ ॥

ಕಟುಕರೋಹಿಣಿ—

ತಿಕ್ತಾ ಖಟ್ವಾ ಮತ್ಸ್ಯಭಿನ್ನಾ ಕಟುಕಾ ಶಕುಲಾದನೀ ॥ (27)
ಶತಪರ್ವಾ ಕೃಷ್ಣಭೇದಾಪ್ಯರಿಷ್ಟಾ ಕಟುರೋಹಿಣೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಟುಕಂ ಪಿತ್ತಜಂ ತಿಕ್ತಂ ಕಟು ಶೀತಾಸ್ರದಾಹಜಿತ್ ॥ (28)
ಬಲಾಸ್ರರೋಚಕಂ ಹಂತಿ ವಿಷಮಜ್ವರನಾಶಕಂ ॥

ಹೆಗ್ಗೊರಟಿಗೆ—

ಮೂರ್ವಾ ಮಧುರಸಾ ದೇವೀ ಫಲಶ್ರೇಣೀ ಮಧುಸ್ರವಾ ॥ (29)
ದೇವಶ್ರೇಣೀ ಸ್ವಾದುರಸಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಪರ್ಣೀ ಚ ಮೋರಟಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮೂರ್ವಾ ತಿಕ್ತರಸಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಹೃದ್ರೋಗಕಫವಾತಜಿತ್ ॥ (30)
ಕುಷ್ಠಕಂಡೂವಸಾಮೋಹವಿಷಮಜ್ವರನಾಶಿನೀ ॥

ಅರಸಿನ—

ಹರಿದ್ರಾ ಹಳದೀ ಪೀತಾ [2] ಪಿಂಗಾ ಗೌರೀ ನಿಶಾಹ್ವಯಾ ॥ (31)
ವರ್ಣಿನೀ ರಜನೀ ದೀರ್ಘರಾಗಾ ರೋಮಶಮೂಲಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಹರಿದ್ರಾ ಚ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ರೂಕ್ಷೋಷ್ಣಾ ವ್ರಣಕುಷ್ಠಜಿತ್ ॥ (32)
ಕಂಡೂಮೇಹವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ದೇಹವರ್ಣವಿಕಾಸಿನೀ ॥

ಮರದರಸಿನ—

ದಾರ್ವೀ ಪಚಂಪಚಾ [3] ಪೀತದಾರುದರ್ವಾರುನಿಶಾಭಿಧಾ ॥ (33)
ಕಟಂಕಟೇರೀ ಪರ್ಜನ್ಯಾ ಕಾಲೇಯಕಕುಸುಂಭಕೌ ॥

---

[1] ವೀರಣ್ಯಭಯಾ—ಮೂಲ.

[2] ಪಿಂಡಾ—ಮೂಲ.

[3] ದಾರು ದಾರು—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಾ ದಾರುಹರಿದ್ರಾ ಸ್ಯಾದ್ರೂಕ್ಷೋಷ್ಣಾ ವ್ರಣಮೇಹಜಿತ್ ॥ (34)
ಕರ್ಣನೇತ್ರಮುಖೋದ್ಭೂತಾನ್ ರೋಗಾನ್ ಕಂಡೂಂಶ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥

ಹಾಲುಕೊರಟಿಗೆ—

ಪೀಲುಪರ್ಣೀ ಮುರಂಗೀ ಚ ಮೋರಟಾ ಕ್ಷೀರಮೋರಟಾ ॥ (35)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಮೋರಟಾ ರೂಕ್ಷಾ ಶೋಫವಾತಗರಾಪಹಾ ॥
ಮೂತ್ರಶುದ್ಧಿಕರೀ ಸ್ತಂಭೀ ಲಘುದೀಪನಪಾಚನೀ ॥ (36)

ನೆಲಬೇವು—

ಕಿರಾತತಿಕ್ತೋ ಭೂನಿಂಬಃ ಕೈರಾತಃ ಕಾಂಡತಿಕ್ತಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಿರಾತಕೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತಃ ಗುರುಃ ಶೀತೋ ಲಘುಸ್ತಥಾ ॥ (37)
ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಿತ್ತಾಸ್ರಶೋಫಾದಿಕಾಸತೃಷ್ಣಾಜ್ವರಾಪಹಃ ॥

ಹೆಮ್ಮರ—

ಮಹಾನಿಂಬೋರಳ್ಪದೀರ್ಘಾಗ್ರವೃಂತಃ ಖಟ್ವಾಂಗ ಉಚ್ಯತೇ ॥ (38)

ಗುಣಂ—

ಮಹಾನಿಂಬರಸಸ್ತಿಕ್ತಃ ಶೀತಃ ಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಃ ॥
ಕುಷ್ಠರಕ್ತವಿನಾಶಶ್ಚ ವಿಷೂಚೀಂ ಹಂತಿ ಶೀತಲಃ ॥ (39)
ಶ್ಲೇಷ್ಮಪಿತ್ತಾಸ್ರಶೋಫಾರ್ತಿವಿಷತೃಷ್ಣಾಜ್ವರಾಪಹಃ ॥

ಬೇವು—

ನಿಂಬಸ್ತು ಹಿಂಗುನಿರ್ಯಾಸಃ ಪ್ರಭದ್ರೋ ವಿಪಿನಪ್ರಿಯಃ ॥ (40)
ಅರಿಷ್ಟಸ್ಸರ್ವತೋಭದ್ರೋ ಪಿಚುಮಂದಃ ಶುಕಪ್ರಿಯಃ ॥

ಗುಣಂ—

ನಿಂಬಸ್ತಿಕ್ತರಸಃ ಶೀತೋ ದಾಹಶ್ಲೇಷ್ಮಾಸ್ರಪಿತ್ತನುತ್ ॥ (41)
ಜ್ವರಾರೋಚಕಕಾಸಘ್ನಃ ಶೋಫಾರ್ದಿತವಿನಾಶನಃ ॥

ಪುಷ್ಕರಮೂಲಂ—

ಮೂಲಂ ತು ಪುಷ್ಕರಂ ಮೂಲಂ ಪೌಷ್ಕರಂ ಪುಷ್ಕರಾಹ್ವಯಂ ॥ (42)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಂ ಪುಷ್ಕರಮೂಲಂ ಚ ಕಟೂಷ್ಣಂ ಕಫವಾತಜಿತ್ ॥
ಜ್ವರಾರೋಚಕಕಾಸಘ್ನಂ ಶೋಫಾರ್ದಿತವಿನಾಶನಂ ॥ (43)

ತಗ್ಗಿ—

ಅಗ್ನಿಮಂಥೋ ವೈಜಯಂತೀ ತರ್ಕಾರೀ ವಿಜಯಾ ಜಯಾ ॥

ತಕ್ಕಾರಿ—

ಕ್ಷುದ್ರಾಗ್ನಿಮಂಥೋರಣಿಕೋ [1] ಗಂಧಪತ್ರಸ್ಸುಗಂಧಿಕಃ ॥ (44)

---

[1] 'ಗಂಧಪತ್ರಸುಗಂಧಿ ಗಂಧಪತ್ರಿಕಾ' ಎಂದು ಪಾಠಾಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿದೆ.

ಗುಣಂ—

ತರ್ಕಾರೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ತಥೋಷ್ಣಾ ಪಾಂಡುರೋಗಜಿತ್ ॥

ಶೋಫಶ್ಲೇಷ್ಮಾಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಂ ಚ ವಿಬಂಧಾಂಶ್ಚ ವಿನಾಶಯೇತ್ ॥ (45)

ಕಳ್ಳಿ—

ವಜ್ರತುಂಡೋ ಮಹಾವೃಕ್ಷೋ ಗಂಡೀರಃ ಸ್ನುಕ್ ಸ್ನುಹೀ ಗುಡಾ ॥

[1] ಕೋಲುಗಳ್ಳಿ—

ಸಮಂತದುಗ್ಧಾ ಸಿಂಹುಂಡೋ ವಜ್ರೋ ಯಾಮಲಕಂಟಕಃ ॥ (46)

ಗುಣಂ—

ವಜ್ರೀಪಯೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತಂ ಗುರೂಷ್ಣಂ ಕಫವಾತಜಿತ್ ॥

ಪ್ಲೀಹೋದರಾರ್ಶೋಗುಲ್ಮಾನಿ ಘ್ನಂತಿ ವಾತಸ್ಯ ರೋಧನಂ ॥ (47)

ಎಲೆಗಳ್ಳಿ—

ದಳಸ್ನುಹೀ ಶ್ವಾನಜಿಹ್ವಾ ಪತ್ರಸ್ನುಕ್ ಮೃದುರೇಚನೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಫಗುಲ್ಮೋದರಾನ್ ಘ್ನಂತಿ ಸ್ನುಹೀಕ್ಷೀರಂ ತು ರೇಚನಂ ॥ (48)

ಶಾಖಾಸ್ನುಹೀಪಯಸ್ಸ್ವೇವ್ಯಂ ಸರ್ವಕ್ರಿಮಿವಿನಾಶನಂ ॥

ಕರ್ಕಾಟಕಶೃಂಗಿ—

ಮಹಾಘೋಷಾ ಕುಲಿಂಗಾ ಚ ಶೃಂಗೀ ಕರ್ಕಾಟಶೃಂಗಿಕಾ ॥ (49)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಾ ಕರ್ಕಾಟಶೃಂಗೀ ಚ ಗುಲ್ಮಶ್ಲೇಷ್ಮಸಮೀರನುತ್ ॥

ಕಾಸಂ ಶ್ವಾಸಂ ಚ ಹಿಕ್ಕಾಂ ಚ ವಾತತೃಷ್ಣಾರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ ॥ (50)

ಪಾಟಲಿ [ಪಾದರಿ ?]—

ಅಮೋಘಾ ಪಾಟಲೀ ಸ್ಥಾಲೀ ಕಾಲವೃಂತಾ ಚ ಕುಂಭಿಕಾ ॥

ವಸಂತದೂತಿಕಾ ತಾಮ್ರಪುಷ್ಪೀ ತೋಯಾಧಿವಾಸಿನೀ ॥ (51)

ಗುಣಂ—

ಪಾಟಲಾ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಗುರೂಷ್ಣಾ ಪವನಾಸ್ರಜಿತ್ ॥

ಪಿತ್ತಹಿಕ್ಕಾವಮಿಶೋಫಕಾಸಾರೋಚಕನಾಶಿನೀ ॥ (52)

[2] ಶಿವನಿ—

ಕಾಶ್ಮರ್ಯಾ ಕಾಶ್ಮರೀ ವೀರಾ ಕಾಶ್ಮರೀ ಮಧುಪರ್ಣ್ಯಪಿ ॥

ಶ್ರೀಪರ್ಣೀ ಕಾಶ್ಮರೀವೀರಾ ತಥಾ ಕಟ್ಫಲಮುಚ್ಯತೇ ॥ (53)

[3] ಹೆಗ್ಗುಂಬಳ—

ಕೃಷ್ಣವೃಂತಾ ಮಹಾಕುಂಭಾ ಗಂಭಾರೀ ಸರ್ವಭದ್ರಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಶ್ರೀಪರ್ಣೀ ಚ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಗುರೂಷ್ಣಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥ (54)

ತ್ರಿದೋಷಶ್ರಮದಾಹಾರ್ತಿಜ್ವರತೃಷ್ಣಾವಿಷಂ ಜಯೇತ್ ॥

---

[1] 'ಮುಂಡುಗಳ್ಳಿ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[2] 'ಸಿವನಿ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[3] ಬೆದ್ದಗುಮ್ಮುಡು—ಮೂಲ.

ಗಜ್ಜುಗ—

ಕೃಷ್ಣವೃಂತಾ ಕುಬೇರಾಕ್ಷೀ ಕುಳಂಗಾಕ್ಷೀ ಚ ಯಕ್ಷದೃಕ್ ॥ (55)

ಗುಣಂ—

ಅತ್ಯುಷ್ಣಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮರೋಗಘ್ನಂ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನಮನಿಲಾಪಹಂ ।
ಜ್ಞೇಯಂ ತಥಾ ಕುಬೇರಾಕ್ಷೀಶಾಕಂ ಶೂಲಹರಂ ತಥಾ ॥ (56)
ಯಕ್ಷಾಕ್ಷೀ ಗುಲ್ಮಶೂಲಘ್ನೀ ಶೀತಜ್ವರಕಫಾಪಹಾ ॥

[1] ದುಂದಿಲಂ—

ಭಲ್ಲೂಕಸ್ತುಂಡಿಕೋ ಭೂತವೃಕ್ಷಃ ಶೋಣಾಕಜಂಬುಕೌ ॥ (57)

ಗುಣಂ—

ತುಂಡಿಕಃ ಶೀತಳಸ್ತಿಕ್ತೋ ಶಿರೋರೋಗಹರಃ ಪರಂ ।
ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಿವಾತಾತಿಶ್ವಾಸಖಾಸಾರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ ॥ (58)

ಗಂಟುಭಾರಂಗಿ—

ಭಾರ್ಙ್ಗೀ ಗರ್ದಭಶಾಕಂ ಚ ಪದ್ಮಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಯಷ್ಟಿಕಾ ॥
[2] ಫಾಂಜೀ ಬರ್ಬರಕೋಽಂಗಾರವಲ್ಲೀ ಬ್ರಹ್ಮಸುವರ್ಚಲಾ ॥ (59)

ಗುಣಂ—

ಭಾರ್ಙ್ಗೀ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ವರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಉಷ್ಣಾ ಕಾಸಕಫಾಪಹಾ ॥
ಗುಲ್ಮಜ್ವರಾಸ್ರವಾತಘ್ನೀ ಯಕ್ಷ್ಮಾಣಂ ಹಂತಿ ಪೀನಸಂ ॥ (60)

ಮಗ್ಗಾರೆ [ಮಂಗಾರೆ]—

ಮದನಃ ಶಲ್ಯಕೋಽರಾಳಃ ಪಿಂಡೀತಃ ಕರಹಾಟಕಃ ॥
[3] ಮರುವ್ರೋ ಗಾಲವ್ರೊ ಗಾಲ [4] ಶ್ಛರ್ದನಃ ಶ್ವಸನಃ ಫಲಃ ॥ (61)

ಗುಣಂ—

ಮದನಃ ಕಟುಕಸ್ತಿಕ್ತಸ್ತಥಾ ರೂಕ್ಷೋ ವ್ರಣಾಪಹಃ ॥
ಶೋಫಕಾಸಹರೋ ವಸ್ತೌ ವಮನೇ ಚ ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ ॥ (62)
ಶ್ಲೇಷ್ಮಜ್ವರಪ್ರತಿಶ್ಯಾಯಗುಲ್ಮಶ್ವಾಸಾನ್ ನಿಹಂತಿ ಚ ॥

ಕಹಿಸೋರೆ—

ಲಂಬಾ ಪಿಂಡಫಲೇಕ್ಷ್ವಾಕುಕಟುಕಾಲಾಬುತುಂಬಿಕಾ ॥ (63)

ಗುಣಂ—

ಕಾಸಶ್ವಾಸಜ್ವರಚ್ಛರ್ದಿವಿಷಾರ್ತಕಫನಾಶಿನೀ ॥
ಇಕ್ಷ್ವಾಕುರ್ವಮನೇ ಶಸ್ತಾ ಪ್ರಶಾಮ್ಯತಿ ಚ [5] ವಾಮನೀ ॥ (64)

ದೇವದಾಳಿ—

ಗರ್ದಭಾಂಡಲಿಕಾ ವೇಣೀ ಜೀಮೂತೋ ದೇವದಾಳಿಕಾ ॥
ದಧಿಪುಷ್ಪಾ ಚ ಕರ್ಕೋಟೀ ಮೂಷಿಕಾ ವಿಷನಾಶಿನೀ ॥ (65)

---

[1] ' ಹೆಗ್ಗುಗ್ಗಟಿ ' ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[2] ಭಾಜಿರ್ಙ್ಗೀ—ಮೂಲ.

[3] ಮಾದಕೋ—ಮೂಲ.

[4] ಛರ್ದನಶ್ಚ ಗಣಪ್ಪಲಂ—ಮೂಲ.

[5] ಪಿತ್ತಜಂ—ಎಂದಿರಬಹುದು.

ಗುಣಂ—

ದೇವದಾಲೀ ಜ್ವರಶ್ವಾಸಕಾಸಹಿಧ್ಮಾರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ ॥

ಶೋಫಪಾಂಡುವಿಷೇ ದೋಷೇ ನರೇಷು ವಮನೇ ಹಿತಾ ॥ (66)

ತೊಂಡೆ—

ಬಿಂಬೀ ರಕ್ತಫಲಾ ತುಂಡೀ ತುಂಡಿಕೇರಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥

[1] ಓಷ್ಠೋಪಮಫಲೋಷ್ಠಾಹ್ವಾ ಪ್ರವಾಲಾ ತುಂಡಿಕೇರಿಕಾ ॥ (67)

ಗುಣಂ—

ಬಿಂಬೀ ಚ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ರಶೋಫಪಾಂಡುಕ್ಷಯಾಪಹಾ ॥

ತಸ್ಯಾಃ ಫಲಂ ಗುರು ಸ್ಥೈರ್ಯಂ ಕಾಸಶ್ವಾಸಸಮೀರಜಿತ್ ॥ (68)

[2] ಶಣಬು—

ಶಣಪುಷ್ಪೀ ಬೃಹತ್ಪುಷ್ಪೀ ಶಣಘಂಟಾ ಶಣಾ ಶಣೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಶಣಪುಷ್ಪೀ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಪಾವನೀ ಕಫಪಿತ್ತಹಾ ॥ (69)

ಕೊಡಸಿಗೆ—

ಕುಟಜೋ ಮಲ್ಲಿಕಾಪುಷ್ಪೋ ಗಿರಿಜೋ ಗಿರಿಮಲ್ಲಿಕಾ ॥

ವೃಕ್ಷಕೋ ಶಕ್ರವೃಕ್ಷಶ್ಚ ವತ್ಸಕೋ ವರತಿಕ್ತಕಃ ॥ (70)

ಗುಣಂ—

[3] [ಕುಟಜೋ ದೀಪನೋ ರೂಕ್ಷೋ] ಕಷಾಯೋ ರೂಕ್ಷಶೀತಳಃ

ಪಿತ್ತತೃಷ್ಣಾತಿಸಾರಂ ಚ ಗುದಜಾನಿ ವಿನಾಶಯೇತ್ ॥ (71)

ಕೊಡಸಿಗೆ ಬೀಜ—

ತದ್ಬೀಜಾನಿಂದ್ರಭದ್ರಾದೀನ್ಯವಾಸ್ತೇ ಸ್ಯುಃ ಕಳಿಂಗಜಾಃ ॥

ಗುಣಂ—

ದೀಪನಂ ಕಟು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಮತಂ ॥ (72)

ರಕ್ತಾರ್ಶಸೋಽತಿಸಾರಘ್ನ ಶೂಲಕ್ರಿಮಿವಿನಾಶನಂ ॥

ಕೊತ್ತುಂಬರಿ—

ಕುಸ್ತುಂಬರೀ ಧನಂ ಧಾನ್ಯಂ ವಿತುನ್ನಂ ಧಾನ್ಯಕಂ ಧನೀ ॥ (73)

ಗುಣಂ—

ಆರ್ದ್ರಾ ಕುಸ್ತುಂಬರೀ ಸ್ವಾದು ಕುರ್ಯಾತ್ ಸೌಗಂಧಿಹೃದ್ಯತಾಂ ॥

ಸುರಸಾ ಮಧುರಾ ಪಾಕೇ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ತೃಡ್ದಾಹನಾಶಿನೀ ॥ (74)

ಕರಿಜೀರೆ—

ತಿಕ್ತಕೋಶಾತಕೀ ಕ್ಷ್ವೇಳಾ ಜಾಲಿನೀ ಕೃತವೇದನಾ ॥

---

[1] ಓಷ್ಠೋಪಮಫಲಾ ದೀರ್ಘಪ್ರವಾಲಾ ತುಂಡಿಕೇರಿಕಾ—ಎಂಬ ಪಾಠ ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮದಲ್ಲಿದೆ.

[2] 'ಸಣಬು' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[3] [ ] ಭಾವಪ್ರಕಾಶದ ಆಧಾರದಿಂದ.

ಗುಣಂ—

ಕ್ಷ್ವೇಳಾ ಚ ಕಟು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಪ್ರಗಾಢೇಷು ಪ್ರಶಸ್ಯತೇ ॥ (75)
ಕುಷ್ಠಕಂಡ್ವಾಮಯಪ್ಲೀಹಶೋಫಗುಲ್ಮಗರಾವಿಷ್ಟೈಃ ॥

ಪಾಪಟಿ [ಮೆಕ್ಕೆ ?]—

ದೇವಾದನೀ [1] ಮೃಗೋರ್ವಾರುರ್ಗವಾಕ್ಷೀ [2] ಗಜವಿದ್ವಿಷಃ ॥ (76)
ವಿಶಾಲಾ ಚ ವಿಶಲ್ಯಾ ಚ ವಾರುಣೀ ಶಕ್ರವಾರುಣೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಇಂದ್ರವಾರುಣಿಕಾತ್ಯುಷ್ಣಾ ರೇಚನೀ ಕಟುತಿಕ್ತಕಾ ॥ (77)
ಕ್ರಿಮಿಕಾಸವ್ರಣಾನ್ ಕುಷ್ಠಾನ್ ಹಂತಿ ಸರ್ವೋದರಾಪಚೀಃ ॥

ಔಡಲ—

ಏರಂಡ ಉರುಬೂಕಶ್ಚ ಚಿತ್ರಾ ಗಂಧರ್ವಹಸ್ತಕಃ ॥ (78)
ಪಂಚಾಂಗುಲೋ ವರ್ಧಮಾನೋ ವಾತಘ್ನಃ ಪಾಣಿಪತ್ರಕಃ ॥

ಚಿಟ್ಟೌಡಲ—

ರಕ್ತಸ್ತು ಗಜಕರ್ಣ್ಯಾರ್ಷ್ಯೋ ವ್ಯಾಘ್ರೋ [3] ವ್ಯಾಘ್ರತಲೋಪಮಃ ॥ (79)

ಗುಣಂ—

ಏರಂಡೋಽಪಿ ರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಗುರೂಷ್ಣಾನಿಲನಾಶನಃ ॥
ಗುಲ್ಮಾಷ್ಠೀಲಾವ್ರದಾವರ್ತವಸ್ತಿ[ಶೂ]ಲಾಂತ್ರವೃದ್ಧಿನುತ್ ॥ (80)

ಆಲ [ಕಕ್ಕೇ ?]—

ಆರಗ್ವಧೋ ರಾಜವೃಕ್ಷಃ ಶಮ್ಯಾಕಶ್ಚತುರಂಗುಲಃ ॥
ಆರೇವತೋ ವ್ಯಾಧಿಘಾತಃ ಪ್ರಗ್ರಹಃ ಕೃತಮಾಲಕಃ ॥ (81)
ಕೋಶೋಪಮಫಲೋ ದೀರ್ಘಫಲೋ ರೈವತಕಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

[4] ಗಿರಿಮಾಲೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತೋ ಗುರೂಷ್ಣೋ ಕ್ರಿಮಿಶೂಲಜಿತ್ ॥ (82)
ಕುಷ್ಠೋದರಪ್ರಮೇಹಘ್ನೋ ವ್ರಣಗುಲ್ಮವಿನಾಶನಃ ॥

ಬಜೆ—

ವಚೋಗ್ರಗಂಧಾ ಷಡ್ಗ್ರಂಥಾ ಜಟಿಲಾ ಲೋಮಶಾ ವಚಾ ॥ (83)

ಬಿಳಿಬಜೆ—

ಗೋಲೋಮ್ಯುಗ್ರಾ ಚ ಶುಭ್ರಾ ತು ಹೈಮವತ್ಯುತ್ತರಾಪಥಾ ॥

ಇವೆರಡರ ಗುಣಂ—

ವಮನೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮರುಜಾಪಹಾ ॥ (84)
ಕಂಠ್ಯಾ ಮೇಧ್ಯಾ ಕ್ರಿಮೀನ್‌ಕುಷ್ಠವಿಬಂಧಾಧ್ಮಾನಶೂಲನುತ್ ॥

---

[1] ಗವಾದನೀ—ಮೂಲ.

[2] ಗಜಚಿದ್ಭಿಟಾ—ಮೂಲ.

[3] ವ್ಯಾಘ್ರದಲೋಪಮಃ ?

[4] ಗಿರಿದೂತೋ—ಮೂಲ,

ಗೋರಟೀತ್ರಯ—

ಪೀತಃ ಕುರಂಟಕೋ ನೀಲೋ ಬಾಣಃ ಕುರವಕೋಽರುಣಃ ॥ (85)
ಸೈರೇಯಕಃ ಸಹಚರಃ ಸೈರ್ಯಕೋ ಮೃದುಕಂಟಕಃ ॥
[1] ಆಮ್ರಾಯಣೋ ನೀಲರಾಜಿಃ ಪೀತ[ಕ]ಃ ಕೇಶರಂಜನಃ ॥ (86)

ಗುಣಂ—

ಸೈರೇಯಕೋ ಹಿಮಸ್ತಿಕ್ತಃ ಶೋಫತೃಷ್ಣಾವಿದಾಹನುತ್ ॥
ಕೇಶ್ಯೋ ವೃಷ್ಯೋಽಥ ಬಲ್ಯಶ್ಚ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೋ ಮತಃ ॥ (87)

ರಾಶ್ಮೆ—

ಸುಗಂಧಾ ಸುವಹಾ ರಾಸ್ನಾ ನಾಕುಲೀ ಗಂಧನಾಕುಲೀ ॥
ಸುಗಂಧಮೂಲಯುಕ್ತಾಹ್ವಾ ಸೈವ ವೃಕ್ಷರುಹಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (88)

ಗುಣಂ—

ರಾಸ್ನಾ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಗುರ್ವೀ ಸ್ಯಾದ್ವಿಶದಾ ವಾತಕೋಪನುತ್ ॥
ಶೋಫವಾತೋದರಶ್ಲೇಷ್ಮಶಮನೀ ಚಾಪಿ ಪಾಚನೀ [2] ॥ (89)

[3] ನೀರಾಮೆಬಳ್ಳಿ—

ತ್ರಾಯಮಾಣಾ ಭಯತ್ರಾಣಾ ಪಾಲನೀ ಭಯನಾಶಿನೀ ॥

ಗುಣಂ—

ತ್ರಾಯಂತೀ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ರಪ್ಲೀಹಗುಲ್ಮಜ್ವರಾಪಹಾ ॥ (90)
ರಕ್ತಪಿತ್ತಶ್ರಮಚ್ಛರ್ದಿವಿಷಘ್ನಾ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ ॥

ಬೋಧಿ [ಬುದ್ಧಿ]—

ಅಜಶೃಂಗೀ ಮಹಾಕಾಳೀ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಬಹುಶೃಂಗಿಕಾ ॥ (91)
ವರ್ತಿಕಾ [4] ದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತಾ ತಿಕ್ತಗಂಧಾ ವಿಷಾಪಹಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಅಜಶೃಂಗೀ ಹಿಮಾ ತಿಕ್ತಾ ಶೋಫತೃಷ್ಣಾಸಮೀರಜಿತ್ ॥ (92)

ನೀಲಿ—

[5] ನೀಲೀ ಕಾಲಾ ಕ್ಲೀತಕೀಕಾ [6] ನೀಲಿನೀ ನೀಲಯಷ್ಟಿಕಾ ॥
[7] ಚಂಡಾಲಿಕಾ ವೃಷಾ ಕಾಲೀ ವಿಷಘ್ನಾ ಚ ವಿಷಾಣಿಕಾ ॥ (93)

ಗುಣಂ—

ನೀಲೀ ತಿಕ್ತಾ ರಸೇ ಚೋಷ್ಣಾ ಕಂಠಶ್ವಾಸಕಫಾಪಹಾ ॥
ಆಮಂ ವಿಷೋದರಾನ್ ಹಂತಿ ವಾತಕೋಪವಿನಾಶಿನೀ ॥ (94)

ಆಮ್ನಾತಕೋ ನೀಲರಾಜಃ ಸೈರಿಕೋ ನಖರಂಜನಃ—ಎಂದು ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[2] ಸಾಮಾನ್ಯಾಭಕ್ಷ್ಯಯಾಚನೀ—ಮೂಲ.

[3] ಕಲತ್ರಾನುಗು ?—ಮೂಲ.

[4] ದಕ್ಷಿಣಾವರ್ತೀ—ಮೂಲ.

[5] ನೀಲೀ ವಾರ್ತಾಕರೀ ನೀಲಿ—ಮೂಲ.

[6] ನೀಲಂದೀ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[7] ಚಂಡಾಲೀ ಚೋಸ್ಪೃಶಾ—ಮೂಲ.

ಭಾವಂಚಿ—

ಅವಲ್ಗುಜಾ ಚಂದ್ರರೇಖಾ ಮಲಯಾ ಸೋಮರಾಜಿಕಾ ॥
ಪೂತಿಕೃಷ್ಣಫಲಾ ಸೋಮವಲ್ಲಿಕಾ ವಾಕುಚೀ ಚ ಸಾ ॥ (95)

ಗುಣಂ—

ಚಂದ್ರರೇಖಾ ತಥಾ ಸೋಮಕುಷ್ಠಘ್ನೀ ಸಸಿತಾ ಮತಾ ॥
ವಾಕುಚೀ ಸ್ಯಾದ್ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತಕ್ರಿಮೀನ್ ಜಯೇತ್ ॥ (96)

ದವನ—

ಋಷಿರ್ದಮನಕೋ ದಾಂತೋ ವಿನೀತಃ ಪಾಂಡುರಾಗಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ದಮನಂ ಸ್ಯಾದ್ರಸೇ ತಿಕ್ತಂ ವಿಷಘ್ನಂ ಭೂತದೋಷಜಿತ್ ॥ (97)
ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಹೃದ್ಯಂ ಕಂಡೂಕುಷ್ಠಾಪಹಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥

ಮರುಗ—

ಖರಪತ್ರಃ [1] ಖರಬುಸೋ[2] ಗಂಧಿನೀ ಮರುವೋ ಮುರಾ ॥ (98)
[3][ಮುರವೋ ಗಾಲವೋ ಗಾಲೋ ಪ್ರಸ್ಥಪುಷ್ಪಃ ಫಣಿಜ್ಝಕಃ]

ಗುಣಂ—

ಮುರಾ [4] ತಿಕ್ತಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮವಿಷಂ ಜಯೇತ್ ॥
ಶ್ಲೇಷಾ ತೀಕ್ಷ್ಣವಿದಾಹಂ ಚ ಪಿತ್ತಶಾಂತಿಂ ನಿಯಚ್ಛತಿ ॥ (99)

ಕಂಕುಷ್ಠಂ—

ಕಂಕುಷ್ಠಾ ರೇಚನೀ ಸ್ವರ್ಣಕ್ಷೀರಿಣೀ ತಿಕ್ತದುಗ್ಧಿಕಾ ॥
ಕಾಲಕುಷ್ಠಾ ಕೃಷ್ಣಗಂಧಾ ಕ್ಷೀರಿಣೀ ಪೀತಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (100)

ಗುಣಂ—

ಕಂಕುಷ್ಠಾ ತಿಕ್ತಕಟುಕಾ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥
ಗುಲ್ಮೋದರಾವರ್ತಶೂಲ [5] ಶ್ವಾಸಜಂತು ವ್ರಣಾಪಹಾ ॥ (101)

[6] ಮಂಡೂಕಬ್ರಹ್ಮಿ—

ಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ ವಿಕ್ರಾಂತಾ ದಿವ್ಯತೇಜಾ ಮಹೌಷಧೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಂಡೂಕಪರ್ಣೀ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಶೋಫಪಾಂಡುಜ್ವರಾಪಹಾ ॥ (102)
ದೀಪನೀ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂಘ್ನೀ ಪ್ಲೀಹವಾತಬಲಾಸ್ರನುತ್ ॥

---

1 ಖರ ಭೃಶೋ—ಮೂಲ.

2 ಗ್ರಂಥಿನೀ—ಮೂಲ.

3 [ ] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ. ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮದಿಂದ ಉದ್ಧೃತವಾಗಿದೆ.

4 ತಿಕ್ತಕಷಾಯಾಂತೀ—ಮೂಲ.

5 ಶೂಲಘ್ನೀ—ಮೂಲ.

6 'ಮಂಜಿಷ್ಠ'—ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[1] ಹಂಬರೇಣಿ [ಸಾಂಬ್ರಾಣಿ]—

[2] ಬ್ರಹ್ಮಾ ಚರ್ಮಕಷಾಹ್ವಾ ಚ ಸಾತಲಾ ಸಪ್ತಲಾ ಚ ಸಾ ॥ (103)

ಗುಣಂ—

ಸಾತಲಾ ಶೋಥಹಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಫದಾಹಾಸ್ರದೋಷಜಿತ್ ॥
ಪ್ಲೀಹಗುಲ್ಮೋದರೇ ಶೋಫೇ ಗರೇ ಪಕ್ವಾಶಯಂ ಗತೇ ॥ (104)

ಆದಿತ್ಯಭಕ್ತಾ ([3] ಸೂರ್ಯಕಾಂತಿ)—

ಕಪೋತವಂಕಾ ಪಾರ್ಥಾ ಚ ರವಿಭಕ್ತಾ ಸುವರ್ಚಲಾ ॥
ಸೂರ್ಯಾನುವರ್ತಿನೀ ಸೂರ್ಯಕಾಂತಾ ಬ್ರಹ್ಮಸುವರ್ಚಲಾ ॥ (105)

ಗುಣಂ—

ಆದಿತ್ಯಭಕ್ತಾ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ [4] ಸ್ಫೋಟಕಾಹರಾ ॥
ಸ್ವರಸಾದಹರೀ ಜ್ಞೇಯಾ [5] ಸರಾ ಪಾಚನಿಕಾ ಹಿತಾ ॥ (106)

ಪ್ರಿಯಂಗು (ಪ್ರೇಂಕಣ [6])—

ಪ್ರಿಯಂಗುಃ ಫಲಿನೀ ಶ್ಯಾಮಾ [7] ಲತಾ ಗೋವಂದನೀ ಪ್ರಿಯಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಪ್ರಿಯಂಗುಃ ಶೀತಲಾ ತಿಕ್ತಾ ಮಹಾದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ॥ (107)
ಜ್ವರವಾತಹರಾ ರಕ್ತಮುದ್ರಿಕ್ತಂ ಚ ಪ್ರಸಾದಯೇತ್ ॥

ಗರುಗ—

ಮಾರ್ಕವೋ ಭೃಂಗರಾಜಾಖ್ಯೋ ರಾಜಾ ಮೇಷವಿಲೋಚನಃ ॥ (108)
ಅಂಗಾರಕೋ ಮಹಾನೀಲೋ ಭೃಂಗಾಖ್ಯಃ ಕೇಶರಂಜನಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಾರ್ಕವಸ್ತಿಕ್ತರೂಕ್ಷೋಷ್ಣಃ ಶೋಫಘ್ನಃ ಕಫಪಾಂಡುನುತ್ ॥ (109)
ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂಘ್ನಃ ಕೇಶ್ಯೋ ಮೇಧ್ಯೋ ರಸಾಯನಃ ॥

ಗಂಗುಂಗೆ—

ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮತೀ ಸ್ವರ್ಣಲತಾ ಜ್ಯೋತಿಷ್ಮಾಹ್ವಾ ಚ [8] ದುರ್ಮರಾ ॥ (110)
[9] ಲವಣೀ [10] ಕಂಗುಣೀ ಪೀತಾ ಪೀತತೈ ಲಾವಧಪ್ರಿಯಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಂಗುಣೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಕಫಘ್ನೀ ಚ ವಿರೇಚನೀ ॥ (111)
ಮೇಧಾಕರೀ ವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ವಾತೋದರವಿನಾಶಿನೀ ॥

---

[1] ಚಂಬರೇನ್ನು, ಅದೇ ಅಂಟುವಾಳ—ಮೂಲ.

[2] ಬ್ರಹ್ಮೀ ಚರ್ಮರಸಾಹ್ವಾ—ಮೂಲ.

[3] ಎರಡಾವೃತ್ತಿ ಇದೆ.

[4] ಸ್ಫೋಟಕಾವಹಾ—ಮೂಲ.

[5] ರಸಾಯನಿಕಾಹಿತಾ—ಮೂಲ.

[6] ಪ್ರೇಘಣ—ಮೂಲ.

[7] ರಕ್ತಾ—ಮೂಲ.

[8] ದುರ್ದರಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು; ಕುಮರಾ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮಂ.

[9] ಲವಣಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

[10] ಕಂಗುನೀ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಉತ್ತರಣಿ—

ಅಪಾಮಾರ್ಗಃ ಶೇಖರಿಕಃ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಪುಷ್ಪೀ ಮಯೂರಕಃ ॥ (112)
ಅಧಶ್ಶಲ್ಯಃ ಶಿಖರಿಕೋ ದುರ್ಗ್ರಹಃ ಖರಮಂಜರೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಅಪಾಮಾರ್ಗಃ ಕಟುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಕಫಘ್ನೋ ಶೀಘ್ರರೇಚನಃ ॥ (113)
ಹಿಧ್ಮೋದರಾಪಚೀದದ್ರುಕಂಡ್ವರ್ಶೋಘ್ನಶ್ಚ ವಾಂತಿಕೃತ್ ॥

[ಬೆಟ್ಟತಾವರೆ]—

ಕರ್ಣಿಕಾರಃ ಕಚ್ಛದಾರಃ ಕೋಕಃ ಕನಕಪುಷ್ಪಕಃ ॥ (114)
ಪೀತಪುಷ್ಪೀ ಕಿರಾತಶ್ಚ ಪೀತಭದ್ರೋ ಮೃದುದ್ರುಮಃ ॥

ಗುಣಂ—

[1] [ಕರ್ಣಿಕಾರೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತಃ ಕಟೂಷ್ಣಃ ಕಫಶೂಲಹೃತ್ ॥ (115)
ಉದರ ಕ್ರಿಮಿ ಮೇಹಘ್ನೋ ವ್ರಣಗುಲ್ಮ ನಿವಾರಣಃ ॥]

ರಕ್ತಚಂದನಂ—

ಕುಚಂದನಂ ರಕ್ತಕಾಷ್ಠಂ ಪತ್ರಾಂಗಂ ರಕ್ತಚಂದನಂ ॥ (116)

ಗುಣಂ—

ಸ್ವಾದು ಪಾಕರಸಂ ಶೀತಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಂ ನಾತಿಪಿತ್ತಲಂ ॥

[2] [ಹಳದಿಚಂದನ]—

ಕಾಲೇಯಕಂ ಪೀತಸಾರಂ ತತ್ರ ಸ್ಯಾತ್ ಪೀತಕಾಷ್ಠಕಂ ॥ (117)

ಗುಣಂ—

ನೇತ್ರರೋಗಂ ಶಿರೋರೋಗಂ ವಿಷಂ ಹೃತ್ಕಾಯಕಾಂತಿದಂ ॥

ಶ್ರೀಗಂಧ—

ಭದ್ರಶ್ರಿಯಂ ಮಲಯಜಂ ಗೋಶೀರ್ಷಂ ಶ್ವೇತಚಂದನಂ ॥ (118)
ಶ್ರೀಖಂಡಂ ಶಿಶಿರಂ ಗಂಧಸಾರಂ ತತ್ ತೈಲಪರ್ಣಿಕಂ ॥

ಗುಣಂ—

ರಕ್ತಚಂದನ ಮಪ್ಯಾಹುಃ ಸ್ವಾದು ತಿಕ್ತಂ ಸುಶೀತಳಂ ॥ (119)
ರಕ್ತೋದ್ರೇಕಹರಂ ಹಂತಿ ಪಿತ್ತಕೋಪಂ ಸುದಾರುಣಂ ॥

ಕುಂಕುಮದ ಹೂವು—

ಕಾಶ್ಮೀರಂ ಕುಂಕುಮಂ ರಕ್ತಂ ಬಾಹ್ಲೀಕಂ ರುಧಿರಾಹ್ವಯಂ ॥ (120)
ಪೀತಕಂ ರಕ್ತಸಾರಂ ಚ ಮಸ್ಯಕಂ ಘುಸೃಣಂ ಚ ತತ್ ॥

ಗುಣಂ—

ಕುಂಕುಮಂ ಕಟುತಿಕ್ತಂ ಸ್ಯಾದುಷ್ಣಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಿನಾಶನಂ ॥ (121)
ಶಿರೋರುಗ್ ದೃಷ್ಟಿರೋಗಘ್ನಂ ವಿಷಹೃತ್ ಕಾರ್ಶ್ಯಕಾಂತಿದಂ ॥

---

[1] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[2] ಪಚೆವಟ್ಟೆ—ಮೂಲ.

ಕರ್ಪೂರ—

ಘನಸಾರಸ್ತು ಕರ್ಪೂರಂ ಚಂದ್ರಾಹ್ವಂ ಹಿಮವಾಲುಕಾ ॥ (122)

ಗುಣಂ—

ಕರ್ಪೂರಂ ಕಟುಕಂ ತಿಕ್ತಂ ಮಧುರಂ ಶಿಶಿರಂ ವಿದುಃ ॥
ತೃಣ್ಮೇದೋವಿಷದಾಹಾಸ್ರಕ್ಷಯಕೃಛ್ರ ಕಫಾಂತಕಂ ॥ (123)

ಜಟಾಮಾಂಸಿ—

ಪಿಶಾಚೀ [1] ನಲದಾ ಮಾಂಸೀ ಜಟಿಲಾ ಭೂತಕೇಶಿನೀ ॥
ಭೂತಾ ಭೂತಜಟಾ ಕೇಶೀ [2] ರೋಮಶಾ ಪೂತನಾ ಜಟಾ ॥ (124)

ಗುಣಂ—

ಅತ್ಯಂತಶಿಶಿರಾ ಮಾಂಸೀ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯವಿನಾಶಿನೀ ॥
ರಕ್ತಪ್ರವಾಹಿನೀ ಚೈವ ವಿಷದಾಹಂ ಹರತ್ಯಲಂ ॥ (125)

[3] ಹಾಲುಮಡ್ಡಿ—

ತುರುಷ್ಕೋ ಯಾವನಃ ಪಿಂಡಃ ಪಿಣ್ಯಾಕಃ ಕೃತ್ರಿಮಃ ಕಪಿಃ [4] ॥
ತುರುಷ್ಕಾಕರೋ ಧೂಮ್ರವರ್ಣಃ [5] ಸಿಲ್ಹಸಾರಃ ಸುಗಂಧಿಕಃ ॥ (126)

ಗುಣಂ—

ತುರುಷ್ಕಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾತಬಲಾಸ್ರನುತ್ ॥
ತ್ವಗ್ದೋಷಕಂಡೂಕುಷ್ಠಘ್ನೋ ಸುರಭಿರ್ದೇವತಾಪ್ರಿಯಃ ॥ (127)

ಗೋರೋಚನ—

ಗೋರೋಚನಾ ರೋಚನಾ ಚ ಗೌರೀ [6] ಪಿಂಡಾ ಚ [7] ಗೋಮತೀ ॥

ಗುಣಂ—

[8] ಗೋರೋಚನಾ ಚ ಶಿಶಿರಾ ಪಾಚನೀ ವಿಷದೋಷಜಿತ್ ॥ (128)
ಪಿತ್ತಮೂರ್ಛಾರುಜಂ ಹಂತಿ ಭೂತಾವೇಶಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥

ಅನ್ಯತ್ರ—

ತಿಕ್ತಂ ಪಿತ್ತಂ ವಿಷಹರಂ ರೋಚನಾ ಕಫವಾತಜಿತ್ ॥ (129)
ತಾಸು ಗೋರೋಚನಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಕಫಪ್ರಣುತ್ ॥
ಶೀತಲಾ ವಿಷವೀಸರ್ಪಪಾಪ್ಮಭೂತಗ್ರಹಾಪಹಾ ॥ (130)

---

[1] ಕಂದಳಂ—ಮೂಲ.
[2] ಲೋಮಶಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.
[3] ತುರುಷ್ಕಾಲು—ಮೂಲ.
[4] ಕಫಃ—ಮೂಲ.
[5] ಸಿರಾಯುಕ್ತ—ಮೂಲ.
[6] ಪಿಂಗಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.
[7] ಲೋಮತೀ—ಮೂಲ.
[8] ಗೋರೋಚನಾತೀಶಿರಶ್ಶೀತಾ—ಮೂಲ.

ಮತಾಂತರೇ—

ಗೋರೋಚನಾ ಪಾಪಹರಾ ಅಲಕ್ಷ್ಮೀನಾಶನೀ ಪರಾ ॥
ಕಫಪಿತ್ತಹರಾ ವಶ್ಯಾ ಗೌರೀಪ್ರೀತಿವಿವರ್ಧಿನೀ ॥ (131)

ಅಗಿಲು—

[1] ಅಗರುಃ ಶೀತಶಮನೋ ಜೋಂಗಕಃ [2] ಕೃಷ್ಣಶೀರ್ಷಕಃ ॥

ಕೃಷ್ಣಅಗಿಲು—

ಕೃಷ್ಣಾಗುರುರ್ಲೋಹನಾಮಾ ಜಂತುದುಗ್ಧೋ ವರದ್ರುಮಃ ॥ (132)

ಅಗಿಲುದ್ವಯ-ಗುಣಾ—

ಕಟುಕೋಷ್ಣೋ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋ ವಾತಘ್ನಶ್ಚ ಕಫಾಪಹಃ ॥
ಶ್ರೋತ್ರನೇತ್ರರುಜಾನ್ ಹಂತಿ ಮಂಗಲಃ ಕುಷ್ಠನುತ್ಪರಃ ॥ (133)

ನಂದಿವೃಕ್ಷ—

ನಂದಿವೃಕ್ಷಃ ಪ್ರರೋಹಃ ಸ್ಯಾತ್ ಸೃಷ್ಟಕ್ಷೀರೀ ಜಯದ್ರುಮಃ ॥

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿದೋಷಶಮನೋ ವೃಷ್ಯೋ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂವ್ರಣಾಪಹಃ ॥ (134)

[3] ಪಿಕ್ಕೆಮರ—

ಸ್ಪೃಕ್ಕಾ ಸೃಗ್ಬ್ರಾಹ್ಮಣೀ ದೇವೀ [4] ಪಿಶುನಾ ಚ ಲತಾ ಸತೀ ॥

ಗುಣಂ—

[5] [ಸ್ಪೃಕ್ಕಾ ಕಟುಕಷಾಯಾ ಚ ತಿಕ್ತಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾರ್ತಿಕಾಸಜಿತ್ ॥ (135)
ಶ್ಲೇಷ್ಮಮೇಹಾಶ್ಮರೀಕೃಚ್ಛ್ರನಾಶನೀ ಚ ಸುಗಂಧದಾ ॥]

ಗಂಧಿಗತಗರ—

[6] ಬರ್ಹಿಷ್ಠಂ ತಗರಂ ವಕ್ರಂ ನತಂ ಕಾಲಾನುಸಾರ್ಯಕಂ ॥ (136)

ಗುಣಂ—

ತಗರಂ ಶೀತಮತ್ಯಂತದೃಷ್ಟಿದೋಷಪ್ರಣಾಶನಂ ॥
ವಿಷಮೋಹಹರಂ ಚೈವ ಭೂತಾಪಸ್ಮಾರನಾಶನಂ ॥ (137)

ಬೋಳ—

ಜಾತೀರಸಂ ತು [7] ನಿರ್ಲೋಹಂ ಬೋಳಂ ಗಂಧರಸಂ ರಸಂ [8] ॥

ಗುಣಂ—

ಬೋಳಂ ತಿಕ್ತಂ ಹಿಮಂ ವಿದ್ಯಾದುದ್ರಿಕ್ತಂ ಮಾರುತಂ ಜಯೇತ್ ॥ (138)
ಪಿತ್ತಂ ಹಿನಸ್ತಿ ಯುನ್ನಸ್ಯೋ ಸಂಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಪ್ರಯತ್ನತಃ ॥

---

[1] ಅಗಿಲು—ಮೂಲ.

[2] ಕೃಷ್ಣಜೋಂಗಕಃ—ಮೂಲ.

[3] ಪಕ್ಕೆಚಟ್ಟು—ಮೂಲ.

[4] ಪಿಚುನಾ ಚಲತಾಪಸೀ—ಮೂಲ.

[5] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು, ಪುಟ 276–277.

[6] ಬರ್ಹಣಂ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

[7] 'ನಿರ್ಯ್ಯಾಹ'—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[8] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಶಬ್ದಗಳೂ ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿವೆ.

ಸರಳದೇವದಾರು—

ಸರಲಂ ಪೂತಿಕಾಷ್ಠಂ ಚ [1] ವರ್ಣಕಃ ಸ್ನೇಹದಾರುಕಃ ॥ (139)
ದೇವಕಾಷ್ಠಂ ಭದ್ರಕಾಷ್ಠಂ ಪೀತದ್ರುಃ [2] ಸ್ಥೂಲಕಂಟಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಸರಲಂ ಸ್ನಿಗ್ಧತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯಾನ್ ಜಯೇತ್ ॥ (140)
ನೇತ್ರವಕ್ತ್ರಶ್ರುತಿರುಜೋ ಕಫಾನ್ ಹಂತಿ ವ್ರಣಾಪಹಂ ॥

ಕಲ್ಲುಹೂವು—

ಶಿಲಾಪುಷ್ಪಂ ತು ಶೈಲೇಯಂ ಶಿಲಾಜಂ ಸ್ಥವಿರಂ ತಥಾ ॥ (141)

ಗುಣಂ—

ಶೈಲೇಯಕಂ ಹಿಮಂ ತಿಕ್ತಂ ಪಿತ್ತಕುಷ್ಠವಿಷಾಪಹಂ ॥
ರಕ್ತದೋಷಹರಂ ಚೈವ ಕಂಡೂನಿರ್ಮೂಲನಂ ವಿದುಃ ॥ (142)

ಮಹಿಷಾಕ್ಷಿಗುಗ್ಗುಳು—

ಮಹಿಷಾಕ್ಷೋ ನಿಶಾಚಾರೀ ಕೌಶಿಕೋ ಗುಗ್ಗುಲುಃ [3] ಪುರಃ ॥
ಜಟಾಯುಃ ಕಾಲನಿರ್ಯಾಸಃ [4] ದುರ್ಗಸಾವಮಾ ಫಲಂಕಷಾ ॥ (143)

ಗುಣಂ—

ಗುಗ್ಗುಲುಃ ಪಿಚ್ಛಿಲಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಕಟು ತಿಕ್ತಕಷಾಯವಾನ್ ॥
ಕಂಠ್ಯಃ ಸ್ವರ್ಯೋ ಲಘುಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮಃ ರೂಕ್ಷೋ ವಾತಬಲಾಸ್ರನುತ್ ॥ (144)
ಕ್ಲೇದಮೇದಃಕ್ರಿಮೀನ್ ಮೇಹಾನ್ ಶೋಫಾರ್ಶಾಂಸ್ಯಪಚೀಗ್ರಹಾನ್ ॥
ಗ್ರಂಥಿಶೋಫಾಂಶ್ಚ ಹಂತ್ಯುಷ್ಣಂ ಪಿಟಕಾಂಶ್ಚ ವಿನಾಶಯೇತ್ ॥ (145)

ಶಿಲಾಜಿತು—

ಗಿರಿಜಂ ಶೈಲನಿರ್ಯಾಸಂ ಮಂದರೋತ್ಥಂ ಶಿಲಾಜಿತು ॥
ಪಾರ್ವತಂ ಧಾತುಜಂ ಚೈವ ಯೋಗವಾಹಿರಸಾಯನಂ ॥ (146)

ಗುಣಂ—

ಶಿಲಾಜಿತುರ್ಭವೇತ್ ತಿಕ್ತಂ ಕಟೂಷ್ಣಂ ಚ ರಸಾಯನಂ ॥
ವಾತಶೋಣಿತಯಕ್ಷ್ಮಾಣಾಂ ಮೇಹಮೂತ್ರಂ ಚ ಶೋಧಯೇತ್ ॥ (147)

ಚೇಳುವಾಲ—

ನಖೋಽಹಿದಂಷ್ಟ್ರಃ ಕಾಕೋಲೀ [5] ವೃಶ್ಚಿಕಾಲೀ ಪ್ರಧೂಪಕಃ ॥
ಧೂಮಪತ್ರಾ ವಿಶಲ್ಯೋಷ್ಟ್ರೀ ವಿಷಘ್ನೀ ಸರ್ಪದಂಷ್ಟ್ರಿಕಾ ॥ (148)

ಗುಣಂ—

[6] [ವೃಶ್ಚಿಕಾಲೀ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಾ ಸೋಷ್ಣಾ ಹೃದ್ವಕ್ತ್ರಶುದ್ಧಿಕೃತ್ ॥
ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಾ ಬಲ್ಯಾ ವಿಬಂಧಾರೋಚಕಾಪಹಾ ॥] (149)

---

[1] 'ಸುವರ್ಣ'—ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

[2] ಸ್ಥಾಲಕಂಟಕಃ ?—ಮೂಲ.

[3] ಪುರಾ—ಮೂಲ.

[4] ದುರ್ಗಾನಾಮ ಫಲಾಚೆನಾ—ಮೂಲ.

[5] ವೃಶ್ಚಿಕಾ ವ್ಯಾಳಧೂಮಿಕಾ—ಎಂಬ ಪಾಠವಿದೆ.

[6] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು, ಪುಟ 177,

ಕಂಪಿಲ್ಲಕ—

ಕಂಪಿಲ್ಲಕೋ ರಂಜನಿಕೋ ರುಚಕೋ ರಕ್ತಪೂರಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಂಪಿಲ್ಲಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮೋದರಾಪಹಃ ॥ (150)
ಕ್ರಿಮಿಗುಲ್ಮವಿಬಂಧಘ್ನೋ ಗ್ರಂಥಿಕುಷ್ಠ ವ್ರಣಾನಪಿ ॥

ಎಕ್ಕೆ—

ಅರ್ಕಾಹ್ವಯಃ ಶುಕಫಲಸ್ಸ್ಯಾದಾಪುಷ್ಪೀ ಚ [1] ರೂಪಿಕಾ ॥ (151)
ಕ್ಷೀರಿಣ್ಯಸ್ಫೋಟಕೋ ಯಸ್ತು ರಾಜಾರ್ಕಃ ಶಿವಮಲ್ಲಿಕಾ ॥
ವಸುಕಾಲರ್ಕಮಂದಾರಾ ಏಕಾಷ್ಠೀಲಾ ಪಿಲೋರಣಃ ॥ (152)

ಗುಣಂ—

ಅರ್ಕಸ್ತಿಕ್ತೋ ಭವೇದುಷ್ಣಃ ಶೋಧನಃ ಪರಮಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥
ದುಷ್ಟವ್ರಣಹರೋ ಜಂತೂನ್ ಸಂತತಂ ಹಂತಿ ಸರ್ವಶಃ ॥ (153)

ಚಿಲ್ಲ—

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ ಕತಕಃ ಕಾಂತಕುಡ್ಮಲೋಽಂಬುಪ್ರಸಾದನಃ ॥

ಗುಣಂ—

[2] ಕತಸ್ತಿಕ್ತಕಷಾಯೋಷ್ಣಃ ಕಫಪಿತ್ತವಿಷಾಪಹಃ ॥ (154)
ತೃಷ್ಣಾನೇತ್ರೋತ್ಥರೋಗಘ್ನೋ ದೀಪನೋ ವಾರಿಶೋಧನಃ ॥

[3] ಬೆಣ್ಣೆಬಿದಿರು—

ಲಾಂಗಲ್ಯಗ್ನಿಮುಖೀ ದೀಪ್ತಾ [4] ಹಲಿನೀ [5] ಚ ಸುಪುಷ್ಪಿಕಾ [6] ॥ (155)
[7] ಕಲಿಕಾಲಿನ್ಯಗ್ನಿಜಿಹ್ವಾ ವಿಶಲ್ಯಾ [8] ಗರ್ಭಪಾತಿನೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಲಾಂಗಲೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಗರ್ಭಶೋಧವ್ರಣಾಪಹಾ ॥ (156)
ಕಫಶೋಫಂ ನಿಹಂತ್ಯೇಷಾ ವ್ರಣಹಾ ಗರ್ಭಶಾತನೀ ॥

ಉನ್ಮತ್ತ—

ಉನ್ಮತ್ತೋ ಮಾತುಲೋ ಧೂರ್ತೋ ಧತ್ತೂರಃ ಕನಕಾಹ್ವಯಃ ॥ (157)

---

1 ‘ರೂಷಿಕಾ’ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

2 ಮೂಲದಲ್ಲಿ ‘ಕತ’ ಶಬ್ದವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

3 ಚೆನಬರ್ಲ—ಮೂಲ.

4 ಫಲಿನೀ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

5 ಅರ್ಧೇಂದುಪುಷ್ಪಿಕಾ ”

6 ‘ಸುಪುಷ್ಪಿಕಾ’ ಎಂಬುದು ‘ಲಾಂಗಲೀ’ ಎಂಬುದರ ಪರ್ಯಾಯ ಪದವಾಗಿ ಇತರ ಕೋಶಗಳಲ್ಲಿ ತೋರಿಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ‘ಇಂದ್ರಪುಷ್ಪಿಕಾ’ ಎಂದಿರಬಹುದು.

7 ಕೇಳಕಾರುಣಾಗಿಜಿಹ್ವಾ—ಮೂಲ.

8 ‘ಗರ್ಭಘಾತಿನೀ’ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

ಕರಿಉಮ್ಮತ್ತ—

[1] ತ್ರಿಪುಷ್ಪೀ ಮೋಹಿನೀ [2] ತುಂಡೀಫಲಿನೀ ಕೃಷ್ಣಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

[3] [ಸಿದ್ಧೋ ಮದನಖರ್ಜೂರಘ್ನೋ ದೇವೀ ಶ್ಯಾಮಾ ಶಿವಾ ಖಲಾ] (158)

ಗುಣಂ—

ಧುತ್ತೂರಕಃ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಃ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂವ್ರಣಾಪಹಃ ॥ (159)

ಕಾಂತಿಕಾರೀ ಪ್ರಲೇಪೇನ ಪ್ರಭಾವೇನ ಜ್ವರಂ ಜಯೇತ್ ॥

ಭಂಗಿ—

ಗಾಂಧಾರೀ ವಿಜಯಾ ಭಂಗೀ ನಿದ್ರಾತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಗಾಂಧಾರೀ ಕಫವಾತಘ್ನಾ ಸ್ವಾದುತಿಕ್ತಕಷಾಯಕಾ ॥ (160)

ದೀಪನೀ ಗುಲ್ಮಶೂಲಘ್ನೀ ಚಿತ್ತಭ್ರಮವಿಕಾರಿಣೀ ॥

[4] ಕೊತುರಾಬುಡೆಮ—

ಏಲಾವಾಲುಕಮೈಲೇಯಂ ಶೈಲೇಯಂ ಗಿರಿವಾಲುಕಂ ॥ (161)

ಗುಣಂ—

ಏಲಾವಾಲು ಸತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ಸುಗಂಧಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತನುತ್ ॥

ವಿಷಕುಷ್ಠಾಸ್ರಕಂಡೂಘ್ನಂ[5] ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ವ್ರಣಶೋಧನಂ ॥ (162)

ಕಣಿಗಿಲಹೂವು—

ಕರವೀರೋ ಮಹಾವೀರೋ ದೀರ್ಘಪತ್ರೋ ವಿಷದ್ರುಮಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕರವೀರಃ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತೋ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥ (163)

ಚಕ್ಷುಷ್ಯಃ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂಘ್ನಸ್ತ್ವಗ್ದೋಷಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಃ ॥

ಗಣಿಕೆ—

ಕಾಕಮಾಚೀ ಗುಚ್ಛಫಲಾ ಸರ್ಪಮಾರೀ ಚ ಕಾಳಕಾ ॥ (164)

ಗುಣಂ—

ಕಾಕಮಾಚೀ ರಸೇ ತಿಕ್ತಾ ಶೂಲಾಶ್ಮರೀಯುತಂ ವಿಷಂ ॥

ಹಂತಿ ದೋಷತ್ರಯಂ ಕುಷ್ಠಂ ವೃಷ್ಯಂ ಚೋಷ್ಣಂ ರಸಾಯನಂ ॥ (165)

ಗುರುಗುಂಜಿ—

ಚೂಡಾಮಣಿಸ್ತಿಕ್ತಪಾಕೀ[6] ತಾಮ್ರಿಕಾ [7] ಕೃಷ್ಣರಕ್ತಿಕಾ ॥

[8] ಉತ್ಕಟಾ ಫಲಗುಂಜಾ ಚ ಗುಂಜಾ ಸಾ [9] ಕಾಕನಂದಿಕಾ ॥ (166)

---

[1] ‘ಶ್ರೀಪುಷ್ಪೀ’ ಎಂಬ ಪಾಠವೂ ಇದೆ.

[2] ಇದು ‘ಕಂಟಫಲಿನೀ’ ಎಂದಿರಬಹುದು.

[3] ಸಿದ್ಧಿಮೂಲಕ್ರಿಯಾದೇವಿ ಶ್ರಿಯಾ ಚೋದಿ ಪ್ರಬೋಧಿನೀ?—ಮೂಲ.

[4] ‘ಸುರಸುರುಕೆ’ ಎಂದು ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[5] ಕಂಡೂಂಶ್ಟ—ಮೂಲ.

[6] ಶೀತಪಾಕೀ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

[7] ಕೃಷ್ಣಚೂಡಿಕಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

[8] ಉಚ್ಚಟಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

[9] ಕಾಕನಾಸಿಕಾ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

ಗುಣಂ—

ಗುಂಜಾ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣರೂಕ್ಷಾ ಚ ವೀರ್ಯೇ ಶೀಘ್ರವ್ರಣಾಪಹಾ ॥
ವಿಷಾ ವೈಷಮ್ಯದಂತ್ರಾರ್ಥರೋಗಗ್ರಹಭಯಾಪಹಾ ॥ (167)

ಬಿಳಿಗುರುಗುಂಜಿ—

ಶ್ವೇತಕಾಂಭೋಜಿಕಾ ಧ್ವಾಂಕ್ಷೀ ಶ್ವೇತಪಾಕೀ ಶಿಖಂಡಿಕಾ ॥

ಕರಿಗುರುಗುಂಜಿ—

ತೃತೀಯಾ ಕೃಷ್ಣಕಾಂಭೋಜೀ ಕೃಷ್ಣಪಾಕೀ ಚ ನೀಲಿನೀ ॥ 168)

ಗುರುಗುಂಜಿತ್ರಯದ ಗುಣಂ—

ಗುಂಜಾ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣರೂಕ್ಷಾ ಚ ವಿಷಶೀರ್ಷವ್ರಣಾಪಹಾ ॥
[1] ವೃಷ್ಯಾ ಬಲ್ಯಾ ನೇತ್ರರೋಗಕರ್ಣರೋಗ ಭಯಾಪಹಾ ॥ (169)

ಕಿರುನೆಲ್ಲಿ—

ಅಜ್ಝಟಾ ಬಹುಪುತ್ರಾ ಚ ಭೂಧಾತ್ರೀ ತಾಮಲಕ್ಯಪಿ ॥
ವಿತುನ್ನಕಂ ಚಾಮಲಕೀ ಕುಲಟಾ ಚ ಮುರಾದನೀ ॥ (170)

ಗುಣಂ—

ಭೂಮಿಕಾಮಲಕೀ ತಿಕ್ತಾ ವೀರ್ಯೇ ಚ ಶಿಶಿರಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥
ಪಿತ್ತಹಂತ್ರೀ ಕಫಾಸೃಗ್ಘ್ನೀ ವಸ್ತಿದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ॥ (171)

[2] ಬಿಳಿಸಟುಕ—

ಗಿರಿಕರ್ಣ್ಯಾ ಶ್ವಖುರಕೋ ಸ್ಥೂಣಾಕರ್ಣೀ ಗವಾದನೀ ॥
[3] ಧೇನುಶ್ರೇಣೀ ಗವಾಕ್ಷೀ ಚ ಶ್ವೇತಸ್ಪಂದಾ ಚ ಕೂರ್ಪಿಕಾ ॥ (172)

ಕರಿಸಟುಕ—

ನೀಲಸ್ಪಂದಾ ಮರಶ್ರೇಣೀ ನೀಲಾ ಚ ಗಿರಿಕರ್ಣಿಕಾ ॥
ನೀಲಿನೀ ಚಾರಟೀ ನೀಲಾ ಪುಷ್ಪಿಕಾ ಸಿಂಜಿನೀ ತಥಾ ॥ (173)

ಗುಣದ್ವಯ—

ಶ್ವೇತಾ ತಿಕ್ತಕಷಾಯಾ ಚ ಜ್ವರಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಾ ॥
ವಿಷಕುಷ್ಠಶೋಫದಂತಶೀರ್ಷಶೂಲಾಪಹಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (174)

ಮುತ್ತುಗ—

ಪಲಾಶಃ ಕಿಂಶುಕಃ ಕ್ಷಾರೋ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಬ್ರಹ್ಮತರುರ್ಪರ್ಣಟುಃ ॥
ಬೀಜಸ್ನೇಹಃ ಪೀತಪುಷ್ಪೀ ಕ್ರಿಮಿಘಾತೋ ರಸದ್ರುಮಃ ॥ (175)

ಗುಣಂ—

ಪಲಾಶಃ ಕಟುಕಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಃ ಸಕ್ಷಾರೋ ಗುಲ್ಮಶೂಲನುತ್ ॥
ಪಲಾಶಬೀಜಂ ತದ್ವಚ್ಚ ಶೂಲಕ್ರಿಮಿವಿನಾಶನಂ ॥ (176)

ವಿಹುಲಿವಾಟಿ [ವಿಳಿತಿಹೊನ್ನೆ ?]—

ಸಪ್ತಚ್ಛದೋ ಯುಗ್ಮಪರ್ಣಃ ಸಪ್ತಾಹ್ವೋ ಗುಚ್ಛಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥
ಗುಚ್ಛ ಪತ್ರಂ ಬೃಹತ್ಪತ್ರಂ ಸುವರ್ಣಃ ಶಾಲ್ಮಲಚ್ಛದಃ ॥ (177)

---

[1] ವಿಷವೃಹಂತಥಾರೋಗ—ಮೂಲ.

[2] ಬಿಳಿಸಟ್ಟುಗ, ಕರಿಸಟ್ಟುಗ—ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[3] ಧನಶ್ರೇಣೀ ಗವಾಕ್ಷೀಚ ಶ್ವೇತ ಚಂದನ ಸೂರ್ಪಿಕಾ—ಪಾಠಾಂತರ.

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿದೋಷಶಮನೋ ಹೃದ್ಯಃ ಸುರಭಿರ್ದೀಪನೋ ರಸಃ ॥
ಶೂಲಗುಲ್ಮಕ್ರಿಮೀನ್ ಕುಷ್ಠಂ ಹಂತಿ ಶಾಲ್ಮಲಿಪತ್ರಕಃ ॥ (178)

ಗೊಟ್ಟೆ [ಬೋರೆಮರ]—

ಬದರೀ [1] ಕಂಟಕೀ ಘೋಂಟಾ [2] ಘೋಷಾಘೋಂಟಾ ಘಟೀ ಚ ಸಾ ॥

ಗುಣಂ—

[3] [ಘೋಂಟಿಕಾ ಕಟುಕೋಷ್ಣಾ ಚ ಮಧುರಾ ವಾತನಾಶಿನೀ ॥ (179)
ವ್ರಣಕಂಡೂತಿಕುಷ್ಠಾಸ್ರಗ್ದೋಷಶ್ವಯಥುಹಾರಿಣೀ ॥]

ಉಬ್ಬೆ—

ಕುಂಡಲೀ ವಿರಳಾ ಹಿಂಸ್ರಾ [4]ದುರ್ಧರ್ಷಾ ಕಾಕಶೀರ್ಷಕಃ ॥ (180)
ಕಾಕಾದನೀ ಗೃಧ್ರನಖೀ ತಥಾ ಗೃಧ್ರಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥

ನೆಲದಾಳಿ—

ವಾರಾಹೀ ಸೌಕರೀ ವೃಷ್ಯಾ ಭೃಂಗಿನೀ ವನಮಾಲಿನೀ ॥ (181)
ಹಿರಣ್ಯಪುಷ್ಪೀ ಖರ್ಜೂರೀ ತಾಲಪತ್ರೀ ಚ ಮೂಸಲೀ ॥

ಗುಣಂ—

ವಾರಾಹೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಶೀತೋಷ್ಣಾ ಸ್ವರಸಾವಹೃತ್ ॥ (182)
ರಸಾಯನೀ ಪ್ರಯೋಗೇ ಚ ಸರ್ವರೋಗಹರಾ ಮತಾ ॥

ಹಂಸಪಾದಿ—

ಹಂಸಪಾದೀ ರಕ್ತಪಾದೀ ತ್ರಿಪಾದೀ ಕೀಟಮಾಲಿಕಾ ॥ (183)
ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಪದೀ ಚೈವ ಘೃತಮಂಥಾ ತ್ರಿಪರ್ಣ್ಯಪಿ ॥

ಗುಣಂ—

ಹಂಸಪಾದೀ ವಿಷಂ ಹಂತಿ ಭೂತಾಪಸ್ಮಾರನಾಶಿನೀ ॥ (184)
ವಿಷಜಿದ್ವ್ರಣಹಾ ಚೈವ ಲೂತಾಶೂಲವಿನಾಶಿನೀ ॥

ಜಾಜಿ—

ಜಾತೀ ಮನೋಹ್ವಾ ಸುಮನೋ ಮಾಲತೀ ಚ ಪ್ರಿಯಂವರಾ ॥ (185)

ಗುಣಂ—

ಜಾತೀ ಚ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ರಜಿತ್ ॥
ಮುಖದಂತವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ನೇತ್ರರೋಗಾನ್ ಶಿರೋರುಜಾನ್ ॥ (186)

ಮೊಕ್ಕೆ—

ಮೋಕ್ಷಕಃ ಶಿಖರೀ ಮುಷ್ಕಃ ಕ್ಷಾರಾಖ್ಯಃ ಕಾಲಮುಷ್ಕಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಃ ಕ್ಷಾರಃ ಶ್ರೇಷ್ಠೋ ಗ್ರಾಹೀ ಚ ಗುಲ್ಮನುತ್ ॥ (187)

---

[1] ಕರ್ಕಟೀ—ರಾಜನಿಘಂಟು

[2] ಗೋಪಘೋಂಟಾ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

[3] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು, ಪುಟ 58.

[4] ದುರ್ಧರ್ಷ್ಟ್ರಃ ಪತಶಲ್ಯಪಿ—ಮೂಲ

ಕರಿಲೊಕ್ಕಿ—

ಭೂತಾವೇಶೀ ಶೀತಸಹಾ ನಿರ್ಗುಂಡೀ [1] ಭೂತವೇಶಿಕಾ ॥

ಬಿಳಿಲೊಕ್ಕಿ—

ಶ್ವೇತಪುಷ್ಪೀ ಸಿಂಧುವಾರಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಶೇಫಾಲಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥ (188)

ಗುಣಂ—

[2] [ಸಿಂಧುವಾರಃ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಃ ಕಫವಾತಕ್ಷಯಾಪಹಃ ।
ಕುಷ್ಠಕಂಡೂತಿಶಮನಃ ಶೂಲಹೃತ್ಕಾಸಸಿದ್ಧಿದಃ ॥] (189)

ಹೊಂಗೆ—

ಕರಂಜೋ ಮಂಜರೀಪುಷ್ಪೋ ನಕ್ತಮಾಲೋಽಪಕೀರ್ಯಕಃ [3] ॥
ಛಾಯಾಪ್ರಿಯಾ ಜಾಲಪುಷ್ಪೀ ಮಾತೃನಂದನಕಶ್ಚ ಸಃ ॥ (190)

ತಪಸಿ—

ಪೂತೀಕರಂಜಕಃ ಪೂತೀ ಚಿರಿಬಿಲ್ವಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥

ಕರಂಜದ್ವಯಗುಣಂ—

ಕರಂಜ ಶ್ಚೋಷ್ಣತಿಕ್ತಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ರದೋಷಜಿತ್ ॥ (191)
ವ್ರಣಪ್ಲೀಹ ಕ್ರಿಮೀನ್ ಹಂತಿ ಭೂತಘ್ನೋ ಯೋನಿದೋಷಹಾ ॥

ಗುರಿಜ—

ಉತ್ತುಂಡಿಕಾ ಕಾಕತುಂಡೀ ಶಾರ್ಙ್ಗೇಷ್ಟಾಂಗಾರವಲ್ಲಿಕಾ। (192)

ಗುಣಂ—

ಶಾರ್ಙ್ಗೇಷ್ಟಾ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಷಾಯಾಸ್ವರಸಾ ಲಘು ॥
ನಿಹಂತಿ ವಾತಂ ಶೋಫಘ್ನೀ ಅಗ್ನಿದೀಪನಕಾರಿಣೀ ॥ (193)

ಕೆಂಪಿನಗಸೆ—

ಉಮಾತಸೀ ನೀಲಪುಷ್ಪೀ ಲಲಾಟೀ ರುದ್ರಪರ್ಣಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಚ ಸ್ವಾದು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಕಫಪಿತ್ತಕರೀ ಗುರುಃ ॥ (194)

ತುಂಬುಲುರ್—

ತುಂಬುರುಃ ಸೌರಸಃ ಸೌರೋ ವನಜಃ ಸಾನುಜಾನುಜಃ ॥

ಗುಣಂ—

ತುಂಬುರುಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಕಫಮಾರುತಶೂಲನುತ್ ॥ (195)
[4] ಶೂಲಗುಲ್ಮೋದರಾಧ್ಮಾನಕ್ರಿಮಿಘ್ನೋ ವಹ್ನಿದೀಪನಃ ॥

ಪುಲಿವಿಂದ ॥ ನುಳಿದಡ [5]—

ಆವರ್ತನೀ ಚರ್ಮರಂಗಾ ರಕ್ತಪುಷ್ಪೀ ಚ ಮೋಹಿನೀ ॥

---

[1] ಭೂತಕೇಶೀ —ರಾಜನಿಘಂಟು ; ಭೂತವೇಳಿಕಾ—ಮೂಲ.

[2] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[3] ನಕ್ತಮಾಲಾಥಕೀರ್ಯಕಃ—ಮೂಲ ; ನಕ್ತಮಾಲಾ, ಪ್ರಕೀರ್ಯಕಃ— ರಾಜನಿಘಂಟು.

[4] ಅಪತಕ್ರ್ಯೋಧರಾಧಾನ—ಮೂಲ.

[5] 'ನುಲಿತಡೆ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

ಗುಣಂ—

[[1] ಆವರ್ತನೀ ಕಷಾಯಾಮ್ಲಾ ಶೀತಲಾ ಪಿತ್ತಹಾರಿಣೀ ।] [2] (196)

[3] **ಗಾರೆ—**

[4] ತಿಕ್ತಮಜ್ಜಸ್ತಾಪಸ ದ್ರುರ್ಗರಲೋ ಗಾರ ಇಂಗುದೀ ॥

ಗುಣಂ—

[5] ಇಂಗುದೀ ಕಫವಾತಘ್ನೀ ವ್ರಣಪ್ರೂಯವಿನಾಶಿನೀ ॥ (197)

ಬೆತ್ತ—

[6] ವೇತ್ರೋ ವಚಾರ್ಕಃ ಸಾ ದೀರ್ಘಾ ವಲ್ಲಿಕಾ [7] ಪತ್ರವೀರ್ಯಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

[ವೇತ್ರಃ ಪಂಚವಿಧಃ ಶೈತ್ಯಕಷಾಯೋ ಭೂತಪಿತ್ತಹೃತ್ [8] ॥] (198)

[9] ಪದ್ಮಪೂತಿಗ—

ಶಂಖಿನೀ ತಿಕ್ತಕಾ [10] ತಿಕ್ತಾ ಯವತಿಕ್ತಾಕ್ಷತಿಂದುಕಃ [11] ॥

[12] ದೃಢಪಾದೀ ಕ್ಷೀರಪಾದೀ ತಿಕ್ತಾಕ್ಷೀ ಸುಕುಮಾರಿಕಾ ॥ (199)

ಗುಣಂ—

[13] [ಯವತಿಕ್ತಾ ಸತಿಕ್ತಾಮ್ಲಾ ದೀಪನೀ ರುಚಿಕೃತ್ಪರಾ ।

ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠವಿಷಘ್ನ್ಯೇವ ದೋಷಘ್ನೀ ರೇಚನೀ ಚ ಸಾ ॥] (200)

[14] ಗಿಲಿಗಿಂತ—

ಜಂಘಿನೀ ಜಂಝಣೀ ಜ್ಞೇಯಾ ಮೋಚಕೀ ಗುಡಮಂಜರೀ ॥

ಗುಣಂ—

[ವಾತಘ್ನೀ ಮಧುರೋಷ್ಣಾ ಚ ವ್ರಣಘ್ನೀ ಯೋನಿ ಶೋಧನೀ ।

ಜಂಗಿಣೀ ಕಟುಕಾ ಪಾಕೇ ತಥಾತೀಸಾರನಾಶಿನೀ ॥] [15] (201)

---

1 ಅವರ್ತಕೀ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

2 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

3 ರಾಗ—ಮೂಲ.

4 ತಿಕ್ತಾಮಜಾತಾ ಸದೃಶಃ ಹಿಂಗುದೀಗಾರ ಇತ್ಯಪಿ—ಮೂಲ.

5 ಹಿಂಗುಲೀ—ಮೂಲ.

6 ವೇತ್ರೋವಕ್ರೋ ವಚೋಗ್ರಶ್ಚ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

7 ವೇತ್ರವೀರ್ಯಕಃ ?

8 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

9 'ಗಂಡಲಿ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

10 ಛತ್ರಾ—ಮೂಲ.

11 ಅಕ್ಷಿತಿಂದುಕಃ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

12 ದೃಢಪಾಕೀ, ಕ್ಷೀರಪಾಕೀ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

13, 15 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

14 ನೀಲಿಗಿಂತ—ಮೂಲ.

ಕೊರಿಂದ—

ಆಧಾರೀ [1] ಗುಚ್ಛಪತ್ರಂ ಚ ದಾರೀ ಖದಿರವಲ್ಲ್ಯಪಿ ॥

[2] ದಾರ್ವೀಕಾದಾರಿಕಾ ದಾರ್ವೀ [3] ತರಕಾ ಮುರ್ಮುರೀ ಮುರೀ ॥ (202)

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತಾ ಖದಿರವಲ್ಲೀ ಸ್ಯಾನ್ಮೇಹ ಕಾಸಕ್ರಿಮೀನ್ ಜಯೇತ್ ॥

ಗೋಡೆಪಾಲ—

ಆರಾಮಶೀತಲಾ ದೇವಗಂಧಾ ಕುಕ್ಕುಟಮರ್ದಿಕಾ ॥ (203)

ಗುಣಂ—

[4] [ಆರಾಮಶೀತಲಾ ತಿಕ್ತಾ ಶೀತಲಾ ಪಿತ್ತಹಾರಿಣೀ ।

ದಾಹಶೋಷಪ್ರಶಮನೀ ವಿಸ್ಫೋಟವ್ರಣರೋಪಿಣೀ ॥ (204)

[5] ನೆರವಂದ—

ಉದ್ವೇಗಜನನ ಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಃ [6] ಕ್ಷವಕಃ ಕ್ಷುದ್ವಿಬೋಧಕಃ ॥

ರಾಜವೃಕ್ಷಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂಧಃ [7] ಕ್ರೂರಃ ಕ್ಷುರಕ ಏವ ಚ ॥ (205)

ಗುಣಂ—

[8] [ಭೂತಾದಿಗ್ರಹದೋಷಘ್ನಃ ಕಫವಾತನಿಕೃಂತನಃ]

ಚೇತರಾಶಿ ॥ ಅದೇ ಕೈದಸರಿ—

ಝುರಸೀ [9] ನಿರ್ಝರಾ ಕಲ್ಯಪತ್ರಿಕಾ ಝುರಪತ್ರಿಕಾ ॥ (206)

ಕಪಿತ್ಥಪತ್ರಾ [10] ಶಕುಲಾ ಜಾತಿರ್ಜನಕಪತ್ರಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿದೋಷಶೋಥಾಂಕುರಮೂತ್ರಕೃಚ್ಛ್ರ-

ಬಲಾಪ್ರಮೇಹೋದರಜಂತುಹಾರೀ ॥

ತಿಕ್ತಾ ವಿಪಾಕೇ ಮಧುರಂ ಗುರೂಷ್ಣಾ

ನಿದ್ರಾಕರೀ ಯಾ ಝುರಸೀ ವಿಷಘ್ನೀ ॥ (207)

ಏಲುವಸಂದಿ—

ಕಾಕಜಂಘಾ ಧ್ವಾಂಕ್ಷಜಂಘಾ ದಾಸೀ ವತ್ಸಾ ಚ ಜೀವನೀ ।

ಗುಣ—

ಕಾಕಜಂಘಾ ಚ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜ್ವರಾಪಹಾ ॥ (208)

ಕ್ರಿಮಿದೋಷವ್ರಣಹರೀ ವಿಷದೋಷಹರೀ ಮತಾ ॥

---

1 ಮುಚಿಪತ್ರಂ—ಮೂಲ.

2 ದಾರಿಕಾ ದಾಪಿತಾ—ಮೂಲ.

3 ತರಶಾ—ಮೂಲ.

4 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

5 ಕೆರವಂದ—ಮೂಲ.

6 ಕ್ಷುವಕಃ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

7 ಕ್ರೂರ ಕ್ಷವಕ ಏವಚ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ ; ಕುರಕ್ಷಪಕ ಏವಚ—ಮೂಲ

8 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

9 ನಿರ್ಜರಾ—ಪಾಠಾಂತರ.

10 ಸಾಕೆಲಜಾತಾ—ಮೂಲ.

ಮುಳ್ಳುಕೊಗ್ಗಿ—

ಶರಪುಂಖೀ ಬಾಣಪುಂಖೀ ಕಾಂಡಪುಂಖೀ ಚ ಸಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (209)

ಗುಣಂ—

ಶರಪುಂಖೀ ಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಆಮಾಜೀರ್ಣವಿನಾಶಿನೀ ॥

ಕಫವಾತಹರೀ ಗುಲ್ಮಶೂಲಕ್ರಿಮಿವಿನಾಶಿನೀ ॥ (210)

ಕತ್ತೆಗಾಲ—

ಛಾಗಲ್ಯಾ ತ್ರಿವೃತಾ ಪತ್ರೀ ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ [1]ವೃಷಗಂಧಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

[2][ಬಸ್ತಾಂತ್ರೀ ಸ್ಯಾತ್ಕಟುರಸಾ ಕಾಸದೋಷವಿನಾಶಿನೀ । (211)

ಬೀಜದಾ ಗರ್ಭಜನನೀ ಕೀರ್ತಿತಾ ಭಿಷಗುತ್ತಮೈಃ ॥]

ಬೊಡ್ಡಿ—

ಪತ್ರಭಂಗೋ ಮಹಾಶ್ಯಾಮಸ್ತ್ವಿಲಾಭೋ ವೃದ್ಧದಾರುಕಃ ॥ (212)

ಗುಣಂ—

[ವೃದ್ಧದಾರುಃ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಸ್ತು ಥೋಷ್ಣಃ ಕಫವಾತಜಿತ್]

ಗಿಣಿಯ [ಕರಿತೆಗಡೆ]—

ಕಟುಂಭರಾ ಮಹಾಶ್ವೇತಾ ಕಾಳಿಂದೀ ಕಟಭೀ ಚ ಸಾ ॥ (213)

ಪಿಸ್ಸಗಿಣಿಯ [ಸಣ್ಣತೆಗಡೆ]—

ಕ್ಷುದ್ರಾ ಶ್ವೇತಸನಾಭಶ್ಚ ಕಿಣಿಹೀ ಬಹುಕಂಟಕಃ ॥

ಮಧುರೇಣುಃ ಸೋಮಚೂಡಾ ತಥಾ ಪಾಟಲಪುಂಡ್ರಕಃ ॥ (214)

ಗುಣಂ—

[3][ಕಟಭೀ ಭವೇತ್ಕಟೂಷ್ಣಾ ಗುಲ್ಮ ವಿಷಾಧ್ಮಾನ ಶೂಲದೋಷಘ್ನೀ ।

ವಾತಕಫಾಜೀರ್ಣರುಜಾಶಮನೀ ಶ್ವೇತಾ ಚ ತತ್ರ ಗುಣಯುಕ್ತಾ ॥] (215)

[4]ಚೆಪ್ಪತಟ [ಕೆರ ?]—

ಕಾಕಾಂಡಾ ಸೈವ ಚರ್ಮಾರೋಪಾನತ್ಕಾ ತು ಕ್ಷಿತಿಪ್ರಿಯಾ ॥

ಗುಣಂ[5]—

[. . . . .] (216)

ಕಳಂಜವಲಿ [ಸಾರಣೆಗಿಡ]—

ಪ್ರಸಾರಿಣೀ ಸುಪ್ರಸಾರಾ ಸರಣೀ ಸಾರಣೀ ತಥಾ ॥

ಚಾರುಪರ್ಣೀ ರಾಜಫಲಾ ಭದ್ರಪರ್ಣೀ ಪ್ರತಾನಿಕಾ ॥ (217)

ಕಳಂಜವಲಿಗುಣಂ—

ಪ್ರಸಾರಿಣೀ ಗುರುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥

ಅಶೀತಿವಾತಭೇದಾಂಶ್ಚ ಹಂತಿ ಸದ್ಯೋ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ (218)

---

[1] ವೃಕ್ಷಗಂಧಿಕಾ—ಮೂಲ.

[2] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[3] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[4] 'ಕೆರ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[5] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗುಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

ಪಾರಿಜಂ [ಹಾಲಿವಾಣದ ಮರ]—
ಮಂದಾರಃ ಪಾರಿಭದ್ರಾಹ್ವೋ ರೋಹಿಣೀ ಕಂಟಕೀಶುಕಃ ॥
ರೋಹಿತ್ಥಃ ಪಾರಿಜಾತಶ್ಚ ಪ್ಲೀಹಘ್ನೋ ರಕ್ತಪುಷ್ಪಕಃ ॥ (219)

[1] ಗುಣಂ—
[ಪಾರಿಭದ್ರಃ ಕಟೂಷ್ಣಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಫವಾತನಿಕೃಂತನಃ ।
. . . .] (220)

ಗಿಣಿಯಕೊಕ್ಕು—
ಶುಕನಾಸಃ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾಳಃ ಮಹಿಳಾ ಮಣಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥ (221)

ಗುಣಂ—
[. . . . .]

ನಾಯಿಬಾಲ—
ಪೀನಾ ಕುರ್ಕುರಿಕಾ ಚೈವ ರೋಹಿಣೀ ವಟಪತ್ರಿಕಾ ॥ (222)

ಗುಣಂ—
[. . . . .]

ಇಲಿವಿಂದ—
ನಿಂಬಾ ಭದ್ರೇಂದ್ರವಲ್ಲೀ ಚ ಕಾರಭೀ ರುಚಕಚ್ಛದಃ ॥ (223)

ಗುಣಂ—
[. . . . .]

ಅಂಗಾರ [ಎಲೆ ಹಾಗಲ]—
ಕರ್ಕೋಟಕೀ ಮಾನಸೀ ಚ ಕಿಂಶೀಣೀ ಫಲಕೋಟಕಃ ॥ (224)

ಗುಣಂ—
[. . . . .]

ಹಾಗಲ—
ಉಗ್ರಕಾಂಡಾ ಕಾರವಲ್ಲೀ ಸೋಮವಲ್ಲೀ ಸುಕಾಂಡಕಃ ॥ (225)
ರಾಜಿಕಾ ಕಾಂಡಕಟುಕಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಾಖ್ಯೋ ವಹ್ನಿಮಾಷಕಃ ॥

ಗುಣಂ—
ನಿರ್ದಿಷ್ಟಃ ಕಾಂಡಕಟುಕಸ್ತಿಕ್ತೋ ಬಣೋ ವಾತದೂಷಣಃ ॥ (226)
ರುಚಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಫಹೃದ್ದೋಷಹರೋ ಪೈತ್ತ್ಯಪ್ರಕೋಪನಃ ॥

ಸುರುಗುಡು—
ರಾಮಾಹ್ವಾರ್ಕಲತಾ ರಾಮತರುಣೀ ಜಾತುಜಾತಕೀ ॥ (227)
ರಮ್ಯಾಕಃ ಸೂರ್ಯವಲ್ಲೀ ಚ ರಕ್ತಪರ್ಣೀ ಚ ಸಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥

ಗುಣಂ—
[. . . . .]

ಪೆಕ್ಕುಡು [ಪೆಕ್ಕಡಿ]—
ಪಂಚಾಂಗುಳೋಂಗುಳೀ ಬೀಜರಾಜಿಕಾ ಕುಂಡಲ ದ್ರುಮಃ ॥ (228)

ಗುಣಂ—
[. . . . .]

ಕುರುಟಿಗೆಗಿಡ—
ಕರಂಭಾ ಕರ್ಕಶಾ ಯುಗ್ಮಫಲಾ ಚೋತ್ತಮವಾರುಣೀ ॥ (229)

ಗುಣಂ—
ವ್ರಣಘ್ನೀ ದೀಪನೀ ಶೋಫನಾಶಿನೀ ಚ ಕರಂಭಕಾ ॥

ತಿಲ್ವಕಂ—
ತಿಲ್ವಕಃ ಖದಿರೋಽಷ್ಟಾಂ ಸ್ಯಾತ್ ಶಿಖರೀ ಶ್ವೇತರೋಚಕಃ ॥ (230)

---

[1] [. . .] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಗುಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

ಗುಣಂ—

ತಿಲ್ವಕೋ ವಾತಪಿತ್ತಘ್ನೋ ಜಠರವ್ಯಾಧಿನಾಶನಃ ॥

ಕಂಚು—

ಕಾಂಸ್ಯಂ ಘೋಷಂ ಪ್ರಕಾಶಶ್ಚ ಕಾಂಸ್ಯವೃಷ್ಯಂ ಚ ತತ್ ಸ್ಮೃತಂ ॥ (231)

ಗುಣಂ—

ಕಾಂಸ್ಯಂ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ಲಘು ಚ ಲೇಖನೀಯಂ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಂ ॥
ಅಂಜನಾದಿ ಪ್ರಯುಕ್ತಂ ಚ ದಿವ್ಯದೃಷ್ಟಿವಿಧಾಯಕಂ ॥ (232)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ
ಚತುರ್ಥಃ ಸ್ಕಂಧಃ.[1]
ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ.

ಪಂಚಮಃ ಸ್ಕಂಧಃ.

ಕಟುಸ್ಕಂಧಃ[2].

ಚಾತುರ್ಜಾತ[3] ವರಾಜೀರಕಯುಗ[4] ವ್ಯೋಷೇಭಕೃಷ್ಣಾನಲಂ
ಗ್ರಂಥಿ[5] ಧ್ಯಾಮಕ[6] ರೋಹಿಷ ಕ್ರಿಮಿಜಿತ[7] ಸ್ತಾಲಿಸಕಂ ನಾಕುಲೀ ॥
ಸರ್ಪಾಕ್ಷೀ ಸುರಸಾಕುಠೇರಲಶುನೌ ಕ್ಷೌದ್ರಾಮಿಸೀ ಬರ್ಬರೀ ।
ದ್ರೋಣೀಮೂಲಕ ಶಿಗ್ರುರಾಜಿಹಪುಷಾ[8] ವೃಶ್ಚೀಕದಂತೀದ್ವಯಂ ॥ (1)
ಸುರದಾರುಹಿಂಗು ದೀಪ್ಯಕ ಕರ್ಚೂರ ತಸ್ಕರೀ[9] ದ್ವಿತಯಕಾಂತ್ಯಃ ॥
ತಕ್ಕೋಲಜಾತಿ ಪತ್ರೀ ಮೃಗಮದಪೂತೀ (ಕ) ಕುಂದುರುಷ್ಕ (ಹರಿ) ತಾಳಂ ॥ (2)
ಗಂಧಕದರದ ಮನೋಹ್ವಾತುತ್ಥಕ ಭಲ್ಲಾತಕಾಂಕೋಲಾಃ ।
ಕೈಡರ್ಯ ಪೀಲು[10] ಚಂಪಕ ವಾಸಂತೀ ಮಲ್ಲಿಕಾವಿಷಮುಷ್ಟ್ಯಃ ॥ (3)
ರೂಪ್ಯಾ ಕಂದೋ ಬಾಷ್ಪಿಕಾ ಶಂಖಪುಷ್ಪೀ
ವಜ್ರಾಕ್ಷೀ ಚ ಬ್ರಹ್ಮದಂಡೀಶ್ವರೀ ಚ ॥
ಸಾರಂಗೇಷ್ಟಾ ಕಾರ್ಮುಕೋ ಬ್ರಹ್ಮಸೋಮಾ
[11] ರೀತಿ ರ್ಬ್ರಾಹ್ಮಂಭಃ ಸ್ಯಾತ್ಕಟುಸ್ಕಂಧ ಏಷಃ ॥ (4)

---

[1] ಇದರನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಶ್ರೀ ವೇಂಕಟೇಶಾಯ ಮಂಗಳಂ, ಮಹಾ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ' ಎಂದಿದೆ.

[2] ಇದರ ನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಅಥ ಕಟುಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ' ಎಂದಿದೆ.

[3] ಚಾತುರ್ಜಾತ=ನಾಗಕೇಸರ, ಏಲಕ್ಕಿ, ಲವಂಗಪತ್ರೆ, ಲವಂಗಚೆಕ್ಕೆ, ವ್ಯೋಷ=ಶುಂಠಿ, ಹಿಪ್ಪಲಿ, ಮೆಣಸು.

[4] ವ್ಯೋಷಾಭ್ರ ಕೃಷ್ಣಾನಲಂ—ಮೂಲಂ.

[5] ದ್ಯಾಮಕ—ಮೂಲ.

[6] ರೋಹಿಣೀ—ಮೂಲ.

[7] ತಾಲೀಸಪತ್ರಾನಲ—ಮೂಲ.

[8] ವೃಶ್ಚೀವದಂತೀ—ಮೂಲ.

[9] ದ್ವಿತೀಯಾ—ಮೂಲ.

[10] ಚಂಪಕಕುಂದೋವಾಸಂತೀ—ಮೂಲ.

[11] ರೀತಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಂಭಃ ಸ್ಕಂಧ ಏಷ ಕಟುಕಾಖ್ಯಃ—ಮೂ.

ನಾಗಕೇಸರ—

ನಾಗಪುಷ್ಪಮತೋ ನಾಗಂ ಕೇಸರಂ ನಾಗಕೇಸರಂ ॥
ಚಾಂಪೇಯಂ ನಾಗಕಿಂಜಲ್ಕಂ ಕನಕಂ ಹೇಮ ಕಾಂಚನಂ ॥ (5)

ಗುಣಂ—

ನಾಗಕೇಸರಮುತ್ಯುಷ್ಣಂ ಲಘು ತಿಕ್ತಂ ಕಫಾಪಹಂ ॥
ವಸ್ತಿರುಗ್ವಿಷವಾತಾಸ್ರಕಂಡೂಘ್ನಂ ಶೀರ್ಷರೋಚನಂ ॥ (6)

ಏಲಕ್ಕಿ—

ತ್ರುಟ್ಯೇಲಾ ಚಾತಿಸೂಕ್ಷ್ಮಾಪಿ [1]ಭದ್ರೈಲಾ ಚ ಮಹಾತುಕಾ ॥

ದೊಡ್ಡಏಲಕ್ಕಿ—

ಕಪೋತವರ್ಣಾ ಬಹುಲಾ ಪೃಥ್ವೀಲಾ ದ್ರಾವಿಡೀ ತ್ರುಟೀ ॥ (7)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಏಲಾ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಲಘ್ವೀ ಸ್ಯಾದ್ವಿಷವಾತಕಫವ್ರಣಾನ್ ॥
ವಸ್ತಿಕಂಡೂರುಜೋ ಹಂತಿ ಮುಖಮಸ್ತಕಶೋಧಿನೀ ॥ (8)

ಲವಂಗಪತ್ರೆ—

ತಮಾಲಪತ್ರಕಂ ಪತ್ರಂ ರೋಮಶಾಮಲಕೇದಳಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಹೃಲ್ಲಾಸಪವನಾರುಚ್ಯಕಫವಾತವಿನಾಶಿನೀ ॥
ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರವಸ್ತಿಂ ಚ ಜ್ವರಶೋಫವಿನಾಶಿನೀ ॥ (9)

ಲವಂಗಚೆಕ್ಕೆ—

ಲವಂಗಂ ನಾಗಚರ್ಮ ತ್ವಕ್ ಕೃತ್ರಿಮಂ ಚ ವರಾಂಗಕಂ ॥ (10)

ಗುಣಂ—

ಲವಂಗಂ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ಕಫವಾತವಿಷಾಪಹಂ ॥
ಕಂಡೂವಸ್ತಿರುಜೋ ಹಂತಿ ಶಿರೋವಕ್ತ್ರವಿಶೋಧನಂ ॥ (11)

ಲವಂಗ—

ಲವಂಗಪುಷ್ಪಂ ಶ್ರೀಪುಷ್ಪಂ ಭೃಂಗಾಹ್ವಂ ಕೇಸರಂ ಲವಂ ॥
ವರಾಲಂ ದೇವಕುಸುಮಂ ದಿವ್ಯಚಂದನಪುಷ್ಪಕಂ ॥ (12)

ಗುಣಂ—

ಲವಂಗಕುಸುಮಂ ಸ್ವಾದು ಶೀತಲಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ॥
ವಿಷವೇಗಾಸ್ರದಾಹಘ್ನಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ವಾತನಾಶನಂ ॥ (13)

ಜೀರಿಗೆ—

ಅಜಾಜೀ ಜೀರಕಂ ದೀಪ್ಯಂ ಮೇಧ್ಯಂ ಸ್ಯಾದುತ್ತರಾಪಥಂ ॥

ಗುಣಂ—

ತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ಕಫವಾತಂ ಚ ವೃಷ್ಯಮೇಧೋಗ್ನಿವರ್ಧನಂ ॥ (14)
ಲಘುಶ್ಲೇಷ್ಮಾನಿಲಘ್ನಂ ಚ ಜ್ವರಘ್ನಂ ಜೀರಕಂ ತಥಾ ॥

---

[1] ಬೃಹೈಲಾ—ಮೂಲ.

ಕರಿಜೀರಿಗೆ—

ಕೃಷ್ಣಂ ತು ಜರಣಾ ಕಾಳೀ ಕಾಳಕಾ ಗಾತ್ರಶೋಧಿನೀ ॥ (15)
ಜೀರಕಃ ಕರಭೀ ಯೋನಿಶೂಲಘ್ನೀ ಶೋಫಕುಂಚಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಜೀರಕಃ ಕಟುತ್ರಿಕೋಷ್ಣಃ ಕಫಮಾರುತಗುಲ್ಮಜಿತ್ ॥ (16)
ಕ್ರಿಮ್ಯಾಮರುಚಿವಾತಘ್ನ ಆಧ್ಮಾನಂ ಹಂತಿ ಶೂಲನುತ್ ॥

ಶುಂಠಿದ್ವಯು—

ಶುಂಠೀ ಮಹೌಷಧಂ ವಿಶ್ವಂ ನಾಗರಂ ವಿಶ್ವಭೇಷಜಂ ॥ (17)
ಕಟು ಭದ್ರಂ ಶೃಂಗಿಬೇರಂ ಭೇಷಜಂ ಚಾರ್ದ್ರಕಂ ತಥಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಶುಂಠೀ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಕಟುಕಾ ವೃಷ್ಯಾ ವಾತಕಫಾಪಹಾ ॥ (18)
ಶ್ವಾಸಾತೀಸಾರವಾತಘ್ನೀ ಪಾಂಡುಕಾಮಿಲನಾಶಿನೀ ॥

ಹಸಿಶುಂಠಿಗುಣಂ—

ಆರ್ದ್ರಕಂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಕಟುಕಂ ಹಂತಿ [1] ವಾತೋದರೇ ತಥಾ ॥ (19)
ಸನ್ನಿಪಾತೇ ಶ್ವಾಸಕಾಸ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಮತಂ ॥

ಹಿಪ್ಪಲಿ—

ಪಿಪ್ಪಲೀ ಮಾಗಧೀ ಕೃಷ್ಣಾ ವೈದೇಹೀ ಚಪಲಾ ಕಣಾ ॥ (20)
ಉಪಕುಲ್ಯಾ ಕೋಲನಾಮಾ ಶೌಂಡೀ ಸ್ಯಾತ್ತಿಕ್ತತಂಡುಲಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕೃಷ್ಣಾ ಕಟು ಸ್ವಾದು ಹಿಮಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಗುಲ್ಮಾತಿದೋಷಜಿತ್ ॥ (21)
ತೃಡ್ಜ್ವರೋದರಜಂತ್ವಾಮಶಮನೀ ಚ ರಸಾಯನೀ ॥

ಮೆಣಸು—

ವಹ್ನಿಜಂ ಯವನೇಷ್ಟಂ ಸ್ಯಾನ್ಮರೀಚಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಮೂಷಣಂ ॥ (22)

ಗುಣಂ—

ಮರಿಚಂ ಕಟುಕಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಮುಷ್ಣಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಿನಾಶನಂ ॥
ವಾತಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಗ್ರಾಹಿ ಜಂತುಘ್ನಂ ವೃಷ್ಯನಾಶನಂ ॥ (23)

ತ್ರಿಕಟುಕ ಗುಣಂ—

ವ್ಯೋಷಂ ಕಫಹರಂ ಚೋಷ್ಣಂ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ರೋತೋವಿಶೋಧನಂ ॥
ಕಫಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಹಂತಿ ಕಾಸಗಲಾಮಯಾನ್ ॥ (24)

ಗಜಹಿಪ್ಪಲಿ—

ಶ್ರೇಯಸೀ ಸ್ಯಾದ್ಗಜಕಣಾ ಕೃತ್ರಿಮಾ ಚವಿಕಾಫಲಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಗಜಪಿಪ್ಪಲಿಕಾ ಕಾಸಂ ಕಟೂಷ್ಣಾ ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿಕಾ ॥ (25)
ಖಲಾಸಂ ಹಂತಿ ವಾತೇನ ಸಾದೇ ಜಂತುಜಯಪ್ರದಾ ॥

ಚಿತ್ರಮೂಲಂ—

ಚಿತ್ರಕೋ ದ್ವೀಪಿನಾಮಾ ಚ ಪಾಚಕೋ ವಹ್ನಿನಾಮಕಃ ॥ (26)

---

[1] ವಾತೋದರಾಪಹಂ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ಚಿತ್ರಕೋಽಗ್ನಿಸಮಃ ಪಾಕೇ ಕಫಶೋಫಸಮೀರಜಿತ್ ॥
ಪ್ಲೀಹೋದರಾರ್ಶೋಗ್ರಹಣೀ ಕ್ರಿಮಿಕಂಡೂವಿನಾಶನಃ ॥ (27)

ಪಿಪ್ಪಲಿಮೂಲಂ—

ಗ್ರಂಥಿಕಂ ಪಿಪ್ಪಲೀಮೂಲಂ ಸರ್ವಗ್ರಂಥಿ ವಿಧೂಮಕಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಟೂಷ್ಣಂ ಪಿಪ್ಪಲೀಮೂಲಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಸಂಘಾತಘಾತಕಂ ॥ (28)
ವಾತೋತ್ತರ ಕಫಂ ಹಂತಿ ಕ್ರಿಮೀನ್ ಹಂತಿ ಚ ದೀಪನಂ [1] ॥

[2] ದ್ಯಾಮಕಂ—

ಧ್ಯಾಮಕಂ ಚಪಲಂ ಗಂಧಕತ್ತೃಣಂ ಭೂರಿಕತ್ತೃಣಂ ॥ (29)
ಜಲನಾಭಂ ಬಿಂದುಚಿತ್ರಂ ಜಾತ್ಯಂಬು ದೇವಗಂಧಕಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಧ್ಯಾಮಕಂ ಕಟುಕಂ ತಿಕ್ತಮುಷ್ಣಂ ಕಂಡೂಕ್ರಿಮಿವ್ರಣಾತ್ ॥ (30)

ಕಾಮಂಚೀ ಹುಲ್ಲು—

ಭೂಸ್ತೃಣಂ ಕತ್ತೃಣಂ ನಾಮ ಬೀಜಕಾಂಡಕಫಾಸಿತಾ ॥
ಛತ್ರೀ ತು ಛತ್ರಪಾಲಘ್ನೀ ಮಾಲಾತೃಣಕರೋಹಿಷಃ ॥ (31)

ಗುಣಂ—

ಭೂಸ್ತೃಣಂ ಶ್ವಾಸಕಾಸಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಲಘು ವಾತಜಿತ್ ॥
ವಿಷೂಚೀಜ್ವರಶೂಲಘ್ನಂ ಪ್ಲೀಹಹೃದ್ರೋಗನಾಶನಂ ॥ (32)

ವಾಯುವಿಳಂಗ—

ವಿಳಂಗಂ ಕ್ರಿಮಿಜಿದ್ವೇಲ್ಲಂ ಕೇರಲಂ ಚಿತ್ರತಂಡುಲಂ ॥
ಕೈರಾತತಂಡುಲಂ ಚೈವ ಜಂತುಹೃದ್ರೋಗತಂಡುಲಂ ॥ (33)

ಗುಣಂ—

ವಿಳಂಗಾನಿ ಕಟೂಷ್ಣಾನಿ ಹೃದ್ಯಾನಿ ಕಫಮಾರುತಾನ್ ॥
ಕ್ರಿಮೀನ್ಯರುಚಿಮೇದೋಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಘ್ನಾನಿ ವಿಶೇಷತಃ ॥ (34)

ತಾಳೀಸಪತ್ರೆ—

ತಾಲೀಸಪತ್ರಂ ತಾಳೀಸಂ ಪತ್ರಂ ಶ್ಯಾಮಳಕೇದಳಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಪತ್ರಕಂ ಸ್ವಾದು ಕಾಸಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಲಘುವಾತಜಿತ್ ॥ (35)
ಕಂಡೂವಸ್ತಿರುಗುಚ್ಛೇದಂ ಶಿರೋವಕ್ತ್ರವಿಶೋಧನಂ ॥

ಚವ್ಯಂ—

ನಾಕುಲೀ ಚವಿಕಾ ಚವ್ಯಂ ಗಂಡೀರೋ ಕೋಲವಲ್ಲಿಕಾ ॥ (36)

ಗುಣಂ—

ಚವ್ಯಂ ಕಟೂಷ್ಣಂ ವಿಶದಂ ಜಂತುಕಾಸಬಲಾಸಜಿತ್ ॥
ಕಫೋದ್ರೇಕಹರಂ ವಾತಪ್ರಕೋಪಶಮನಂ ಚ ತತ್ ॥ (37)

---

[1] ನಾಶಿನೀ—ಮೂಲ. [2] ದ್ಯಾಮಂ—ಮೂಲ.

ಸರ್ಪಾಕ್ಷಿ—

ಸರ್ಪಾಕ್ಷೀ ನಾಕುಲೀ ಚೇಲೀ ಸರ್ಪಗಂಧಾ ಸುಗಂಧಿಕಾ ॥
ಅನ್ಯಾ ತು ಸುವಹಾ ನಂದಾ ನಾಕುಲೀ ನಕುಲಪ್ರಿಯಾ ॥ (38)
ಚಿತ್ರಾಕ್ಷೀ ಚಾರುಹಾಕ್ಷೀ ಚ ಸಾಧ್ವೀ ವಿಷನಾಶಿನೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಸರ್ಪಾಕ್ಷೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ವಿಷಘ್ನೀ ವ್ರಣಶೋಧಿನೀ ॥ (39)
ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠಪ್ರಶಮನೀ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಮತಾ ॥

ಕೃಷ್ಣತುಳಸಿ—

ಸುರಸಾ ತುಲಸೀ ಕೃಷ್ಣಾ ವಯಸ್ಥಾ ಕರಮಂಜರೀ ॥ (40)

ಗುಣಂ—

ತುಲಸೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ರೂಕ್ಷಾ ಕಫವಿನಾಶಿನೀ ॥
ಕ್ರಿಮಿದೋಷನಿಹಂತ್ರೀ ಚ ರುಚಿಕೃದ್ವಹ್ನಿದೀಪನೀ ॥ (41)

ಶ್ರೀತುಳಸಿ—

ಚಕ್ರಪರ್ಣೀ ರಾಜಮಾತಾ ಸುರಭಿರ್ದೇವದುಂದುಭಿಃ ॥

ಗುಣಂ—

ದೇವಮಾತಾ ಚ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಕಫಾಪಹಾ ॥ (42)
ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ವೃಷ್ಯಾ ಕಾಂತಿವಿವರ್ಧನೀ ॥

ಭೂತುಳಸಿ—

ಫಣಿಜ್ಜಕೋ ಮಂಜರೀಕಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂಧಃ ಸುಗಂಧಕಃ ॥ (43)
ಪರ್ಣಿಕಾ ಗಂಧಪತ್ರಃ ಸ್ಯಾದ್ವನಪತ್ರಃ ಕುಠೇರಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಫಣಿಜ್ಜಕೋ ರಸೇ ತಿಕ್ತಃ ಕಟುರುಷ್ಣೋಽನಿಲಾಪಹಃ ॥ (44)
ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠಪ್ರಶಮನಃ ಶೀತಜ್ವರಹರೋ ಮತಃ ॥

ಬೆಳ್ಳುಳ್ಳಿ—

ರಸೋನೋ ಲಶುನೋ ಮ್ಲೇಚ್ಛಗಂಧೋ ದೀರ್ಘದಲಶ್ಚ ಸಃ ॥ (45)

ಗುಣಂ—

ರಸೋನೋ ರಸತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣೋ ವಾತಘ್ನಃ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ ॥
ಗುಲ್ಮಶೂಲೋದರಾನಾಹಶೋಫಘ್ನಃ ಪಿತ್ತಕೋಪನಃ ॥ (46)

ಈರುಳ್ಳಿ—

ಯವನೇಷ್ಟೋ ವೃತ್ತೋದ್ಭೂತಃ ಪಲಾಂಡುರ್ಮುಖದೂಷಣಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪಲಾಂಡುಸ್ತದ್ಗುಣಶ್ಚೋಷ್ಣೋ ವಿಪಾಕೇ ಮಧುರೋ ಲಘುಃ ॥ (47)
ಕಫಂ ಕರೋತಿ ನೋ ಪೈತ್ಯಂ ಮೇಹಘ್ನೋ ವಾತನಾಶನಃ ॥

ಹೆಗ್ಗುಳ್ಳ—

ವ್ಯಾಘ್ರೀ ನಿದಗ್ಧಿಕಾ ಕ್ಷುದ್ರಾ ಧಾವನೀ ಕಂಟಕಾರಿಕಾ ॥ (48)
ಬೃಹತೀ ದುಷ್ಟಮೂಲಾ ಚ ಕಂಟಕಿನೀ ಚ ಸಿಂಹಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಂಟಕಾರೀ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಾ ಶೀತೋಷ್ಣಾ ಶ್ವಾಸಕಾಸಜಿತ್ । (49)

ಅರುಚಿಜ್ವರವಾತಾಮದೋಷಹೃದ್ಗದನಾಶನೀ ॥

ಮುಳ್ಳುಬದನೆ—

ಬೃಹತೀ ಕ್ಷುದ್ರವಾರ್ತಾಕೀ ವಾರ್ತಾಕೀ ರಾಷ್ಟ್ರನಾಕುಲೀ ॥ (50)

ಗುಣಂ—

ವಾರ್ತಾಕೀ ಕಫವಾತಘ್ನೀ ಸಾ ಚ ಶೂಲಜ್ವರಾಪಹಾ ॥

ಹಂತಿ ಹೃದ್ರೋಗಮಂದಾಗ್ನೀನಾಮದೋಷಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (51)

ಸಬ್ಬಸಿಗೆ—

ಮಿಸೀ ಮಧೂಳಿಕಾ ಘೋಷಾ ಶತಪುಷ್ಪಾ ಶತಾಹ್ವಯಾ ॥

ಅತಿಚ್ಛತ್ರಾ ಚ ವಾಕ್ಪುಷ್ಪೀ ಕಾರವೀ ಗಣಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥ (52)

ಗುಣಂ—

ಶತಾಹ್ವಾ ಕಟುತಿಕ್ತಾ ಚ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಷ್ಣಾ ವಾತರೋಗಜಿತ್ ॥

ಜ್ವರನೇತ್ರವ್ರಣಾನ್ ಹಂತಿ ವಸ್ತಿಕರ್ಮಣಿ ಶಸ್ಯತೇ ॥ (53)

ಕಾಡುಸಬ್ಬಸಿಗೆ—

ಶೈಲೇಯಾ ಸ್ಯಾತ್ ಶೀತಸಹಾ ನಿಶ್ರೇಯಾ ದೀರ್ಘಪರ್ಣಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಶೈಲೇಯಾ ಸ್ಯಾತ್ ಸ್ವಾದುತಿಕ್ತಾ ಹಿಮವೃಷ್ಯಾ ಕ್ಷಯಾಪಹಾ ॥ (54)

ದುನಾರ್ಮಕ್ಷೀಣರೋಗೀಣಾಂ ವಾತಪಿತ್ತತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥

ನಾರುಂಬೇಳೆ—

ಸೌಗಂಧೀ ಸ್ಯಾದ್ಬರ್ಬರೀಕಾ ತಿಲಪರ್ಣೀ ಚ ಸಾ ಸ್ಮೃತಾ ॥ (55)

ಗುಣಂ—

ಬರ್ಬರೀ ಕಟುತೀಕ್ಷ್ಣಾ ಚಾಪ್ಯನಿಲಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶಿನೀ ॥

ದೀಪನಾರುಚಿಕುಷ್ಠಘ್ನೀ ಗ್ರಹಿಣೀಗುಲ್ಮನಾಶಿನೀ ॥ (56)

ನಾಯಿನಾರುಂಬೇಳೆ—

ಶ್ವಾನಬರ್ಬರಿಕಾ ಪೂತಿಮಯೂರಾ ಪಶುಗಂಧಿಕಾ ॥

ಬರ್ಬರೀ ಪೀತಪುಷ್ಪೀ ಚ ಬಸ್ತಗಂಧಾ ಮರುದ್ಭವಾ ॥ (57)

ಗುಣಂ—

ಶಾಕಂ ಬರ್ಬರಮುಷ್ಣವೀರ್ಯ ಮನಿಲಾ ಸಂಗಾಸ್ರ ಪಿತ್ತಾಪಹಂ

ಶ್ಲೇಷ್ಮಘ್ನಂ ಚ ವ್ರಣಾಸ್ಯಪೂಯರುಧಿರಂ ರುಂಧ್ಯಾತ್ತು ಪಿತ್ತಾಪಹಂ ॥ (58)

ತುಂಬೆ—

ಕೌಂಡಿನ್ಯಾ ವೈಕುಂಠಮಹಾದ್ರೋಣೀ ದೇವಕತ್ರುಂಬಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ವೈಕುಂಠಶಾಕಂ ಕಟುಕಂ ಸತಿಕ್ತಂ ದೀಪನಂ ಲಘು ॥ (59)

ಕೈತುಂಬೆ—

ಗೌತಮೀ ಪೂತಿಗಂಧಶ್ಚ ತುಂಬಿಕಾ ದ್ರೋಣಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಬ್ರಹ್ಮ ವೈಕುಂಠಶಾಕಂ ತು ಗುರುತಿಕ್ತಂ ಕ್ರಿಮಿವ್ರಣಾನ್[1] ॥ (60)

---

[1] 'ಹಂತಿ' ಎಂದು ಶೇಷ.

ಮೂಲಂಗಿ—

ಮೂಲಕಂ ಹರಿಪರ್ಣಂ ತು ಕ್ಷಾರಕಂ ಹಸ್ತಿದಂತಿಕಂ ॥

ಸಣ್ಣ ಮೂಲಂಗಿ—

ಚಾಣಾಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಾರುತೋದ್ಭೂತಂ ಬಾಲಕಂ ಕ್ಷುದ್ರಮೂಲಕಂ ॥ (61)

ಸಾಲೇಯಮಾ ಕರ್ಕಟಂ ಮಿಶ್ರಂ ವಿಷ್ಣುಗುಪ್ತಫಲಂ ಚ ತತ್ ॥

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ದೋಷಘ್ನಂ ಮೂಲಕಂ ಚೈವ ಸತಿಕ್ತಂ ಕಟುಕಂ ಲಘು ॥ (62)

ಸಕ್ಷಾರಮಗ್ನಿಜನನಂ ಹಂತಿ ಕರ್ಣವ್ರಣಕ್ಷಯಾನ್ ॥

ಗುಲ್ಮಶ್ವಾಸಾಗ್ನಿಕಂಠೋರ್ಧ್ವನಾಸಾಮಯಾಪೀನಸೋದರಾನ್ ॥ (63)

ಕಿಂಚಿಲ್ಲಘು ಚ ದುರ್ಗಂಧಿ ವಾತಘ್ನಂ ತೃಣಮೂಲಕಂ ॥

ನುಗ್ಗೆ—

ಶೋಭಾಂಜನಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂಧಃ ಶಿಗ್ರುರ್ಬಹುಲಪಲ್ಲವಃ ॥ (64)

ಗುಣಂ—

ಶಿಗ್ರುಃ ಕಟುಶ್ಚ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಕಫಶೋಫಸಮೀರಜಿತ್ ॥

ಗುಲ್ಮಶೂಲಕ್ರಿಮಿಹರೋ ವಾತಹೃದ್ರೋಗನಾಶನಃ ॥ (65)

ಕಾಡುನುಗ್ಗೆ—

ಮುರಂಗೀ ಮೂಲಕದಲೋ ಗೃಂಜನೋ ಹರಿತಸ್ತಥಾ ॥

ತಥಾ ತು ಶ್ವೇತಮರಿಚೋ ಘನಪಲ್ಲವಕಸ್ತಥಾ ॥ (66)

ಮುಖಭಂಗಶ್ಚ ತೀಕ್ಷ್ಣಶ್ಚ ಯಾಮವತೀಚೋರಸನ್ನಿಭಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಜಯತಿ ಪವನಂ ಪಿತ್ತಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಚ ಮಧುರಂ ಲಘು ॥ (67)

ವೃಷ್ಯಂ ಬೃಂಹಣಂ ಶೋಫಘ್ನಂ ಪ್ರಜಾತಾಗುಲ್ಮನಾಶನಂ ॥

ಈ ಬೀಜಂ—

ಉಭಯೋಸ್ತು ತಯೋರ್ಬೀಜಂ ಮರಿಚಂ ಶ್ವೇತಪೂರ್ವಕಂ ॥ (68)

ಗುಣಂ—

ದೃಷ್ಟಿದೋಷಹರಂ ಚೈವ ಕಫಶ್ವಾಸವಿನಾಶನಂ ॥

ಸಾಸಿವೆ—

ಆಸುರೀ ಸರ್ಷಪೋ ರಾಜೀ ನಾಸಾಸಂದೀಪನಂ ಕಟು ॥ (69)

ರಾಜಕ್ಷವಕ ಇತ್ಯನ್ಯಾ ರಾಜಿಕಾ ರಕ್ತಸರ್ಷಪಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಸರ್ಷಪಃ ಕಟುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಸ್ತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ವಸ್ತಿದೂಷಣಃ ॥ (70)

ಅರುಚೀಕಫಕೃಷ್ಠೀಲ ದೂಷಣೋ ರಕ್ತರೋಪಣಃ ॥

ಬಿಳಿಸಾಸಿವೆ—

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕೋ ಭೂತನಾಶೋ ರಕ್ಷೋಘ್ನೋ ರಾಜಸರ್ಷಪಃ ॥ (71)

ಗುಣಂ—

ಸಿದ್ಧಾರ್ಥಕೋಷ್ಣಃ ಕಟುಕಃ ಕ್ಷಯಭೂತವಿನಾಶನಃ ॥

ಬೋದಿಕರಂ—

(ಬೋಳಗಡಲೆ) (ಅದೇ ದೇವಗಂಟಿ ॥)

ವೆಪ್ರದಾ ಹಪ್ರದಾ ವಿಸಾರ್ಯ ಮುಂಡಿನೀ ಪೋಟಖಿಕ್ಷುಕಃ ॥ (72)

ಶ್ರಾವಣೀ ಸ್ಯಾತ್ಕುಲಾ ಹಾಲಾ ವೃದ್ಧಾಲಾಬುರುಷಾಪಹಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮುಂಡೀ ಕಟೂಷ್ಣಾ ತಿಕ್ತಾ ಚ ಪೈತ್ತ್ಯವಾತವಿನಾಶಿನೀ ॥ (73)

ದೊಡ್ಡಬೋಳಗಡಲೆ—

ಮಹಾಶ್ರಾವಣಿಕಾ ತ್ವನ್ಯಾ ಛಿನ್ನಗ್ರಂಥಿನಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಹಾಶ್ರಾವಣೀ ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಜ್ವರಕುಷ್ಠ ವಿನಾಶಿನೀ ॥ (74)

ವೃಷ್ಯಾ ಹೃದ್ರೋಗಶಮನೀ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಮತಾ ॥

ಬಿಳಕೊಮ್ಮೆ—

ಪುನರ್ನವೋ ವರ್ಷಕೇತುರ್ವೃಶ್ಚಿಕಃ ಶ್ವೇತಮೂಲಕಃ ॥ (75)

ವರ್ಷಾಭೂರ್ದೀರ್ಘಪತ್ರಶ್ಚ ಪಿಕಸಸ್ತು ಕಟಿಲ್ಲಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪುನರ್ನವಾ ಸಮುತ್ತ್ಯುಷ್ಣಾ ಪತ್ರಂ ರೂಕ್ಷ ಕಷಾಯಕಂ ॥ (76)

ಶೋಘಾರ್ಶಃಪಾಂಡು ಹೃದ್ರೋಗ ಕಾಸಾಸ್ರ ಕ್ಷತಿಶೂಲಜಿತ್ ॥

ದಂತಿ—

ಶ್ಯನಾಳಕಾ ರಕ್ತಪುಷ್ಪೀ ವಿಶಾಲೋದುಂಬರಚ್ಛದಃ ॥ (77)

ಗುಣಂ—

ಶ್ಯನಾಡಿಕಾ ಕಟೂಷ್ಣಾ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ ॥

ಕಾಮಿಲಾಪಾಂಡುರೋಗಘ್ನೀ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಾ ಚ ಸಾ ॥ (78)

ಕೆಲದಂತ್ರಿ—

ದಂತಿನೀ ಕೂರ್ಚಶಿಖರೀ ಶಿಗ್ರುದಂತೀ ಮರಾಳಕಃ ॥

ನಾಗದಂತಿ—

ನಾಗದಂತೀ ಶ್ವೇತಕಾಂಡೋ ಪವಿತ್ರೋದುಂಬರಚ್ಛದಃ ॥ (79)

ಗುಣಂ—

ದಂತೀ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಕಟುಕಃ ಕಫವಾತೋದರಾಪಹಃ ॥

ಅರ್ಶೋವ್ರಣಾದಿಶೂಲಘ್ನೋ ಹಂತಿ ಶೋಧನದೀಪನಃ ॥ (80)

ದೇವದಾರು—

ಭದ್ರದಾರುರ್ದೇವದಾರುರ್ದಾರುಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕಾಲವಲ್ಕಲಃ ॥

ಗುಣಂ—

ದೇವದಾರುರ್ಭವೇತ್ ತಿಕ್ತಃ ಸ್ನಿಗ್ಧೋಷ್ಣೋ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತಜಿತ್ ॥ (81)

ಆಮದೋಷವಿಬಂಧಘ್ನಃ ಪ್ರಮೇಹಾದಿನಿವರ್ತನಃ ॥

ಇಂಗು—

ಜಂತುಘ್ನೋ ಜರಣೋ ಹಿಂಗುರ್ಭೂತಹೃದ್ವಾಥ ಸಿಂಹಿಕಾ ॥ (82)

ಅಗೂಢಗಂಧಂ ಬಾಹ್ಲೀಕಂ ರಾಮಠಂ ಸೂಪಧೂಪನಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಹಿಂಗೂಷ್ಣಂ ಕಟುಕಂ ಹೃದ್ಯಂ ರಸಂ ವಾತಕಫಕ್ರಿಮೀನ್ ॥ (83)

ಹಂತಿ ಗುಲ್ಮೋದರಾಧ್ಮಾನಶೂಲಹೃದ್ಬಂಧಹೃದ್ಗದಾನ್ ॥

ವಾದಕ್ಕಿ [ಓಮ]—

ಅಜಮೋದಾ ಖರಾಹ್ವಾ ಸ್ಯಾದ್ಯವಾನೀ ದೀಪಕಾ ಚ ಸಾ ॥ (84)

ಯವಾನಿಕೋಗ್ರಗಂಧಾ ಚ ದೀಪನೀಯಶ್ಚ ದೀಪನೀ ॥

[1][ಗುಣಂ—

ಯವಾನೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ವಾತಾರ್ಶಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನೀ ॥ (85)

ಶೂಲಾಧ್ಮಾನ ಕ್ರಿಮಿಚ್ಛರ್ದಿಮರ್ದಿನೀ ದೀಪನೀ ಪರಾ ॥]

ಕಚೋರಂ—

ಶಟೀಪರ್ಣೀ ಪಲಾಶೀ ಚ ಚೋರಕಃ ಸೋಮಸಂಭವಃ ॥ (86)

ದೊಡ್ಡಕಚೋರ—

ಗ್ರಂಥಿಪರ್ಣೀ ಚ ಗಂಧಾಹ್ವಾ ಗಾಂಧಾರೀ ಗಂಧಮೂಲಿಕಾ ॥

ಗುಣದ್ವಯ —

ಶಟೀಪರ್ಣೀ ರಸೇ ಸ್ವಾದು ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಚ ಸಾ ॥ (87)

ವಾತಪೈತ್ಯಹರಾ ಚೈವ ಕುಷ್ಠಘ್ನೀ ವ್ರಣಶೋಧಿನೀ ॥

ಗಂಧಕಚೋರ—

ಕಚ್ಛುರೋ ಗಂಧಮೂಲಶ್ಚ ದ್ರಾವಿಡೋ ದುರ್ಲಭಶ್ಚ ಸಃ ॥ (88)

ಗುಣಂ—

ಗಂಧಮೂಲಶ್ಚ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ಮೋಹಘ್ನಃ ಕಾಖಿಲಾಪಹಃ ॥

ಕರ್ಪೂರಬೆಂಡೆ—

ಕಚ್ಛುರೀ ತೀಕ್ಷ್ಣಗಂಧಾ ಚ ದ್ರಾವಿಣೀ [2]ದುರ್ಲಭಶ್ಚಣಾ ॥ (89)

ಕೊಂಡ ಬೆಂಡೆ [ಬೆಂಡೆ]—

ಕ್ರೋಧನಾ ಪಿಶುನಾ ಚಂಡಾ ಚರ್ಮಚೋರಾ ಚ ತಸ್ಕರೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಚಂಡಾ ಚ ಮಧುರಾ ತಿಕ್ತಾ ಪಿತ್ತಘ್ನೀ ವಾತಕೋಪನೀ ॥ (90)

ರೇಣುಕ—

ಕಪಿಲಾ ರೇಣುಕಾ [3]ಕ್ರಾಂತೀ ರಾಜಪುತ್ರೀ ಹರೇಣುಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ರೇಣುಕಾ ಶಿಶಿರಾತ್ಯಂತಾ ತೃಷ್ಣಾಕಂಡೂಂಶ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (91)

ಕಫಘ್ನೀ ವಾತವೈಕಲ್ಯಮುನ್ಮೂಲಯತಿ ಯೋಜನಾತ್ ॥

ತಕ್ಕೋಲ—

ಲತಾಕಸ್ತುರಿಕಂಕೋಲಂ ತಕ್ಕೋಲಂ ಕಟುಕೀಫಲಂ ॥ (92)

---

[1] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು, ಪುಟ, 88.

[2] ದುರ್ಲಭಶ್ಚ ಸಃ—ಮೂಲ.

[3] ಕ್ರಾಂತೀ—ಮೂಲ.

ಗುಣಂ—

ತಕ್ಕೋಲಂ ಕಟು ತಿಕ್ತೋಷ್ಣಂ ರುಚ್ಯಂ ವಾತಬಲಾಸ್ರಜಿತ್ ॥
ಮುಖಜಾಡ್ಯಹರಂ ಚೈವ ಹಂತಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮಸಮುದ್ಭವಂ ॥ (93)

ಜಾಯಿಪತ್ರೆ—

ಜಾತಿಪತ್ರೀ ಜಾತಿಕೋಶಃ ಸುಮನಃ ಪತ್ರಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥
ಮಾಲತೀಪತ್ರಿಕಾ ಚೈವ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸೌಮನಸಾಯನೀ ॥ (94)

ಗುಣಂ—

ಜಾತೀಪತ್ರಂ ಕಟುಸ್ತಿಕ್ತಂ ರುಚ್ಯಂ ವಾತಬಲಾಸ್ರಜಿತ್ ॥
ಮುಖಜಾಡ್ಯಹರಂ ಚೈವ ಹಂತಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾಣಮುದ್ಭವಂ ॥ (95)

ಮತಾಂತರೇ—

ಜಾತೀಪತ್ರಂ ಕಟೂಷ್ಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ಸುರಭಿಃ ಕಫನಾಶಿನೀ ॥
ವಕ್ತ್ರವೈಕಲ್ಯಶಮನೀ ದಾಹಂ ಚೈವ ವಿನಾಶಯೇತ್[1] ॥ (96)

ಜಾಯಿಕಾಯಿ—

ಜಾತೀಫಲಂ ಮಜ್ಜಸಾರಂ ಜಾತಿಜಂ ಮದಶೌಂಡಕಂ ॥

ಗುಣಂ—

[2] ಜಾತೀಫಲಂ ರಸೇ ಸ್ವಾದು[3] ಕಟುಕಂ ನಿದ್ರಕಾರಣಂ ॥ (97)
ಕಫಘ್ನಂ ಗ್ರಹಣೀ ವೃಷ್ಯಂ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ಚ ದೀಪನಂ ॥

ಕಸ್ತೂರಿ—

ಗಂಧವೇಣೀ ದೇವಮುಖ್ಯಾ ಕಸ್ತೂರೀ ನಾಭಿಜಾ ಮದಾ ॥ (98)

ಮೃಗನಾಭಿ—

ಕಸ್ತೂರಿಕಾ ಮೃಗಮದಾ ಮೃಗನಾಭಿ ಮೃಗಾಂಡಜಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಸ್ತೂರೀ ಕಟುರುಷ್ಣಾ ಚ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತವಿನಾಶಿನೀ ॥ (99)
ಹೃದ್ಯಗಂಧಾ ಮನೋಹಾರೀ ಸೌಭಾಗ್ಯಾ ಚ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥

ಪುಣುಗು—

ಶಾಲಿಜಾತಾ ಸ್ಮೃತಾ[4] ಪೂತಿಕಾಗಂಧಾ ಚ ಬಿಡಾಲಿಕಾ ॥ (100)

ಗುಣಂ—

ಬಿಡಾಲಿಕಾ ಕಟುಸ್ವಾದು ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ॥
ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಹೃದ್ಯಂ ವೃಷ್ಯಂ ಸೌಭಾಗ್ಯ ವರ್ಧನಂ ॥ (101)

ಕುಂದುರುಷ್ಕಂ—

ಕುಂದುರುಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕುಂದುರುಷ್ಕೋ ಮೋದಕಃ ಕರ್ಬುರಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕುಂದರುಷ್ಕಶ್ಚ ಕಟುಕಃ ವಾತಶ್ಲೇಷ್ಮಾಮಯಾಪಹಃ ॥ (102)

---

[1] ವಿನಾಶಿನೀ—ಮೂಲ.

[2] ಜಾತೀಫಲಂಚ ಸಸ್ವಾದು—ಮೂಲ.

[3] ಕಟುಕೇನಿದ್ರ ಕಾರಿಣೀ—ಮೂಲ.

[4] ಪೂತಿಕಾನಸ್ಥಾ ಚ ಬಿಡಾಲಕಃ—ಮೂಲ.

ಹರಿದಳಂ—

ಹರಿತಾಲಮಲಂ ತಾಲಂ ಗೋದಂತಂ ನಟಭೂಷಣಂ ॥
ಪಿಂಡಾಲುಕಂ ವಿಸ್ರಗಂಧಂ ಖಚರಂ ಕನಕಪ್ರಭಂ ॥ (103)

ಗುಣಂ—

ಹರಿತಾಲಂ ಚ ಕಟುಕಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ದೋಷನಾಶನಂ ॥
ಶ್ವಾಸಕಾಸಹರಂ ಚೈವ ಸರ್ವರೋಗಹರಂ ಪರಂ ॥ (104)

ಗಂಧಕ—

ವೈಗಂಧಕಂ ಸುಗಂಧಂ ಚ ಗಂಭೀರೋ [1]ಗಂಧಕೋ ಬಲಿಃ ॥
ಗಂಧಾಶ್ಮಾ ಗಂಧಪಾಷಾಣಃ ಸೌಗಂಧೀ ಚ ನಿಕೃಂತನಃ ॥ (105)

ಗುಣಂ—

ಗಂಧಕಃ ಕಟುಕಃ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೋಷ್ಣಶ್ಚ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ।
ವಿಷಕುಷ್ಠವಿಸರ್ಪಾದಿತ್ವಗ್ದೋಷಶಮನಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ (106)

ಇಂಗುಲಿಕ—

ಜಾತೀ ಹಿಂಗುಳಕಂ ಮ್ಲೇಚ್ಛದರದಂ ಮಣಿಪಾರದಂ ॥
ಮಣಿರಾಗೋತಿರಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ ತಚ್ಚ ಕರ್ಕಟ ಶೀರ್ಷಕಃ ॥ (107)

ಗುಣಂ—

ದರದಂ ವ್ರಣವಾತಘ್ನಂ ಕಾಸಶ್ವಾಸಕಫಾಪಹಂ ॥
ಪುರಾಣಜ್ವರಶೀತಘ್ನಂ ಜ್ವರಂ ನಾನಾವಿಧಂ ಹರೇತ್ ॥ (108)
ಕಾಮಿಲಾಪಾಂಡು ಶೋಫ [2] ಘ್ನಂ ದದ್ರುಕ್ರಿಮಿನಾಶನಂ ॥
ಕ್ಷಯಂ ಮೋಹವಿಕಾರಂ ಚ ಸನ್ನಿಪಾತಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (109)

ಮತಾಂತರೇ—

ಹಿಂಗುಳಂ ಕಟುಕಂ ವೀರ್ಯಂ ವಾತಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಂ ॥

ಮಣಿಶಿಲೆ—

ಮನಶ್ಶಿಲಾ ಮನೋಗುಪ್ತಾ [4]ಮನೋಹ್ವಾ ಕುನಟೀ ಶಿಲಾ ॥ (110)
ನಾಗಮಾತಾ ವಿಗಂಧಾ ಚ ನೈಪಾಲೀ ಕರವೀರಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಮನಶ್ಶಿಲಾ ಕಟುಃ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಕಟೂಷ್ಣಾ ವಿಷನಾಶಿನೀ ॥ (111)
ಭೂತಪ್ರೇತ ಭಯಂ ಹಂತಿ ಪ್ರಲೇಪತಿಲಕಾದಿಭಿಃ ॥

ಮೈಲತುತ್ಥಂ—

ವಿತುನ್ನಂ ಕರ್ಪರಂ ತುತ್ಥಂ ಮಯೂರಗ್ರೀವಕಂ ತಥಾ ॥ (112)

ಹಾಲುತುತ್ಥ—

ಕರ್ಪರೀತುತ್ಥಕಂ ಚೈವ ಖರ್ಪರೀ ಬರ್ಹಿಕಂಟಕಂ ॥

---

[1] ಗಂಧಕೋ ಕಂಧಕೋ ಬಲಿಃ—ಮೂಲ.
[2] ಶೋಥಂ ಚ—ಮೂಲ.
[3] ಕ್ರಿಮಿ ನಾಶಯೇತ್—ಮೂಲ.
[4] ಮನೋಹ್ವಾ ಶುನಟೀ—ಮೂಲ.

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ವಿತುನ್ನಕಂ ಚ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಂ ವ್ರಣಘ್ನಂ ವಿಷನಾಶನಂ ॥ (113)
ಛರ್ದಿ ನೇತ್ರಾದಿರೋಗಘ್ನಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ॥

ಗೇರು—

ಭಲ್ಲಾತಕಃ ಸ್ಮೃತೋ ವೃಕ್ಷಃ ದಹನಸ್ತಪನೋಽಗ್ನಿಕೃತ್ ॥ (114)
ಅರುಷ್ಕರೋ ವೀರತರುರ್ಭಲ್ಲಿ[1] ಕಾಗ್ನಿಮುಖಾ ಧನುಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಭಲ್ಲಾತಕಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ಮಧುರಃ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ ॥ (115)
ಗುಲ್ಮಾರ್ಶೋಗ್ರಹಣೀಕುಷ್ಠಂ ಹಂತಿ ವಾತಕಫಾಮಯಾನ್ ॥

ಗೇರಗೊರಟೆ [ಅಂಕೋಲೆ]—

ಅಂಕೋಲಿತೋ ಗಿರಿಕೋಲಶ್ಚ ಕೋಲಕೋ ಗಿರಿಕೋಲಕಃ ॥ (116)
ಪೀತಸಾರಸ್ತಾಮ್ರಫಲೋ ಗಂಧಪುಷ್ಪೋ ನಿಕೋಚಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಅಂಕೋಲಸ್ತು ಕಟುಕಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣೋ ವಾತನಾಶನಃ ॥ (117)
ಆಖುವಿಷಂ ಚ ಕುಷ್ಠಘ್ನೋ ಗ್ರಹಜಂತುವಿಷಾಪಹಃ ॥

ಕರಿಬೇವು—

ಕೃಷ್ಣನಿಂಬಃ ಕಾಲಶಾಕಃ ಕೈಡರ್ಯಃ ಸುರಭಿಚ್ಛದಃ ॥ (118)

ಗುಣಂ—

ಕೈಡರ್ಯೋ ದೀಪನೋ ರುಚ್ಯಃ ಕಟುಪಾಚನರೋಚನಃ ॥
ಕಫಮೇಹಕ್ರಿಮಿಹರಃ ಕುಷ್ಠಘ್ನೋ ವ್ರಣಶೋಧನಃ ॥ (119)

ಗೋನು—

ಪೀಲುರ್ಗುಡಫಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಫಲೋ ಕರಿಕುಲಪ್ರಿಯಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪೀಲು(ಕ)ಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ಗುಲ್ಮಶೂಲವಿನಾಶನಃ ॥ (120)
ವಿರೇಚನಫಲಶ್ಚೈವ ವಾತಘ್ನಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಃ ॥

ಸಂಪಿಗೆ—

ಪುಷ್ಪೇಂದ್ರಶ್ಚಂಪಕೋ ಹೇಮಕುಸುಮಃ ಷಟ್ಪದಾಪಹಃ ॥ (121)

ಗುಣಂ—

ಚಂಪಕಃ ಕಥಿತೋಷ್ಣಃ ಸ್ಯಾದ್ವಿರೇಕೇ ಕಟುಕೇರಸಃ ॥
[2]ವಿಷಕ್ರಿಮಿಹರಃ ಕೃಚ್ಛ್ರಶ್ಲೇಷ್ಮಕಾಸಬಲಾಸ್ರಜಿತ್ ॥ (122)

ಸೇವಂತಿಗೆ—

ವಾಸಂತೀ [3]ಸುಕುಮಾರೀ ಚ ಸೇಫಾಳೀ ವನಮಾಲಿಕಾ ॥
ಯಾ ಜಯಂತೀ ಚ ವಾಸಂತೀ ಶ್ಯಾವಂತೀಕುಸುಮಂ ವಿದುಃ ॥ (123

---

[1] ಭಲ್ಲಿ ಕಾ—ಮೂಲ.

[2] ವಿಷಂ ನಿರ್ಹಂತಿ ಚ—ಮೂಲ

[3] ಕುಸುಮಾರೀ ಚ—ಮೂಲ

ಗುಣಂ—

ನೇಪಾಳಿಕಾಂ ರಸೇ ವೀರ್ಯೇ ಕಟೂಷ್ಣಾಂ ರೋಮಶಾಂ ವಿದುಃ ॥
ಶೋಧಯಂತಿ ಚ ರೇತಸ್ಸು ರೋಗೇಷು ಚ ವಿಪಶ್ಚಿತಃ ॥ (124)

ಮಲ್ಲಿಗೆ—

ಮಲ್ಲೀ ವಿಕಸಿತಾ ಶೀತಭೀರುಃ ಸ್ಯಾದಷ್ಟಪತ್ರಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಮಲ್ಲಿಕೋಷ್ಣಾ ಕಟುಃ ಸ್ವಾದು ದ್ರಾವಯತ್ಯಾಸ್ಯಜಾನ್ಗದಾನ್ ॥ (125)
ಸಂತಾಪಯತಿ [1] ನೇತ್ರೋತ್ಥರೋಗಾನ್ ಪಿತ್ತಸಮೀರಜಿತ್ ॥
ಅತ್ಯಂತಶಿಶಿರಃ ಪ್ರೋಕ್ತೋ ವಿಷಘ್ನಶ್ಚ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥ (126)

ವಿಷಮುಷ್ಟಿ—

ವಿಷಮುಷ್ಟಿಸ್ತು ಮುಷ್ಟಿಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಷುಪಾಹ್ವಾ ಕೇಶಮುಷ್ಟಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ವಿಷಮುಷ್ಟಿಶ್ಚ ಕಟುಕಸ್ತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ಅನಿಲಾಪಹಃ ॥ (127)

ಕುಪ್ಪಿ—

ವಿಶ್ವಗಂಧಸ್ತು ರೂಪ್ಯಾ ಚ ಕುಪ್ಯಾ [2] ಹಾರೀತಮಂಜರೀ ॥

ಗುಣಂ—

ವಿಶ್ವರೂಪ್ಯಾ ಚ ಕಟುಕಾ ತೀಕ್ಷ್ಣೋಷ್ಣಾ ಚಾರೀರಾಪಹಾ ॥ (128)
ವೃದ್ಧಿಗುಲ್ಮಹರಾ ಚೈವ ಶೂಲಘ್ನೀ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ ॥

ಕಾಡುಸೂರಣ—

ಸರ್ಪಸಾದೋ ಕ್ರೂರಕಂದೋ ದಾರ್ವೀಕಂದಶ್ಚ ಸೂರಣಃ ॥ (129)

ಗುಣಂ—

ವನಸೂರಣಕಂದಶ್ಚ ಅರ್ಶಘ್ನೋ ಗುಲ್ಮನಾಶನಃ ॥
ಅಷ್ಠೀಲಶೂಲಮಾನಾಹಕಾಸಶ್ವಾಸಕ್ಷಯಾಪಹಃ ॥ (130)

ಇಂಗುಪತ್ರೆ—

ಇಂಗುಪತ್ರೀ ತು ಕಬಳೀ ಪೃಥ್ವೀಕಾ ಬಾಷ್ಪಿಕಾ ಪೃಥುಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಇಂಗುಪತ್ರೀ ತು ವಾತಘ್ನೀ ವ್ರಣಘ್ನೀ ಚಾರ್ಶನಾಶನೀ ॥ (131)

ಶಂಖಪುಷ್ಪಿ—(ಕಟ್ಟವತ್ತಿಗೆ)—

ಶಂಖಪುಷ್ಪೀ ಶಂಖಪುಷ್ಪೀ ಹ್ರಸ್ವಾಂಗಃ ಶಂಖಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಶಂಖಿನೀ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ರಸಾ ಪಿತ್ತಬಲಾಸಜಿತ್ ॥ (132)
ವಿಷಾಪಸ್ಮಾರಭೂತಾದೀನ್ ಹಂತಿ ಮೇಧ್ಯಾ ರಸಾಯನೀ ॥

ನಲ್ಲೇರು [ಮಂಗರವಳ್ಳಿ]—

ಸೃಗಾಲಘಂಟಾ ವಜ್ರಾಕ್ಷೀ ವಜ್ರವಲ್ಲೀ ತು ಶೃಂಖಲಾ ॥ (133)

---

[1] ನೇತ್ರೋರತ್ಥರೂಪೋ—ಮೂಲ.
[2] ಹಾರೀ ತು ಮಂಜರೀ—ಮೂಲ

ಗುಣಂ—

ವಜ್ರಪ್ರವಾಲಾನಿ ಕಫೇ ಹಿತಾನಿ ।
ವಾತೇ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಹೃದ್ಗ್ರಹಾನಿ ॥ (134)

ವಜ್ರವಲ್ಲೀ ಚ ಕಟ್ವಮ್ಲಸೂಕ್ಷ್ಮೋಷ್ಣಾ ದೀಪನೀ ರಸಾ ॥
ಗುಲ್ಮಕ್ಷಯಶ್ಲೇಷ್ಮಹಾರೀ ಗುದಕೀಲವಿನಾಶಿನೀ ॥ (135)

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ—

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡೀ ತ್ವವಾಕ್ಪುಷ್ಪೀ ವಾರಾಹೀ ಸ್ಯಾದವಾಙ್ಮುಖೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡೀ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ಭೂತಘ್ನೀ ಪಿತ್ತಹರ್ಧಿನೀ ॥ (136)
ಗುಲ್ಮಕುಷ್ಠೋದರಾಶೂಲವ್ರಣಘ್ನೀ ವಿಷನಾಶಿನೀ ॥

ಈಶ್ವರಿ—

ಈಶ್ವರೀ ನಾಗಧಮನೀ ಕಪಾಲೀ ಸರ್ವಗಂಧಿಕಾ ॥ (137)

ಗುಣಂ—

ಈಶ್ವರೀ ತಿಕ್ತಕಟುಕಾ ವಿಷಘ್ನೀ ಗುಲ್ಮನಾಶಿನೀ ॥

ಬೆಂಡಲಂ [ಕಾಸರ]—

ಸಾರಂಗೇಷ್ಟಾ ನೇತ್ರಪುಷ್ಪೀ ಸರ್ವಾಂಗೀ ರಕ್ತಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (138)

ಗುಣಂ—

ಸಾರಂಗೇಷ್ಟಾ ಚ ಕಟುಕೀ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನೀ ಪಾಪನಾಶಿನೀ ॥

ವಲಿಕಾಮ [ಮರಾಟ ಮೊಗ್ಗು]

ಪ್ರಾಚೀವನಾ ನದೀಕಾಂತಾ ಕಾಮರ್ುಕಾ ರಕ್ತಮಂಜರೀ ॥ (139)

ಗುಣಂ—

ಕಾಮರ್ುಕಾ ತ್ವತಿತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ವಾತಘ್ನೀ ಬೃಂಹಣಾ ರಘು ॥

ಅಗ್ನಿದಂಡಿ—(ಅಗ್ನಿಜ್ವಾಲಾ)—

ದಾವಾಗ್ನಿಬ್ರಹ್ಮಸೋಮೋಽಲ್ಪದಹನಾಗ್ನ್ಯಂಬುಕಕ್ಷ್ಣಕಃ ॥ (140)

ಗುಣಂ—

ದಾವಾಗ್ನಿಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ವಾತಘ್ನೋ ಗುಲ್ಮನಾಶನಃ ॥
ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠಹರೋ ವೃಷ್ಯಃ ಶೂಲಘ್ನೋ ವಿಷನಾಶನಃ ॥ (141)

ಹಿತ್ತಾಳೆ—

ರೀತಿಕಾ ಪಿತ್ತಳಾ ಪೀತ ಲೋಹಂ ಪೀತನಕಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥

ಗುಣಂ—

ರೀತಿಕಾ ತಿಕ್ತಕಟುಕಾ ಕಾಸಘ್ನೀ ಮೇಹನಾಶನೀ ॥ (142)

ಮತಾಂತರೇ—

ರೀತಿಕಾ ಕಟುಕಾತ್ಯುಷ್ಣಶೀತಾ ಪ್ಲೀಹವಿನಾಶಿನೀ ॥
ರೂಕ್ಷಾ ಕಫಾಸ್ರಪಿತ್ತಂ ಚ ಹನ್ಯಾತ್ ಸಾಧುಪ್ರಯೋಜಿತಾ ॥ (143)

ಗೋಮೂತ್ರಂ—

ಬ್ರಹ್ಮಾಂಬು ಗೋಂಬು ಗೋಮೂತ್ರಂ ಗೋಜಲಂ ತದ್ವಿರೇಚನಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಗೋಮೂತ್ರಂ ಕಟುಕಂ ತಿಕ್ತಂ ಕಷಾಯಂ ಪಾಂಡುನಾಶನಂ ॥ (144)

ಕಾಮಿಲಾಗುಲ್ಮರೋಗಘ್ನಂ ಪಿತ್ತಕಾರಿ ಚ ಪಾಚನಂ ॥ (145)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ

ಪಂಚಮಃ ಸ್ಕಂಧಃ [1]

ಶ್ರೀರಸ್ತು

ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟೇಶಾಯನಮಃ

ಷಷ್ಠಃ ಸ್ಕಂಧಃ [2]

ಕಷಾಯಸ್ಕಂಧಃ-

ತ್ರಿವೃನ್ಮಸ್ತಾಲೋಧ್ರಕ್ರಿಮಿಜಯುಗಳಂ ತಿಂದುಕಯುಗಂ
ಶಮೀ ಪಥ್ಯಾ ಧಾತ್ರೀ ಕಲಿತರು [3] ವರಾಕಾಯವಫಲಾಃ ।
ಶಿಖಾಂಬಷ್ಠಾ ಜಂಬುತ್ರಯ ನಿಚುಳಕಾಸಘ್ನವರುಣಾ
ಪ್ರಪುನ್ನಾಟಾಶೋಕಕ್ರಮುಕವಿಕಸಾಯಾಸಪುರುಷಾಃ ॥ (1)

ಪುನ್ನಾಗಕಾಶ್ಮಂತಕ [4] ರಕ್ತಪುಷ್ಪೀ
ಶಿರೀಷಮಂದಾರಕ ವರಾಹಕರ್ಣೀ ॥
ಜಯಂತಿಕಾ [5] ಗ್ರಂಥಿಲಶೇಲುನೀಪಾ
ಶ್ವೇತಘ್ನಿಸರ್ಜಾರ್ಜುನ ಕೃಷ್ಣಸಾರಾಃ ॥ (2)

ಧವಶ್ಚಲದಳಃ ಪ್ಲಕ್ಷಃ ವಟಫಲ್ಗುಸದಾಫಲಾಃ ॥
ವಕುಳಸ್ತಿಲ್ವಕಾಸ್ಫೋಟಾಸನಬಂಧೂಕಪರ್ಪಟಾಃ ॥ (3)

ಸಿಂಧುವಾರಕಹುಂಕಾರ ಮಹಾಶಾಖಾಶ್ಚ ತುಂಬುರುಃ ॥
ಕದಂಬಸಲ್ಲಕೀಕ್ಲೀಬವಸುಕಾ ವಶಿರಾಹ್ವಯಃ ॥ (4)

ಕಾಲಕ್ಯಾಮಾರಿಮೇದಶ್ಚ ಕರೀರಕಮಹಾಬಲಾ ॥
ಮರುದ್ಭವಾಜಪಾಕುಲ್ಯಃ ಸಾಲರಾಲಕುಮಾರಿಕಾಃ ॥ (5)

ಬಹುಪ್ರಜಾ ಸಮಂಗಾಖ್ಯಾ [6] ಕರ್ಕಶಚ್ಛದಕುಬ್ಜಕಾಃ ॥

---

[1] ಇದರನಂತರ ಮೂಲದಲ್ಲಿ—'ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ'—ಎಂದಿದೆ.

[2] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದರನಂತರ ಅಥಕಷಾಯಸ್ಕಂಧ ಉಚ್ಯತೇ-ಅಥಕಷಾಯಸ್ಕಂಧಃ-ಎಂದಿದೆ.

[3] ಪರಾಸಮಂಗಾ—ಮೂಲ

[4] ವೃಕ್ಷಪುಷ್ಟೀ—ಮೂಲ

[5] ಗ್ರಂಥಿಕ—ಮೂಲ

ಶಿಖಂಡೀ ಕೇತಕೀ ಬಿಲ್ವವೀರವೃಕ್ಷಾಂಬು ಪಿಪ್ಪಲೀ ॥ (6)

ಪಿಂಡೀತಕಸ್ತುರ್ಯತುಂಡೀ ಕುಂಡಲೀ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಕೃತ್ ॥

ಪೌಂಡರ್ಯಪದ್ಮಕಾಂಭೋಜಕೇಸರಾಸ್ಸುಮನೋರಜಃ ॥ (7)

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರೀಶೌಚಿಕಾಭ್ರಕಂ ಬಹುಪ್ರಜೋ ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಕಂ ಶಾಲ್ಮಲೀ
ಆರಂ ತಾಮ್ರಕಮಂಜನಾನಿ ಗಿರಿಮೃತ್ತಿಂಧರಕಾಸೀಸಕಂ ॥

ತಾಪ್ಯಂ ಫೇನಕಮಶ್ಮಭೇದಜಲಜೋ ವೃಕ್ಷೋ ಮಹಾಕಂದಕಂ
ಮೂಲಂ ಪಲ್ಲವಕೋಶಜಾಲಯುಗಳಂ ಪುಷ್ಪಂ ದಲಂ ಸ್ಯಾತ್ ಫಲಂ ॥ (8)

ಶಾಖಾವಲ್ಕಲವಲ್ಲಿ ಬೀಜಮಖಿಲಂ ಸ್ಕಂಧಃ ಕಷಾಯಾಹ್ವಯಃ
ಪೃಷ್ಠ್ಯೋಽಸ್ಯಾಂ ಪರಿಕೀರ್ತಿತಃ ಖಲು ಸದಾರೋಗ್ಯದಿಕಾಯುಃಪ್ರದಃ ॥ (9)

ಬಿಳಿತಿಗಡೆ—

ಶುಕ್ಲಾಂಗೀ ಚ ತ್ರಿಭಂಡೀ ಚ ಕಾಕಾಕ್ಷೀ ಸರಳಾ ತ್ರಿವೃತ್ ॥
ಸರ್ವಾನುಭೂತಿಸ್ತ್ರಿಪುಟಾ ಶ್ಯಾಮಾ ತು ಸರಣಾರುಣಾ ॥ (10)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾ ಮಧುರಾ ಚೋಷ್ಣಾ ವಿಪಾಕೇ ಕಟುಕಾ ಮತಾ ॥
ತ್ರಿಭಂಡೀ ಶ್ಲೇಷ್ಮತೀಕ್ಷ್ಣಘ್ನೀ ರೂಕ್ಷಾ ವಾತಪ್ರಕೋಪನೀ ॥ (11)

ಕರಿತಿಗಡೆ—

ಶ್ಯಾಮಾ ಮಸೂರವಿದಳಾ ಪಾಲಿಂದೀ ಕಾಲಮೇಷಿಕಾ ॥
ಅರ್ಧಚಂದ್ರಾ ಸುಷೇಣಾ ಚ ಮಾಲವೀ ತ್ರಿವೃತಾ ತ್ರಿವೃತ್ ॥ (12)

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿವೃತಾ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಾ ಪ್ಲೀಹಂ ಹಂತಿ ವಿರೇಚನಂ ॥

ಕೊಡನಾರಿಗೆಡ್ಡೆ—

ಕುರುವಿಂದೋಽಬ್ದಶಾಂಗೇರೀ ಮುಸ್ತಾ ರಾಜಕಶೇರುಕಃ ॥ (13)

ಗುಣಂ—

[1] ಮುಸ್ತಾ ತಿಕ್ತಕಷಾಯಾ ಚ ಶೀತಶ್ಲೇಷ್ಮವಿನಾಶಿನೀ ॥
ಪಿತ್ತಜ್ವರಾತಿಸಾರಘ್ನೀ ತೃಷ್ಣಾರುಚಿ ವಿನಾಶಿನೀ ॥ (14)

ಕಾಡುಕೊಡನಾರಿಗೆಡ್ಡೆ—

ಕುಟನ್ನಟಂ ಪ್ಲವಂ ವನ್ಯಂ ವಿತುನ್ನಂ ಪರಿಪೇಲವಂ ॥
ಶೀರ್ಣಪರ್ಣಂ ದಾಶಪುರಂ ತಥಾ ಮುಸ್ತಕಟಂಕಣಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯ ತಿಕ್ತಕಟುಕಂ ವಿತುನ್ನಂ ಜ್ವರನಾಶನಂ ॥
ಮೋಹಘ್ನಂ [2] ತೃಟ್ಪ್ರಶಮನಮತೀಸಾರಂ [3] ನಾಶಯೇತ್ ॥ (15)

ಲೋಧ್ರ—

ಘನಸ್ತು ತಿಲ್ವಕೋ ಲೋಧ್ರಃ ತಿರೀಟಃ ಪಟ್ಟಿಕಾಹ್ವಯಃ ॥ (16)

---

[1] ಮುಕ್ತಾ—ಮೂಲ

[2] ತೃಷ್ಣಾಶಮನಂ—ಮೂಲ

[3] ನಾಶನಂ—ಮೂಲ

ಬಿಳಿಲೋಧ್ರ—

ದ್ವಿತೀಯಃ ಶಬರೀ ಶ್ವೇತೋ ದೀರ್ಘವೃಂತೋಽಕ್ಷಿಭೇಷಜಂ ॥ (17)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಲೋಧ್ರಂ ಕಷಾಯಂ ತಿಕ್ತಂ ಸ್ಯಾತ್ ತಿಕ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಾರುಚಿಂ ಜಯೇತ್ ॥
ತೃಷ್ಣಾತೀಸಾರನೇತ್ರೋತ್ಥಾನ್ ರೋಗಾಂಶ್ಚ ವಿಷನಾಶನಂ ॥ (18)

ಅರಗು—

ದೀಪ್ತಿರ್ಲಾಕ್ಷಾ ದ್ರುಮವ್ಯಾಧಿಃ ಕ್ಷತಘ್ನೀ ಕ್ರಿಮಿಜಂ ಜತು ॥
ರಕ್ತಾ ಖಲಂಕಷಂ ರಂಗಮಾತಾ ಗೋರಥಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥ (19)

ಅಲತಿಪಟಿ [ಅಲತಿಕೆ]—

ಯಾವಕೋಽಲಕ್ತಕೋ ಯಾವಪಾದ್ಮೋ ರಕ್ತಃ ಕುಸುಂಭಿಕಃ ॥

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಲಾಕ್ಷಾ ತಿಕ್ತಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಶೋಣಿತತಿಕ್ತನುತ್ ॥ (20)
ಕ್ರಿಮಿಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಾ ಭಗ್ನಭೂತಜ್ವರವಿನಾಶಿನೀ ॥

ತುಮ್ಬುರ—

ವಿಸ್ಫೂರ್ಜಕೋ ವಿಕೇರಣಃ ಕಾಲಸ್ಕಂಧಶ್ಚ ತಿಂದುಕಃ ॥ (21)

ಪಲ್ಲತುಮ್ಬುರ—

ನೀಲಸಾರಶ್ಚ ವಿಸ್ಫೂರ್ಜಾ ದ್ವಿತೀಯಃ ಕಾಕತಿಂದುಕಃ ॥
ಕೂಲಕಃ ಸ್ಫೂರ್ಜಿತಃ ಕಾಕಪೀಲು ಕಾಕೇಂದುಕಶ್ಚ ನಃ ॥ (22)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಆಮಂ ಕಷಾಯಂ ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ತಿಂದುಕಂ ವಾತಕೋಪನಂ ॥
ವಿಪಾಕೇ ಗುರು ಸಂಪಕ್ವಂ ಮಧುರಂ ಗುರುತಿಕ್ತಕೃತ್ ॥ (23)

ಜನ್ನಿ—

ಪವಿತ್ರಪತ್ರಾ ಮಂಗಲ್ಯಾ ಶಮೀ ಸ್ಯಾತ್ ಸೂಕ್ಷ್ಮಪತ್ರಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಶಮೀಫಲಂ ಗುರು ಸ್ವಾದು ರೂಕ್ಷೋಷ್ಣಂ ಕೇಶನಾಶನಂ ॥ (24)

ಅಳಲೆಕಾಯಿ—

ಪಥ್ಯಾ ಜಯತಽಭಯಾಽಮೋಘಾ ವಿಜಯಾ ಪೂತನಾ ಶಿವಾ ॥
ಪ್ರಾಣದಾ ರೇಚನೀ ಶ್ರೇಯಸಾಮೃತಾ ಚ ಹರೀತಕೀ ॥ (25)

ಹರೀತಕ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ—

ಸುರಾಸುರೈರ್ಮಥ್ಯಮಾ[ನಾ]ದರ್ಣವಾನ್ಮಂದರಾಹತಾತ್ ॥
ಉದ್ಯಯೌ ಪಾರಿಜಾತಾದಿ ವಸ್ತುಜಾತಂ ತಥಾಮೃತಂ ॥ (26)
ಅಥೇಂದ್ರಸ್ತಮುಪಾದಾಯ ಸ್ವರ್ಗಲೋಕಂ ಜಗಾಮ ಸಃ ॥
ಸುಧಾಂ ಪಿಬತ್ಸು ದೇವೇಷು ವಾಯೋರಪಹತೇಸ್ತದಾ ॥ (27)
ಪಪಾತ ಸಹಸಾ ತಸ್ಯಾಃ ಸುಧಾಯಾ ಬಿಂದುಸಪ್ತಕಂ ॥
ಹಿಮಾದ್ರೌ ಮೇರುಶಿಖರೇ ಮಂದರೇ ನಿಷಧಾಚಲೇ ॥ (28)
ಲೋಕಾಲೋಕೇ ತಥಾ ನೀಲಪರ್ವತೇಽಪ್ಯೃಷಧಾಚಲೇ ॥
ಹಿಮಾದ್ರಾವ ಭಯಾ ಜಾತಾ ರೋಹಿಣೀ ಮೇರುಪರ್ವತೇ ॥ (29)

ಮಂದರೇ ಪೃಥುನಾಮಾ ಚ ನಿಷಧೇ ತ್ರಿವೃತಾ ತಥಾ ॥
ಲೋಕಾಲೋಕೇ ತು ವಿಜಯಾ ನೀಲಶೈಲೇ ಹರೀತಕೀ ॥ (30)
ಅಮೃತಾಪ್ಯೌಷಧಾದ್ರೌ ಚ ಯಥೋತ್ತರಗುಣಾಧಿಕಾಃ ॥
ಸಪ್ತಪರ್ವತಸಂಭೂತಾಂ ಪಥ್ಯಾಮಮೃತಸಂಭವಾಂ ॥ (31)
ಮುನಯೋ ಭಾರತಂ ವರ್ಷಂ ನಿನ್ಯುರ್ಜಂತುಹಿತೈಷಿಣಃ ॥
ಅಭಯಾ ರೋಹಿಣೀ ಚೈವ ಪೃಥುಶ್ಚ ತ್ರಿವೃತಃ ಜಯಾ ॥ (32)
ಹರೀತಕ್ಯಮೃತಾ ಚೇತಿ ಸಪ್ತಭೇದಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಹರೀತಕೀವರ್ಣಭೇದ—

ಅಭಯಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾ ಚ ಚತುರಂಗೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ ॥ (33)
ಪೃಥುನಾಮ್ನೀ ಶ್ವೇತವರ್ಣಾ ಪಂಚರೇಖಾ ತ್ರಿವೃತ್ತಥಾ ॥
ಅಲಾಬುಕಂಠೀ ವಿಜಯಾ ನೀಲಾಂಗೀ ಚ ಹರೀತಕೀ ॥ (34)
ಅಮೃತಾ ಮಾಂಸಲಾ ಸ್ಥೂಲಾ ವರ್ಣಭೇದಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥

ಹರೀತಕೀಗುಣ—

ಅಭಯಾ ಭಯಹಂತ್ರೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ ರೋಮರಂಜನೀ ॥ (35)
ಪೃಥುನಾಮ್ನೀ ಪಿತ್ತಹಂತ್ರೀ ತ್ರಿವೃತಾ ಚ ವಿರೇಚನೀ ॥
ಜಯಾ ಮನೋಜಯಕರೀ ಮೋಹಹಂತ್ರೀ ಹರೀತಕೀ ॥ (36)
ಅಮೃತಾ ಸರ್ವರೋಗಘ್ನೀ ಯಥಾಯೋಗಂ ಪ್ರಯೋಜಿತಾ ॥

ಮತಾಂತರೇ—

ಧರಣ್ಯಾಂ ನ್ಯಪತದ್ಬಿಂದುಃ ಶಕ್ರಸ್ಯ ಪಿಬತೋಽಮೃತಂ ॥ (37)
ಪವಮಾನಸ್ಯ ವೇಗೇನ ವಿಕೀರ್ಣಃ ಸಪ್ತಧಾಽಭವತ್ ॥
ಯತ್ರ ಯತ್ರಾಪತತ್ತೇಷು ದೇಶೇಷ್ವಮೃತಬಿಂದವಃ ॥ (38)
ತತ್ರ ತತ್ರ ಸಮುತ್ಪನ್ನಾ ಸಪ್ತಭೇದಾ ಹರೀತಕೀ ॥

ಹರೀತಕೀಭೇದ—

ವಿಜಯಾ ರೋಹಿಣೀ ಚೈವ ಪೃಥುನಾಮ್ನ್ಯಮೃತಾ ತಥಾ ॥ (39)
ಜೀವಂತೀ ತ್ರಿವೃತಾ ತದ್ವದಭಯಾ ಚೇತಿ ಸಪ್ತಧಾ ॥

ಹರೀತಕೀಲಕ್ಷಣಂ—

ಅಲಾಬುಕಂಠೀ ವಿಜಯಾ ಚತುರಂಗೀ ಚ ರೋಹಿಣೀ ॥ (40)
ಅಲ್ಪತ್ವಕ್ ಪೃಥುನಾಮಾ ಚ ಮಾಂಸಲಾ ಚಾಮೃತಾ ತಥಾ ॥
ಸುವರ್ಣವರ್ಣಾ ಜೀವಂತೀ ಪಂಚಾಂಗೀ ತ್ರಿವೃತಾ ಮತಾ ॥ (41)
ಅಭಯಾ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾ ಸ್ಯಾದಿತ್ಯೇತಾಃ ಸಪ್ತಲಕ್ಷಣಾಃ ॥

ಹರೀತಕೀಜನ್ಮದೇಶ—

ವಿಜಯಾ ವಿಂಧ್ಯದೇಶೇಷು ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಜೇ ತು ರೋಹಿಣೀ ॥ (42)
ಸೌರಾಷ್ಟ್ರೇ ಪೃಥುನಾಮಾ ಚ ಗಂಗಾತೀರೇಽಮೃತಾ ತಥಾ ॥
ಕಾಶ್ಮೀರದೇಶೇ ಜೀವಂತೀ ತ್ರಿವೃತಾ ಹಿಮವದ್ಗಿರೌ ॥ (43)
ಅಭಯಾ ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಜಾತಾ ಚೈವ ಹರೀತಕೀ ॥

ಹರೀತಕೀಪ್ರಯೋಗಕ್ರಮ—

ವಿಜಯಾ ವಾತರೋಗೇಷು ರೋಹಿಣೀ ಸಾನ್ನಿಪಾತಿಕೇ ॥ (44)
ಪೈತ್ತಿಕೇ ಪೃಥುನಾಮಾ ಚ ಶ್ಲೈಷ್ಮಿಕೇ ಚಾಮೃತಾ ತಥಾ ॥
ಅರ್ಶೋವಿಕಾರೇ ಜೀವಂತೀ ತ್ರಿವೃತಾ ವ್ರಣರೋಪಣೇ ॥ (45)
ಅಭಯಾ ಸರ್ವರೋಗೇಷು ಪ್ರಯೋಜ್ಯಾ ಸಾ ಯಥಾಯಥಂ ॥

ಹರೀತಕೀಪಂಚರಸ—

ರಸಾಃ ಪಂಚ ಹರೀತಕ್ಯಾಃ ಸ್ವಾದ್ವಮ್ಲ ಕಟುತಿಕ್ತಕಾಃ ॥ (46)
ಕಷಾಯಶ್ಚ ವಿಶೇಷೇಣ ವಿನಾ ಚ ಲವಣಂ ರಸಂ ॥
ತ್ವಗಾಶ್ರಯಃ ಕಟುರಸಃ ಸಾಮ್ಲಃ ಸ್ನಾಯ್ವಾಶ್ರಯಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ (47)
ಮಾಂಸಾಂಶ್ರಯಃ ಕಷಾಯಸ್ತು ತಿಕ್ತೋ ವೃಂತಾಶ್ರಯಸ್ತಥಾ ॥
ಮಜ್ಜಾಶ್ರಯಂ ತು ಮಾಧುರ್ಯಮೇವಂ ಪಂಚರಸಾಃ ಸ್ಮೃತಾಃ ॥ (48)
ತೀರಜಾ ವನಜಾ ಚೇತಿ ಪಾರ್ವತೇಯಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ ॥
ಯಥೋತ್ತರಂ ಪಥ್ಯತಮಾ ವಿಜ್ಞೇಯಾಸ್ತ್ರಿವಿಧಾಸ್ತು ತಾಃ ॥ (49)

ಹರೀತಕೀಪ್ರಮಾಣಂ—

ದ್ವಿಕರ್ಷಮಾತ್ರಂ ಕರ್ಷಂ ಚ ತದರ್ಧಂ ಚ ಭವೇದ್ಯದಿ ॥
ಉತ್ತಮಂ ಮಧ್ಯಮಂ ನೀಚಂ ಹರೀತಕ್ಯಾಃ ಫಲಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ (50)
ನವಾ ಸ್ನಿಗ್ಧಾ ಘನಾ ವೃತ್ತಾ ಗುರ್ವೀ ಕ್ಷಿಪ್ತಾ ತಥಾಂಭಸಿ ॥
ನಿಮಜ್ಜೇದ್ಯಾ ಪ್ರಶಸ್ತ್ವಾದ್ಗುಣಕೃತ್ಸಾ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ ॥ (51)

ಹರೀತಕೀಜಾತಿಭೇದ—

ವಿಪ್ರಾಃ ಶ್ವೇತಾಃ ಕ್ಷತ್ರಿಯಾ ರಕ್ತವರ್ಣಾ
ವೈಶ್ಯಾಃ ಶ್ಯಾಮಾಃ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಾಸ್ತು ಶೂದ್ರಾಃ ॥
ಏತಾಃ ಪಥ್ಯಾ ವರ್ಣಕೃದ್ವ್ಯಾಧಿಘಾತೇ
ಶ್ರೇಷ್ಠಾಶ್ಚೈವಂ ಪೂರ್ವಪೂರ್ವಂ ವದಂತಿ ॥ (52)

ತ್ರಿದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀತಕೀಸೇವನಾಕ್ರಮಂ—

ಕುಪಿತಂ ಪವನಂ ಗುಡತೈಲಯುತಂ
ಘೃತಶರ್ಕ[ರ]ಯಾ ಸಹ ಪಿತ್ತಮಪಿ ॥
ಮಧುಪಿಪ್ಪಲಿಭಿಃ ಕುಪಿತಂ ತು ಕಫಂ
ಶಮಯೇಚ್ಛಮಯೇಚ್ಛಮಯೇದಭಯಾ ॥ (53)
ಜೀರ್ಣೇ ಪಥ್ಯಾऽಜೀರ್ಣೇ ಪಥ್ಯಾ ಜೀರ್ಣಾಜೀರ್ಣೇ ಪಥ್ಯಾ ಪಥ್ಯಾ ॥
ಭುಕ್ತೇ ಪಥ್ಯಾऽಭುಕ್ತೇ ಪಥ್ಯಾ ಭುಕ್ತಾಭುಕ್ತೇ ಪಥ್ಯಾ ಪಥ್ಯಾ ॥ (54)

ಷಡೃತುಗಳಲ್ಲಿ ಹರೀತಕೀಸೇವನಾಕ್ರಮಂ—

ಗ್ರೀಷ್ಮೇ ಸಾಮ್ಯಗುಡಾಂ ಸಮಾನಲವಣಾಂ ಮೇಘಾವನದ್ಧೇಽಂಬರೇ
ಸಾರ್ಧಂ ಶರ್ಕರಯಾ ಶರದ್ಯಮಲಯಾ ಶುಂಠ್ಯಾ ತುಷಾರಾಗಮೇ ॥
ಪಿಪ್ಪಲ್ಯಾ ಶಿಶಿರೇ ವಸಂತಸಮಯೇ ಕ್ಷೌದ್ರೇಣ ಸಂಯೋಜಿತಾಂ
ರಾಜನ್ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಹರೀತಕೀಮಿವ ರುಜೋ ನಶ್ಯಂತು ತೇ ಶತ್ರವಃ ॥ (55)

ಹರಿಂ ಹರೀತಕೀಂ ಚೈವ ಗಾಯತ್ರೀಂ ಚ ದಿನೇದಿನೇ ।
ಮೋಕ್ಷಾರೋಗ್ಯತಪಃಕಾಮೀ ಚಿಂತಯೇದ್ಭಕ್ಷಯೇಜ್ಜಪೇತ್ ॥ (56)
ಹರೀತಕೀ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಮಾತೇವ ಹಿತಕಾರಿಣೀ ॥
ಕದಾಚಿತ್ಕುಪ್ಯತೇ ಮಾತಾ ನೋದರಸ್ಥಾ ಹರೀತಕೀ ॥ (57)

ಹರೀತಕೀಸಾಮಾನ್ಯಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಮಧುರಾ ಪಾಕೇ ರೂಕ್ಷಾ ವಿಲವಣಾ ಲಘುಃ ।
ದೀಪನೀ ಪಾಚನೀ ಮೇಧ್ಯಾ ವಯಸಃ ಸ್ಥಾಪನೀ ಪರಂ ॥ (58)
ಉಷ್ಣವೀರ್ಯಾ ಸರಾಯುಷ್ಯಾ ಬುದ್ಧೀಂದ್ರಿಯಬಲಪ್ರದಾ ॥
ಕುಷ್ಠವೈವರ್ಣ್ಯವೈಸ್ವರ್ಯಪುರಾಣವಿಷಮಜ್ವರಾನ್ ॥ (59)
ಶಿರೋಽಕ್ಷಿಪಾಂಡುಹೃದ್ರೋಗಕಾಮಿಲಾಗ್ರಹ[ಣೀ]ಗದಾನ್ ॥
ಸಶೋಷಶೋಫಾತಿಸಾರದಾಹಮೇಹವಮಿಕ್ರಿಮೀನ್ ॥ (60)
ಶ್ವಾಸಕಾಸಪ್ರಸೇಕಾರ್ಶಃಪ್ಲೀಹಾನಾಹಗರೋದರಾನ್ ॥
ವಿಬಂಧಸ್ರೋತಸಾಂ ಗುಲ್ಮಮೂರುಸ್ತಂಭಮರೋಚಕಂ ॥ (61)
ಹರೀತಕೀ ಜಯೇದ್ವ್ಯಾಧೀನ್ ತಾಂಸ್ತಾಂಶ್ಚ ಕಫವಾತಜಾನ್ ॥
ಸ್ವಾದ್ವಮ್ಲಭಾವಾತ್ಪವನಂ ಕಟುತಿಕ್ತತಯಾ ಕಫಂ ॥ (62)
ಕಷಾಯಮಧುರತ್ವಾಚ್ಚ ಹಂತಿ ಪಿತ್ತಂ ಹರೀತಕೀ ॥

ಹರೀತಕ್ಯಯೋಗ್ಯಾಃ—

ಅಧ್ವಶ್ರಾಂತೇಷು ವೃದ್ಧೇಷು ಗರ್ಭಿಣ್ಯೃತುಮತೀಷು ಚ ॥ (63)
ಬಾಲೇಷು ಕ್ಷೀಣವೀರ್ಯೇಷು ಪಥ್ಯಾಂ ಜಾತು ನ ಯೋಜಯೇತ್ ॥

ನೆಲ್ಲಿಚಟ್ಟು—

ಕೋರಂಗಕೋ ಮೃದುಫಲೋ ಧಾತ್ರ್ಯಾಮಲಕಿನೀ ಶಿವಾ ॥ (64)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಕಟುತಿಕ್ತಾಮ್ಲಸ್ವಾದುಕೇಶ್ಯಾ ಹಿಮಾ ಪರಂ ॥
ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಹೃದ್ಯಾ ಜ್ವರಘ್ನೀ ಚ ರಸಾಯನೀ ॥ (65)

ತಾರೇಕಾಯಿ—

ವಿಭೀತಕಃ ಕರ್ಷಫಲೋ ಭೂತಾವಾಸಃ ಕಲಿದ್ರುಮಃ ॥
ಅಕ್ಷೋ ಲಕ್ಷ್ಮೀವಿನಾಶಶ್ಚ ವಂಧ್ಯಾಜಾತಃ ಕಲಿದ್ರುಮಃ ॥ (66)

ಗುಣಂ—

ವಿಭೀತಕಃ ಕರ್ಷಫಲೋ ಲಘುಃ ಶೀತೋ ಬಲಾಸ್ರಜಿತ್ ॥
ಕಾಸಘ್ನಃ ಕಂಠರೋಗಘ್ನಃ ಕೇಶವೃದ್ಧಿಕರಃ ಪರಂ ॥ (67)

ತ್ರಿಫಲೆ—

ಫಲತ್ರಯಂ ತು ತ್ರಿಫಲಾ ಶ್ರೇಷ್ಠಾ ಚೈವೋತ್ತಮಾ [1] ವರಾ ॥

ಗುಣಂ—

ತ್ರಿಫಲಾ ಚ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನೀ ವೃಷ್ಯಾ ಚ ಪೈತ್ಯನಾಶಿನೀ ॥ (68)

---

[1] ಪರಾ—ಮೂ.

ಬಿದಿರು—

ವಂಶೋ ವೇಣುರ್ಯವಫಲಃ ಶತಪರ್ವಾ ತೃಣಧ್ವಜಃ ॥
ತೇಜನಃ ಕೀಚಕೋ ಮೃತ್ಯುಬೀಜತ್ವಕ್ಸಾರಮಸ್ಕರಾಃ ॥ (69)
ಕಾರ್ಮುಕಸ್ತೃಣಕೇತುಶ್ಚ ತ್ವಕ್ಸಾರಶತಪರ್ವಣೀ ॥

ಗುಣ—

[1] ರಾಚ್ಯಾ ಚ ಪಾಚನಾ ಜ್ಞೇಯಾ ವೀರ್ಯೋಷ್ಣಾ ಕಟುಕೀ ಚ ಸಾ ॥ (70)
ಕಷಾಯಾ ಬಹುವಾತಘ್ನಾ ಪಿತ್ತಕೋಪನಿಬರ್ಹಣಾ ॥

ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಾ ವೇಣುಮಧುರಾ ಕಟುಕಾ ರಸಪಾಕತಃ ॥ (71)
ವಿದಾಹಿನೀ ವಾತರಸಾ ಕಷಾಯಾ ಚ ನಿರೂಕ್ಷಣಾ ॥

ಮಯೂರಶಿಖಿ—

ಬರ್ಹಿಪರ್ಣೀ ಕೇಕಿಶಿಖಾ ಮಯೂರಾಹ್ವಾ ಶಿಖಾ ತಥಾ ॥ (72)

ಗುಣಂ—

ಬರ್ಹಿಪರ್ಣೀ ಚ ಕಟುಕಾ ಕಷಾಯಮಧುರಾ ಚ ಸಾ ॥
ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ವೃಷ್ಯಾ ಕಾಸಶ್ವಾಸಹರಾ ಚ ಸಾ ॥ (73)

ಅಂಬಾಳಂ—

ಮಯೂರಾಬ್ಧಿದಲಾಂಬಷ್ಠಾ ಸಹಸ್ರ ಬಹುಮೂಲಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಅಂಬಾಲಂ ಚಾಮ್ಲಕಟುಕಂ ಕಷಾಯಂ ವಾತನಾಶನಂ ॥ (74)
ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಶ್ಲೇಷ್ಮಕೋಪಂ ಚ ಹೃದ್ರೋಗಂ ಚಾಮ್ಲಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥

ಜಂಬುನೇರಿಲು—

ಜಂಬೂ ಸುರಭಿಪತ್ರಾ ಚ ರಾಜಜಂಬೂ ಮಹಾಫಲಾ ॥ (75)

ಗುಣಂ—

ಅತ್ಯಂತವಾತಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ಜಾಂಬವಂ ಕಫಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥

ಸಣ್ಣನೇರಿಲು—

ಮಧುಪರ್ಣೀ ಸೂಕ್ಷ್ಮಫಲಾ ವೈದೇಹೀ ನಾಗಜಂಬುಕಾ ॥ (76)

ಗುಣಂ—

ಮಧುಪರ್ಣೀ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ರಕ್ತಸ್ರಾವಹರಾ ಮತಾ

ರುದ್ರಾಕ್ಷಿನೇರಿಲು—

ತೃತೀಯಾ ಜಲಜಂಬೂಃ ಸ್ಯಾನ್ನಾದೇಯಿ ತಿಲಪಲ್ಲವಾ ॥ (77)

ಗುಣಂ—

ನಾದೇಯಿ ಚ ಕಷಾಯಾ ಸ್ಯಾದ್ರಕ್ತಸ್ರಾವಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥

ನಿರುವಂಜಿ [ಹಬ್ಬೆ]—

ವೇತಸೋ ವಿದುಲೋ ನಮ್ರೋ ನಾದೇಯಿ ದೀರ್ಘಪತ್ರಕಃ ॥
ವಂಜುಳೋ ಗಂಧಪತ್ರಶ್ಚ ಜಲಕಾಮೋ ನಿಕುಂಚಕಃ ॥ (78)

---

[1] ರಕ್ಷಾವೇಯಾ ಚ ಪಾಜ್ಞೇಯಾ—ಮೂಲ

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯತಿಕ್ತಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ವರ್ಣಪಿತ್ತಕಫಾಸ್ರನುತ್ ॥ (79)

ವೀತಸಃ ಕಟುಕಃ ಪಾಕೇ ಪ್ರಭಾವಾದತಿಶೀತಲಃ ॥

ಎಲಹುರಿ—

ರಾಜವೃಕ್ಷಃ ಪೀತಪುಷ್ಪೋ ಕಾಸಘ್ನಃ ಕಾಸಮರ್ದಕಃ ॥ (80)

ಗುಣಂ—

ಕಾಸಮರ್ದಃ ಸಮಾಖ್ಯಾತೋ ರೂಕ್ಷಃ ಶಿಶಿರ ಏವ ಚ ॥

ಕಾಸಂ ವಿನಾಶಯತ್ಯೇಷ [1] ನಾಶಯೇದಖಿಲಂ ವಿಷಂ ॥ (81)

ಉಲಿಮಿರಿ ಬಸಲೆ—

ವರುಣಃ ಶ್ವೇತಪುಷ್ಪೋ ಚ ತಿಕ್ತಶಾಖಕುಮಾರಕಃ ॥

ಶೈಲದ್ರುಮಃ ಪೀತಪತ್ರೋ ವರಣೋ ಮಾರುತಾಪಹಃ ॥ (82)

ಗುಣಂ—

ವರುಣಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣಃ ಕಫಮೇದೋಽಗ್ನಿಮಾಂದ್ಯಕೃತ್ ॥

ಆಮವಾತಶಿರಶ್ಶೂಲಗುಲ್ಮವಿದ್ರಧಿವಾತಜಿತ್ ॥ (83)

ತಗರೀಶ—(ತಗಚೆ)—

ಮೇಷಾಕ್ಷ್ಯೇಡಗಜಃ ಕ್ಲೀಬಃ ಪುನ್ನಾಟಶ್ಚ ಕ್ರಮರ್ದಕಃ ॥

ಪ್ರಪುನ್ನಾ[ಟ]ಸ್ತು ಪದ್ಮಾಕೋ ದದ್ರುಘ್ನಶ್ಚ ಕ್ರಶೀರ್ಷಕಃ ॥ (84)

ಗುಣಂ—

ಚಕ್ರಮರ್ದಃ ಕಫಘ್ನಶ್ಚ [2] ತೀಕ್ಷ್ಣೋ ವಾತಹರಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥

ಹೇಮವರ್ಣೋತ್ಕಟಃ ಕಾಂತಿರ್ದದ್ರುಘ್ನಃ ಕುಷ್ಠನಾಶನಃ ॥ (85)

ಅಶೋಕಂ—

ಅಶೋಕಃ ಕರ್ಣಪೂರಶ್ಚ [3] ಸುಗಂಧಸ್ತಾಮ್ರಪಲ್ಲವಃ ॥

ಹೇಮಪುಷ್ಪಃ ಪೀತಶಾಖೋ ರಕ್ತಕಃ ಪೀತಮಂಜರೀ ॥ (86)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯೋ ಹೇಮಪುಷ್ಪಶ್ಚ ವಾತಘ್ನಃ ಪಿತ್ತನಾಶನಃ ॥

ಕಫಕ್ರಿಮಿಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ರಕ್ತಪಿತ್ತಾಸ್ರರೋಗಜಿತ್ ॥ (87)

ಅಡಕೆ—

ಸ್ರಂಸೀ ಘೋಂಟಾಫಲಾ ಪೂಗಶ್ಚಿಕ್ಕಣಃ ಕ್ರಮುಕಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಭೇದೀ ಸಮ್ಮೋಹಕೃತ್ ಪೂಗಃ ಕಷಾಯಃ ಸ್ವಾದುರೋಚನಃ ॥ (88)

ಕಫಪಿತ್ತಹರೋ ರೂಕ್ಷೋ ವಕ್ತ್ರಕ್ಲೇದಮಲಾಪಹಃ ॥

ಮಂಜಿಷ್ಠ—

ಮಂಜಿಷ್ಠಾ ವಿಕಸಾ ರಕ್ತಾ ತಾಮ್ರಯೋಜನವಲ್ಲಿಕಾ ॥ (89)

ಅರುಣಾ ಕಾಲಮೇಷೀ ಚ ಕಾಲಾ ಚಂಡಾಕರೀ ಚ ಸಾ ॥

---

[1] ನಾಶಯತ್ಯಖಿಲಂ ವಿಷಂ—ಪಾಠಾಂತರ

[2] ತೀಕ್ಷ್ಣವಾತಂರಹಾ ಸ್ಮೃತಃ—ಮೂಲ

[3] ಸುಗಂಧಃ ಸಾಮ್ರಪಲ್ಲವ—ಮೂಲ

ಗುಣಂ—

ಮಂಜಿಷ್ಠಾ ಮಧುರಾ ಸ್ವಾದುಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಗುರುಸ್ತಥಾ ॥ (90)
ಕಫಾಸ್ರವ್ರಣಮೇಹಾರ್ಶೋವಿಷನೇತ್ರಾಮಯಾನ್ ಜಯೇತ್ ॥

ಗಂಡುದುಱುಚೆ—

ದುರಾಲಭಾ ಧನ್ವಯಾಸೋ ಯಾಸೋ ದುಃಸ್ಪರ್ಶಕಸ್ತಥಾ ॥ (91)

ಗುಣಂ—

ದುರಾಲಭಾ ಸ್ವಾದುಶೀತಾ ಪಿತ್ತದಾಹವಿನಾಶಿನೀ ॥
ಪಿತ್ತಜ್ವರವಿನಾಶಾಯ ಯೋಗಯುಕ್ತಾ ನ ಸಂಶಯಃ ॥ (92)

ಹೊನ್ನೆ—

ಪುನ್ನಾಗಃ ಪುರುಷಾಹ್ವಶ್ಚ ತುಂಗಾಖ್ಯೋ ರಕ್ತ ಕೇಸರಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪುನ್ನಾಗಕುಸುಮಾಮೋದಶ್ಚಿತ್ತಭ್ರಮವಿನಾಶನಃ ॥ (93)
ಶಿರೋಭ್ರಮಣಜಾಡ್ಯಾದೀನ್ ಕಫಂ ಹಂತಿ ವಿಶೇಷತಃ ॥

ಸುರಹೊನ್ನೆ—

ಚಾಂಪೇಯಃ ಪತ್ರಹೀನಶ್ಚ ನಮೇರುರ್ದೇವವಲ್ಲಭಃ ॥ (94)

ಗುಣಂ—

ಚಾಂಪೇಯಃ ಶೀತವಾತಘ್ನಃ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ವ್ರಣಶೋಧನಃ ॥

ಕಂಚಿವಾಳ—

ಕೋವಿದಾರಸ್ತಾಮ್ರಪುಷ್ಪೀ ಮಹಾಯಮಲಪತ್ರಕಃ ॥ (95)
ಕುದ್ದಾಲಕಶ್ಚಮರಿಕಃ ಕುದ್ದಾಲಃ ಕುಂಡಲೀ ಕುಲೀ ॥

ದೇವಕಂಚಿವಾಳ—

ಅಶ್ಮಂತಕೋಽಶ್ಮಯೋನಿಶ್ಚ ಸೂಕ್ಷ್ಮತ್ವಗ್ಯಮಲಚ್ಛದಃ ॥ (96)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಕೋವಿದಾರಃ ಕಷಾಯಶ್ಚ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ವ್ರಣರೋಪಣಃ ॥
ಗುದಮೂಲಗುದಭ್ರಂಶಶಮನಃ ಕಫವಾತನುತ್ ॥ (97)

ಧಾತಕೀಕುಸುಮಂ [ಆರೆಹೂ]—

ಮದಹೇತುಃ ಸಿಂಧುಪುಷ್ಪೀ ಧಾತಕೀ ರಕ್ತ ಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥
ಮಂಜರೀ ಪಾರ್ವತೀಯಾ ಚ ಸುಪುಷ್ಪೀ ಮಧುವಾಸಿನೀ ॥ (98)

ಗುಣ—

ಧಾತಕೀ ಕಟುಕೋಷ್ಣಾ ಚ ಮದಕೃದ್ವಿಷನಾಶಿನೀ ॥
ಅತಿಸಾರಹರಾ ಗರ್ಭಾಶಯ (ವೈ) ಕೃತ ರಕ್ತನುತ್ ॥ (99)

ಬಾಗೆ —

ಶಿರೀಷಃ ಪ್ಲವಕೋ ಭಾಂಡಃ ಶುಕದ್ರುಃ ಕಿಂಕಿಣೀಫಲಃ ॥
ಶುಕ್ಲಪುಷ್ಪಃ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣೋ ಭಂಡೀರೋ ಮೃದುಪುಷ್ಪಕಃ ॥ (100)

ಗುಣಂ—

ಶೀತೋಷ್ಣ ವಿಷಹಾರೀ ಚ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೋ ಲಘುಃ ॥
ತ್ವಗ್ದೋಷ ಕುಷ್ಠಕಂಡೂಘ್ನಃ ಶಿರೀಷಃ ಶ್ವಾಸಕಾಸಜಿತ್ ॥ (101)

ಬಂದಣಿಕೆ—

ಶೇಖರೀ ಪಾದಪಾರೋಹಾ ವಂದಾಕೋಽಮಲವಲ್ಲಿಕಾ ॥
ವೃಕ್ಷಾದನೀ ವೃಕ್ಷರುಹಾ ಕಾಮವೃಕ್ಷಾ ಚ ಕಾಮಿನೀ ॥ (102)

ಗುಣಂ—

ವೃಕ್ಷಾದನೀ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನೀ ವಾತಘ್ನೀ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನೀ ॥
ಕುಷ್ಠಘ್ನೀ ಕ್ರಿಮಿಶೂಲಂ ಚ ಮೇದೋವೃಷ್ಯವಿವರ್ಧನೀ ॥ (103)

ಹಿರಿಮದ್ದು—

ವರಾಹಕರ್ಣೀ ಬಲ್ಯಾ ಚ ಭೂತವಲ್ಲ್ಯಶ್ವಗಂಧಿಕಾ ॥

ದೊಡ್ಡಹಿರಿಯಮದ್ದು—

ಪಾರಿಜಾತಾಶ್ವವಲ್ಲೀ ಚ ಮಾಯಾವಾಜೀ ಬಲಾ ಬಲೀ ॥ (104)
ಸ್ಥೌಲ್ಯಧಾಮಾಕರೀ ಮಾಂಸೀ ಮೇದಸ್ವೀ ಗುರ್ವಿಣೀತಿ ಚ ॥

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಅಶ್ವಗಂಧಾ ಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ತಿಕ್ತಾ ವಾತಕಫಾಪಹಾ ॥ (105)
ವಿಷವ್ರಣಕ್ಷಯಾನ್ ಹಂತಿ ಕಾಂತಿವೀರ್ಯಬಲಪ್ರದಾ ॥

[1] ಸೊಮಿದ—

ಜಯಂತಿಕಾ ಜಯಾ [2] ಮೋಘಾ ಸೂಕ್ಷ್ಮಮೂಲಾಪರಾಜಿತಾ (106)

ಗುಣಂ—

ಜಯಂತೀ ಕಟುಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಷಾಯಾ ವಾತನಾಶಿನೀ ॥
ಶಿರೋರೋಗಹರಾ ತ್ಯುಷ್ಣಾ ಶ್ಲೇಷ್ಮಲಾ ಪಿತ್ತವರ್ಧನೀ ॥ (107)

[3] ಮುಲುಮೆಲುಮ—

ವಿಕಂಕತಃ ಶ್ಯಾಮತರುಃ [4] ಕಂಟಕೀ ಸ್ವಾದುಕಂಟಕಃ ॥
ವ್ಯಾಘ್ರಪಾದೋ ಮೃದುಫಲೋ ಗ್ರಂಥಿಲಃ ಕರ್ಣರೋಹಣಃ ॥ (108)
ಶ್ಯಾಮದ್ರುಮಃ ಕಾಸತರುರ್ಯಜ್ಞಾಂಗೋ [5] ವ್ಯಾಘ್ರಕರ್ಣಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ವ್ಯಾಘ್ರಕರ್ಣೀ ಚ ಕಟುಕಕಷಾಯಾಸ್ರಜರಕ್ತಹಾ ॥ (109)
ಕುಷ್ಠಕಂಡೂವ್ರಣಘ್ನೀ ಚ ಶ್ವಾಸಕಾಸಂ ನಿಯಚ್ಛತಿ ॥

ದೊಡ್ಡಚೆಳ್ಳಿ—

ಶೇಲುಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಾತಕೋ ಮುಕ್ತಪುಷ್ಪಗ್ರಂಥಿತರುಸ್ತಥಾ ॥ (110)
ಕಚ್ಛದಾರೋ ಬಹುವರಃ ಪಿಚ್ಛಿಲೋ ದ್ವಿಜಕುತ್ಸಿತಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಶೇಲುಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮ ಕರೋತೀವ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ವ್ರಣನಾಶನಃ ॥ (111)

---

[1] 'ಸೋಮೆಂದ' ಎಂದೂ ವ್ಯವಹಾರವಿದೆ.

[2] ಮೋದಾ—ಶಬ್ದಕಲ್ಪದ್ರುಮ.

[3] 'ಮುಳ್ಳುಬೇಲ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ.

[4] ಸ್ರವತರುಃ—ಮೂಲ.

[5] ವ್ಯಾಘ್ರಸರ್ಣೀ ಪಾಠಾಂತರ.

ನೆಮ್ಮಿ [ಹುಲಿಗಿಲಿ]—
ತಿನಿಶಃ ಸ್ಯಂದನೋ ನೇಮೀ ರಥದ್ರುಃ ಸರ್ವಸಾರಕಃ ॥
ಗುಣಂ—
ಶ್ಲೇಷ್ಮಘ್ನನೇಮೀ ಪಿತ್ತಘ್ನೀ ವ್ರಣಘ್ನೀ ವಿಷನಾಶನೀ ॥ (112)
ನಲ್ಲಮಂದಿ [ಕರಿಮತ್ತಿ]—
ಶ್ವೇತಘ್ನೀ ಪೂತಿಶಮನೋ ಬಸ್ತಗಂಧೋ ಮೃದುದ್ರುಮಃ ॥
ಗುಣಂ—
ಶ್ವೇತಘ್ನೀ ಕಟುತಿಕ್ತಾ ಚ ವ್ರಣಘ್ನೀ (ವಿಷ) ವಿನಾಶಿನೀ ॥ (113)
ವಾತಘ್ನೀ ಪಿತ್ತಶಮನೀ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ ಮತಾ ॥
ಇನುಮಂದಿ [ಬಿಳಿಮತ್ತಿ]—
ಸರ್ಜೋऽಶ್ವಕರ್ಣಃ ಕುಲಿಕಃ ಕಷಾಯೋ ಚಿರಪತ್ರಕಃ ॥ (114)
ಸಸ್ಯಸಂವರಣಃ ಶೂರೋ ದೀರ್ಘಪತ್ರೋ ಹಯದ್ರುಮಃ ॥
ಎಱ್ಱಮಂದಿ [ಕೆಂಪುಮತ್ತಿ]—
ನದೀಸರ್ಜಸ್ತು ಕಕುಭೋ ಮಧುಗಂಧಿಕಪುಷ್ಪಕಃ ॥ (115)
[1] ಮಂದಿ—
ಅರ್ಜುನಃ ಫಲ್ಗುಣಃ ಪಾರ್ಥನಾಮಾ ವೈಕಂಕತಶ್ಚ ಸಃ ॥
ಗುಣಂ—
[ಅರ್ಜುನಸ್ತು ಕಷಾಯೋಷ್ಣಃ ಕಫಘ್ನೋ ವ್ರಣನಾಶನಃ । (116)
ಪಿತ್ತಶ್ರಮ ತೃಷಾರ್ತಿಘ್ನೋ ಮಾರುತಾಮಯ ಕೋಪನಃ ॥][2]
[3] ಇರುಪುಡಂ—
ತೀಕ್ಷ್ಣ ಧೂಮಾ ಮಹಾಶ್ಯಾಮಾ ಕೃಷ್ಣಸಾರೋ ಪ್ರಸಾರಣೀ ॥ (117)
ಗುರುನಾಭೋ ಭಸ್ಮಗರ್ಭಾ ಶಿಂಶುಪಾ ಮಂಡಲಚ್ಛದಃ ॥
ಗುಣಂ—
[ಶ್ಯಾಮಾದಿಶಿಂಶಪಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಟೂಷ್ಣಾ ಕಫವಾತನುತ್ । (118)
ನಷ್ಟಾಜೀರ್ಣಹರಾ ದೀಪ್ಯಾ ಶೋಫಾತೀಸಾರಹಾರಿಣೀ ॥][4]
ವೆಲಮ—
ಶುಕ್ಲವೃಕ್ಷೋ ಧವೋ ಗೌರಃ ಪಾಂಡುರಃ ಶಕುಲಾಕ್ಷಕಃ ॥ (119)
ಭಾರದ್ರುಮೋ ದೃಢತರುಃ ಕಷಾಯೋ ಮಧುರತ್ವಚಃ ॥
ಗುಣ—
[ಧವಃ ಕಷಾಯಃ ಕಟುಕಃ ಕಫಘ್ನೋऽನಿಲನಾಶನಃ ।
ಪಿತ್ತಪ್ರಕೋಪನೋ ರುಚ್ಯೋ ವಿಜ್ಞೇಯೋ ದೀಪನಃ ಪರಃ ॥][5] (120)

---

[1] ತೋರ ಮತ್ತಿ ?

[2] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[3] ಅಗರುಗಿಡ ?

[4] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[5] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಅರಳಿ—

ಪವಿತ್ರಃ ಪಿಪ್ಪಲೋ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷೋಽಶ್ವತ್ಥೋ ಗಜಾಶನಃ ॥ (121)

ದೀರ್ಘಾಯುಃ ಶ್ಯಾಮಲಃ ಶ್ಚೈತ್ಯಪಾದಪಶ್ಚಲಪತ್ರಕಃ ॥ (122)

ಗುಣಂ—

[ಪಿಪ್ಪಲಃ ಸುಮಧುರಸ್ತು ಕಷಾಯಃ ಶೀತಲಶ್ಚ ಕಫಪಿತ್ತವಿನಾಶೀ ।

ರಕ್ತದಾಹಶಮನಃ ಸ ಹಿ ಸದ್ಯೋ ಯೋನಿದೋಷಹರಣಃ ಕಿಲ ಪಕ್ವಃ ॥] [1] (123)

ಬಸರಿ—

ಪ್ಲಕ್ಷಃ ಕಪೀತನಃ ಶೃಂಗೀ ಸುಪಾರ್ಶ್ವಶ್ಚಾರುದರ್ಶನಃ ॥

ವಟಃ ಪ್ಲಕ್ಷೋ ಗರ್ದಭಾಂಡಃ ಪ್ಲವಂಗಃ ಪಿಪ್ಪಲಚ್ಛದಃ ॥ (124)

ಗುಣಂ—

[ಪ್ಲಕ್ಷಃ ಕಟುಕಷಾಯಶ್ಚ ಶಿಶಿರೋ ರಕ್ತದೋಷಜಿತ್ ।

ಮೂರ್ಛಾಭ್ರಮಪ್ರಲಾಪಘ್ನೋ ಹ್ರಸ್ವಪ್ಲಕ್ಷೋ ವಿಶೇಷತಃ] [2] (125)

ಆಲಂ—

ನ್ಯಗ್ರೋಧಃ ಸ್ಕಂಧಜಃ ಕ್ಷೀರದ್ರುಮೋ ರಕ್ತಫಲೋ ವಟಃ ॥

ಬಹುಪಾದಃ ಪಾದರೋಹೀ ಯಕ್ಷಾವಾಸೋ ವನಸ್ಪತಿಃ ॥ (126)

ಗುಣಂ—

[ವಟಃ ಕಷಾಯೋ ಮಧುರಃ ಶಿಶಿರಃ ಕಫಪಿತ್ತಜಿತ್ ।

ಜ್ವರದಾಹತೃಷಾಮೋಹವ್ರಣಶೋಫಾಪಹಾರಕಃ ॥] [3] 127)

ಬ್ರಹ್ಮದಂಡಿ [ಕಲ್ಲತ್ತಿ]—

ಫಲ್ಗುಶ್ಚಿತ್ರೌಷಧಂ ಕಾಕಕ್ಷುದ್ರ ಭದ್ರಾದ್ಯುದುಂಬರೀ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಫವಾತಾಸ್ರಪಿತ್ತಘ್ನೋ ದಾಹಜ್ವರವಿನಾಶನಃ ॥ (128)

ರಕ್ತಪಿತ್ತಹರಃ ಫಲ್ಗುಃ ಪಾಂಡುಶೋಫಹರಃ ಪರಃ ॥

ಅತ್ತಿ—

ಉದುಂಬರೋ ಜಂತುಫಲೋ ಯಜ್ಞಯೋಗ್ಯಃ ಸದಾಫಲಃ ॥ (129)

ಸುಪ್ರತಿಷ್ಠೋ ಹೇಮದುಗ್ಧಃ ಪುಷ್ಪಸ್ಕಂಧಫಲಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಉದುಂಬರೋ ಕಷಾಯಶ್ಚ ವ್ರಣಘ್ನೋ ವಾತನಾಶನಃ ॥ (130)

ಕ್ಷೀರವೃಕ್ಷಪಂಚಕಂ—

ವಟಃ ಪ್ಲಕ್ಷಸ್ತಥಾಶ್ವತ್ಥೋ ವೇತಸೋದುಂಬರಸ್ತಥಾ ॥

ಪಂಚೈತೇ ಕ್ಷೀರವೃಕ್ಷಾಶ್ಚ ಪಂಚೋದುಂಬರಸಂಜ್ಞಕಾಃ ॥ (131)

ಗುಣಂ—

ರಸಾಃ ಕಷಾಯಶೀತಾಃ ಸ್ಯುಃ ವ್ರಣದಾಹಾಸ್ರರುಗ್ಜಿತಃ ॥

ಯೋನಿರೋಗ ವಿಸರ್ಪಘ್ನಾಃ ಶೋಫಾತೀಸಾರನಾಶನಾಃ ॥ (132)

---

1 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

2 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

3 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಪೊಗಡಪೂವು [ಪವಳ]—

ವಿಶಾರದೋ ಮದ್ಯಗಂಧೋ ವಕುಳಃ ಸಿಂಹಕೇಸರಃ ॥

ಗುಣಂ—

ವಕುಲೋ ಬೃಂಹಣಃ ಸ್ವಾದುಃ ಶೀತಲೋ ವಿಷಜಿತ್ತಥಾ॥ (133)

ತ್ವಗ್ವಿಕಾರ ಪ್ರಶಮನಃ ಕಟುಪಾಕೋ ಬಲಾಸಹಾ ॥

ತಿಲಕವೃಕ್ಷಃ—

ತಿಲ್ವಕಃ ಪೂರ್ಣಕಃ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಖುರಕಶ್ಛಿನ್ನಪುಷ್ಪಕಃ ॥ (134)

ಮುಖಮಂಡನಕಾರೀ ಚ ವಿಟಚಿತ್ರೋ ವಿಶೇಷಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ರೇಚನಂ ತಿಲ್ವಕಂ ಕ್ಷೀರಂ ಗುಲ್ಮೋದರವಿನಾಶನಂ ॥ (135)

ವೆರುಮಲ್ಲಿ—

[2]ಜರ್ಝರಂ ಝುರಸಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಮುಖರ್ಯಾಸ್ಫೋಟಿಕಾ ಚ ಸಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಜರ್ಝರಂ ತಿಕ್ತಕಟುಕಂ ವಾತಚ್ಛರ್ದಿನಿವಾರಣಂ ॥ (136)

[3] ವೇಗಿ—

ಅಸನಃ ಪ್ರಿಯಕಃ ಪೀತಸಾರೋ ಬಂಧೂಕಪುಷ್ಪಕಃ ॥

ಮಹಾಸರ್ಜಸ್ತಥಾ ಕಲ್ಯೋ ಜೀವಕಃ ಪ್ರಿಯಸಾಲಕಃ ॥ (137)

[ಗುಣಂ—

ಅಸನಃ ಕಟುರುಷ್ಣಶ್ಚ ತಿಕ್ತೋ ವಾತಾರ್ತಿದೋಷನುತ್ ।

ಸಾರಕೋ ಗಲದೋಷಘ್ನೋ ರಕ್ತಮಂಡಲನಾಶನಃ ॥][4] (138)

ಮಂಕೆನ—

[5] ಬಂಧೂಕೋ ಬಂಧುಜೀವಃ ಸ್ಯಾತ್.

ಗುಣಂ—

ಬಂಧೂಕಶ್ಚೋಷ್ಣಕಟುಕಃ ಕ್ರಿಮಿಹೃದ್ರೋಗನಾಶನಃ ॥

ಪಾಪಟಿ—

[6] ಪರ್ಪಣೋ ವೃತ್ತಧೂಮಕಃ ॥ (139)

ಗುಣಂ—

[7] ಪರ್ಪಣಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣ ಆಂತ್ರವೃದ್ಧಿಹರಃ ಪರಃ ॥

ಬಿಳ್ಳು—

ಸಿಂಧುವಾರೋ ಭೂತಕಶ್ಚ ತಿಸಾರಭುಜಕಶ್ಚ ಸಃ ॥ (140)

---

1 ಪಟಿಕೆ?

2 ಜರ್ಝರಂ ಜರ್ಝರಂಜ್ಞೇಯಂ—ಮೂಲ.

3 ಹೊನ್ನೆಮರ?

4 [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

5 ಬಂಮುಗೆ?

6 ಪಪ್ಪಣೋ—ಮೂಲ.

7 ಪಪ್ಪಣಃ—ಮೂಲ.

ಗುಣಾ—

ಸಿಂಧುವಾರಃ ಕಷಾಯೋಷ್ಣೋ ವಾತಕುಂಡಲಿನಾಶನಃ ॥

ಆರೆದೊಂಡಿ [ಅರುದಣಿ]—

ತುಜಾಲಕೋ ಜಾಲವೃಕ್ಷೋ ಹುಂಕಾರೋ ಬಹುಕಂಟಕಃ ॥ (141)
ಕಲಿಂಕಾಲಶ್ಚಾರ್ತಗಳೋ ಕಾಕಳೋ ಭೀಷಣಾಹ್ವಯಃ ॥
ಕರ್ಕಶೋ ದುಷ್ಟದರ್ಶಶ್ಚ ಸ್ವಾದುಪುಷ್ಪಫಲದ್ರುಮಃ ॥ (142)

ಗುಣಾ—

ಹುಂಕಾರಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮವಾತಘ್ನಃ ಕುಷ್ಠಘ್ನೋ ವ್ರಣಶೋಧನಃ ॥
ವಾತಶೋಣಿತರೋಗಘ್ನೋ ವೃಷ್ಯಃ ಕಾಂತಿವಿವರ್ಧನಃ ॥ (143)

ತೇಗು—

ಶಾಕದ್ರುಃ ಸ್ಥಿರಸಾರಶ್ಚ ವರದಾರುಃ ಖರಚ್ಛದಃ ॥
ಮಹಾಪತ್ರೋ ಮಹಾಶಾಖಃ ಸ್ಥಿರಕಶ್ಚ ಹಲೀಮಕಃ ॥ (144)

ಗುಣಾಂ—

ಶಾಕಃ ಕಷಾಯಶ್ಚೋಷ್ಣಶ್ಚ ಪಾಂಡುಕಾಮಿಲನಾಶನಃ ॥
ಹಲೀಮಕೋ ವಿಷೇ ಶೋಫೇ ಗುಲ್ಮೋದರವಿನಾಶನಃ ॥ (145)

ತುಂಬುರು—(ಫೊಗಡೆಮರದ ಜಾತಿಭೇದ)—

ಪರ್ಯಾಯೋ ವಕುಳಾಕಾರೈಃ ಕಲಾಯಸದೃಶೈಃ ಫಲೈಃ ॥
ಪಶ್ಚಿಮಾರ್ಣವತೀರೋತ್ಥಃ ತುಂಬುರುಸ್ತುಂಬುರುದ್ರುಮಃ ॥ (146)

ಗುಣಾಂ—

ತುಂಬುರುಃ ಕಟುತಿಕ್ತೋಷ್ಣೋ ವಾತಘ್ನಃ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ ॥
ಗುಲ್ಮಶೂಲೋದರಾನಾಹವ್ರಣಘ್ನೋ ವಿಷನಾಶನಃ ॥ (147)

ಕದಂಬವೃಕ್ಷ—

ಕದಂಬಃ ಷಟ್ಪದಾನಾಸಃ ಕುತ್ಸಿತಾಂಗೋ [1] ಹಲಿಪ್ರಿಯಃ ॥
ಕಾದಂಬೋಽನ್ಯೋ ವೃಂತಪುಷ್ಪಃ ಪ್ರಾವೃಷ್ಯಃ ಪರ್ಪಟಚ್ಛದಃ ॥ (148)

ನೀರುಕದಂಬಮರ—

ಮಹಾಕದಂಬೋ ಜೀರ್ಣಘ್ನಃ ಸ ಏವ ಜಲನೀಪಕಃ ॥

ಗುಣದ್ವಯ—

ಕಾದಂಬಶ್ಚ ಕಷಾಯಶ್ಚ ಪಿತ್ತಶ್ಲೇಷ್ಮಹರಾವಹಃ ॥ (149)
ವಾತಗುಲ್ಮಹರಶ್ಚೈವ ರಕ್ತಸ್ರಾವನಿಬರ್ಹಣಃ ॥

[2] ಅಂದುಗ—

ಸಲ್ಲಕೀ ಸುರಭಿಃ ಹ್ರಾದಿನ್ಯಶ್ವಮೂತ್ರಗಜಪ್ರಿಯಾ ॥ (150)
ಮಹಾರಂಭಾ ರಸಾ ಮೋಚಾ ಗಂಧಪತ್ರಾ ಚ ಸುಶ್ರವಾಃ ॥

---

1 ಹರಿಪ್ರಿಯ—ಪಾಠಾಂತರ.

2 ಆನೆಬೇಲ ?

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾ ಸಲ್ಲಕೀ ಚೋಷ್ಣಾ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನೀ ಮೋಹನಾಶನೀ ॥ (151)

[1] ಮೊಲಗ—

ಪ್ರಸಾದನ್ಯಂಬುದಫಲಾ ಕ್ಲೀಬಾ ಸ್ಯಾನ್ನೀಲಯಷ್ಟಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

[2] [. . . . .] (152)

ಕೊದಿನೆ—

ವಸುಕಃ ಕಿಣ್ವಮೂಲಂ ಚ ವಸುಶ್ಚ ಸ್ಥೂಲಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

ಪಾಂಡುರೋಗಪ್ರಿಯಾ ಸ್ಥೂಲಾ ಶದೇವೇಶ್ವರವಲ್ಲಿಕಾ ॥ (153)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯುಶ್ಚೋಷ್ಣ ಕಟುಕಃ ಅಸ್ಥಿಸ್ರಾವಾಕ್ಷಿರೋಗಜಿತ್ ॥

ಕಾಡುಹಿಪ್ಪಲಿ—

ವಸುಕಃ ಪಾರ್ವತೇಯಶ್ಚ ಕರಂಭಃ ಕಪಿಪಿಪ್ಪಲೀ ॥ (154)

ನೀರು ಹಿಪ್ಪಲಿ—

[3] ಜಲಪಿಪ್ಪಲ್ಯಭಿಹಿತಾ ಶಾರದೀ ತೋಯಪಿಪ್ಪಲೀ ॥

ಮತ್ಸ್ಯಾದಿನೀ ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಾ ಲಾಂಗಲೀ ಶಕುಲಾದನೀ ॥ (155)

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಜಲಪಿಪ್ಪಲಿಕಾ ತಿಕ್ತಾ ಕಷಾಯಾ ಕಪಿಪಿಪ್ಪಲೀ ॥

ಕಫವಾತಾಸ್ರಕುಷ್ಠಘ್ನೀ [4] ಗುಲ್ಮಯಕ್ಷ್ಮಾದಿನಾಶನೀ ॥ (156)

ಹಿಧ್ಮಮೋಹಕ್ರಿಮ್ಯರುಚಿಭಸ್ಮಸಂಧಾನಹೃದ್ಗದಾನ್ ॥

ಶೋಫಂ ಹಂತ್ಯುದರಪ್ಲೀಹಂ ವೃಷ್ಯಂ ಗ್ರಹಣಿದೀಪಕೃತ್ ॥ (157)

ಕೆಲತೀಗೆ [ಕರಿವೀಳ್ಯದೆಲೆ]—

ಕಾಲಶ್ಯಾಮಾ ಕೃಷ್ಣವಲ್ಲೀ ಸ್ನಿಗ್ಧವೃಂತಾ ಪ್ರತಾನಿಕಾ ॥

ಕುಬ್ಜಪುಷ್ಪಾ ಮಹಾನೀಲಾ ಸೈವ ತಾಂಬೂಲವಲ್ಲಿಕಾ ॥ (158)

ಗುಣಂ—

ಕಾಲಶ್ಯಾಮಾ ಕಷಾಯೋಷ್ಣಾ ಕ್ರಿಮಿಘ್ನೀ ವ್ರಣನಾಶಿನೀ ॥

ತುಮ್ಮ [ಗೊಬ್ಬಳಿ]—

ಗೋಧಾಸ್ಕಂಧೋರಿಮೇದಶ್ಚ ದ್ರುಮೋ ಮೇದೋಹಿಮಾರುತಃ ॥ (159)

ಶಾಕಪುಷ್ಪಃ ಕಟುಫಲಃ ಸಿದ್ಧಪತ್ರಃ ಕರೀರಕಃ ॥

ನಲ್ಲತುಮ್ಮ [ಕರಿಬೊಬ್ಬರಿ]—

ಗ್ರಂಥಿಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಸಾರಶ್ಚ ಖರ್ಜೂರಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಕಂಟಕಃ ॥ (160)

---

[1] ಮೊಲಗು ?

[2] ಇದರ ಗುಣ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದೆ.

[3] ಮೇಲೆ 6, 155 ಅಂಕಿತವಾದ ಶ್ಲೋಕವು ಪುನಃ 'ಬೊಕ್ಕಣಿಕೆ' 6, 190 ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

[4] ಗುಲ್ಮಯಕ್ಷ್ಮೀಣರೇಚನೀ—ಮೂಲ.

ಗುಣದ್ವಯಂ—

ಗ್ರಂಥಿಲಸ್ತೀಕ್ಷ್ಣಸಾರಶ್ಚ ವ್ರಣಘ್ನೋ ದಂತರೋಗಜಿತ್ ॥
ಗ್ರಹಣೀನೇತ್ರರೋಗಘ್ನೋ ವಿಷಘ್ನಶ್ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ ॥ (161)

ಪ್ರಬ್ಬಲಿ [ಬೊಬ್ಬುರಿ]—

ಕಾಕಪುಷ್ಪಃ ಕಟುಫಲಃ ಶುಕಪತ್ರಃ ಕರೀರಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕರೀರಃ ಕಫವಾತಘ್ನಃ ಶ್ಲೇಷ್ಮಘ್ನೋ ವ್ರಣಶೋಧನಃ ॥ (162)

ತಡೆ—

ಧನ್ವನೋ ಧನುವೃಕ್ಷಶ್ಚ ಶೋತ್ರವೃಕ್ಷೋ ಮಹಾಬಲಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಧನ್ವನೋ ಕಟು ತಿಕ್ತಂ ಚ ವಾತಘ್ನಂ ಶ್ರಮನಾಶನಂ ॥ (163)

ತೀಗೆತುರುವುಡಿ [ಹಬ್ಬುತುಂಬೆ]—

ಕಚ್ಛುರೀ ತೀಕ್ಷ್ಣಪತ್ರಾ ಸ್ಯಾತ್ ಫಣಿಹಾರೀ ಮರುದ್ಭವಾ ॥
ದೀರ್ಘಮೂಲಾ ಕಷಾಯಾ ಚ ಗ್ರಾಹಿಣೀ ಕುಂಭಭೇದಿನೀ ॥ (164)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಂ ಕಚ್ಛುರೀಸಾರಂ ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ಶ್ಲೇಷ್ಮನಾಶನಂ ॥

ದಾಸವಾಳ—

ಅರಕ್ತಮೂಲಾ ಶೇಫಾಲೀ ಪೂತಿಕಾ ರುದ್ರಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (165)
ಉಡುಪುಷ್ಪಾ ಜಪಾಪುಷ್ಪಾ ಮಾಯಾಂಗೀ ವನಮಾಲಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾ ವನಮಾಲೀ ಚ ರಕ್ತಸ್ರಾವಾಂಶ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (166)
ಪಿತ್ತಘ್ನೀ ವ್ರಣರೋಗಘ್ನೀ ಯೋನಿರೋಗಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥

ತಂಗೆಡು [ಆವರಿಕೆ]—

ಗೋರೇಖಾ ವೃಷಭಶ್ರೇಣೀ ಗೋಶ್ರೇಣೀ ತಲಪೋಟಕಃ ॥ (167)
ಶಾರದೀ ಶಾರ್ವರೀ ಹೇಮಪುಷ್ಪೀ ಮೋಹಭಿದಾಕುಲೀ ॥

ಆವರಿಕೆ ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಂ ಚೋಷ್ಣಶೀತಂ ಚ ಆಕುಲೀಮೋಹನಾಶಿನೀ ॥ (168)
ಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ವ್ರಣರೋಗಘ್ನಂ ವಿಂಶತಿಮೇಹನಾಶನಂ ॥

ಎವ್ವಿಪಾನು [ಮತ್ತಿ]—

ಸಾಲಸ್ತು ಸಾಲಸಾರಶ್ಚ ರಾಜನಿರ್ಯಾಸಕಃ ಸ್ಮೃತಃ ॥ (169

ಸಜ್ಜರಸ—

ಸರ್ಜಾಹ್ವಯಃ ಸಜ್ಜರಸೋ ರಾಲಃ ಕಾಲರಜೋ ರಸಃ ॥
ದೇವಧೂಪೋ ಯಕ್ಷಧೂಪೋ ಬಹುಧೂಪೋಗ್ನಿವಲ್ಲಭಃ ॥ (170)

ಗುಣಂ—

ರಾಲಃ ಸ್ವಾದುಕಷಾಯೋಷ್ಣಃ ಸ್ತಂಭನೋ ವ್ರಣರೋಪಣಃ ॥
ವಿಷೋಚ್ಚಾಟ್ಯ ಭಸ್ಮಗಂಧಶ್ಚ ಭೂತೋಚ್ಚಾಟಕರಸ್ತಥಾ ॥ (171)

ಕಿತ್ತಾಳೆ-ಲೊಕ್ಕಿಸರ—

ವ್ಯಾಘ್ರೀ ಕುಮಾರೀ ವರುಣಾ ಕಂಟಕೀ ಚ ಕುಮಾರಿಕಾ ॥

ವಾತಂಗಿಣೀ ಚ ವಾತಘ್ನೀ ಕಾಷ್ಠವಾತಂಗಿಣೀ ಚ ಸಾ ॥ (172)

ದೊಡ್ಡಲೊಕ್ಕಿಸರ—

ಸ್ವಾದು ವಾತಂಗಿಣೀ ಚೈವ ಸಾಂಭೋಜೀ ಚ ಬಹುಪ್ರಜಾ ॥

ದ್ವಯಗುಣಾಃ—

ಕಷಾಯತಿಕ್ತಶೀತೋಷ್ಣಂ ಕುಮಾರೀ ವಾತನಾಶನಂ ॥ (173)

ಮೇಹಘ್ನಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಜ್ವರಘ್ನಂ ನೇತ್ರರೋಗಜಿತ್ ॥ (174)

ಮತಾಂತರೇ—

ವೃತ್ತ ॥ ಕುಷ್ಠಭಗಂಧರ ಗುಲ್ಮಹರಾ ಸ್ಯಾತ್

ಶೂಲಮಹೋದರ ಕಾಸಜ್ವರಘ್ನೀ ॥

ಕಾಯಬಲಂ ನಯನಪ್ರಬಲತ್ವಂ ॥

ವಹ್ನಿಬಲಂ ಚ ಕರೋತಿ ಕುಮಾರೀ ॥ (175)

ಪುಣಗಾಚಾವರೆ [ಮುಟ್ಟಿದಮುಣಿಯು]—

ರಕ್ತಪಾದೀ ಶಮೀಪತ್ರಾ ಸಮಂಗಾ ಜಲಕಾರಿಕಾ ॥

ನಮಸ್ಕಾರೀ ರಕ್ತಮೂಲಾ ಲಜ್ಜಾ ಲೋಹಿತಯಷ್ಟಿಕಾ ॥ (176)

ಗುಣಂ—

[1] [ರಕ್ತಪಾದೀ ಕಟುಃ ಶೀತಾ ಪಿತ್ತಾತಿಸಾರನಾಶನೀ ॥

ಶೋಫದಾಹಶ್ರಮಶ್ವಾಸವ್ರಣಕುಷ್ಠಕಫಾಸ್ರನುತ್ ॥] (177)

ಮಿಣ್ಣಮರ—

ಶಾಕೋಟಃ ಕರಪತ್ರಾಹ್ವೋ ಗೋಜಿಹ್ವಃ ಕರ್ಕ(ಶ)ಚ್ಛದಃ ॥

ಛುರಿಕಾ ಭೂತವಾಸಶ್ಚ ಕುಷ್ಠಘ್ನಃ ಫಲಪೀತಕಃ ॥ (178)

ಗುಣಾ—

ಕಷಾಯಂ ಕರಪತ್ರಾಹ್ವಂ ಕುಷ್ಠಾಪಸ್ಮಾರನಾಶನಂ ॥

ವ್ರಣಘ್ನಂ ಶೋಫಮರ್ಶೋಘ್ನಂ ವಿಷಘ್ನಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥ (179

ಕುಬ್ಜಕಂ—

ಕುಬ್ಜಕೋ ಭದ್ರತರುಣಿ ಬೃಹತ್ಪುಷ್ಪಾತಿಕೇಸರಃ ॥

ಗುಣಂ—

[ಕುಬ್ಜಕಃ ಸುರಭಿಃ ಶೀತೋ ರಕ್ತಪಿತ್ತಕಫಾಪಹಃ ॥ (180

ಪುಷ್ಪಂ ತು ಶೀತಲಂ ವರ್ಣ್ಯಂ ದಾಹಘ್ನಂ ಕಫಪಿತ್ತಜಿತ್ ॥] [2]

ವೀರವಂತಿಗೆ—

ವಾಸಂತೀ ಮಾಧವೀಯುಕ್ತ । (181

ಗುಣಂ—

[3] [ವಾಸಂತೀ ಶಿಶಿರಾ ಹೃದ್ಯಾ ಸುರಭಿಃ ಶ್ರಮಹಾರಿಣೀ ॥

ಧಮ್ಮಿಲ್ಲಾಮೋದಿನೀ ಮಂದಮದನೋನ್ಮಾದದಾಯಿನೀ ॥] (182

---

[1] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[2] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[3] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

ರಾಯಮಲ್ಲಿಗೆವಂತಿಗೆ—

ಅತಿಮುಕ್ತಸ್ತು ಪುಂಡ್ರಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

[1] [ಅತಿಮುಕ್ತಃ ಕಷಾಯಃ ಸ್ಯಾಚ್ಛಿಶಿರಃ ಶ್ರಮನಾಶನಃ ॥ (183)

ಪಿತ್ತದಾಹಜ್ವರೋನ್ಮಾದಹಿಕ್ಕಾಚ್ಛರ್ದಿನಿವಾರಣಃ ॥]

ನಂದ್ಯಾವರ್ತಂ—

ಯೂಥಿಕಾ ಬಾಲಪುಷ್ಪೀ ಸ್ಯಾತ್ ಶಿಖಂಡೀ ಪುಣ್ಯಗಂಧಿಕಾ ॥

ಗುಣಾ—

ಸ್ವಲ್ಪಾ ಕಷಾಯಾ ಯೂಥಿಕಾ ವ್ರಣಘ್ನೀ ಮೋಹನಾಶಿನೀ ॥ (184)

ತಾಳೆಮರ—

ಮಹಾಪತ್ರಾ ಸುಗಂಧಾ ಚ ಸ್ಥಿರಗಂಧಾಸಿಪತ್ರಕಾ ॥

ಪರ್ವಪುಷ್ಪೀ ಕೇತಕೀ ಚ ಕೃಷ್ಣಸರ್ಪಪ್ರಿಯಾ ಚ ಸಾ ॥ (185)

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾ ರಸನೇ [2] ತಿಕ್ತಾ ವಾತಶೋಣಿತನಾಶಿನೀ ॥

ವಾತಘ್ನೀ ಕ್ರಿಮಿಕುಷ್ಠಘ್ನೀ ವ್ರಣಘ್ನೀ ಕೇಶವರ್ಧಿನೀ ॥ (186)

ಬಿಲ್ವಪತ್ರೆಕಾಯಿ—

ಬಿಲ್ವಃ ಶಲಾಟುಃ [3] ಶಾಂಡಿಲ್ಯೋ ಹೃದ್ಯಗಂಧೋ ಮಹಾಫಲಃ ॥

ಶೈಲೂಷಃ ಶ್ರೀಫಲಃ ಪೀತಫಲಃ ಸ್ಯಾತ್ಪೂತಿಮಾರುತಃ ॥ (187)

ಗುಣಾ—

ಬಿಲ್ವಃ ಶಲಾಟುಃ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ದೀಪನೋ ಲಘು ವಾತಜಿತ್ ॥

[4] ಪಕ್ವಂ ತು ಮಧುರಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಶೂಲಹೃದ್ಗದನಾಶನಂ ॥ (188)

ಸರ್ವಂ ತದ್ಬಿಲ್ವಮೂಲಂ ಚ ಛರ್ದಿದೋಷಜ್ವರಾಪಹಂ ॥

ವೀಣಾತರು—

ವೀರವೃಕ್ಷೋ ವೀರವಲ್ಕತರುಶ್ಚೋತ್ಸನ್ನಸಾರಕಃ ॥ (189)

ಗುಣಾ—

ವೀರವೃಕ್ಷೋ ಕಷಾಯಶ್ಚ ರಕ್ತಾತೀಸಾರನಾಶನಃ ॥

ಬೊಕ್ಕಿನ (ಬೊಕ್ಕಣಿಕೆ)—

[5] ಜಲಪಿಪ್ಪಲ್ಯಭಿಹಿತಾ ಶಾರದೀ ತೋಯಪಿಪ್ಪಲೀ ॥ (190)

ಮತ್ಸ್ಯಾದನೀ ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಾ ಲಾಂಗಲೀ ಶಕುಲಾದಿನೀ ॥

ಗುಣಾ—

ಮತ್ಸ್ಯಗಂಧಾ ಚ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ಗ್ರಹಣೀಂ ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ ॥ (191)

---

[1] [ ] ರಾಜನಿಘಂಟು.

[2] ತಿಕ್ತಾ—ಮೂಲ.

[3] ಶಟಾಲು—ಮೂಲ.

[4] ಪಕ್ವ ಸಮರ್ಜರಾಜ್ಞೇಯಂ—ಮೂಲ.

[5] ಈ ಶ್ಲೋಕವು ಹಿಂದೆ 'ನೀರು ಹಿಪ್ಪಲಿ' (6, 155) ಎಂಬುದರ ಕೆಳಗೆ ಉದಾಹೃತವಾಗಿದೆ.

ಪೆಲಿಕೆ [ಎಲಿಚೆಮರ]—

ಪಿಂಡೀತಕಃ ಕೋಲಪಿಂಡೀ ಗಂಧಪಿಂಡೀತಕಶ್ಚ ಸಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಪಿಂಡೀ ಕಷಾಯಾ ಮಧುರಾ ಸಾಂಗ್ರಾಹೀ ವಾತನಾಶಿನೀ ॥ (192)
ರಕ್ತಾತಿಸಾರಶಮನೀ ವ್ರಣಘ್ನೀ ಕುಷ್ಠನಾಶಿನೀ ॥

[1] ಕೊಮ್ಮನ ಗೊಸ್ರಿಪಿಂಡಿ—

ತಾರ್ಕ್ಯತುಂಡೀ ಕೋಲಫಲಾ ಪೂತಿಕಾ ನಿತ್ಯಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥ (193)

ಗುಣಂ—

ಪೂತಿಃ ಕಷಾಯಸಾಂಗ್ರಾಹಿ ತ್ರಿದೋಷಶಮನೀ (ಮತಾ) ॥

ಎಸಗ—

ಕುಂಡಲೀ ವಿರಲಾ ಹಿಂಸ್ರಾ ಗೃಧ್ರವಕ್ತ್ರಾ ವಿಶಲ್ಯಪಿ ॥ (194)
ಕಾಕಾದನೀ ಗೃಧ್ರನಖಾ ತಥಾ ಪುಷ್ಪಫಲಾ ಚ ಸಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಾ ಕುಂಡಲೀ ತಿಕ್ತಾ ಕಟುಂ ಚೋಷ್ಣಾ ಕಫಾವಹಾ ॥ (195)
ಕಾಸಶ್ವಾಸಹರಾ ಶೀತಪಿತ್ತಘ್ನೀ ವ್ರಣಶೋಧಿನೀ ॥

ಪುತ್ರಜೀವಿ—

ಮಂಗಳಂ ಪುತ್ರಜೀವಃ ಸ್ಯಾತ್ ಪವಿತ್ರೋ ಮಂತ್ರಸಿದ್ಧಿಕೃತ್ ॥ (196)

ಗುಣಂ—

ದೋಷಘ್ನಃ ಪುತ್ರಜೀವಃ ಸ್ಯಾಜ್ಜ್ವರಘ್ನಃ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ ॥

ಪ್ರಪುಂಡರೀಕಂ [ಬಿಳಿನೈದಿಲೆಗಡ್ಡೆ]—

ಪ್ರಪುಂಡರೀಕಂ ಶ್ರೀಪುಷ್ಪಂ ಪೌಂಡರ್ಯಂ ಮೂಲಸಾಧನಂ ॥ (197)
ವಿಶಸ್ತ್ರ್ಯೇಕಮೂಲಂ ಚ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಶತಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಪ್ರಪುಂಡರೀಕಂ ಸುಸ್ವಾದು ಕಷಾಯಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥ (198)

ಪದ್ಮಕಂ—

ಪದ್ಮಕಂ ಹೇಮಪದ್ಮಂ ಸ್ಯಾನ್ಮಲಯಂ ಪದ್ಮಗಂಧಿಕಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಪದ್ಮಕಂ ಕಫಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಮೋಹಘ್ನಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಜಿತ್ ॥ (199)

ತಾವರೆಹೂವು—

ಪದ್ಮಂ ತಾಮರಸಾಂಭೋಜರಾಜೀವಂ ಸರಸೀರುಹಂ ॥
ಸಹಸ್ರಪತ್ರಂ ಕಮಲಂ ನಲಿನಂ ಚ ಕುಶೇಶಯಂ ॥ (200)

ಗುಣಂ—

ಕಮಲಂ ಶೀತಲಂ ಸ್ವಾದು ರಕ್ತಪಿತ್ತಾಸ್ರಮಾರ್ತಿನುತ್ ॥

ಬಿಳಿದಾವರೆ—

ಪುಂಡರೀಕಂ ಸಿತಾಂಭೋಜಂ ಶಾರದಂ ಶಂಭುವಲ್ಲಭಂ ॥ (201)

---

[1] ಕೊಮ್ಮಗನ ಗೋರಿಮಿಡಿ.

ಗುಣಂ—
ಪುಂಡರೀಕಂ ಶ್ರಮಹರಂ ಪಿತ್ತಘ್ನಾನಿಲವರ್ಧನಂ ॥
ಕೆಂದಾವರೆ—
ರಕ್ತೋತ್ಪಲಂ ಕೋಕನದಂ ರಕ್ತಾಂಭೋಜಂ ರವಿಪ್ರಿಯಂ ॥ (202)
ಗುಣಂ—
ರಕ್ತೋತ್ಪಲಂ ಚ ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಶ್ರಮಕಂಡೂನಿವಾರಣಂ ॥
ಚೆಂಗಲುವ [ಕೆನ್ನೈದಿಲೆ]—
ಸೌಗಂಧಿಕಂ ತು ಕಲ್ಹಾರಂ ಹಲ್ಲಕಂ ರಕ್ತಸಂಜ್ಞಕಂ ॥ [1] (203)
ನಲ್ಲಕಲುವ [ಕರಿನೈದಿಲೆ]—
ಇಂದೀವರಂ ಕುವಲಯಂ ನೀಲಾಬ್ಜಮಸಿತೋತ್ಪಲಂ ॥
ಗುಣಂ—
ಉತ್ಪಲಂ ಪಿತ್ತಶಮನಂ ಶ್ರಮದಾಹಹರಂ ಪರಂ ॥ (204)
ತೆಲ್ಲಕಲುವ [ಬಿಳನೈದಿಲೆ]—
ಶಶಿಪ್ರಿಯಂ ಗರ್ದಭಕಂ ಕೈರವಂ ಕುಮುದಂ ಚ ತತ್ ॥
ಗುಣಂ—
ಕೈರವಂ ವಾತಜನನಂ ಶ್ರಮಘ್ನಂ ಮೋಹನಾಶನಂ ॥ (205)
ಕಾಕೆಕಲುವ [ಅಲ್ಲಿ]—
ಕಾಕೋತ್ಪಲಂ ಚ ಕಾಕಾಹ್ವಂ ಹ್ರಸ್ವಾಂಗಂ ಕ್ಷುದ್ರಮುತ್ಪಲಂ ॥
ಗುಣಂ—
ಕ್ಷುದ್ರೋತ್ಪಲಂ ಕಷಾಯಂ ಚಾಪ್ಯಸ್ಥಿಸ್ರಾವಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (206)
ತಾವರೆ ಬೀಜಂ—
ಪದ್ಮಬೀಜಂ ತು ಪದ್ಮಾಕ್ಷಂ ಗಾಲೋಡ್ಯಂ ಪದ್ಮಕರ್ಕಟಂ ॥
ಭೇಡಾ ಕ್ರೌಂಚಾದನೀ ಕ್ರೌಂಚಾ ಕಾದಂಬಪ್ರಿಯಕಂದಕಂ ॥ (207)
ತಾವರೆ ದಂಟು—
ಬಿಸಂ ಮೃಣಾಲಂ ಬಿಸಿನೀ ಮೃಣಾಲೀ ಸ್ಯಾನ್ಮೃಣಾಲಿ [ಕಾ] ।
ಪದ್ಮತಂತುಃ ಪದ್ಮನಾಲಂ ಕಕುಭಂ ನಳನೀರುಹಂ ॥ (208)
ತಾವರೆ ಗೆಣಸು—
ಪದ್ಮಮೂಲಂ ತು ಶಾಲೂಕಂ ಸಕಲಂ ಕರಹಾಟಕಂ ॥
ಶಾಲೀನಂ ಪದ್ಮಕಂದಂ ಚ ಜಲಾಲೂಕಂ ನಿಗದ್ಯತೇ ॥ (209)
ತಾವರೆ ಕುಸುಮಂ—
ಪದ್ಮಕೇಸರಮಾಪೀತಂ ಕಿಂಜಲ್ಕಂ ಕಿಂಜಮೇವ ಚ ॥
ಮಕರಂದಂ ತಥಾ ತುಂಗಂ ಗೌರಂ ಕಾಂಚನಕಂ ಚ ತತ್ ॥ (210)
ತಾವರೆಧೂಳು—
ಪರಾಗೋ ಬಿಸಕೋಶಸ್ತು ಕರ್ಣಿಕಾ ಪದ್ಮಕರ್ಣಿಕಾ ॥

---
[1] ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ನಂತರ ತಿರುಗಿ ಹಿಂದಿನ ಅರ್ಥವು ಪುನರುಕ್ತವಾಗಿದೆ.

ಗುಣತ್ರಯಂ—

ಕಷಾಯಂ ರಕ್ತಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಮೇಹಘ್ನಂ ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ ॥ (211)

ಅನ್ಯೆತ್ತು—

ಕಷಾಯಂ ಕಂದಸಾರಂ ತು ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಚಾತಿಸಾರಜಿತ್ ॥

ರಕ್ತಪಿತ್ತ ಪ್ರಮೇಹಘ್ನಮಗ್ನಿಸ್ರಾವಂ ಚ ನಾಶಯೇತ್ ॥ (212)

ತುವರಿಮಣ್ಣು—

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರೀ ತುವರೀ ಕಾಕ್ಷೀ ಕೋಶವ್ಯಾಸ್ತ್ಯಾ ಸುರಾಷ್ಟ್ರಜಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಸೌರಾಷ್ಟ್ರಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ವ್ರಣಶೋಧನಂ ॥ (213)

ಬಳಪ—

ಮೃದುಕಾಂತಿರ್ಮಹಾಶ್ವೇತಾ ಶ್ವೇತಜಾ ಘಟಿಕಾ (ಮ) ತಾ ॥

ಗುಣಂ—

ಘಟಿಕಾ ಮಧುರಾ ಚೈವ ಕಾಂತಿವರ್ಣವಿವರ್ಧಿನೀ ॥ (214)

ಅಭ್ರಕ—

ಅಭ್ರಕಂ ಪರ್ವತೋದ್ಭೂತಂ ನಿರ್ಮಲಂ ವಿಮಲಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯಮಭ್ರಕಂ ವೀರ್ಯಂ ಕ್ಷಯಘ್ನಂ ಪಿತ್ತನಾಶನಂ ॥ (215)

ವಾತಘ್ನಂ ವೃಷ್ಯಮಾಯುಷ್ಯಂ ಸರ್ವರೋಗಹರಂ ಪರಂ ॥

ಭುಜಪತ್ರೆ—

ಭೂರ್ಜಸಾರೋ ಬಹುಪುಟೋ ಮೃದುತ್ವಕ್ ಸ್ಫೂರ್ಜಕಶ್ಚ ಸಃ ॥ (216)

ಗುಣಂ—

[1] ಭೂರ್ಜಪತ್ರೋ ವಿಷಹರೋ ಗ್ರಹಭೂತಹರಃ ಪರಃ ॥

ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಕಂ—

ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಕೋ ವಾಯುಸಖೋ ದಂತ್ಯಾಹ್ವೋ ರಕ್ತ ಶೀರ್ಷಕಃ ॥ (217)

ವೃಕ್ಷಧೂಪಶ್ಚ ನಿರ್ಯಾಸಃ ಶ್ರೀವಾಸೋ ಗ್ರಾಹ್ಯ ಏವ ಚ ॥

ಗುಣಂ—

ಶ್ರೀವೇಷ್ಟಕಶ್ಚ ವಾತಘ್ನೋ ಗುಲ್ಮಘ್ನೋ ಕ್ರಿಮಿನಾಶನಃ ॥ (218)

ಬೂರುಗ—

ಶಾಲ್ಮಲೀ ಕುಕ್ಕುಟೀ ಮೋಚಾ ಕರ್ಕಶಾ ರಕ್ತಪುಷ್ಪಿಕಾ ॥

ಕಿರಾತಪುಷ್ಪೀ ರಮ್ಯತ್ವಕ್ಪೂರಣೀ ಕಂಟಕೀ ಚ ಸಾ ॥ (219)

ಚಿರಜೀವೀ ತೂಲಫಲಾ ಪಿಚ್ಛಿಲಾ ಮಾತುಲದ್ರುಮಃ ॥

ಗುಣಂ—

ರಸಃ ಕಷಾಯಃ ಶಾಲ್ಮಲ್ಯಾ ವ್ರಣಘ್ನಃ ಕುಷ್ಠನಾಶನಃ ॥ (220)

ವಾತಪಿತ್ತಹರಶ್ಚಾಗ್ನಿಸ್ರಾವ ಮೋಹನಿವಾರಣಃ ॥

---

[1] ಭುಜಪತ್ರಂ—ಮೂಲ.

ಎಲವದಹಗಿನು—
ನಿರ್ಯಾಸಃ ಶಾಲ್ಮಲೀವೇಷ್ಟಃ ಪಿಚ್ಛಾ ಮೋಚಾರಸಶ್ಚ ಸಃ ॥ (221)
ಗುಣಂ—
ಅತಿಸಾರಹರಃ ಶೀತಃ ಪಿತ್ತಘ್ನೋ ರಕ್ತನಾಶನಃ ॥
ಬೆಳ್ಳಿ—
ರೌಪ್ಯಕಂ ರಜತಂ ತಾರಂ ತ್ರಪುಭೀರಸಿತಾಹ್ವಯಂ ॥ (222)
ಕಲಧೌತಂ ತಪ್ತರೂಪಂ ರುಚಿರಂ ಚಂದ್ರಹಾಸಕಂ ॥
ಗುಣಂ—
ರಜತಂ ದೀಪನಂ ಬಲ್ಯಂ ವೃಷ್ಯಂ ವಾತಕಫಾಪಹಂ ॥ (223)
ತಾಮ್ರ—
ತಾಮ್ರಮೌದುಂಬರಂ ಶುಲ್ಬಂ ಪವಿತ್ರಂ ಬ್ರಹ್ಮವರ್ಧನಂ ॥
ರಕ್ತಲೋಹಂ ಮ್ಲೇಚ್ಛಮುಖಂ ತ್ರ್ಯಂಬಕಂ ರುಧಿರಾಹ್ವಯಂ ॥ (224)
ಗುಣಂ—
ತಾಮ್ರಂ ಸ್ಥೌಲ್ಯಹರಂ ನೇತ್ರವಿಷಘ್ನಂ ದೀಪನಂ ಪರಂ ॥
ವಾತಘ್ನಂ ಗುಲ್ಮಶೂಲಘ್ನಂ ನೇತ್ರರೋಗವಿನಾಶನಂ ॥ (225)
[1] ನೀಲಾಂಜನಂ—
ಅಂಜನಂ ಯಾಮು (ನಂ) ಕೃಷ್ಣಂ ನಾದೇಯಂ ಮೇಚಕಂ ತಥಾ ॥
ಸ್ರೋತೋಜಂ ದೃಕ್ಪ್ರದಂ ನೀಲಂ ಸೌವೀರಂ ಚ ಸುವೀರಜಂ ॥ (226)
ತಥಾ ನೀಲಾಂಜನಂ ಚೈವ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ವಾರಿಸಂಭವಂ ॥
ಕಪೋತಕಂ ಚ ಕಾಪೋತಂ ಸಂಪ್ರೋಕ್ತಂ ಶತ್ರುಭೂಮಿಜಂ ॥ (227)
ಕುಲುತಾಂಜನಂ—
ಕುಲುತ್ಥಾ ದೃಕ್ಪ್ರದಾ ಚ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಾ ಚ ಕುಲುತ್ಥಿಕಾ ॥
ಕುಲಾಲೀ ಲೋಚನಹಿತಾ ಕುಂಭಕಾರೀ ಮಲಾಪಹಾ ॥ (228)
ಪುಷ್ಪಾಂಜನಂ—
ಪುಷ್ಪಾಂಜನಂ ಪುಷ್ಪಕೇತುಃ ಕೌಸುಂಭಂ ಕುಸುಮಾಂಜನಂ ॥
ರೀತಿಕಂ ರೀತಿಕುಸುಮಂ ರೀತಿಪುಷ್ಪಂ ಚ ಪೌಷ್ಪಕಂ ॥ (229)
ರಸಾಂಜನಂ—
ರಸಾಂಜನಂ ರಸೋದ್ಭೂತಂ ರಸಗರ್ಭಂ ರಸಾಗ್ರಜಂ ॥
ಕೃತಕಂ ಬಾಲಭೈಷಜ್ಯಂ ದಾರ್ವೀಕ್ವಾಥೋದ್ಭವಂ ತಥಾ ॥ (230)
ರಸರಾಜಸ್ತಾರ್ಕ್ಷ್ಯಶೈಲಂ ಜ್ಞೇಯಂ ವಾರ್ಯಂಜನಂ ತಥಾ ॥
ರಸನಾಭಂ ಚಾಗ್ನಿಸಾರಂ ದ್ವಾದಶಾಹ್ವಂ ಚತುರ್ಥಿಕಂ ॥ (231)
ರಸಾಂಜನಲಕ್ಷಣಂ—
ರೀತಿಸ್ಯಂ ಧ್ಮಾಯಮಾನಾಯಾಂ ತತ್ಕಿಟಂ ತು ರಸಾಂಜನಂ ॥
ತದಭಾವೇ ತು ಕರ್ತವ್ಯಂ ದಾರ್ವೀಕ್ವಾಥಸಮುದ್ಭವಂ ॥ (232)
ಸ್ರೋತೋಂಜನಂ—
ಸ್ರೋತೋಂಜನಂ ವಾರಿಭವಂ ತಥಾನ್ಯತ್
ಸ್ರೋತೋದ್ಭವಂ ಸ್ರೋತನದೀಭವಂ ಚ ॥

[1] 226-247, 252-257 ಶ್ಲೋಕಗಳು ರಾಜನಿಘಂಟುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಉದಾಹರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ಸೌವೀರಸಾರಂ ಚ ಕಪೋತಸಾರಂ
ವಲ್ಮೀಕಶೀರ್ಷಂ ಮುನಿಸಂಮಿತಾಹ್ವಂ ॥ (233)

ಸ್ರೋತೋಂಜನಲಕ್ಷಣಂ—

ವಲ್ಮೀಕಶಿಖರಾಕಾರಂ ಭಿನ್ನೇ ನೀಲಾಂಜನಪ್ರಭಂ ॥
ಘರ್ಷೇ ಚ ಗೈರಿಕಚ್ಛಾಯಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಂ ಸ್ರೋತಾಂಜನಂ ತು ತತ್ ॥ (234)

ಮತಾಂತರೇ—

ಪುಷ್ಪನೀಲರಸಸ್ರೋತಃಸೌವೀರಪದಪೂರ್ವಕಂ ॥
ಅಂಜನಂ ಪಂಚಧಾ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಲಕ್ಷಣಾನಿ ಕ್ರಮೇಣ ಚ ॥ (235)

ಗುಣಂ—

ಪುಷ್ಪಾಂಜನಂ ಹಿಮಂ ಸ್ನಿಗ್ಧಂ ಶೀತಂ ಸರ್ವಾಕ್ಷಿರೋಗಜಿತ್ ॥
ನೀಲಾಂಜನಂ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣಂ ನೇತ್ರ್ಯಂ ದೋಷತ್ರಯಾಪಹಂ ॥ (236)
ರಸಾಂಜನಂ ತು ಪೀತಾಭಂ ನೇತ್ರ್ಯಂ ವಿಷಮದಾಪಹಂ ॥
ಸ್ರೋತಾಂಜನಂ ಪಾಂಡುವರ್ಣಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಸರ್ವರೋಗಜಿತ್ ॥ (237)
ಸೌವೀರಂ ಪಾಟಲಂ ನೇತ್ರ್ಯಂ ಮದಾತ್ಯಯವಿಷಾಪಹಂ ॥

ಗುಳಗಾವಿ—

ಗೈರಿಕಂ ರಕ್ತಧಾತುಃ ಸ್ಯಾದ್ಗಿರಿಧಾತುರ್ಗವೇಧುಕಂ ॥ (238)
ಧಾತುಃ ಸುರಂಗಧಾತುಶ್ಚ ಗಿರಿಜಂ ಗಿರಿಮೃದ್ಭವಂ ॥
ಸುವರ್ಣಗೈರಿಕಂ ಚಾನ್ಯತ್ ಸ್ವರ್ಣಧಾತುಃ ಸುರಕ್ತಕಂ ॥ (239)
[1] ಸಂಧ್ಯಾಭ್ರಮಭ್ರಧಾತುಶ್ಚ ಸಿದ್ಧಧಾತುಃ ಷಡಾಹ್ವಯಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಗಿರಿಮೃದ್ರಕ್ತಶಮನಂ ಪಿತ್ತಘ್ನಂ ಶಾಂತಿವರ್ಧನಂ ॥ (240)

ಚಂದ್ರ—

ಸಿಂಧೂರಂ ನಾಗರೇಣುಃ ಸ್ಯಾದ್ರಕ್ತಂ ಸೀಮಂತಕಂ ತಥಾ ॥ (241)
ನಾಗಜಂ ನಾಗಗರ್ಭಂ ಚ ಶೋಣಂ ವೀರರಜಃ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಗಣೇಶಭೂಷಣಂ ಸಂಧ್ಯಾರಾಗಂ ಶೃಂಗಾರಕಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥
ಸೌಭಾಗ್ಯಮರುಣಂ ಚೈವ ಮಂಗಲ್ಯಂ ಮನುಸಮ್ಮಿತಂ ॥ (242)

ಗುಣಂ—

ನೇತ್ರ್ಯಂ ಸ್ಯಾದ್ಗಿರಿಸಿಂಧೂರಂ ತ್ರಿದೋಷಶಮನಂ ಪರಂ ॥

ಕಾಸೀಸ—

ಕಾಸೀಸಂ ಧಾತುಕಾಸೀಸಂ ಕೇಸರಂ ಹಂಸಲೋಮಕಂ ॥ (243)
ಶೋಧನಂ ಪಾಂಸುಕಾಸೀಸಂ ಶುಭ್ರಂ ಸಪ್ತಾಹ್ವಯಂ ಮತಂ ॥

ಪುಷ್ಪಕಾಸೀಸಂ—

ದ್ವಿತೀಯಂ ಪುಷ್ಪಕಾಸೀಸಂ ವತ್ಸಕಂ ಚ ಹಲೀಮಕಂ ॥ (244)
ಹ್ರಸ್ವಂ ನೇತ್ರೌಷಧಂ ಯೋಜ್ಯಂ ವಿಷದಂ ನೀಲಮೃತ್ತಿಕಾ ॥

---

[1] ನಂದಾಭಂ—ಮೂಲ ; ಸಂಧ್ಯಾಭ್ರಂ ಬಭ್ರುಧಾತುಶ್ಚ ಶಿಲಾಧಾತುಃ ಷಡಾಹ್ವಯಂ—ರಾಜನಿಘಂಟು.

ಗುಣಂ—

ಕಾಸೀಸಮಾಮ್ಲಂ ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ವಿಷಘ್ನಂ ಕೇಶರಂಜನಂ ॥ (245)
ಗುಲ್ಮಶ್ಲೇಷ್ಮಾನಿಲಶ್ವಿತ್ರವ್ರಣಕ್ಷಯವಿನಾಶನಂ ॥

ಮಾಕ್ಷಿಕ—

ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ಚೈವ ಮಾಕ್ಷೀಕಂ ಪೀತಕಂ ಧಾತುಮಾಕ್ಷಿಕಂ ॥ (246)
ತಾಪಿಜಂ ತಾಪ್ಯಕಂ ತಾಪ್ಯಮಾಪೀತಂ ಪೀತಮಾಕ್ಷಿಕಂ ॥
ಆವರ್ತಂ ಮಧುಧಾತುಃ ಸ್ಯಾತ್ ಕ್ಷೌದ್ರಧಾತುಸ್ತಥಾಪರಃ ॥ (247)
ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಮಾಕ್ಷಿಕಧಾತುಶ್ಚ ಬಾಣಭೂರ್ಹೇಮಮಾಕ್ಷಿಕಂ ॥

ಮಾಕ್ಷಿಕೋತ್ಪತ್ತಿ—

ಕೃಷ್ಣಸ್ತು ಭಾರತಂ ಕೃತ್ವಾ ಯೋಗನಿದ್ರಾಮುಪಾಗತಃ ॥ (248)
ತಸ್ಯ ಪಾದತಲಂ ವಿದ್ಧಂ ವ್ಯಾಧೇನ ಮೃಗಶಂಕಯಾ ॥
ಯೇ ತತ್ರ ಪತಿತಾ ಭೂಮೌ ಕ್ಷತಾದ್ರುಧಿರಬಿಂದವಃ ॥ (249)
ತೇ ನಿಂಬಫಲಸಂಕಾಶಾ ಜಾತಾ ಮಾಕ್ಷಿಕಗೋಲಕಾಃ ॥
ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ದ್ವಿವಿಧಂ ಹೇಮಮಾಕ್ಷಿಕಂ ತಾರಮಾಕ್ಷಿಕಂ ॥ (250)
ತತ್ರಾಪಿ ಕನ್ಯಾಕುಬ್ಜೋತ್ಥಂ ದಲವರ್ಣಂ ಸುವರ್ಣವತ್ ॥
ಪಾಷಾಣಬಹುಲಂ ಚಾನ್ಯದ್ಗುಣೈರಲ್ಪತರಂ ಹಿ ತತ್ ॥ (251)

ದ್ವಯೋರ್ಗುಣಂ—

ಮಾಕ್ಷಿಕಂ ಚ ತ್ರಿದೋಷಘ್ನಂ ವ್ರಣಘ್ನಂ ವಿಷನಾಶನಂ ॥

ಸಮುದ್ರದ ನೊರೆ—

ಸಮುದ್ರಫೇನಂ ಫೇನಂ ಚ ಶುಕ್ಲಂ ಶುಷ್ಕಂ ಪಯೋಧಿಜಂ ॥ (252)
ವಿದ್ಯಾದುದಧಿಫೇನಂ ಚ ಪ್ರೋಕ್ತಂ ಸಾಗರಜಂ ಮಲಂ ॥

ಗುಣಂ—

ಸಮುದ್ರಫೇನಮುಷ್ಣಂ ಸ್ಯಾತ್ ಪಾಚನಂ ರೇಚನಂ ಲಘು ॥ (253)
ಚಕ್ಷುಷ್ಯಂ ಕಫವಾತಘ್ನಂ ಗುಲ್ಮಪ್ಲೀಹಾಪಹಂ ಪರಂ ॥

ಬಿಳಿಹಿಂಡಿ—

ಪಾಷಾಣಭೇದಕೋಽಶ್ಮಘ್ನಃ ಶಿಲಾಭೇದೋಽಶ್ಮಭೇದಕಃ ॥ (254)
ಸ ಚೈವೋಪಲಭೇದಶ್ಚ ನಗಭೇದೋ ನಗಾಂತಕಃ ॥

ಗುಣಂ—

ಕಷಾಯೋಽಶ್ಮಾಂತಕೋ ಗ್ರಾಹೀ ಕಫಪಿತ್ತಾಸ್ರಖಾಸನುತ್ ॥ (255)

ಶಂಖಂ—

ಶಂಖೋ ವಾರಿಭವಃ ಕಂಬುರ್ಜಲಜೋ ದೀರ್ಘನಿಃಸ್ವನಃ ॥
ಸುಸ್ವರೋ ದೀರ್ಘನಾದಶ್ಚ ಧವಳಃ ಶ್ರೀವಿಭೂಷಣಃ ॥ (256)

ಗುಣಂ—

ಶಂಖಃ ಸ್ವಾದುಃ ಕಟುಃ ಪಾಕೇ ವೀರ್ಯೇ ಚೋಷ್ಣಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಃ ॥
ಪರಿಣಾಮೋತ್ಥಶೂಲಘ್ನಶ್ಚಕ್ಷುಷ್ಯೋ ರಕ್ತಪಿತ್ತನುತ್ ॥ (257)

ವೃಕ್ಷ (ಮರ)—

ವೃಕ್ಷೋ ದ್ರುಮಸ್ತರುಃ ಶಾಖೀ ಪಾದಪೋ ದ್ರುರ್ಮಹೀರುಹಃ ॥
ಅನೇಕಭೋಗೋ ವಿಟಪೀ ಪಲಾಶೀ ಚ ನಗಃ ಕುಜಃ ॥ (258)

ಗೆಡ್ಡೆ—

ಮಹಾಕಂದೋಽಭಿಲಾಷಶ್ಚ ”

ಬೇರು—

“ ಕಂದರಾ ಮೂಲಕಂ ಶಿಫಾ ॥

ಚಿಗುರು—

ಪಲ್ಲವಂ ಸ್ಯಾತ್ ಕಿಸಲಯಂ ಪ್ರವಾಳಂ ಶೃಂಗಮಂಕುರಂ ॥ (259)

ಮೊಗ್ಗು—

ಕುಡ್ಮಲೋ ಮುಕುಲಃ ಕೋಶಃ ”

ಎಳೆಮೊಗ್ಗು—

“ ಕ್ಷಾರಕೋ ಜಾಲಕಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥

ಹೂವು—

ಪುಷ್ಪಂ ಪ್ರಸೂನಂ ಕುಸುಮಂ ಪ್ರಸವಂ ಸುಮನಾರ್ತವಂ ॥ (260)

ಎಲೆ—

ಪತ್ರಂ ದಲಂ ಛದಂ ಪರ್ಣಂ ಪಲಾಶಂ ಛದನಂ ಚ ತತ್ ॥

ಹಣ್ಣು—

ಶಿಫಾ ಶಮೀ ಸ್ಯಾತ್ ಪೂಗಂ ತು ಫಲಂ ಪುಷ್ಪೋದ್ಭವಂ ಸ್ಮೃತಂ ॥ (261)

ಕೊಂಬು—

ಶಾಖಾ ತು ವಿಟಪಃ ಪ್ರೋಕ್ತಃ ”

ಹಂಬು—

“ ವಲ್ಲರೀ ವ್ರತತಿರ್ಲತಾ ॥

ಚಕ್ಕೆ—

ತ್ವಗ್ವಲ್ಕಂ ವಲ್ಕಲಂ ಭದ್ರಂ ”

ಬೀಜಂ—

“ ಬೀಜಮಸ್ಥೀತಿ ಕಥ್ಯತೇ ॥ (262)

ಇತ್ಯಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಯಾಂ ಷಷ್ಠಃ ಸ್ಕಂಧಃ[1]

---

[1] ಇದರ ನಂತರ ತಾಲಪತ್ರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಹೀಗಿದೆ—

ಷಷ್ಠಃ ಕಷಾಯಸ್ಕಂಧಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

ಮಧುರಾಮ್ಲಲವಣ ತಿಕ್ತ ಕಟುಕಷಾಯಾದೀನಾಂ ಸ್ಕಂಧಾಃ ಷಟ್ ಸಮಾಪ್ತಾಃ ॥

ಅಭಿಧಾನರತ್ನಮಾಲಾಖ್ಯಃ ಷಡ್ರಸನಿಘಂಟುಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ಮಂಗಳ ಮಹಾಶ್ರೀಃ ॥

[ಗ್ರಂಥಲೇಖಕ ವೃತ್ತಾಂತಃ]

ಅಬ್ದೇಽಸ್ಮಿನ್ ವಿಕೃತೌ ಚ ವೃಶ್ಚಿಕಗತೇ ಸೂರ್ಯೇ ಸಿತೇ ಪಕ್ಷಕೇ
ಶ್ರೋಣಾದ್ಯೋಡುನಿ ಜೀವವಾರಸಹಿತೇ ಲಗ್ನೇ ಧನುಷ್ಯಾಲಿಖತ್ ॥
ಶ್ರೀಮದ್ವೇಂಕಟನಾಯಕಸ್ಯ ಕೃಪಯಾ ಶ್ರೀಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯತಃ
ಗ್ರಂಥಃ ಸದ್ಗುಣಪೂತಷಡ್ರಸ ನಿಘಂಟ್ವಾಖ್ಯೋ ವಿಪಶ್ಚಿನ್ಮತಃ ॥
ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರಾನ್ವವಾಯೇಽಭವದವತರಣೋ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾವಿಹಾರೀ
[1] ತಾತೀರ್ಯಃ ಸ್ವಾಮ್ಯಶಾಲೀ ಗುಣಗಣಜಲಧಿಃ ಸನ್ನಿಧೌ ರಂಗಧಾಮ್ನಃ ॥
ಶ್ರೀರಂಗಾಚಾರ್ಯಸೂನುಃ ಸಹಗುಣಕಥನೈಃ ಷಡ್ರಸಾಖ್ಯಂ ನಿಘಂಟುಂ
ವ್ಯಾಲೇಖೀದ್ವೈದ್ಯವಿದ್ಯಾವಿಶದತರಮತಿಃ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾರ್ಯವರ್ಯಃ ॥

ಶ್ರೀನಿವಾಸವರಪ್ರಸಾದೋಽಸ್ತು

ಶುಭಮಸ್ತು

ಸರ್ವೇ ಜನಾಃ ಸುಖಿನೋ ಭವಂತು. ಸಮಸ್ತಸನ್ಮಂಗಳಾನಿ ಭವಂತು.

---

[1] 'ತಾತಾರ್ಯಸ್ವಾಮಿಶಾಲೀ' ಎಂದಿರಬಹುದು.